

ÕITSITULED

16

**EESTI
AJAKIRJANIKE
ALBUM**

**PIIMAÜHINGUTE
KESKLIIT**

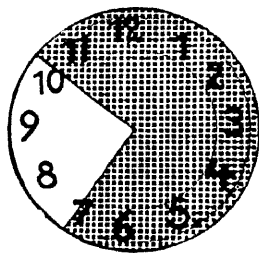
☛ VÕLIEKSPORT ☛

**TALLINN.
SUUR KAIRJA 23**

TELEFONID:

KAUBAOSAKOND – MEIERITARBED 446-06
KAUBAOSAKOND – VÕI 446-08

PÜHENDAGE

OMA VABA AEG ENESE-
ARENDAmiseLE, LUGEDES

KIRJANDUST

KOOLIRAAMATUID
KOOLITARBEID
KIRJUTUSMATERJALE
JONISTAMIS- JA
MAALIMISTARBEID
PABERIKAUPE
KANTSELEITARBEID
JNE. JNE.
SOOVITAVAD SUURES
VALIKUS

«PÄEVALEHE» RAAMATUKAUPLUSED

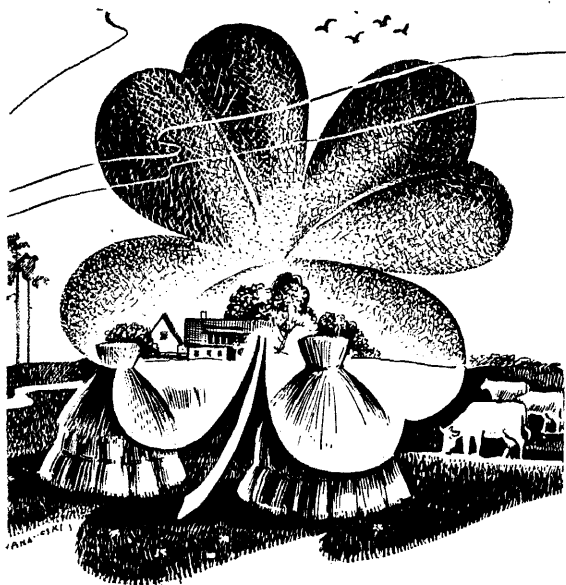
TALLINN: ● S. KARJA 23
● PIKK 2

«LASTE RÕÕM» LOOB LASTELE RÕÕMSA MEELEOLU

ILMUB KORD KUUS

32. Tallinna Põllumajandusnäitus

peetakse 1939. aasta varasügisel

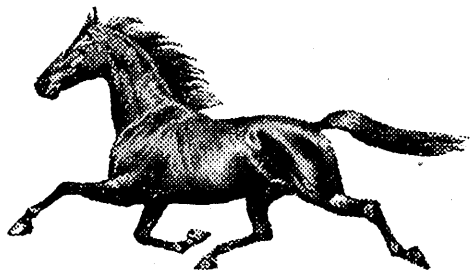
Näitusele tuleb kokku kogu maa ja linnad, sest ta annab huvitava ülevaate Eesti põllutööst, loomakasvatusest, põllumajanduslikust tööstusest ja käsitööst.

*

Näitus peetakse Kadriorus
EESTI PÕLLUMEESTE SELTSI
NÄITUSEVÄLJAL

TALLINNA HIPODROOM

PALDISKI MAANTEEL 50. TELEFON 435-06

TRAAVIVÕISTLUSED

igal pühapäeval

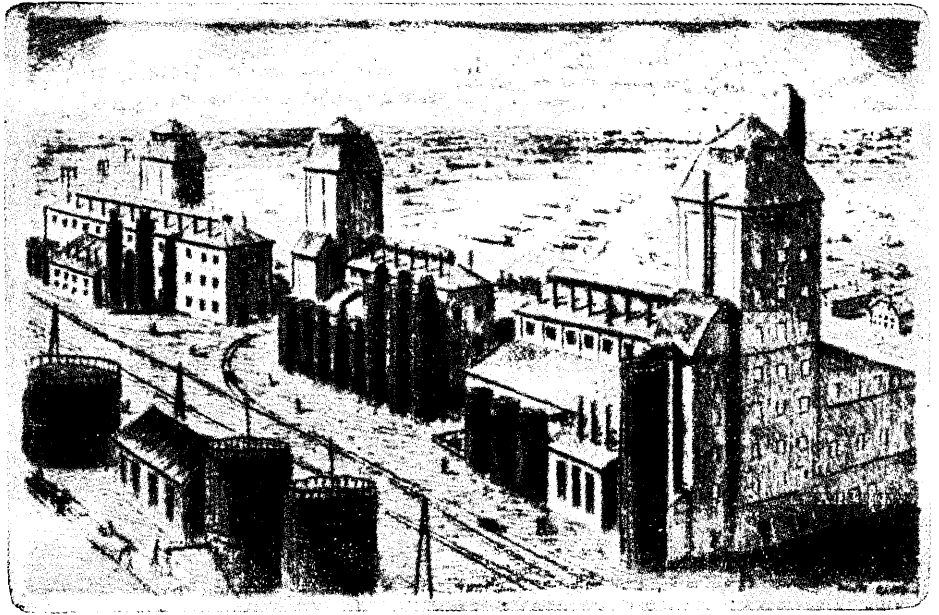
TOTALISAATOR

PÄÄSMED: kr. 2.-, 1.-, 0.50

MUUSIKA

EINELAUD

Korraldaja: SIHTASUTIS «HIPODROOM»

Õlivabrikud Kohtla-Järvel

A.-S. ESIMENE EESTI PÕLEVKIVITÖÖSTUS

END. RIIGI PÕLEVKIVITÖÖSTUS

JUHATUS JA MUUGIBUROO:

TALLINN, VALLI 4-3. TELEF.: 450-85 ja 450-62

PÕLEVKIVI kütteks; TOORÕLI; KUTTEÕLI; BENSIIN; mootorpetrooleum; mootornafta; diiselnafata; rasked õlid: bituumen (Estobitumen) ja asfalt-emulsioon teede tegemiseks, katusepapiabrikutele ja isolatsioonitöödeks; maanteeõli teede tolmu sidumiseks; immutusained «FENOLAAT», «ESTOKARBOLINEUM» ja IMMUTUSÕLID puu konserveerimiseks; viljapuu-karbolineum viljapuude pritsimiseks; putukamürk «PUTTOX»; KATUSELAKK (katusetõrv); raulalakk (asfalt-lakk) ja asfalt-mastiks.

KÕRGE KVALITEET
ÜLETAMATU MAITSE JA
HUVIKÜLLANE PAKEND
ON

A/S
A. Brandmanne

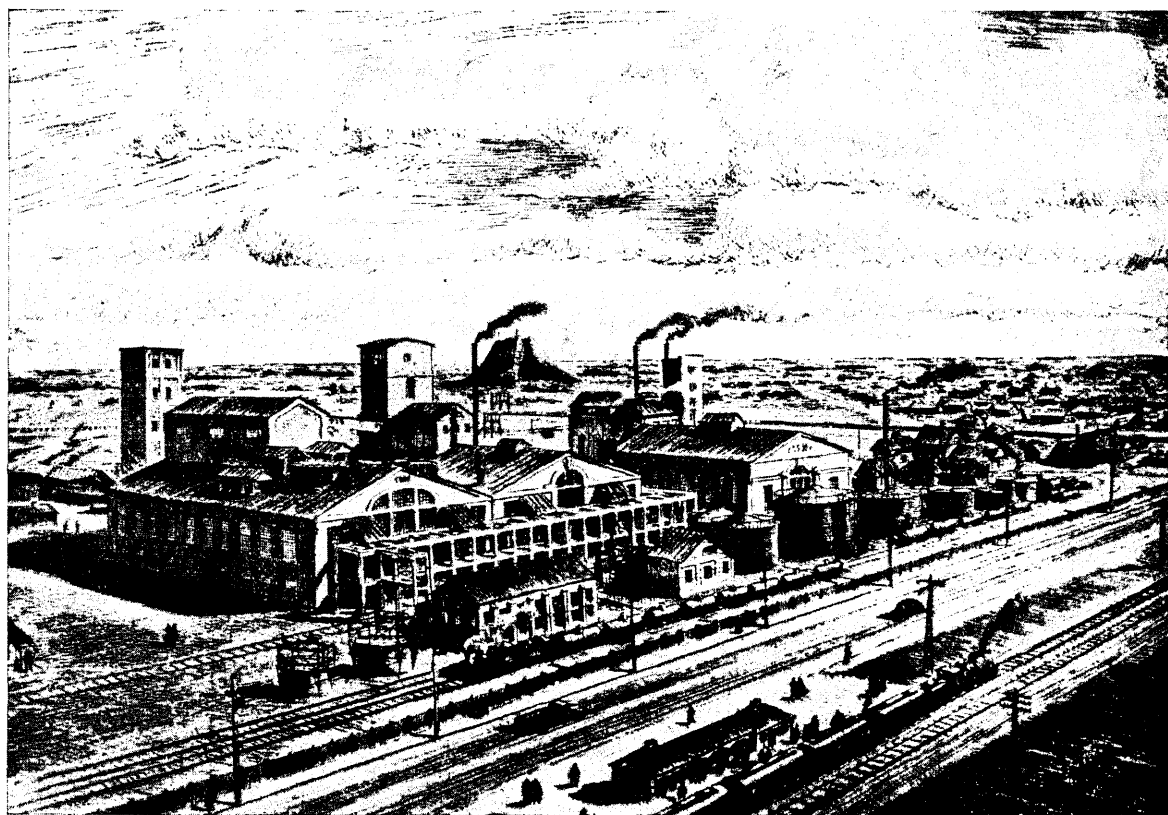
KAKAO,
ŠOKOLAADI ja
KOMPVEKKIDE

omadused!!!

RIIGI VILJASALV

TALLINNA SADAM,
BAIKOVI SILD NR. 1

TELEFONID: 317-64
317-63

EESTI
KIVIÕLI A.-Ü.
KIVIÕLIS

SUUREMAD ÕLI-
JA BENSIINITEHASED EESTIS

PEA MEELES, ET NARVA KALEVI MANUFAKTUURI

PUHTVILLASED ÜLIKONNA- JA PALITURIIDED
ON TUGEVAID, NÄGUSAD JA ODAVAD

PEA MEELES,

ET VÄLISMAA KAUBA TÄRVIKUMINE RÕOVIB
EESTI TÕOLISELT LEIVA JA VIIB EESTI RAHA
VÄLISMAALE

PEA MEELES,

ET IGA

NARVA KALEVI MANUFAKTUURI

RIIDEKANGAS ON VARUSTATUD VABRIKU-
MÄRGIGA, MIDA TULEB OSTMISE PÜHUL
TÄHELE PANNA

KODUMAJANDUSE- JA KODUKULTUURIAJAKIRI

«TALUPERENAIN»

on elu esirinnas sammuvate ning kõigi
intelligentsete naiste ja kodude uhkus.

Igal numbril kaasas mustri- ja lõikeleht

«LASTE MAAILM»

ning HUVITAV ROMAAN.

Tellimisi võtavad vastu kõik posti-
asutused üle riigi. Üksiknumbrid müügil
kõigis ajakirjanduse müügikohtades.

TOIMETUS JA TALITUS:

TARTUS, Peeter Põllu 5. Telefon 9-37.

404 (20) 16

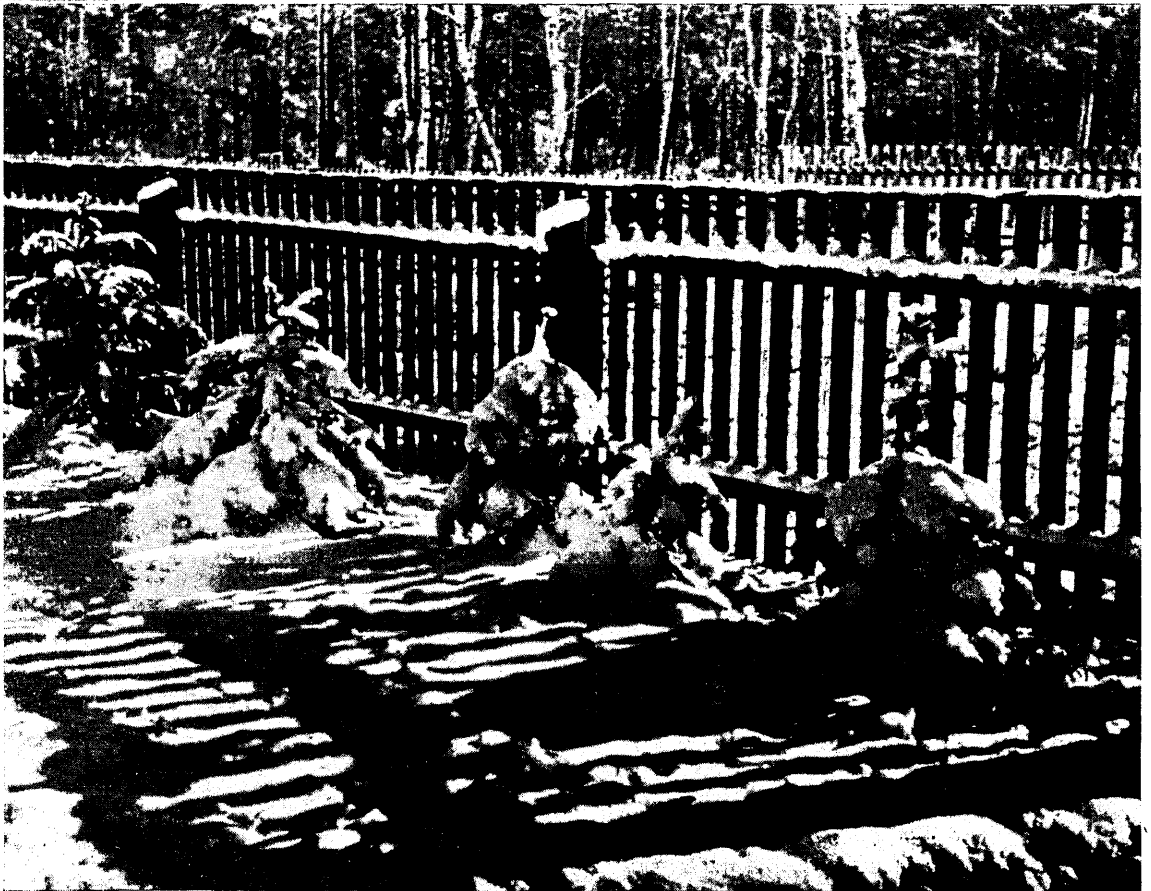
ÕITSITULEID

EESTI AJAKIRJANIKE LIIDU ALBUM XVI

TOIMETANUD H. LAANEST. E. A. LIIDU VALJAANNE NR. 20. TALLINN 1938

8439

B 8439 ✓

TALVEVÕLUD

Foto H. Soosaar

„Uudisleht“

ON ULERIIGILINE ERA-
POOLETU INFORMATSI-
OONIGA JA LEKTUURI
AJALEHT

Ilmub keskpäeval

VARSKEIMATE UUDIS-
TEGA, PUHAPÄEVANE
NUMBER VARAHOMMI-
KUL MUUGIL
«UUDISLEHT» LEVIB NII
LINNADES KUI KA MAAL

TOIMETUS JA KONTOR

Tallinnas, Rataskaevu 9

KUUKIRI

EESTI STATISTIKA

TOIMETUS JA TALITUS

RIIGI STATISTIKA KESKBÜROO

TALLINN, TOOMKOOLI TAN. 13

Kuukiri «EESTI STATISTIKA» ilmub eesti ja prantsuse keeles, joonistega illustreeritud ja sisaldab tähtsamate küsimuste kohta igakuisi ülevaatlikke kokkuvõtteid

Igas kuukirja numbris ilmuvad ülevaated ja pikemad tööd demograafia, majanduse ja põllumajanduse alal.

Tellimishind aastas kr. 15.-

Kuukiri «KONJUNKTUUR» ilmub iga kuu algul vihkudena ligi 64 lk.

Nädalakiri «MAJANDUSTEATED» ilmub iga nädala teisip. ligi 20-lk. kaustas

«KONJUNKTUUR» ja «MAJANDUSTEATED» tellimishind koos on kr. 12.- aastas, poolaastas kr. 7.-

Üksikult on

«KONJUNKTUURI» tellimish. kr. 3.- a.
ja «MAJANDUSTEATED» „ 5.- „

Tellimised saata: «KONJUNKTUURINSTITUUT»,
Toomkooli 13, TALLINN

MAJAOMANIKE KREDIITPANK

Ü.-P.

TALLINN, PÄRNU MNT. 6
TELEFON 426-69

TOIMETAB KÕIKI
PANGAOPERATSIOONE

PANCA JUURES KINNITUS-
A.-S. EESTI LLOYD'i
ESINDUS

PANK AVATUD KL. 9-2

Revalsche Zeitung

Begründet im Jahre 1860.

Das deutsche kulturell, politisch und wirtschaftlich führende Blatt in Estland. Vertritt die politischen und wirtschaftlichen Interessen des baltischen Deutschtums in Estland. Eingehende objektive Berichterstattung über das gesamte Wirtschaftsleben Estlands. Regelmässige Kursnotierungen.

Bezugspreis: monatlich Kr. 2.-. Die Staatspostanstalten in Estland, Lettland, Deutschland, Danzig, Finnland, Schweden und Frankreich nehmen Abonnements entgegen.

Anzeigenpreis: für 1 mm Höhe der Spalte im Anzeigenteil für Estland 00.6 E. Kr., für Deutschland und das übrige Ausland 6 Goldpf.

Tallinn, Rataskaevu 12
Telefon 430-31

Legendid ja tõelisus

Tagasivaade sündmustikule 20 aasta eest.

Kakskümmend aastat sai tänavu — 1938. aasta algul — Eesti iseseisvumisest ja sügisel — Vabadussõja algusest.

Nekrutiiga, tõtt öelda alles — haljas noorus. Aga missuguse uskumatu kirju ja sündmusterikka minevikuga! Mis ime siis, et need päris esimesed algupäevad juba kauguse fantastilisse uttu hakkavad uppuma, nagu rahvaste ja riikide ürgajad muistses hallis minevikuski — kaovad legendide suurepärasesse kangastikku.

Kas neid sinna mitte jättagi? „Müütide“ loomine on ju üks inimese — eriti aga rahvahulkade — hinge ürgsemaid vajadusi. Kuigi nad ei vasta sündmuste tõe, väljendavad nad vahel ometi — hinnangute tõe, annavad edasi emotsioone, ja keskmine inimene annab neid poliitikaski edasi ikka — fantastiliselt.

Siiski — need sündmused on meile alles liig lähedal. Nad mõjutavad meie elu mitte ainult kui müüt, vaid kui tõelisus. Seepärast poleks ülearune ka mõlemat teada.

*

Kõigepealt muidugi — revolutsioonilegend. See istub meil kõigil 1905-st saadik sügavalt kontides. Hiljuti kuulsin meie väljapaistvatelt tegelastelt, kelledest midagi kaugemal ei saa olla kui revolutsioon, kurtmisi, A. H. Tammsaare olevat oma „Tões ja õiguses“ meie 1905. aasta revolutsioonile liiga teinud: teatavasti kujutab ta seal selle kulminatsiooni — mõisate rüüstamist — kui tavalisi agraar-rahutusi.

1917. a. veebruari-revolutsioonist ei saa me teisiti kõneldagi kui apokalüptilises stiilis. Vägevate vene keisrite elupõline 300-aastane dünastia prahvatas paari päevaga kokku, — kuidas võis see ollagi teisiti kui Ilmutamisraamatus?

Sattusin lugema ühe Peterburi vanema eestlase mälestusi. Keskmise seltsitegelase protokollaarsed ülestähendused koosolekutest, aastaaruannetest, pidudest ja tähtpäevadest — ilma erilise pinevuseta. Sama ajalik piiratus ka veebruarirevolutsiooni sündmuste kirjeldamisel. Kuid just see lihtne jutustus üllatas mind enam kui mõni kõige põnevam memuaar.

Tavalisele „kirikulaadale“ Peterburi Eesti Jaani kiriku ette Ohvitseri tänaval kogunes eestlasi siis muidugi ebaharilikul arvul. Iseenesest hakati valguma samasse kõrvale kirikukooli saali ja nähes enda seas mõnd tuntumat eesti tegelast, nõuti sellelt informatsiooni: mis siis ometi on sündinud? Samast spontaanselt miitingust, rahvahulga enda algatusel, sündis Peterburi eesti vabariiklaste liit. Oldi üldises revolutsioonijoo vastuses, mis haripunktile jõudis kümnete tuhandete eestlaste ajaloolises 26. märtsi rongkäigus Tauria palee ette.

Aga pärast enamlaste esimest juulimässu: kõhklemine, loidus, tegevusest tagasihoidumine, isegi paanika. Ja seda suurem ja üldisem sõjatüdimus. Revolutsioonivaimustus oli kadunud niisama äkki kui oli tulnud.

See lihtne pilt on masendavalt õige. Ta näitab, kui passiivselt õieti suured hulgad võtsid revolutsiooni pööret. Siit saab aru, kui pisukest käputäit „aktiviste“ õieti vaja oli, et otsustada revolutsiooni saatuslikumaid hetki, millest olenevad juba kõik hilisemad järeldused.

*

Teine rida legende käib selle kohta, kes ütles esimesena sõna „iseseisvus“. Maailmasõjast alates on mitmed sellele aule pretendeerinud. Kuid esimene kord on olnud märksa varem. Isegi palju varem kui Juhan Liiv oma luuletajanägemuses, on Eesti riigist kõneldud paar meie varasemat poliitilist inimest — s ü d a m e t ä i e g a.

Üks oli esimene eesti poliitiline pagulane Andres Tiido, kes aastat 60 tagasi tegi ümber tuttava keisrilaulu:

„Käib Veske ees ja näitab teed,
Siis astkem järel, Eesti väed,
Ja sõdigem kui vennad nüüd,
Sest Eesti riik on meie hüüd,“

millise laulu eest ta siis kinni nabiti.

Teine oli kadunud ajaloolane Hans Prants, kes Eesti Kirjameeste Seltsi sulgemise järele kirjutas Soome lehes: „Tuleb kord aeg, kus vene kotkal Eesti kohta midagi pole ütlemist!“

Nüüd on aga meie õigusteadusemagistrid ja -doktorid suure sõtta sattunud küsimuse pärast, mis ajast saadik Eesti iseisvust lugeda: kas 24. veebruarist 1918 või märksa varemast ajast — 15. novembrist 1917, millal maapäev end kuulutas kõrgemaks võimuks? Selle üle kirjutatakse pikki traktaate ja antakse raamatuidki välja.

Ei oska selle vaidluse üle muud kui imestada. Võib-olla oli Eesti tükk aega iseisev, ilma et ise seda oleks aimanudki? Kas niisugust asja juriidiliselt saab olla?

Mida Eestis siis tõeliselt mõeldi, on selge. Kogu veebruarirevolutsiooni kestel oli unistatud autonoomiast Vene föderatsioonis. 25. septembril 1917 otsustas maapäev seks välja töötada eelnõu Eesti Asutava Kogu kokkukutsumiseks. Muulasrahvaste kongressil Kiievis oli otsustatud — Venemaad föderaliseerida.

See tähendab: iga osariik korralduks suveräänsena omaenda asutava kogu kaudu ja kõik koos födereeruksid siis Venemaa ühendatud riikideks.

See oligi 1917. a. 15. novembri maapäeva-akti mõte. Kõik valmistused käisid seal selge sõnaga osariigi jaoks. Kõrgem võim tähendas, et suverääniteet seitsaadik Peterburist oli osariigile üle kandunud. Kuid side Peterburiga jäi ikkagi — selle üle polnud kellelgi kahtlust, ei saanud ju muidu Eesti Maapäeva tegelased ja poliitilised juhid J. Poska, Jüri Vilms ja J. Seljamaa 5./18. jaanuaril 1918. ülevenemaalise Asutava Kogu koosolekust osa võtta ja Seljamaa seal koguni kõnega esineda.

Nii on see asi tõelisuse valguses.

*

Kolmas legend: Üldises teadvuses on Eesti Ajutise Valitsuse tegevusse astumine 1918. a. novembris otseselt seotud Vabadussõja puhkemisega. Sellekohaselt

hinnatakse tagant järele ka ühe või teise tegelase samme.

Tõeliselt olid Eesti Ajutise Valitsuse tegevusse astumine 11. novembril 1918. ja Vabadussõja puhkemine pisut hiljem — kaks sootuks eri asja, kus ühe puhul teist üldse kuigi palju ette ei arvestatud, sest et Maailmasõja lõppemise suurpäevadel meil, kes me Saksa okupatsiooni alt nagu kotist olime välja tulemas, puudus igasugune ülevaade rahvusvahelise olukorra arengu tõenäolikkudest võimalustest. Üsna üldine arvamine sel ajal oli, et siis, kui Saksa okupandid on sunnitud lahkuma, tulevad asemele lääneriikide väed, kes lähevad Venemaale enamlasti kukutama.

Nõnda ei äratanud see siis kelleski võõrastust, et Ajutise Valitsuse sõjaminister kindral Larka ja I Eesti polgu ülem kindral A. Tõnisson 1918. a. sügisel Soomes viibides olid seal välja töötanud Eesti sõjaväe organisatsiooni kava, ette arvestades rahua ja olukorda, ühe diviisi suuruses, nagu see oli olnud ka 1917. aastal.

Samal põhjusel, kuigi algusest peale olid teada enamlaste ettevalmistused Jamburgi juures, ei tekitanud see esiotsa kuigi suurt erutust.

Ajutise Valitsuse esimesel avalikul koosolekul, 11. novembril, teatasid põrandaaluse kaitseliidu esindajad kindral Pöder, J. Pitka ja Seiman, et Jamburgis asutatakse eesti enamlaste polku, kuhu aga üsna vähe astujaid olevat. Sealsamas seisvat 3. löögipataljoni demoraliseerunud venelased, kes olevat kõlblikud ainult rüüstamiseks; kaugemal üks diviisi. Saksa väed kaitsevat Narva jõe liini; raadio teatel olevat Inglise laevastik teel Balti merre.

See Inglise laevastik oli siis varsti nagu lunastus, mida iga päevaga ikka pinevamalt hakati ootama. Sellest rääkisid raadiod ja telegrammid ning kirjutasid lehed. Mitu korda teatati Suuropist, et ta sealt mööda sõitnud, ja Ajutises Valitsuses määrati juba inimesed, kes teda vastu võtaksid. Aga ta ei tulnud enne kui 12. detsembril.

Kuna sõjaminister Larka alles Soomes viibis, määrati tema ajutiseks asetäitjaks J. Soots, ja kuna seegi ära oli, siis järgmisel päeval — E. Pöder. Läti ajutises valitsuses, kui see 18. novembril moodustati, ei olnud üldse sõjaministri kohtagi.

Esimene mure oli saksaegse oma-
kaitse asemele kaitseliitu korraldada. 12.
novembril öeldi sellest Tallinnas juba 600
meest olevat, kellest patrulle hakati välja
panema. Kol. Reimani seletuste peale, et
kevadine sõjavägi ei kõlbavat ja olevat
vaja uut, kindlamat organiseerida, otsus-
tati sõjaväe aluseks võtta kaitseliit. 13.
novembril määrati krediit, et kaitseliidu
juures Tallinnas 200-mehelist alalist kait-
sesalka asutada. Ja kui samal õhtul Soo-
mest päralt jõudis kindral Larka, kes tõi
teate, et seal saab relvi, aga mitte mehi,
ja et Inglise laevastik on tulemas, siis
pandi tema peale mobiliseerimisplaan
koostamine.

14. novembril teatas kindral Pöder, et
kaitseliidul on Tallinnas juba 1400 meest,
neist 250 organiseeritud töelist. Kuna mo-
bilisatsioon pole paari nädala töö, soovit-
as ta igast vallast palga eest viis meest
kaitseliitu kutsuda.

Siis saabusid Kopenhaagenist 16. no-
vembril välisdelegatsiooni liikmed J. Tõ-
nissoniga, kes kohe oma mobilisatsiooni-
kavaga esines. Senise kaitseliidu suhtes ta
oli väga skeptiline. „Kui seal see omavo-
liline talitus nüüd maad võtab,“ seletas
ta, „siis upume ennem, kui ujuma õpime.
Põrandaalune korraldus peab nüüd aktiiv-
seks, suureks koguks kasvama. Mobili-
satsioon tuleb Inglise eeskujul läbi viia —
esiteks vabatahtlik ja siis sunduslik.“ Se-
nist vaikust piiril luges ta ainult armuajaks.

Selle küsimuse üle oli samal päeval
suurem nõupidamine, kus mõned vane-
mad sõjaväelased vabatahtliku mobilisat-
siooni vastu vaidlesid, kartes, et masside
üldise sõjatüdimuse tõttu tuleksid kokku
aina priileiva otsijad. Kuna aga aparaat
sundmobilisatsiooniks puudus ja kokku-
tulijaid sõeluda taheti, jäädigi vabataht-
liku mobilisatsiooni juure.

Nagu J. Tõnisson mäletab, oli sõja-
minister Larka esialgne nõu olnud vär-
vata 900-mehelist palgaväge ja siis sund-
mobiliseerida kaks nooremast aastakäiku,
kes vene väe demoralisatsioonist läbi käi-
mata. Seda luges J. Tõnisson väheseks ja
nõudis kohe 25.000 mehe kokkuvõtmist.
Miks see mobilisatsioon nurjus?

Ühelt poolt räägitakse loidusest. Emis-
sarid, keda J. Tõnisson nõudis, jäid välja
saatmata. Üleskutsetega ja mobilisatsi-
ooni enesega jäädigi hiljaks.

Ometi tulid Ajutisse Valitsusse juba 17.
novembril kuuldused enamlaste pealetun-
gist Narva liinile ning valitsuseliikmete
arvamised läksid lahku, kas Saksa väed
panevad seal vastu või mitte, või kui
enamlasted üle pakuvad, kas ei pööra nad
koguni täägid ümber?

Üheks tähtsaks takistuseks mobilisat-
sioonile oli — Tallinna trükitehaste
streik, millele trükikodade omanikud
tahtsid vastata lokaudiga. Kui valitsuse
vaheltsobitusel peremehed 50% palga-
tõstmises järele andsid, siis kestis streik
ometi edasi — enamlaste häälkandja
„Kommunisti“ pärast, mida Kalla trüki-
koda ei tahtnud trükkida. „Venemaa
enamlaste partei Tallinna osakond“ nõu-
dis koguni Ajutiselt Valitsuselt, et tema
trükikoda Mürivahe tänaval 20, mille
sakslased üle võtnud, talle välja antaks.
Valitsus nõudis esialgu omanduse üle
tõendusi ja siis loobus seda küsimust aru-
tamast.

Peaminister K. Päts, kes 20. novembril
Saksa vangist tagasi saabus, sai üheks esi-
meseks ülesandeks — lahendada trükiteh-
aste streigi asi.

21. novembril teatati valitsusele, enam-
laste juht V. Kingissepp olevat Tallinnas.
Päriti, mis temaga teha. Kohtuminister
vastas: kinni võtta Vene 7. juuli seaduse
põhjal, mis anti Peterburi enamlaste juu-
limässu järele.

Kui enamlasted 22. novembril esimest
korda Narvale kallale kippusid, asutas va-
litsus järgmisel päeval riigikaitsekomis-
joni ja otsustas Virumaal nelja aasta me-
hed sundmobiliseerida. Ning 28. novemb-
ril, s. o. samal päeval, kus enamlasted alus-
tasid rünnakut Narva vallutamiseks, tea-
tas peaminister, et enamlasted tahavad sa-
mal öösel Tallinnas välja astuda, ja soovit-
as valitsuse liikmetel mitte kodus ma-
gada. Otsustati gaasi- ja elektrivabriku
kaitseks palgata 20 saksa sõdurit.

Mis sellest kõigest järgneb? Nähta-
vasti seesama, mis veebruarirevolutsiooni
sündmustikust: väheste aktiivsete otsustav
tegevus sõjasttudinud passiivsete masside
seas. Nende väheste otsustavuse puhul
omas seda suuremat tähtsust, kas nad on
küllat informeeritud ja kas nad olukordi
õigesti arvestavad. Alles seejärel kujunes
võimalikuks hulkade tegelik ja psüühiline
mobiliseerimine.

OSKAR MÄND

Ajakirjanik

Jaan Tõnisson

Tema 70 aasta sünnipäeva puhul

Jaan Tõnisson.

Jaan Tõnisson saab 22. detsembril 1970 a. vanaks. See on silmapaistev tähtpäev. Mitte ainult sellepöolest, et inimene jõuab kõrgete aastate lävele, vaid et juubilaril isik koidab tähelepanu avalikkuse kõige laiemas kaares. Seista nelikümmend viis aastat avalikkuse näitelaval, tõusta väikerahva ajalehetöötajast oma rahva juhiks sõna otseses mõttes, olla oma rahva teerajajaid vabadusele ja iseseisvusele, seista selle rahva parlamendi ja valitsuse eesotsas — ja seda kõik pikkades ja pinevates poliitilistes võitlustes ning lakkamatus kultuur- ning majanduspoliitilises ülesehitavas töös — see näitab, et juubel ei kuulu tavaliste hulka. Pealegi, kui tegemist on alatise tulepildujaga, sütitajaga, tagantõhutajaga, edasitormajaga — ka kõige raskemais oludes.

Mis Jaan Tõnisson oma pika avaliku tegevuse kestel on korda saatnud, millised on tema teened Eesti rahva ja riigi ees, kui palju ta ennast avalikkusele ohverdanud, sellest loodetavasti kirjutatakse ja kõneldatakse tema juubeli-sünnipäeva puhul üldiselt laiemalt. „Õitsitulede“ ruum on selleks liialt kitsas, et kokkuvõtlikultki jutustada J. Tõnissoni elulugu või tema kui avaliku tegelase ja poliitiku senisest tööst. Liiatigi kui sünnipäeva puhuks ilmub sellekohane koguteos, milles tema elulugu,

tööd ja tegevust vaadeldakse põhjalikult ja kõigekülgelt.

Küll on aga meie albumil põhjust J. Tõnissoni sünnipäeva puhul peatuda tema kui ajakirjaniku juures. Kuid siingi seisame suure raskuse ees: kogu J. Tõnissoni avalik tegevus on lahutamatus seoses just ta ajakirjandusliku tegevusega. Mis ta ka pole teinud, kus ta ka pole tegutsenud, mis ülesandeid ta ka pole täitnud, ikka on ta ühtlasi jäänud ajakirjanikuks. Ajaleht on teda lahutamatuks saatnud, ajalehte ja oma ajakirjaniku-sulge on ta aastakümnest aastakümnesse järjekindlalt tarvitanud avalikus töös. Ajalehe abil ongi ta mõjuva osa oma elutööst teinud. Kirjutada ülevaadet J. Tõnissoni ajakirjanduslikust tegevusest tähendaks seega anda ülevaadet kogu tema avalikust tegevusest. Niivõrd on need lahutamatud.

J. Tõnisson on sündinud ajakirjanik. See on tal veres. Seepärast pole ta sellest ka pääsenud, kuigi elukäik noores eas muid ja avaramaid võimalusi pakkus. Ja hilisemas elus on ta ikka toimetustalaua taha istunud, kui muud ülesanded ei juhtunud teda enam siduma.

Meie avalikest tegelasist on väga ja väga paljud tegelnud ajakirjanduses, eriti muidugi enne iseseisvusaega, kus iga ajakirjanik peaaegu eo ipso kuulus ka ava-

like tegelaste kaadrisse. Veel iseseisvuse algusaastail oli ajakirjandus hüppelauaks mitmesugustele inimestele, kes sealt siis esimesel võimalusel paremale paigale kargasid. Alles viimastel aastatel on „läbikäijate komandod“ vähemaks jäänud, kuigi veel mitte täielikult kadunud.

J. Tõnissoniga on ikka ja alati teisiti läinud. Tema on igal esimesel võimalusel ajakirjandusse tagasi karanud.

J. Tõnissoni tegevus kutselise ajakirjanikuna algas pärast ülikooli lõpetamist, kui ta oli 25-aastane, seega eluküps noormees. Esimene periood ei kestnud palju üle poole aasta. Kuid sellest oli nähtavasti küllalt, et temas ajakirjaniku-verd kihama panna, et siis kolm aastat hiljem, pärast lühikest kohtutegelase karjääri, teda lõplikult oma hõlma haarata. Ei hoidnud teda siis enam ilusad pildid edaspidistest võimalustest kohtu alal, mida ette maalis venelastest kohtuesimees. Ei kohutanud hoiatused väikerahva ajalehetoimetaja okkalise raja eest. Veri tõmbas, veri käskis. J. Tõnisson ei saanud teisiti, ta tuli ja hakkas „Postimeest“ juhtima.

See oli aastal 1896. Nigelaks muutunud lehele tuli uuesti elu sisse puhuma hakata. Kaaslaste poolt suurte raskustega kokkupandud „Postimehe“ ostuhind, millega saadi ainult lehe nime omanikuks, pani noorele mehele peale suure vastutus- ja töökoorma. Aga ühtlasi andis ka suure võimaluse oma jõu proovimiseks, oma energia ja tegutsemisinnu rakendamiseks Eesti rahva teenistusse, missugune ind oli temasse istutatud juba varases õpilaspõlves.

Tänapäeval võime kinnitada — J. Tõnisson võitis. Aga missuguste jõupingutustega, missuguste võitlustega, läbi milliste raskuste, seda ei suuda hilisem põlv ette kujutada. Seda peaks J. Tõnisson ise jutustama. Kuid tal on siia maani olnud niipalju rahmlemist, et oma mälestuste kirjapanemiseks pole lihtsalt aega jätkunud. Alles viimasel ajal on tekkinud lootusi, et kord must-valgel lugeda võime J. Tõnissoni memuaare.

Kuidas pidi töötama „Postimehe“ tegevtoimetaja oma esimestel tegevusaastatel, s. o. läinud aastasaja lõpul ja käesoleva algul, sellest saame vaid ähmase ettekujutuse vestlustest J. Tõnissoniga, kui jõudesilmapiilgul jutt kaldub endistele aegadele. Ja seal siis kuuleme, kuidas toimetaja pidi lehte tegema juhtkirjast följe-tonini, õnnetuse- ja kuritööõnnumeist kont-

serdiarvustuseni, siseriigiteatest välispoliitiliste probleemideni. Kõigele lisaks lehe ärilise külje juhtimine tellimiste ja kuulustuste vastuvõtmisest kuni levikuaparaadi korraldamiseni. Töö, millele tänapäeva ajalehe juures rakendatakse tööjõudusid kümnete kaupa. Aga lehe juhtimine polnud J. Tõnissoni ainuke töö. Juba esimestel kuudel pärast „Postimehe“ etteotsa asumist hakkab ta kaasa lööma selleaegses Tartu seltskondlikus elus. Milliseid tulemusi ta siin aegade jooksul saavutanud, seda tunneb tänapäeval kogu Eesti avalikkus.

J. Tõnisson mäletab, kuidas tema tegevusse astumise algusajal ajakirjaniku prestiiž seltskonnas ei seisnud kuigi kõrgel. Ta asus kangekaelselt selle tõstmisele. Kui tänapäeval ajakirjanik enam vähem igal pool on heameelega nähtud külaline, kui teda palutakse sinna ja tänna, kui talle autogi järele saadetakse, et muudkui tulgu seda või teist vaatama ja kirjeldama; rääkimata avalikkust teenivaist asutustest, kus ajakirjanikul kõik sisse mineku ja väljatuleku ukсед avatud, kui seda kõike tänapäeval endastmõistavaks ja loomulikuks peetakse, siis pole see alati nõnda endastmõistetav olnud.

J. Tõnisson jutustab, kuidas tal näiteks Tartu sarktega maadelda tuli, et toimetusele võimaldataks tasuta sissepääs teatrietendustele ja kontsertidele, millest oli tarvis lehes kirjutada. Arvati, et toimetaja oma kehvast palgast kulutagu rublasid, et pääseda kohtadesse, kust ta oma lugejaile uudiseid hangib.

Kui J. Tõnissoni poolt puhuma pandud värsked tuuled üle „Postimehe“ käisid, siis hakkas lehe käsi muidugi paremini käima. Siis suurenes alatasa ka algul kolmest mehest koosnenud toimetuse koosseis, siis paranesid tehnilised võimalused, siis sai leht rotatsioonmasina (esimese Eestis), siis olid esimeste aastate rasked töötingimused varsti unustatud. Aga selleks ajaks oli ka avaliku tegevuse töökoorem nõnda suureks paisunud, et inestama peab, kuidas sellele vastu panna suudeti.

Tõsi küll, J. Tõnisson on üle elanud ajajärkusid, kus ta juba kahtlema lõi, kas tervis suudab koormale enam vastu panna ja kas poleks aeg rahulikumaid töömaid otsida.

Kuid ta ei läinud teisale, ta ei saanud minna, veri ei lubanud. Ei saanud lühemaski ajaks toimetuse ja lehe juurest

ära minna, et pärast 3-kuulist vangistus-
aega tervist kosutada. Sest oli tarvis kir-
jutada, tegutseda, kirjutada . . .

Ajakirjanik Jaan Tõnisson on nüüd
niisuguse staažiga, millist teist kõrvale
seada ei ole. Missugustest tuledest ta kõik
läbi pole käinud! Balti-sakslasega on ta
maadelnud seljavõiduni, karistussalkade
ülemate ja tsaari kuberneridega rinnutsi
koos olnud kuni punktivõiduni, punaste
pealikute püssitikkude ees väljakutsuvalt
Eesti iseseisvust kuulutanud, norutajaid
raputanud, küürutajaid materdanud, van-
gis istunud, maalt välja saadetud olnud,

ja vaikumisele sunnitud. Kuid ikka on ta
enesele kindlaks jäänud.

Nüüd ei ole J. Tõnissonil enam oma
lehte. Nüüd ta ei saa enam kirjutada lehes.
Aga huvitav oleks küll praegugi J. Tõ-
nissoni juhtkirju lugeda.

Võib-olla, et tuleb veel aeg, kus J. Tõ-
nisson hakkab jälle juhtkirju kirjutama.

Praegu aga on ta professor. Ja parla-
mendi liige. Seda on ta olnud iseseisva
Eesti esimesest parlamendist alates. Aga
temast kui parlamendimehest pole avalik-
kuses kunagi nii vähe kuulda olnud kui
praegu.

J. ANIMÄGI

Kokkupuuteid Jaan Tõnissoniga

Suvi 1920. aastal. Istun väikese rahuldus- ja
mõnutundega „Sakala“ toimetuses töölaua
taga — töö on tehtud ja vististi täna mitte
sugugi halvasti.

Äkki pistab telefon seinal mõirgama, just ni-
melt mõirgama, nagu oleks kuski pääsenud valla
tuhat häda. Võtan kuuldetoru, kuid järgmisel sil-
mapilgul lennutan ta umbes jalg maad eemale:
membraanist tuleb nii vali hää, et kogu tuba
kuuldub sellest täidetuna.

— Siin räägib Jaan Tõnisson. Tere.

Ja enne kui minu vastus võiks saada kuulda-
vaks traadi teises otsas, tuleb sealtpoolt küsimus:

— Kas teie tunnete minu venda Mats Tõnis-
soni? Tema on . . .

— Tunnen küll, segan vahele.

— Siis olge hea ja teatage temale, et ta ei
unustaks õigeks ajaks esitamast tasunõudmist
rekvireeritud pulli eest. Ta peab täna olema
staaphoone hoovis.)* Kas saite kõigest hästi aru?

— Sain.

— Tänan väga. Jumalaga.

See oli minu esimene kokkupuude Jaan Tõnis-
soniga. Ta oli siis peaminister.

*

*) Staaphoone hooviks ehk lihtsas keeles
„taapuniks“ kutsuti sissesõiduhoovi Viljandi val-
lamaja juures Tartu tänaval, kus peatusid teiste
hulgas ümbruskonna nimekamad taluperemehed.
J. A.

Sellal ei teadnud aimatagi, et see kaugemaine
esimene kokkupuutumine ei jää viimseks, ja et
saatuse tahtmine viib mind pikkadeks aastateks
ligilähedusse inimesele, kellest olin palju luge-
nud, veel rohkem aga kuulnud ning keda olin
õppinud austama kordagi nägemata.

Aga nii see tuli.

Siirdunud 1920. aasta oktoobris Tartusse, et
alustada õpinguid ülikoolis, sain ühe „Postimehe“
toimetuses töötava kaasvõitleja kaudu ettepaneku
asuda 1. novembrist lehe juures tööle toimetuse
liikmena. Ehkki oli hea tahtmine võimalikult kii-
rest lõpetada stuudiumi, võtsin ettepaneku kõhk-
lemata vastu. Pealegi kus sellega nii hästi lahe-
ne õppimisega seotud aineiline külg.

Aastaid tuli siis peagu iga päev toimetusetöös
puutuda kokku Jaan Tõnissoniga, ja sageli ka
eraelus, mõnikord perekondlikus miljöös. Nii
paljudki seigid sellest ajast on vististi küll jää-
valt sööbinud mällu. Ja nüüd, kus Jaan Tõnisson
vaatab tagasi 70 aastat käidud eluteele, lubatagu
mul tuua mõningaid katkendeid pikast kokku-
puutumiste seeriast temaga. Ma pean aga siin-
kohal märkima, et praegu ei ole veel saabunud
aeg kõige toomiseks avalikkuse ette, mis võib-
olla näitaksid Jaan Tõnissoni hoopis teisena kui
seda eriti ta vastaste poolt arvatakse.

*

Tartus oli kuulutatud välja Jaan Tõnissoni
kõnekoosolek Saksa Käsitöölise Seltsi saalis.
Teemaks — Lõuna-Eesti veeteede küsimus.

Toimetuses arutati, kes peaks minema refereerima. Õieti ei tohiks niisuguste asjade juures pikalt kaaluda, kuid vanemad toimetuse liikmed teadsid ütelda, et Vana Jaan ei ole kunagi olnud rahul ühegi oma kõne refereeringuga. Toodi siis „ohvriks“ mind. „Sa nagu värske veri, eks mine ja proovi!“ üteldi.

Kas nüüd mina jäin hiljaks või oli publik tulnud liig vara, kuid ei esimestes ega ka tagumistes ridades polnud enam ühtki vaba tooli.

Ega midagi: niipea kui Jaan Tõnisson astus kõnetooli, püstitasin enese selle ette, märkmik ja pliiats käes. Vana Jaan vaatas mulle küsivalt otsa, siis paremale ja pahemale, veel kord mulle otsa mitte just eriti lohutavalt, ning algas...

Kui mälu ei peta, kestis kõne tublisti oma kolm tundi, kui mitte rohkem. Jalad olid igatahes kanged, kui kõne lõppes, ning enesetunne oli — null.

— Kas saite jälgida? küsis Tõnisson, astudes kõnetoolilt.

Jaatasin.

— Hommikul ütlen teile pealkirja telefoni kaudu. Äratõmbed pange sekretäri lauale, vaatan ise läbi.

Õõ läbi dešifreerisin oma püstijalu visatud märkmeid. Hommikul tuli telefoniline pealkiri. Ja ka meeletuletus, et paneksin äratõmbed sekretäri lauale.

Tegin seda. Toimetuse sekretär, hea mees ja sõber, soovitas kaduda:

— Kui „vana“ küsib, ütlen, et läksid töö asjus välja.

Pärast sekretär kõneles, et Vana Jaan esimese hooga tõmmanud kriipsu pealkirjale. Kuid ilma pahandamiseta. Minu refereeringu kaunis pikk esimene „absats“ saanud peale tugeva kriipsu veel pahase hüüatuse osaliseks:

— Noo see e ka mõni žurnalist!

Kuid edasilugemisel tipitud kriipsule punktjoon alla: õige!

Paar lõiget edasi, ning siis olnud pahandus päris suur ühes ridade mahakriipsutamise ja nõudmisega, et saadetagu too refereerija jalamaid kohale. Aga et toda „õnnetut“ inimest parajasti toimetuses ei olnud, siis loetud edasi ja... jällegi punktjoon alla mahakriipsutustele. Ning siis löödud käega ega ole loetudki enam edasi.

Nii rääkis sekretär. Mina aga ei tea tänapäevani, kas Jaan Tõnisson jäi rahule minu referaadiga või mitte. Vähemalt hiljem ei antud märkugi ei rahulolematusest ega ka rahulolust.

Pea aga siinkohal märkima, et Jaan Tõnisson andis hea ajakirjandusliku kooli. Ta nõudis mitmekülgust, ettenägelikkust, mis pidi ulatuma teatud aladel peagu sündmuste etteaimamiseni, ja oskust kõike pregnantselt paberile panna.

Temale ei olnud vastuvõetavad säärased sõnad nagu: „ei tea“, „pole veel kuulnud“ jne. Pidiid teadma ja kuulnud olema.

*

Jaan Tõnisson on äkiline, plahvatab kergesti, kuid ei pea pikka viha. Võib-olla vahest üksikud juhtumid välja arvatud. Kuid ka siis on tegemist pigemini mõne muu tundmuse kui vihaga.

Meenub aeg, kus Jaan Tõnisson põdes raskel kujul kõrvahaigust, mis sundis otsima abi välismaaltki.

Siis, kui ta oli sunnitud päevi lebama voodis, tulid ühe Tartu korporatsiooni noorliikmed varahommikul pärast tublit pidutsemist ideele „teha nalja“: võtta telefoniabonentide raamat ja kõlistada läbi kõik numbrid alates nr. 1-ga. Number üks oli Jaan Tõnissoni telefon.

Kõlistatakse ja nõutakse telefonile Jaan Tõnissoni. Teenija vastab, et härra on haige ja pealegi magab. Noormehed aga nõuavad kõnelemist tungivalt. Teenijal ei jää üle muud kui kutsuda haige inimese telefonile. Jutt on lühike: soovitakse head hommikut ning pannakse toru hargile.

J. Tõnisson sai teada, kust kõlistati, ning kirjutas kaunis sapise märkuse akadeemilise noorsoo varahommikustest lõbustustest. See kirjutus toodi minu kui kohaliku osakonna juhataja kätte. Olin raskes seisukorras: märkuse toon oli mulle kui korporandile vastuvõtmatu, ehkki ma täiesti mõistsin hukka tehtud „nalja“. Panin epistli kõrvale, saagu mis saab.

Möödus pool tundi poole tunni järele. Saabus viimane aeg käsikirja trükikotta saatmiseks. Mis teha?

Kutsuti telefonile. Rääkis J. Tõnisson:

— Võtke see minu märkus trükikojast tagasi. Vanemad liikmed käisid vabandamas.

Muidugi ma ei ütelnud, et pole üldse saanud toda kurja epistlit ladumisele.

*

Tallinnas elasin hulk aega Jaan Tõnissoni juures. Minu tuba oli ühtlasi ka toimetusetoaks. Et see tuba oleks võinud just kiidelda oma korrasolekuga, seda ütelda ei saa. Ajalehti ja muud paberit vedeles kõikjal: laudadel, diivanil, aknalaudadel. üks igavene korralagedus, mille tekitajaks polnud õnneks mina üksinda.

Tulnud ühel päeval koju, kuulen, et keegi koperdab minu toas ajal, kunas seal ei võinud olla midagi tegemist. Astun tasa sisse ja näen... Jaan Tõnisson koristab tuba, korjab kokku ajalehti, seab nad ilusasti hunnikusse kõrvalisele lauakesele!

— Mina, vana inimene, pean teie tuba koristama! — ütleb ta kuidagi etteheitvalt, pöördudes minu poole.

— Võiksite ise rohkem korda pidada, muidu siin kõik laokil ja lohakil. Seda ei tohi olla!

Teenija oli jätnud pärani küdeva ahju ukse. J. Tõnissoni pilk langes sellele:

— Ka ahjusid ei osata kütta! Sedasi kisub soojuse korstnasse. Vaadake, nii peab kütma. — Ahju uks lükati koomale, jättes ainult kitsukese pilu, tikk pandi vahele, et päris kinni ei läheks.

— Nii peab kütma, — ütles ja läks.

Tuba oli korras.

*

Siis kui riigikogus tegutses demokraatlik blokk, oli Jaan Tõnisson riigikogu esimeheks, kellena tal oli muuseas kasutada ka auto.

Ühel öhtul püüab üks sellesse blokki kuuluva rühma liider mind riigikogu kuluvaris kinni ja kurdab:

— Mis kasu on meil sellest, et on blokk ja et Tõnisson on riigikogu esimees. Et ta korraldaks ka mõne teeõhtu või annaks autotki sõiduks, vaat' seda ei ole!

Ja mõndagi veel kurtis too liider, nii et mulle jäi kindel mulje, et ta soovib nende kurtimiste viimist J. Tõnissoni ette. Parajal silmapilgul rääkis J. Tõnissonile blokikaaslaste (aga võib-olla ka ainult liidri) vagadest ja väikestest soovidest.

Jaan Tõnisson muigas heatujuliselt:

— Nii, nii! Teeõhtud ja auto sõitudeks... Aga kui seda blokki enam ei ole, siis tullakse ja üteldakse, et, vaadake, kuidas Tõnisson raiskas riigiraha! Ei, sellest ei tule midagi välja! Mina ise maksan oma isiklike sõitude bensiiniraha, et kellelgi poleks pärast minu peale näpuga näidata. —

A. PIIP

AVALIIK ARVAMINE

Avaliku arvamise mõiste on laialdane ja samal ajal vähe selge. Sisuliselt tähendab ta nn. keskmise inimese või tavalise kodaniku (massi) suhtumist ühiskondlikesse nähtustesse või oma kaaskodanikkudesse. Väliselt mõistetakse selle all esmajoones ajakirjanduses ilmsiks tulevaid avaldusi, mis peavad esindama üldist kodanikkude meeleolu.

Viimases mõttes tahtsingi paari mõtet avaldada ajakirjanduse osa kohta ühiskonnas.

Pole kahtlust, et meie päevil valitsejad püsivad seni, kuni nad rahuldavad kodanike soove ühiskondliku korra ja üldise elu korraldamise alal. Ja seda mitte üksi ühiskondades, mida tuntakse rahvavalitsuste ehk demokraatiade nime all, vaid ka neis mais, kus võim on koondatud kitsama ringkonna või isegi ühe isiku kätte, s. o. autoritaarseis riikides.

Säärane kodanikkude suhtumine oma valitsusse ja selle maailma sündmustesse oleneb esmajoones antud ühiskonna majanduslikust ja kultuursest struktuurist, eriti aga iga kodaniku enese ühiskondlikest arusaamistest, mis on väga mitme teguri vili. Kui muutub omandatud andmete ja neid valgustava tagapinna kogum,

muutub teatud määral ka kodaniku üldine suhtumine antud küsimusse.

Selles on sotsioloogiline alus avaliku arvamise mõjutamiseks. Sealjuures on inimese meel säärane, et ta laseb end ümber häälestada ühekülgsest sugestioonist, isegi lihtsast kordamisest, eriti siis, kui ei kuule vastuhääli. Inimene — kui ta ei ole eriti ühiskondlikult häälestatud idealistlik tüüp — on ju üldiselt sedavõrd kinni oma igapäevases leivahankimises, et asjad, mis sellest ürgsihist kõrval seisavad, teda sügavamalt ja mitmekülgsemalt ei huvita. Selles on moodsa juhitud mõjustamise või propaganda alused.

Viimasel asjaolul on aga see põhjanev halb, et kodanikkond saab kõigest asjust vaid ühekülgse ilme ja kaotab objektiivse orienteerumise võime kui ka usalduse trükitud sõna tõeväärsusesse, mis rahvavalitsuslikes riikides on eriti kahjulik, sest et otsustaval silmapilgul ei suudeta leida õiget lahendust ega seisukohta. Säärane ühekülgsus võib pikapeale muutuda isegi katastroofiliselt talumatuks ja võib põhjustada ühiskonna langemist.

Avalik arvamine on meie ajal möödapääsematu. Ühiskonna huvides on tarvilik, et ta leiaks arenemises ja tõeteenimises vaba väljendust ilma välise surveta.

Igaviku-küsimused kunstis

1.

Loodusteaduslik psühholoogia, mis lähtub bioloogilisest maailmakäsitusest, väidab, et inimest, nagu muidki elusolendeid, valitsevad jõud on nende tarbed. Kõigel sel, mis sünnib väljaspool tarbeid, ei ole osa elu ringvoolus.

Mitte ainult animaalsel, ka vaimset elu valitsevad tarbed. Nende tarvete iseloomust ei olda sageli teadlikki, nende motiivid võivad peituda alateadvuse sügavustes.

Ka kunst on tarbeväärus. Kirjanduslik teos sünnib ta looja loomulikest vajadusist ja rahuldab lugeja samaseid tarbeid.

Millele ei ole nõudmist, sellele pole ka tarbimist, seal kaotab pakkumine oma mõtte. Mis kunstlikult sünnib, sel ei ole kunstilist kaalu. Mis rahuldada püüab, milleks ei ole rahutust, see on oma jõudu asjata kulutanud.

Midagi mõista tähendab — millestki mõttekalt aru saada. Inimolendi piirides on mõttekas kõik, mis rahuldab ta vajadusi. Et kedagi mõista, selleks peame endale selgitama, millised tarbed ta käitumist määravad.

Kui Jumal tõesti on, kes maailma lõi, siis on ta enesel seega ära reageerinud mingi kompleksi. Seepärast usundid, mis maailma mõistavad kõrgema olendi tahteaktina, võtavadki meile mitmesugustes hüpoteesides seletada jumala tarbeid.

Ka kunst on ta looja tahteakt. Et romaani, draamat mõista, teda ta sügavamas mõttekuses tajuda, selleks peame tundma ta autori tarbeid.

Muidugi on kunstiteosel ka iseseisvat esinemisväärtust ja sellisena ta tavaliku tarbija kätte lähebki. Muidugi lasevad end kirjanduslikud teosed nende välisvormilistes ilmutustes risti ja põiki läbi mõõta ka nõndanimetatud objektiivsete kriteeriumide najal, väljaspool selle mõttekat mõistmist.

Kuid ükski kriitik ei pääse ühestki teosest andma sügavvalgustust, kui ta ei suuda laskuda kirjaniku sellesse tarvetekompleksi, millest antud teos on orgaaniliselt võrsunud. Ja kui kriitikki autori kompleksi lahates ühtlasi ei katsu rahuldada ka iseenda hingelisi komplikatsioone.

Loomulik ja mõttekas tegu otsib rahuldust teija tarvetele, see on õige ka kunstilise loomingu

kohta. Nende motiivide leidmine on hädavajalik kirjaniku mõttekaks mõistmiseks. Nagu jumalgi on otsijaid, kes teda tajuvad, ja teised vaid pobisevad niisama.

Ehkki hingeteadlased meile ütlevad, et teadlik sihiasetus, „programm“, on täiskasvanud ja küpse inimese keskeid hingeelu-nähteid, ja et kus sihi-teadlikkus on tekkinud, seal on ärganud ka vaimne elu; ja teisest küljest, kui väga me ka kirjanduslikku loomingu vaimseks protsessiks peame ja kirjandust kui sellist vaimuga seome, — on tegelik olukord ometi niisugune, et teadlikud püüdlused kirjanduslikus loomingu ei ole eriti hinnatavad. Kõige traagilisem sattumus kirjanduses on ikka — intellektualismi-hädaoht.

Seepärast peab kirjanduse niinimetatud „vaimulähedusega“ väga ettevaatlik olema, et me ei satuks liigse läbipaistvuse ja selguse sisse. Kunst on seda siram, mida ebateadlikumalt on kirjanik oma tarbeid rahuldanud.

Oleme võinud tähele panna kummalist nähtust, kuidas kirjandusliku vaimuläheduse teoreetilised nõudlejad tegelikult närviliseks lähevad, kui vaim tõesti mõnesse kirjanduslikku teosesse on kõvasti sisse murdnud ning seal kõike korraldama ja juhtima kipub. Nad nimetavad seda õigusega „sihilikkuseks“, kui emotsionaalsete ajurite kõrval kirjanikul on oma teosega olnud ka „vaimseid tarbeid“.

Teatavad tüübid tuntud vaimuläheduse hüüdsõnaga rahuldavad oma intellektuaalseid auahnusi, nõudlusi suursuguseks ja kõrgetiivuliseks idealismiks. Aga nende epikuurlik tundeelu ei taha midagi teada ideedest, see nõuab lüürikat ja naudib kunsti meelelisi kujutlusi. Tuntakse vaistuliselt, et kunst on sügav selles mõttes, nagu seda on tänapäeva süvapsühholoogia, kui ta tegeleb alateadvuse motiividega.

Ja siin me võime ühineda teoreetiliste vaimuläheduslaste kunstinaudingu praktikaga: suur kunst, monumentaalne kunst peab lähedal seisma inimese ürginstinktidele.

Kus kirjandusel see sügavam mullakiht ja rammuläte all pundub, seal ta võib parimal juhul ajada vaid kaunilt friseeritud vesivõsusid.

Endasäilitamine on inimese põhilisi tunge, sellest võrsub nälg igaviku järele. Et lohudada end oma ajalikus ja kehalikus elusaatuses, ta on avastanud eneses surematu hinge. Mis mitte igavene pole, sel nagu ei olekski tõelikku väärtust.

Mida rohkem kaduvikku on maailma tegumoes, seda tungivamalt otsib inimene vahendit, mis teda jäädvustaks. Sellest „põlise oleku“ tarbest ongi tekkinud usundid, mis meile kindlustavad igavese elu ja surematuse.

Nälg surematuse järele ei tarvitse seotud olla ainult paradiislikkude kujutlustega, me nõustume ka üsna palju põrgut kannatama, kui me ainult jäljetult ei kaoks.

Mitte ainult meie „tulevase elu“ hüpoteesid, vaid ka meie maised püüdlused on sisustatud ja tiivustatud igavikumotiividest.

Isik on surelik, aga rahvas, eks ole, elab igavesti. Üks ja teine rahvas kaob ajaloo näitelavalt, aga inimkond jääb ja tema kultuur püsib.

Ka perekonna kitsastes piirides paneb end maksma igavese kestvuse tarve. Kes armastab, see ihkab end oma kaaslasel igavikustada. Meie järeltulijad jätkavad me elutööd. Mis sellest, et põlvkond põlvkonna järele variseb, aga firma elab edasi ja sugukonna nimi ei kustu.

Kõigi aegade kirjanikud on kaduviku ees värisenud ja seda maailmamuret oma kunstiloomingus kajastanud. Elu on vaid unenägu, veendub Calderon ja Shakespeare tunnetab, et „oleme koostatud aimest, mis unenägu on“. Hispaanlane kuulutab ainult elu unenäoks, jättes meid, kes me seda und näeme, tõelikeks. Inglise on pessimistlikum, ta ütleb, me ise pole ka kindlamast materjalist kui me unenäod, me ise ja me elu — kõik kokku on seesama viirastus.

Kui elu haihtuv on, kaduviku viirastuste kirju pudev kangas, siis kunst on meeleheitlik katse sellest siiski midagi säilitada ja jäädvustada. Kunst taotleb jooksva elu tähtsustatud momente niisugusesse ainesse ja vormi valada, et see muutumiste paratamatust teatava piirini trotsiks. Kui elu oma lakkamatus voolavuses ei jäädvusta silmapilku, ehk siis püsib vähemalt selle konserv.

Kunstiteose loomisega otsib kirjanik, olgu teadvusega või alateadvuses, isiklikku surematust kaduva maailma relatiivsetes tingimustes.

Unamuno ütleb, et heitlus me nime „surematuse“ eest ei võitle ainult oleviku takistustega, tahtes võita tulevikku me peame arveid ka minevikuga. „Meie heitleme lahkunutega, kes meilt, elavalt, suurema osa valgust enesele võtavad. Me oleme kadedad mineviku geenistele. Kuulsuse-taevas ei ole palju ruumi, ja mida rohkem sinna sisse pääseb, seda vähem jääb üle üksikule.

Mineviku suured nimed võtavad meilt koha ära. Ja koha, mis nad tänapäeva inimeste mälu katab, tahame kord enestele kui nende järeltulijatele vallutada. Seepärast me võitleme mässajatena nende vastu, seepärast arvustab igauks, kes kunstis tahab endale nime teha, nii teravalt oma eelkäijaid. Kui kirjandus edeneb, peab kord tulema päev, kus kõike unesti läbi sõela lastakse ja igauks taas kardab, et ta sealt läbi ei pääse. Noor kunstnik, igasuguse aukartuseta meistrite ees, kaitseb ainult iseennast, kui ta neile kallale tungib. Teiste portreesid purustatakse ainult selleks, et enda pühakuju püstitada.“

Selles võitluses surematuse pärast, võitluses osa pärast kuulsusejagamisel mängib otsustavat osa kunstiteose iseloom. Kirjaniku igavik on seda kindlustatum, mida kauem ta teos elab ja mõjukana püsib. On teoseid, mis sünnivad ja surevad koos elu vormidega, ja teisi, mis oma autori üle elavad, aastakümneid ja sajandeid. Viimast laadi teostega ongi seotud kunstniku surematuse illusioonid.

See suur osa, mis igavikutarve tegelikult mängib kunstiteose saamisel, on oma pitsati vajutanud ka kunstiteose hindamise viisisse. Kunstnikul on korda läinud enda kuulsuse momenti sedavõrd tähtsustada ning autori personaalse surematuse võlusid nii kaasaitatavaks teha, et isegi arvustajad sellele sugestioonile on täielikult alistunud. Selle tagajärjel näib, nagu ei oleks kunstiteosel peale ta autori igavikustamise mingit tõsisemat sotsiaalset ülesannet.

Kui kunstiteoseid hinnata peamiselt nende „surematuse“ seisukohalt, siis jääb otsustavaks kestvuse-moment, mis oma iseloomus on puhtpraktiline seisukoht. Me võiksime oma suhtumist kujukuse mõttes avaldada piltlikult. Kui kirjandusliku teose üürikus on eitav nähe, siis ei ole tark luua midagi kergest ja haprast portselanist, mille vormid, kui jumalikud nad ka ei oleks, kergesti purunevad. Surematust püsib vaid kivis ja raud. Igavikku saab produtseerida vaid konservatiivsest aimest, mis vastu paneb aja hambale. Kui kunstiteose hinnangul valitseb nende surematuse moment, siis kriteerium vabaneb igasugusest romantikast. Igavik on kunstile niisama „luuleline“ kui pastlapaarile: see on vastupidavuse küsimus.

Nii väga kui inimene ka ihkab surematust, ei suuda ta kujutlus seda haarata ja tal tekib tõsiselt raskusi oma igavese elu tarbepärase sisustamisega. Juba ajalik olemine kipub teinekord ühekülgselt jääma, mis veel siis, kui sa kestad igavesti?

Sest tööpoolest, kui olelusele ei tule lõppu, siis millega seda eksistentsi vaheldada, siis tekib moment, kus kõik üleelatu ja tuntu hakkab korduma,

jah, millega see surematu olend end lõppeks veel lõbustab?

Sellest elutüdimuse, igavikutülpimuse kujutlusest, sellest viljandolekust edasikestmise suhtes võib tekkida igatsus vastupidise seisukorra poole, nagu teatud usund seda tungi „nirvaana“ näol katsub rahuldada. Kui surematu hing ikka ühest kehatusest teise rändab, siis lõppeks tal on kurguni sellest metamorfoosist: ta ihkab üldse välja elu ringkäigust, talle saab ülimaks õndsuseks — ära kaduda ei miskisse.

Näib, nii on lugu igavikurõõmudega ka kunstis, nad pole kaugeltki nii täiuslikud, kui nad peaksid olema. Kunstiteostel, millel omadusi on teatavale surematusele, on nende igavik ikka kuidagi seotud igavusetundega.

Teosed, mis teataval momendil laineid löövad, mis võimelised on maailma äkki leekidesse sütitama, niisugustel teostel on ikka vähe väljavateid surematusele: nad on mingi selgenägeliku, hävitava tõesõna lausunud valitsevast konjunktuurist, nad on mässajad mingi maksva korra suhtes ning kaovad ise koos selle korra varisemisega.

Surematul kunstil on oma kaasaja kohta keskpärase edu, teinekord ta üldse ei saavuta tunnustust, tal ei ole sidet ühiskonna arenguastmega ja probleemidega, milles aeg parajasti põleb. Surematu kunst on ikka tublisti eluvõõras, aga kunstikäsituses seda kindlam. Surematu kunst peab hoiduma ideedest ja probleemidest, kaasaegselt aktuaalsusest, igasugustest äärmustest, ta samamugugi targalt ja arukalt kuldse kesktee piirides. Teos, mis kõikidele aegadele tahab midagi olla, ei saa ühelgi neist eriliselt õitseda või aktuaalne olla: surematu teose õige tehnika on aastakümnetest ja sajanditest läbi veeteerida.

Oma igaviku ja surematuse tõttu ja sellest vastupidavast materjalist, millest nad tehakse, saavad klassikalised teosed enam-vähem raskepärased ja puised olla, neis puudub elava, pulseeriva ainukordse elu värskus, aroom, jume, sest kõik see ei püsi, ei kesta, see on kaduvikust. Surematu teos on ikka kuidagi seisnud ja vajunud ning ajahambale paneb ta just seega vastu, et ta ei ole kunagi noor olnudki.

3.

Ei mäleta, et rahvafantaasia oleks igavikmotiividest loonud mingi eriliselt sädeleva luulekuju, küll on aga ta seda teinud ajalikkuse suhtes, lauldes hünni silmapilgule, mis võib endasse igaviku mahutada. Üürisuse luulelisemaks võrdkujuks on muinasjutu sõnajalaõiest, mis kord jaaniõöl kirjeldamatus toreduses ainult viivuks

puhkeb, nii lühikeseks pilguks, et seda müstilist sõnajalaõit keegi isegi näinud ei ole.

Kui vähe luulet oleks õiel, mis igavesti õitseks, me mõtleksime kohe paberist roosidele või, mis veel parem, kui ta oleks nahast. Ja pesemist vajaks see vastupidav nahkne õis igal laupäeval ja tolmumejaga askeldamist, temast oleks rohkem tüli kui rõõmu, lõpuks teda keegi enam ei näekski, niipalju on teda juba nähtud.

Ent õis, mis muinasjutulises ilus puhkeb viivuks, sellesse silmapilku kogu arengu saavutused koondades, see on tõesti elava elu ja luulelise luule sümbol.

Ega suremata teostega kirjanduses ei ole ka palju teisiti kui nahksete õitega botaanikas, ka nendega on palju tüli ja tegemist. Neid pead analüüsima, koolides nendega piinatakse lapsi, neid asetatakse kirjanduseajaloose teatavasse väärtusjärjekorda, mis mõnekümne aasta järele jälle ümber kukub. Ja lõpuks jääb klassikalistest teostest ainult seda rõõmu, et neid ikka jälle uutesse ilukaantesse saab kõita.

Klassika arväärilist seisukohta arvestades võiks uskuda, et kirjanduslik teos seda surematum on, mida üllamate ideedega ta tegemist teeb. Tõepoolest on see vastuoksa, kirjanduslik teos on kõikidele aegadele seda mõistetavam ja vastuvõetavam, mida madalamaid sunde ta puudutab. Shakespeari elulikkus tänapäeva teatris sõltub sellest, et inimesed seal valitsemishimust, auahnusest ja armukadedusest tapavad ja kägistavad ning korda saavad igasuguseid kriminaal-roime. Mida lähemal kirjanduslik teos seisab inimese ürginstinktidele ja algkirgedele, seda õigemal teel on ta surematuse poole, sest ta tegeleb nähetega, millele kultuuril ja evolutsioonil ei ole mõju.

Oleme võinud küll kuulda, et klassikalised teosed seisavad kõrgemal ajakärast ning tegelevad vaid üldinimlikuga. Ent see „üldinimlikkus“ on liig luuleline määratlus liig proosalisele tõsi-ajale. Surematute teoste ainevalda võiksime isoleerida märksa piltlikumalt, kui ütleksime, et nemad tegelevad meie „vana aadamaga“, mis meis kõigis on igavene ja muutumatu ning kõigele, millega ta kokku puutub, annab surematuse ilme.

See osa kunstist, mis tegeleb peamiselt kultuuri- ja evolutsiooniprobleemidega, on ajalik kunst, ta tugineb muutlikule ja voolavale, tal on küll oma aja ühiskondlikus elus tohutud funktsionaalsed ülesanded, ta on kaastegev maailma näo kujundamises, aga ta teeb seda teatava arenguastme tingimustes ja see aste ületatakse järgmisest evolutsioonist. Sellise kunsti elulikkus ei ole kuigi kaua vastupidav ja ta looja surematum on pahasti kindlustatud.

TÄHTIS MIINEVIK

Toimetuse eesruumis istub mees. Ta ootab kedagi. Ta on suure kasvuga ja kepp on tal käes. Ta sisendaks hirmu, kui ta oleks õiendaja. Kuid ainus pilk ta näkku ütleb, et ta pole see. Ta laiavõitu vanapoolne nägu ei ole sugugi vihane. Kaugeltki mitte. Prillide taga on avameelsed, peagu sõbralikud silmad, mis jälgivad elavalt kõike seda, mida siin jälgida on.

Ta vahib mulle teraselt otsa ja küsib kärelikult ning lõbusalt:

„Kas ma tohin härra Mihkel Aitsamaga kõnelda?“

„Küllap te tohite, kui ta aga siin on,“ vastan ja lähen sinna tuppa, kuhu toimetuse liikmed armastavad koguneda, et viita aega vesteldes või kuidagi teisiti. Lähen sealt Aitsamat otsima. Ta on seal. Aga ta on nii kibedasti tegevuses aja viitega, et vaevalt kuuleb seda, mis ma räägin. Ta ei lase ennast palju segada, kuid ta ei ole ka ükskõikne ootaja suhtes. Ta pärib:

„Kuidas ta välja näeb?“

„Lai nägu, prillid, kepp, käre ja lõbus hääl,“ vastan.

„Tean, tean,“ ütleb Aitsam. „Ma olen selle mehega juba rääkinud. Ta pakub oma 1905. a. memuaare, kuid mul ei ole nendesse usku.“

„Nojah,“ ütlen, „sa oled harjunud hankima materjale arhiividest, sul on usk ainult tolmunud dokumentidesse, kuid elavaid inimesi sa ei usalda, sest sa tead oma pika elu kogemustest, et inimese mälu eksib ja keel komistab ning peale selle on inimesi, kes meelega luiskavad.“

„Aitsam naeratab tüsedat vigalanaeru, ta nägu on seda täis äärest ääreni. Ning ta ütleb:

„Ma kasutan ikka elavategi inimeste jutustusi, kuid temalt ei ole mul tõesti midagi saada.“

Noh, vana tunneb ju inimesi, ega ta muidu nõnda ütleks. Sellepärast ta siis ei tahagi aega raisata ootava isandaga vestlemiseks.

Isand lahkub.

Paar päeva hiljem näen teda jälle toimetuse eesruumis. Vahib ringi, nii et prillid aina välguvad. Ei anna Aitsamale rahu, mõtlen endamisi. Kuid samas kuulen teda küsivat toimetuse käskjalalt:

„Kas ma tohin härra Randeliga kõnelda?“

Vaene Redo, nüüd see visa mees tahab vist sind panna kirjutama mälestusi punastest aastatest, mõtlen endamisi ja muigan. Ning jatkan mõtlemist: kas see tõsine töö ei kujune sinu käes karikatuuriks? Või on su karikatuurid nii tõsised, et sinu kätte võib julgesti usaldada tõsist tööd.

Hiljem kuulen Randelilt, et isand on jutustanud temale haruldasest kunstiteosest, mille ta on omal ajal toonud kaasa Venemaalt. Kutsunud teda enda poole seda haruldast asja vaatama.

„Sa muidugi lähed?“ pärin Randelilt.

Randel lööb käega, surub pea rindu ja vastab bassihäälega, et tema ei hakka nii kaugele sõitma, Koplisse. Sellepärast ei hakka, et tal pole isandasse usku. Mis nüüd temal ikka võib olla...

Noh, Randelgi on ju suur inimestetundja. Küllap ta teab, mida teeb. Ta ei lähe.

Möödub paar päeva ja ma näen sedasama isandat jällegi toimetuse eesruumis. Kuulen teda kellegi küsivat:

„Kas ma tohin härra Balder Jaaniga kõnelda?“

Tohoh, mis ta minust tahab saada, mõtlen endamisi. Mina ju ei kirjuta ajaloolisi põnevutte ega taipka ka midagi kunstiteostest. Nii mõtlen ja lähen siis isanda palge ette.

Ta lööb mulle laia käe pihku ja tutvustab end vägeva häälega:

„Mina olen Eesti kodanik Paavo Koorits. Kas teate, meil on hingeline sugulus, radstvoo duš.“

Mees ei lase mu kätt lahti, vaid vahib niisuguste mõjustavate silmadega, nagu tahaks näpsata minult salamahti musu.

„Ega siis pole parata,“ vastan alistunult, „muudkui tere, sugulane!“

„Kõik, mis teie kirjutate, on väga hea, ainult soola ja pipart võiks olla rohkem,“ seletab isand.

„Täna õpetuse eest,“ vastan isandale tõelises tänutundes. „Väga armas, et vaevusite minu huvides ronima neljandale korrale.“

„Oh, see pole midagi!“ mõirgab isand ja on ise vaimustuses ma ei tea millest. Kuid ma kardan seda vaimustust, sest ta lööb oma laia käe mu õlale säärase hooga, et ma vajun raginal kägarasse. Isand Koorits käratab:

„Ma võin teile teemasid anda, meil on ju radstvoo duš. Teemasid na zlobu dnja“.

„Selle vastu ei ole mul midagi,“ vastan. „Tunnengi viimasel ajal, et mu vaim oleks nagu tühjak kirjutatud. Kui on võimalik sugulasverd üle kanda teise isiku elustamiseks, miks mitte siis ka sugulasvaimu ühest teise pumbata. Me võiksime ju kas või kohe lepingu sõlmida, millega teie kohustuksite mu vaimu varustama geniaalsete teemadega jooksva elu mitmekesisete nähete suhtes. Nõnda! Kuid enne lepingu sõlmimist sooviksin teilt siiski nii ütelda vaimu proovi. Ehk lasete siis mõne soolase ja pipardatud teema kuuldavale.“

„Oi, mul on neid massa!“ hõiskab isand. „Kuid teie peate tulema minu juure!“

„Miks nii? Minu arusaamise järgi see, mida teie tahate mulle pakkuda, on vaimupagas. Kas teie vaim jalutab tühjalt ringi ja hoiab pagasi kodu seitsme luku taga? Kas ei lähe teie teemad — pealegi na zlobu dnja — selle ajaga vanaks, mil mina ükskord teie juure jõuan?“

„Siis sõidame kohe!“ hüüab isand. „Mis võib meid takistada? Ma ostan teile trammipileti.“

„Trammipileti ei ole olnud minule kunagi takistuseks,“ vastan. „Säärasest „takistusest“ olen alati ikka ise omal jõul üle saanud.“

„No siis sõidame!“ õhutab mind see imelik Paavo Koorits.

Nüüd tunnen mina äkki seda, mida on tunnud Aitsam ja Randelgi: mul ei ole usku mehesse. Meil, vanadel ajakirjanikel, on ju säärane vaist, mis ütleb meile kaunis kindlasti, kust me võime endale saaki loota ja kust midagi võtta ei ole. Sellelt mehelt küll midagi võtta pole, ütleb vaist.

Kuid ma otsustan siiski temaga sõita. Ma mõtlen endamisi nii, et ega ma kahju ikkagi ei saa. Kui ta ei anna teemat följetoni jaoks, siis ma kasutan teda ennast vesteainena. On alati huvitav pääseda inimese hinge manu. Siin inimene pakub seda võimalust. Siis muudkui kasutame ära.

Sõidame Paavo Kooritsaga Koplisse.

Siis hakkab tükkaaval mu silmade ees lahti rulluma ta elu. Ta korter ütleb, et on tegemist üksiku inimesega, vist vanapoisiga. Kuna tal ei ole perekonda, kellele pühendada oma elu, siis otsib ta vaim tegevusvälja mujal. Vaatame siis, kuhu ta vaim mind talutab.

On natuke kõhe tunne, kui Paavo Koorits viskab kodu kuue seljast ja keerab ukse lukku. Võõras inimene, mine teda tea. Aga kui ta toob lauale paki igasuguseid koltunud pabereid, kirju, dokumente, ja palub mind võtta laua ääres istet, siis ma mõistan, et tal kurja kavatsust siiski pole. Kallale ta mulle ei tule. Kuid hirmu ma tunnen siiski. Ma taipan, et ta keerab ukse lukku sel-

On natuke kõhe tunne, kui Paavo Koorits viskab kodu kuue seljast ja keerab ukse lukku.

leks, et ma ei saaks ta käest ära joosta. Ta jutt kujuneb vist väga pikaks. Ega ta muidu poleks pintsakut maha võtnud. Annaks Issand, et ta kõnes oleks terakegi huvitavat, natukenegi lõbusat ja nalja.

See, mida ta hakkab jutustama, on maailmatu tähtis — talle endale. See on ta minevik, ta kadunud hiilgeaeg Vene tsaaririigis. Siis ta oli kõik. Nüüd ta ei ole midagi. Nüüd ta elab minevikust. Ta arvab, et see on ka kõikidele teistele niisuguse suure väärtuse ja tähtsusega nagu talle endale. Seepärast ta pakub oma elulugu ajakirjanikule, avalikkusele. Ma tunnen sääraseid inimesi. Ja hoian end nendest eemale. Neid on raske rahuldada. Kui sa kirjutad lookese nende elust, valides kõige tähtsama, siis nad on haavunud ja vihased ja ütlevad inimestele, et see ajakirjanik on suur käperdis, ta on kõik tähtsamad osad välja jättnud ja asja ära narrinud.

Neile on ju, nagu ma juba ütlesin, tähtis kogu nende minevik, neil ei ole distantsi. Nad naeravad su välja ja hakkavad otsima paremat sullemeest, et selle kirjutuse puhul pettuda uuesti.

Kahtlemata on ka Paavo Koorits sääraseid minevikuinimesi.

Ta algab oma koolipõlvest. Selles ei ole midagi erilist. Kuid tal on olnud koolivend, keda on tembeldatud revolutsionääriks ja kes on visatud koolist välja.

Suitsetage inglise
kvaliteet sigarete:

Elba *Bristol*
Allion

ja kvaliteetpaberosse:

Mokka-ekstra *Mikaado-ekstra*
Mokka

TUBAKATEHAS
H. ANTON & Ko.

Nii, nii, mõtlen ma endamisi, see on siis see lugu, mida ta tahtis pakkuda Mihkel Aitsamale. Ei saa salata, Aitsamal oli hea nina — saak oleks olnud väga kehv.

Paavo Koorits ise ei ole revolutsionäär olnud. Tema on olnud usin ja teinud tsaaririigis karjääri. Et see tõesti nii on, selle tõenduseks ta laob mu nina alla koltunud, katkenud dokumente, mida ta näib hoidvat nagu ülimat aaret.

Need panevad mind haigutama. Ma lootsin leida midagi lõbusat, natuke nalja, kuid siin rullub lahti inimese tragöödia. Kadunud elu, mida peetakse nii väga kalliks. Suured võidud eluteel, mida enam ei ole. Saavutused tsaaririigis, mis on kadunud ühes tsaaririigiga. Järele on jäänud ai-

nult dokumentide koltunud tükid, mõned venekeelsed sõnad kõneleja suus ja toa nurgas — ikoon.

See kõik on Paavo Kooritsale nii südamelähedane, et tundub ülekohtuna teda naerda.

Ta jutustab...

Ma haigutan ja mõtlen, kuidas pääseda ta käest põgenema. Vaatan kella ja ütlen, et veerand tunni pärast pean lahkuma. Kuid ta hoiab mind kinni ja ei mõista, kuidas võib minul olla tähtsaid asju mujal nüüd, kus mulle ometi nii tähtsat asja, otse kui ilmutust, ette kantakse.

Ütlen, et naine ootab mind, saan peksa, kui õigel ajal kohal ei ole.

„See pole põhjus!“ hüüab Paavo Koorits. „Tulen teiega kaasa ja lasen meeleldi ennast teie asemel ühe naisterahva poolt sugeda. Mul naist ei ole, mulle ju keegi keretäit ei anna. Päris huvitav, kui ma siis ühe nahatäie ka saan.“

Ei lase mind minema.

Suures hädas kasutan lõpuks kavalust. Vari- sen äkki toolil kokku ja kaeban, et pimesool teeb ägedat valu. Ma pean sõitma nüüd kohe operatsioonile. Siin on tegemist elu ja surma küsimusega.

„Tühja ka,“ vastab Paavo Koorits. „Olge diivanil pikali, küllap annab järele. Olge pikali ja kuulake, ma varsti lõpetan.“

„Ei, ei, ei!“ karjun. Kisendan nii, et ta kohkub.

Ta tõuseb, et mind välja lasta. Aga enne ta otsib ühe eksemplari „Lukomorjet“ 1914. a. Ta näitab mulle selles üht karikatuuri. Ma ei tea, mis ta selles leiab. Kas see ongi see teema „na zlobu dnja“? Kas see ongi see huvitav kunstiteos Venemaalt, mille pärast ta käis Randeli jutul?

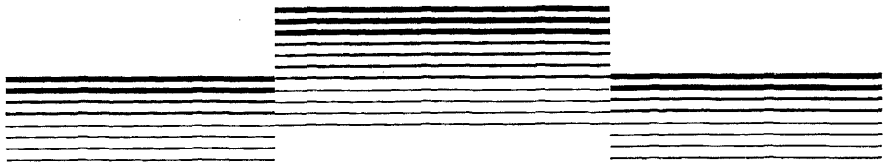
Lõpuks pääsen ta käest. Õigem: pääsen ta korterist. Tema käest ma veel ei ole pääsenud. Ta tuleb vahetevahel toimetusse kuulama: millal mul on aega, millal ma tulen jälle tema juure, et ta võiks jätkata oma eluloo jutustamist. Millal mõtlen mina temast ajalehes kirjutada?

Ma ei vabane temast, nagu ei saa tema vabanda oma minevikust.

Naine jääb naiseks

„Ma tahan hõberebast, Arnold!“

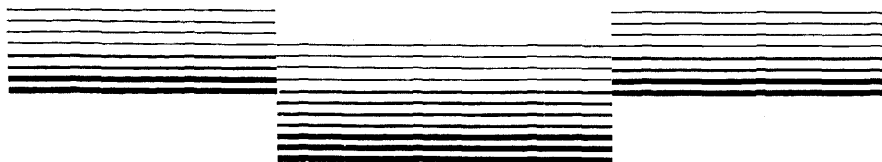

EESTI PABERI AKTSIA SELTS

esindab järgmisi paberivabrikuid:

PÕHJA PABERI- JA PUUPAPIVABRIKUTE AKTSIA-UHISUS, TALLINN
AKTSIA SELTS TALLINNA PABERIVABRIK E. J. JOHANSON, TALLINN
TURI PABERI- JA PUUPAPIVABRIKU AKTSIA SELTS, TURI
AKTSIA SELTS PABERIVABRIK «KOIL», KOHILAS

MUUK AINULT
SUUREL ARVUL

Häda valgele tõule!

Värviline inimtõug on sammumas eduteed. Veel inimpõlve eest tundus „kollane hädaoht“ ainult huvitava teooriana. Aeg-ajalt kerkis ta küll mõne sulemehe tööviljana ajakirjanduse veergudel esile, kuid meie ei tunnud tema elulähedust ja läksime rahuliku südamega päevakorras edasi.

Aga nüüd?

Ei ole nüüdki siin midagi muutunud! — hüüab vahest mõnigi, sest suurimat kollast tõugu rahvast ja riiki on nüpeldamas ja lõhkumas samasse kollasesse perre kuuluv Jaapan.

Oige: tänu Jaapanile on praegu Hiinal rasked päevad, aga seejuures pidagem meeles, et Jaapan, püüdes Hiinale oma tahet peale suruda, on võtnud enesele ülesandeks kõigi Aasia rahvaste lähendamise — Jaapani ülemjuhtimisel. Või teiste sõnadega: Jaapan organiseerib kollast fronti, et lõhestunud ja seega nõrga Euroopa ja igavesti kõhkleja Ameerika mõju Aasia mandrilt minema pühkida. Kas suudab Jaapan, Tshiangkaišekist jagu saades, Hiinat oma liistu järgi riiklikult organiseerida ja relvastada, või teeb seda Tshiangkaišek, on lõhkise hingega Euroopale ükskama kõik: peksa võib ta kollase tõu käest ikkagi saada! Sest Hiina ei andesta ei Euroopale ega Ameerikale iialgi seda, et nad teda Jaapani vastu ei kaitsenud!

Pan-Aasia liikumine on hoogu võtmas. . .

Raske oli vaesel Euroopal Hiinat aidata, kuna tal omas kodus on küllalt askeldamist ja õiendamist. Mis aga lausa jahmatama paneb, on lühinägelikkus, mis mõnda riiki meelitas oma võistleja vastu ässitama värvilisi tõuge. Nii ongi näiteks maailmariik Suur-Briti araablase survele sunnitud tagasi võtma juutidele antud lubadusi Palestiina kohta.

Niisiis: Euroopa käed on Euroopas kinni ja Jaapanil on vaba voli talitada Kaug-Idas oma äranägemise järgi. Kuid Kaug-Ida sündmused on alati mõjutanud

ka Euroopa olukorda. Seda on Euroopa tunnud juba harilikul ajalgi, veel rohkem aga peaks see ennast tunda andma nüüd, kus Jaapan organiseerib Aasia ristsõda Euroopa vastu!

Valgete kurss on värviliste tõugude juures tunduvalt langenud — tänu Maailmasõjale. Kuni viimase lahtipuhkemeni pidasid värvilised valgeid rahvaid võitmatuiks, siis aga tõi Prantsusmaa värvilised väed oma ridadesse ja need nägid, kuidas üks seniajani tugev valgete riik sai peksa. Pöördunud tagasi Aafrikasse, oli neil kerge hävitada legendi valgete võitmatusest.

Pan-Araabia liikumine sai uue tõuke. . .

Kodus teevad värvilised muret Põhja-Ameerika Ühendriikidele. Neegrid on seal järjest rohkem nii majanduslikke kui kultuurilisi väärtusi vallutamas ja nende pealetung on tähelepanu äratamas ka väljaspool Ameerikat. Nad on mõelnud ka oma mustade vendade olukorrale vanal kodumaal Aafrikas, kus neid orjakauplejad püüdsid kui metsloomi, et müüa Põhja-Ameerikasse istanduste omanikele tööloomadeks. Nüüd on neist „tööloomadest“ saamas kultuurinimesed, mis ajab hirmu nahka USA valgeile, kes on teostamas Pan-Ameerikat ja kes ei taha enam palju teada oma kodumaast Euroopast, kuna siin on palju tüli ja kiskumist, sest siin on Pan-Euroopast alles unistamas Koudenhove-Kalergi oma käputäie poolehoidjatega.

Oli aeg, millal Aristide Briand uskus Pan-Euroopa teostamisse. Nüüd puhkab ta juba aastaid mullapõues ja Pan-Euroopa jüngrid on temas kaotanud hea sõbra ja suure idealisti-rahupostli.

Ja ilma ideaalideta ei saa maailma edasi viia!

Alles hiljuti vapustasid suursündmused Euroopat ja panid kartma uut maailmasõda, kuigi eelmise maailmasõja lõpetamisest on möödunud kõigest kakskümmend

Thomas Clayhills & Son

TALLINN

SPEDITSIOON, LAEVAAGENTUURID,
PRAHTIMISED

Oma laod otseühenduseraudteega.
Oma puksiirlaevad

KAUPADE OSAKOND:

Õlid, heeringad, sool, suhkur, riis,
tõrv, seebikivi, koloniaalkaubad.

TEHNILINE OSAKOND:

Majapidamis- ja tööstustarbed.

METSAMATERJALID:

Eksport ja lauahoovid.

KAUPADE EKSPORT

Kodukeskjaam 415-00.

Telegrammiaadress: Clayhills-Tallinn.

aastat. Meie tundsimisega kõik väga valusalt, kui lõhkikärastatud on Euroopa!

Veel elavamalt aga tundis Jaapan Euroopa olukorda ja suursündmusi! Ta nägi enese ees jõuetut Euroopat ja sirutas valutava käe Kantoni järele, mis oli Suur-Britile kui noalööök rindu.

Kuid see nõudis ühe Jaapani endise juhtiva riigimehe elu. Hiljutine välisminister kindral Ugaki, keda süüdistati selles, et ta oli liiaks leplik Suur-Briti ja teiste Euroopa riikide vastu, pidi oma elu lõpetama enesetapmise teel. Ta tagandati ametist ja rahvuslik salaorganisatsioon saatis talle mõõga. Mõne aja pärast sai ta pussi ühes ähvardusega — ja ta valis kahest surmast enesetapmise.

Nii kõikumatu ollakse Jaapanis oma jooned valgete vastu!

Ja valged?

Muudkui kisuvad omavahel ja kisuvad ka värvilisi oma kiskumistesse!

Heitke pilk Aasiale, siis näete, et seal asub ümmarguselt pool kogu maailma elu-

nikkonnast reas: India, Indo-Hiina, Hiina ja Jaapan! Ja see miljard koosneb värvilistest tõugudest! Kui see miljard kord korralikult on relvastatud ja hakkab liikuma lääne poole . . .

Siis on käes Euroopa saatuslik hetk, sest siin on elanikke kõigest 500 miljonit!

Lugedes kirjutisi kollasest hädaohust on sügavalt jäänud meele autorite ainuke lootusesäde. See on: valge tugev külg on see, et tema mõtleb kiiremini ja on vaimset vastupidavam!

Haarakem siis kinni sellest ainsast päästerõngast!

Hoolitsegem siis kõik selle eest, et see valgemehe relv ei oleks nüri!

Kuid, paraku, leidub valges Euroopas prohveteid, kes seda ainsat relva lausa meelega nüristavad. Nad tahavad valgeid hulki sõnademulinal ja trummipõrinal vabastada mõtlemisvaevast üldse, kõnelemata kiirest mõtlemisest! Ja kui inimene ei ole harjunud mõtlema, ei saa ta ka vaimset olla vastupidav.

See on lausa enesetapmine. Ja seda vaatavad Aasiast pealt nii mõnedki mui-gavad värvilised näod!

Nüüsiis: Euroopas tuleb iseseisev ja kiire mõtlemine uuesti ausse tõsta. Sest peetagu meeles: kui kord tuleb suur lahing valgete ja värviliste vahel, siis tuleb valgeil värvilistega pidada partisanisõda, kuna valgeid on vähe. Ainult partisanisõda kindlustab valgeile võidu. Partisaniks aga ei sobi kabuhirmus alluv massinimene, vaid tugeva isiksusega iseseisvalt ja kiirelt mõtleja.

Pan-Euroopa idee tuleks omakorda unistustevallast ja pilkajate keskel tuua ja asetada keset kõige tõsisemat tege-likku elu.

Ei saa Euroopa enesele enam kaua lubada seda lõbu — sisemistel vastoludel end lasta nõrgestada, kahjurõõmuks oma vaenlasile.

Juba Euroopa rahvaste lähenemine ja sõbralik läbisaamine tõstaks nende kurssi värviliste juures, Pan-Euroopa aga paneks kahvatama nii Pan-Aasia kui Pan-Araabia ja leiaks elavat heakskiitu Pan-Ameerikas.

Suured ülesanded on nüüdset ja järgnevat põlve ootamas. Ei suudeta neid õigel ajal teostama hakata, siis võib kord tulla aeg, kus valge tõu luust ja lihast lõikab läbi õudne hüüe: häda valgeile!

Meeleolusid

1.

PESSIMISTLIKULT.

Õnges taas ängitseb sügisilm morn,
mõtted pääs rasked ja südames raju,
teiseks on muutunud elugi vorm,
miks on nii, seda vist vaevalt kes tajub?

Kõikjal, kus vaatad, sääl haigutab kraav,
inimpalg omandand metslooma ilme,
nõrgema elu kui lahtine haav,
lootused mattunud raskesse pilve.

Läbistab kurtkõrvu vahutav hõik:
elu kust algab, mis elamist vääriks?
Hommik, päev, õhtu ei oleks nii võik,
mure riü halli taas ülesse kääriks!

Muretult olla veel tahaks kui laps,
puhtaima hingega tunda maailma;
aeg, mis nüüd vaevalt on pikem kui vaks,
paistaks veel lõpmatust kaugusest silma!

Näha taas ilusast elust veel und,
igatsusunelmaid maailmakaartel;
ligidal aga lööb lõppu meil tund,
varsti me Surmamaa üksikuil saartel!

2.

OPTIMISTLIKULT.

Elu kui moonivars suvises tuules,
kügutab vöödulist õit,
naeratus pesitseb värskete suule,
aeg punub kullatud köit.

Valgust on kõikjal ja haaravat rütmi,
suletud mure must kaas;
vanemad vestavad ununend müüti,
istudes puude all maas:

kuis oli vanasti verine, võoras,
sellest vaid räägib meil suu,
aias nüüd õitseb magnooliapõõsas,
pakatab peenar ja puu.

Pärani avatud majade ukсед,
kelle eest kinni nad lööd?
Vabad on mõtted ja südametused,
kõik on su oma, mis sööd!

Vaikivat õnne ei miski nüüd riiva,
elu meil käes nagu võit!
Võõraste pilkude salvavat kiiva
naerdes pareerime kõik!

Jätkame sõitu täispurjel, ja merel
meeliskleb hommikukoit;
uinuvat kirge süs tuksatab veres,
lõõmahtab leegitsev loit!

Kunst teatris käia

MÕNIKORD võib küsida, et mis on huvitam, kas see, mis sünnib laval, või see, mis areneb teatrisaalis. Anname seekord peaosa teatriskäijale publikule ja jätame lava kaunis suurel määral kõrvale. Pöörame talle ebaviisakalt selja ja vaatame näkku publikule.

Kõigepealt, enne kui algab mäng, heidame kiire pilgu läbi eesriideaugu. Kui vaadata teatrisaalist teravalt eesriide poole, võime selle ümmarguse augukese taga näha pilgutamas uurivat silma. Kas see on naiivitari või näitejuhi silm? Milleks see auk üldse on olemas? Kas teda üldse veel kasutatakse suuremal määral, ja kelle poolt? Kas näitleja tahab veenduda selles, kas ta sõbranna istub saalis, või tahab näitejuht vaadata, kes arvustajaist on kohal?

Muide, kui saal on veel valge, siis publik läbi eesriidemonokli vaadatuna ei näe just eriti haarav välja. Selles paljupäisuses, mis esialgu on veel individualistlikult lõhenenud, on midagi ängistavat.

Tõmbume tagasi eesriideaugu juurest. Kuni selle ajani, millal maja pimeneb, eesriie kõrvaldub ja mäng algab, publik on teatavas mõttes „negližees“, ei ole veel täitsa valmis. Tal puudub see anonüümne ühirsindlus, mis teda alles teeb publikuks. On ebadiskreetne uurida publikut eesriidetagusest varitsemispaigast.

Publiku tõeline nägu on nähtamatu, kuna ta on mattunud vaatesaali pimedusse, pöördudes lava valguse poole. Kui eesriie kerkib või pooleks jaguneb, algab kohe keeruline protsess: teatava arvu eraisikute muutumine publiku kinniseks ühirsindeks. Sageli see ei õnnestu. On inimesi, kel ei ole annet publikuks, kuigi nad kõigest jõust püüavad ümber lülituda. Ka teatriskäimine on kunst, kunst olla publik.

Võetagu arvesse kõike seda, millest normaalne teatriskäija peab vabastuma, enne kui ta võib saada publikuühiskonna kasulikuks liikmeks. Oma äriasjad, igapäevased mured, kodused pahandused, erakalduvused, poliitilised ja moraalsed eelarvamused, ühe sõnaga kõik selle, mis talle ühel või teisel viisil teeb muret, peab ta tagasi suruma, et hu-

vituda asjast, mis teda sageli õieti ei huvitagi. See protsess ei ole sugugi lihtne. Masin ei hakka nii endastmõistetavalt käima. Praegu oled veel ühe jalaga keset nüüdisaega, aga äkki näit. „Figaro pulm“ viib sind kaheksateistkümnenda sajandi Prantsusmaale.

Või oletame, et saalis istuv politseikordnik näeb laval politseinikku koomilises, peaaegu naeruväärse osas. Kindlasti tekib ta hinges võitlus. Politsei esindajana ta peaks protesteerima, publikuna aga ta peaks selle üle naerma. Säärasel juhul otustub, kas eraisik teatris saab enesest kõrgemale tõusta või ei. Kui ta seda ei suuda, ei saa ühestki teatrietendusest asja. See'p see ongi, mis asja raskeks teeb: tuleb inimesi, kes seisavad nii-öelda kas „paremal“ või „vasemal“ ja kes ootavad saada kinnitust oma maailmavaatele. Säärased vaatajad on hullemad kui uskmatud kirikus. Neid ei saa kuidagi aidata.

Kõige kaunim on publik siis, kui ta kas nutab, naerab või märatseb. Siis asub ta hing näkku. Ei ole tähtis, kas see hing on ilus või inetu, tunned kohe, et see on publik.

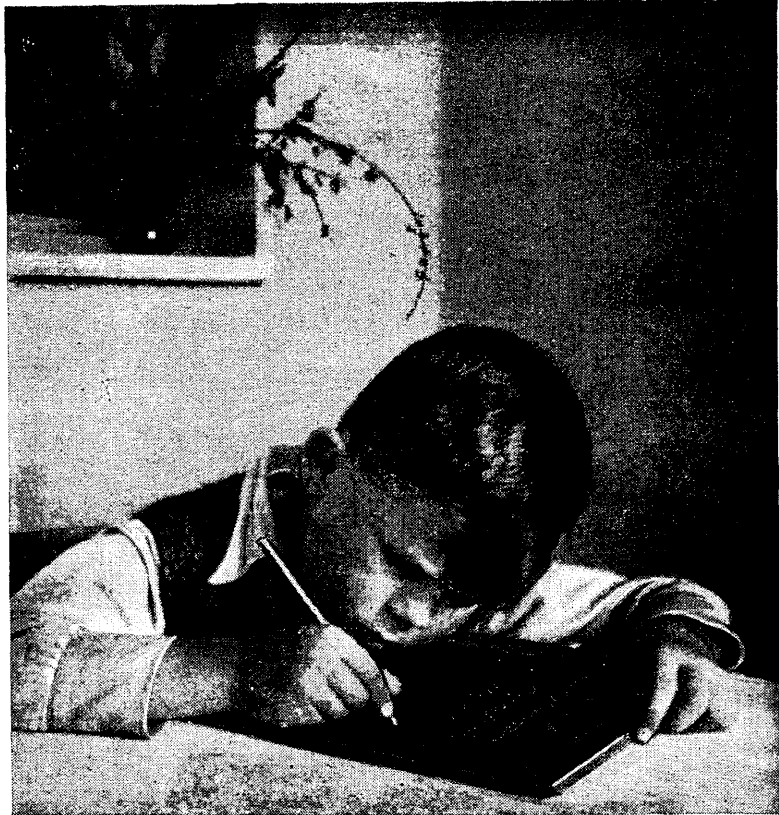
Meie publik nutab suure tagasihoidlikkusega. On, nagu häbeneks ta oma pisaraid. On inimesi, kes säärasel juhul võitlevad hirmsat võitlust, tehes kõiksugu imelikke grimasse, neelatades, nohisedes ja ehitades tammi oma pisarate ette. Romaanimaail lihtsalt ulutakse tõkestamatult. Meie inimest eksitab nii palju teiste inimeste juuresolek. See pärast on mõne väga liigutava koha puhul saalis tavaliselt säärane mulje, nagu oleksid kõik pealtvaatajad saanud nohu. Kui siis jälle valgeneb, on naiste silmis sära, mis on palju ilusam kui kunstlikult tekitatud sära.

Mis puutub publiku naeru, siis me mõnikord loeme veidi liialdatud kirjeldusi sellest, kuidas publik on maoli maas olnud naerukrampide tõttu. Nii hull see asi just ei ole. Need publiklased, kes tunnevad kõige paremini naerukunsti, ei ole kunagi maoli maas. Need on kehakad härrad, kelle juustekasv mõnikord jätab juba veidi soovida ja kes öösel hästi magavad, ühesõnaga mehed, nagu neid armastas Julius Caesar, kui võime uskuda

Mis ütles Lincoln?

„Kõige eest, mis ma olen, ja kõige eest, milleks veel loodan saada, võlgnen ma tänu oma ettenägelikkudele vanematele,“ ütles Lincoln, kui ta oli valitud Ühendriikide presidendiks.

Hoolitsege, et ka Teie lapsed seda Teie kohta võiksid öelda. Sõlmige veel täna nende kasuks elukindlustus, et nad võiksid katkestamatult jätkata alustatud koolitööd, saavutada elukutse, millest nad unistavad, ning seda kõike ka siis, kui vanemate hoolitsevad käed peaksid saatuse tahtel enneaegselt eemalduma.

ÜHISTEGELIK KINDLUSTUSSELTS

«**LEESTI**»

VALITSUS: TARTU, SUURTURG 8

Shakespeare'i. Nende naerukaskaadid kisivad kaasa terveid parketiridu. Need härrad oskavad naerda nakatava rütmi ja tarvilise südamlikkusega, ja nad harilikult naeravad ainult kohtades, kus nende naer sobib. Tragöödiate puhul nende naeru ei ole saalis kuulda, võib-olla ka seepärast, et nad harilikult kurbmänge ei käigi vaatamas.

Kuidas panna publikut naerma, see on õieti saladus, ega ole nii kerge seda ette arvestada. Kogenud jandikirjutajad teavad mõnikord kaunis palju sellest kunstist ja näevad naerupuhanguid ette, märkides näitlejale asjaomasel tekstikohas naerupausi. Seda teevad näiteks meilgi omal ajal paljumängitud Arnold ja Bach.

Palju raskem kui naerda on kunst naeratada. Naer sarnleb tujuka aprillituulega, ta on ürgjõulise. Naerev inimene muutub oma näolt õieti peaaegu sajabrotsendiliselt avatud suuks või täpsemalt — hammastikuks. Naeratus, mis kõlab nagu väikese oja meloodiline vulin, on publiku näo kauneim ja õrnim väljendus.

Meie publik ei märatse. Ta ei võta selles suhtes eeskju lõunamaisest publikust, kes selles mõt-

tes on teataval määral rikkam meie omast, saades osaks elamusi, mida meil ei tunta. Meil ei armastata teatriskandaale, mis nii mõnelgi maal on teatridirektori suurimaks igatsuseks, sest näidendeid, millede ümber on puhkenud mingisugune skandaal, käiakse suure innuga vaatamas. Kui üksvahe Pariisi teatrite käsi ei käinud hästi, palvetasid teatridirektorid igal õhtul enne magamaminekut: „Armas Jumal, kingi mulle üks ilus, korralik teatri-skandaal, et ma saaksin jälle jalad alla!“ Sääraseid skandaale püüti sageli välja kutsudagi ja kui see õnnestus, oli asjaomasel direktoril väga hea meel.

Õige teatripublik peab oskama end hästi salapäraseks teha. Ta ei ole igakord kaugeltki tarvilisel määral teadlik sellest, mil määral ta võib olla see tuhandepäine hüdra, mida teatridirektorid eriti ninimetatud kriisiaegadel nii väga kardavad ja millele isegi kirjanikke on pühendanud näidendeid, nagu näiteks Karl Ettlinger oma meilgi mängitud „Hüdra“.

Õige publik on see, kes oskab võimalikult hästi varjata seda, mida ta õieti tahab ja mis on ta

maitse. On kuulsaid arvustajaid, näit. Alfred Polgar, kes väidavad, et publikul ei ole üldse maitset, isegi mitte halba. On ka terve rida tuntud teatriinimesi, kes ütlevad, et just see ongi teatritöö üheks suurimaks veetluseks, et sa ei saa kunagi ette öelda, kas ja mil määral sa oma repertuaariga tabad publiku maitset.

Ja tööpoolest, publik oskab hästi varjata, mida ta õieti tahab. Kui ei tõmba ükski mängukavas seisev tükk, siis me ei tea, mida publik tahab, ja kui see kestab kaua, siis hakkame katsetama, et mis õieti teda rahuldada võiks. Kui kõik repertuaari võetud näidendid lähevad ühesuguse või enam-vähem ühesuguse menuga, siis me õieti teame niisama vähe, milline on publiku maitse. Aga kuna saal on alati täis, siis meie ei mõtle enam kuigi palju katsetamise ehk eksperimenteerimise peale. Tuleb välja, et publik on kõige peenem ja vilunud diplomaat, sest keegi ei saa kunagi teada ta arvamust. See on ka suur kunst.

Inglise parimaid teatriarvustajaid St. John Ervine kinnitab, et see ei ole mingi ime, et

publik ei ütle selge sõnaga, mida ta õieti tahab. Ta ei ütle seda seepärast, et ta seda ise ei tea, ja ta ei tea seda St. John Ervine'i arvates seepärast, et teda üldse ei ole olemaski. Praegu nimetatud kriitik ütleb sõnasõnalt: „Ei ole olemas mingit teatripublikut, on olemas ainult hiiglasuur kogu üksikindiviide, keda nimetatakse publikuks. See kogu on mõnikord ühel arvamusel selle kohta, mida talle on pakutud, mõnikord aga ei ole ta seda mitte. Tark teatrimees lavastab seda, mis temale endale meeldib, laseb publikul maksta ja siis oma valikut teha.“

See publiku salapärasus ongi see, mis teda teatriinimeste silmis teeb huvitavaks, vähemalt niikauaks, kuni need teatriinimesed ise ei arva tundvat ta maitset ega teadvat seda, mida publik tahab. Aga publik, kes ei ole nii väga teadlik omaenese soovidest, aimab instinktiivselt kuidagi ikka, mida ta vajab. Seda me näeme siis, kui ta silmis kukub läbi näidend, mis autori arvates on kirjutatud selleks, et rahuldada ta vaatumis- ja elamustarbeid.

MEIE

Naine, olgu kes-tahes, kardab hiirt!

Poksija kardab vahakohtunikku, sest see mees võib oma otsusega jälust rabada ka kõige suurema võidumehe!

Sama St. John Ervine väidab, et ükski neist näidendeist, mis on ettekatsetult kirjutatud selleks, et rahuldada laia publiku tarbeid, ei ole läbi lõõnud kuigi silmapaistval määral, kuna aga kõik suured „menud“ on kirjutatud meeste ja naiste poolt, kes kirjutamisel ei pidanud silmas seda laia publikut. Laigi publik tunneb instinktiivselt, millal autor temast lugu peab ja millal ta teda alahindab. Ja publik üldiselt ei taha olla alahinnatud, sest tal on olemas oma teatud auahnus.

Muidu ei oleks ju võimalik säärane tõsiasi, et näit. Jean Giraudoux' „Amphitryon“ võib New Yorgi publiku ees minna kuude kaupa suurima menuga, tähendab ameerika publiku ees, kellele nii mõnigi meie inimene vaatab väga põlglikult. Hiljuti läks Londonis väga suure menuga „Oi nooruse“ autori äärmiselt masendav „Ameerika Elektra“, tähendab publiku ees, kelle kohta on valitsemas üldine arvamus, et ta võib seedida ainult „kerget kraami“.

Praegu me ei või oma publikule midagi ette heita, mis puutub soojasse suhtumisse teatrisse.

Publik armastab teatrit ja külastab teda määral, mis rõõmustab isegi teatridirektorite ja juhatuste südameid. Publik ei tee end praegu tähtsaks ega ole tujukas, aga on olnud aegu, mis loodetavasti enam kunagi ei tule tagasi, kus publik nägi oma teatriskäimisekunsti selles, et ta tegi end väga tähtsaks ja targaks.

Kui mängiti draamat, siis oli see talle liig rusuv, ta tahtis vaatesaalis puhata hallist igapäevast ja elus oli tema arvates nii palju rasket draamat ja tragöödiatki: teenija võib-olla jõi salaja peremehe likööri ega jõudnud see tema jälile, häid paberosse ei olnud ka enam olemas ja võihind kerkis vahetpidamata — mis olid selle kõrval Ophelia nõdrameelsus või Hamleti filosoofilised kannatused! On kerge küsida, kas olla või mitte olla, aga õelgu see kurb härra mustas parem, kuidas on lugu tulumaksu alandamisega, — see on juba veidi raskem, seda teame meiegi.

Kui publikule tol ajal pakuti naljamängu, mille üle ta oleks võinud naerda, siis ta küll naeris, aga ütles siiski väga üle õla: „Ah, see on kerge, tü-

KARDAME

Vaimu inimene, kes puhkab loorberitel, kardab teist omasugust, kellel samad kavatsused!

Ajakirjanik kardab trükivigade kuradikest, sest see elukas annab ühe tähe ümbervahetamisega trükisõnale hooopis uue mõiste!

hine asi!“ Kui ta peenemast naljast aru ei saanud ega liikunud ta klassiliselt unises näos ükski lihas, siis ta oli pahane, et talle julgeti pakkuda säärast asja. Tol ajal publik vajas ainult lööklauseid ning lööksõnu ja reageeris elavalt siis, kui laval üks tegelane sõimas teist eesliks või hiina seaks, reageeris naeruga ja, kui ta tuju eriti hea oli, siis ka elava aplausiga.

Aga tol ajal oli publikul vähemalt üks hea külg — eeskujulik mälu. Ja kuidas ta võis sageli mõne üksiku lausega nii tabavalt iseloomustada nähtud näidendeid. „Simson“ — oo, kuidas seda mitte mäletada — see oli ju see tükk, kus Ruut Tarmol kord nina ära kukkus. „Messalina pruut“ — või oli see „Messiina pruut“? — See oli ju see tragöödia, milles Sunne esietendusel eesriide alla jäi. Küll see aga oli dramaatiline! Aga „Orloff“? — Noh, see oli see tore operett, kus üks paar armastas teineteist ja teine paar samuti teineteist ja kus pärast kõik lähevad paari.

Tookord publik nõudis tungivalt uudiseid, aga esietendusel ta ei armastanud käia, ka siis mitte, kui kanti ette algupärandeid, kusjuures võib-olla autoristus saalis ja oli valmis end publikule näitama ja talle kummardumagi. Tol ajal saadeti esietendusele välja maakuulajate komando, kes siis ametlike ja tagasihoidlike nägudega istus oma kohtadel, kes aga siiski sageli soojenes ja aplodeeriski. Ja kui siis näidend sellega esietendusel hästi oli läbi löönud, siis ei tähendanud see veel mitte kui midagi — esietendusepubliku järeltulijad, teise ja järgmise ettekande publik, sageli ei võtnud tükki enam vastu, sest lisaks kõigele publik oli väga tujukas.

Üllatavalt ruttu vananesid tol ajal publiku silmis kõige uuemadki lavastused. Nii mõnigi näidend, mis eelmisel hooajal oli läinud palju kordi, mida aga teatavad ringkonnad millegipärast tol ajal polnud saanud näha, tuli järgmisel hooajal kordamisele; siis tegi aga juba see fakt, et näidendit oli varemalt mängitud, ta nende teatavate ringkondade silmis „vanaks tükiks“, mida juba sel mõjuval põhjusel ei mindud vaatama — ja kas see lõppude-lõpuks lavastusele mitte täitsa ükskõik ei olnud, kas teda vaadati või ei!

Üldiselt on publik viimaste aastate jooksul tublisti juure õppinud teatriskäimisekunsti alal. Ta tuleb teatrisse õigel ajal, heas tujus, ilma erilise umbusalduseta, ega krimpsuta nina juba ette selle kohta, mida talle lavalt kavatsetakse pakkuda. Ta ei lase end heidutada sellest, et ta mõnes väga kitsa reavahega teatris peab end oma kohale võimlema või sinna siuglema, ja ta oskab sedagi hinnata, et naaber istub üsna ta lähedal, sest ta oskab lagu pidada küünarnukikontaktist.

Muide, mõni aasta tagasi chitati suuremas linnas välismaal täiesti moodne teater väga hea saaliga — vähemalt teatrichitajate arvates hea saaliga. Teater hakkas töötama. Kõik temas oli hea: repertuaar, näitlejad, näitejuhid, tehnilised seadeldised, valgustus jne. Hea oli ka publik, aga ometi tundus, et lava ja saali vahel ei ole kaugeltki seda tihedat kontakti, mis peaks valitsema hästifunktsioneeriva lava ja täie saali vahel. Pika-peale uuriti siiski välja, milles viga seisis. See kõlab võib-olla veidi koomiline, aga see on ometi tõsi.

Asi seisab selles, et teatrichitajad, kes tahtsid vastu tulla publikule, ei olnud mitte ainult saali asetanud pehmeid istmeid, vaid istmed olid sinna asetatud ka kaunis suure vahemaaga üksteisest, et iga saalisistuja võiks end tunda täiel määral mugavalt. Aga see'p just oligi valesti kalkuleeritud. Publik ei saanud omavahel astuda füüsilisse kontakti, ja see mõjus halvasti ka kontakti saavutamisse lavaga. Publik ei tunnud end ühisrindena. Ja siis ütles üks tark mees, et teatrisaalis ei tohi publikule määratud istmed olla üksteisest kaugemal kui selles ulatuses, et iga saalisistuja soovi korral võib puudutada oma naabri küünarnukki. See soov võib muidugi tekkida ainult siis, kui naaber on sümpaatlik, ja kui meessoost vaataja kõrval juhtub istuma naissoost vaataja, ja kui nende kahe inimese vahel, kes ei tarvitse teineteist sugugi tunda, valitseb teatav sümpaatia, siis säärane väike intiimne puudutus võib ainult lisada veetlust teatriskäimisele. Ma ei usu, et ma selles suhtes väga eksin. Igatahes, fakt on see, et niipea kui praegunimetatud teatri vaate-saali istmed lükati üksteisele märksa lähemale, näitlejail oli kohe kergem mängida ja publikul parem olla, sest publik sattus kontakti niihästi omavahel kui ka lavaga — ilma selle kontaktita ei ole aga mõeldav tulemusrikas ettekanne. Meie teatris on istmed nii korraldatud, et võid istuda oma naabrile nii suure lähedusse, kui sa iganes soovid.

Tähtis on ainult see, et oskad valida endale õige naabri — ja see on kahtlemata ka üks teatriskäimisekunsti tähtsamaid reegleid. Ja tähtis on seegi, et me minnes teatrisse, kus hariilikult valitseb kõrge temperatuur, eriti pühapäeval teisel etendusel pärast pealelõunast etendust, et me — kui oleme meessoost vaatajad, ei pane end liig sooja riidesse. Kui just peab olema kõva krae, siis kindlasti ilma rinnaesiseta, sest selles istudes võivad mõtted ettekandelt kergesti siirduda ventilatsiooniprobleemile. See ei ole aga armas vaatajale ega kasulik teatril, sest liig kõrge temperatuur saalis võib vaatajad pikapeale uimaseks teha. See on iseäranis kardetav arvustajate suhtes, sest kuidas võib nõuda etenduse ajal uimaseks läm-

tatud arvustajalt, et ta kirjutaks ettekande kohta hästi või vähemalt huvitavalt!

Mis puutub naeru, siis see on kahtlemata teriseks ka teatris. Ainult veidi piinlik on asi siis, kui me ei naera õigel ajal ja õiges kohas. Kui me ise ei ole päris kindlad selles asjas, oleks küll soovitatav, kui võtaksime endale naabriks arusaa- jama inimese, et see meid ettevaatlikult müksaks, kui on peenem nali, mille puhul peab naeratama vaevaltnähtavalt, ja kes meid tublisti tõukaks ri- bide vahele, kui võime naerda täiest kõrist.

Iseäranis on sääranane ettevaatusabinõu soovitatav kurbmängude puhul. Kui meil aga peaks tõesti kord juhtuma õnnetus, et naerame vääras kohas, ja kui me saame sest ise aru kohe pärast seda, kui see õnnetus on juhtunud, ning kui meie ees istu- jad pöörduvad vihaselt või šokeeritult ümber, et vaadata, mis tüüp seal naeris, siis ei jää meil üle muud kui vaadata pahaselt otsa oma naabrile, niiviisi andes mõista, et süüdlane on tema, mitte aga meie. Säärast trikki oleme võinud tähele pan- na nii mõnegi laulja või teise solisti juures, kui see on eksinud. Säärasel juhul on vihane või imes- tunud pilk saatja suunas päästjaks piinlikust olu- korrast.

Me praegu nii-ütelda sattusime kokkupuutesse muusikaga. Ka teatriskäija võib olla musi-

kaalne, ja ei ole sugugi halb, kui ta seda näitab oma kaasistujaile. Võib kaasa ümiseda seda viisi, mida laval parajasti lauldakse. Soovitatav on seda teha siiski ainult nii valjusti, et see ei pääse kau- gemale kahest või kolmest reast, sest muidu või- dakse kergesti arvamusele tulla, et härra ümiseja ei ole just hästi kasvatatud. Kui me ei ole väga musikaalsed, ja kui laval ei etendata muusikalavas- tust, siis võime oma andeid näidata teistel ala- del. Me võime kõhida, me võime nina nuusata, me võime suures ärrituses kuuldavalt oma jalgugi liigutada.

Kõhimine ja ninanuuskamine ei ole väga soovi- tav siis, kui laval parajasti juhtub olema väike paus, sest siis ta paistab rohkem silma ja kergesti võib tõmmata endale lähedalistujate suuremat tä- helepanu. Parem on kõhida siis, kui laval parajasti räägitakse midagi tähtsat, sest siis on publiku kogu tähelepanu koondunud sinna. Lavalt öeldav tähtis lause või sõna läheb küll kaduma, aga publik vä- hemalt ei jõua nii kergesti jälile, kes see kõhija oli. Väga kena on ka krõbistada hõbedahäälsel šo- kolaadipaberit, eriti, kui kardame, et meie naabrid ei kuule, kuidas me sööme šokolaadi.

Säärased oleksid tähtsaimad teatriskäimise- kunsti reeglid.

AleCoqi
Õlled: Pilsen
Gladiator
Tõmmu Hiid

Hea õlu

KUULUB INIMESTE
IGAPÄEVASTE MUGAVUSTE HULKA

LAOD KÕIGIS LINNADES

Piki Saaremaa

Kitsed Aburka saarel kitseaias.

I.

Kõver kadakane kepp käes, paun seljas, vile suus ja rõõmus meel südames — noh, mis nii viga matkata mööda Läänemere äärt kümnetele kilomeetritele kümned otsa! Iga tund toob midagi uut ja iga paik on päris vastne. Ja sa võid oma lõbusale rännukaaslasele vanduda kõigi prohvetite, diktaatorite ja kaevandusse minevate kirjanike habemete nimel, et vaat, see vastutuliija ütleb kindlasti jällegi koduse saaremaalise tere-terekest, kuigi on üsna kindel, et ta ei tunne sind ja et sa näed teda omas ajalikus elus esimest ja viimset korda. Nii on see hea, nii on see kõige parem. Saad lahti irduda kõigest-kõigist ning võid tunda end lahutamatu osakesena maast, merest, tuulest, lilledõhnast.

Niisiis läheb lahti — Sõrve Säärele! Sinna lõunapoolsemasse Saaremaa tippu, kust kuiva ja laga ei saa enam edasi. Päike, vigurivänt, on aga millegi pärast otse arust ära ja on käänanud kõik kraanid lahti — maa ja meri on lõõska täis.

On kohutavalt palav, kuid ka hea. Esiteks sellest, et oled vaba igasuguseist kohustusist, kavadest, kellaajast, sõiduplaanest, tähtpäevist jne. Muidugi ka lipsuvärvist, kraelõikest ja kõneluse teema valikust. Teiseks on maailm ilus ja armas. Taevas kõrge ja meri kutsuv.

Nii tundub ja näib see võõrale rännuveljele ja -sõsarale, kelle kaks paari mandrikingi tallavad esmakordselt Saaremaa kiviklibulist rannikut. Kuigi nende neljale silmale on ees ja kõrval vaateveerud esimest korda imetleda, tundub ja näib siin kõik üsna omasena ja sinasõbralikult tuttavana. Küllap see peabki just nii olema, sest laulusalmi sõnad ei peta:

Ei paremat pole kuskil maal,
kui suisel ajal Saaremaal.

II.

Valisime esimese matkamarssruudi — Sõrve-Säärele. Sellele andis, tõsi küll, omajagu lisa ja hoogu Kuressaare noor linnapea Peerens, kes, muide, on esimene ja vist ka ainuke kõrgema haridusega mees Sõrve-Säärelt. Kes sellest tahaks midagi järeldada sõrvelaste majanduse kohta, sellele olgu kohe üteldud: Sõrve-Säär on jõukamaid Saaremaa osi, kuigi koolitarkust seal ei hinnata taevakõrguseks. Seda enam aga elu- ja meretar- kust. Keegi olusid hästitundja teadis tõendada, et Ameerikast saabub dollareid Sõrve Säärele rohkem kui kogu Saaremaale kokku. Mehed veerevad siit noorelt laia maailma ja jäävad sinna hallide juuste tulekuni. Mesinädaladki olevat siin abiellu- nuil poole lühemad kui mujal — kohe minnakse laevale. Ja ega koju kergelt ja varakult kiputa. Alles siis, kui suuremad rahad taskus, tullakse koduranda kaema. Mõni mees on oma 25 aastat võõrsil olnud ja tuleb alles siis tagasi kodukülla. Üks säärane kihutas äsja meie ees sinises tõld- autos, Washingtoni number autorataste kohal. Oli olnud ära 26 aastat.

Dollarite mõju on siin küllalt näha: mingem Järvelt Keskrannani, Tehumardist Udipääni ja Anseküllä, peatugem Massus ja Mõntus, ning te veendute oma silmaga, et siinseile elumajadele on kõikjal moesolev ja tagaetav rootsi punane liiak- s lihtne. Sõrve-Sääre jõukamate inimeste eluhooned on nagu kollased nukumajad. Põllud korras, maad hästi väetatud, vili kasvab kui müür. Kuid kellel maalapikest vähe ja süda rohkem laine järele, sel-

läänerannikut

Vilsandi kaljune rannik.

lel on kallid botengarnid võrgumajas. See kõik on sündinud siin viimaseil aegadel, hilisemal aastail. Ning selle eest võlgnetakse tänu Muhumaa mehele — kalakuningas Schmulile, kes tuli esimesena Mõntu merest botengarniga angerjat püüdma. Ajas aasta, teise ja kolmandagi kalleid välismaavörke merre ning tõmbas nendega siplevat valuutat paadid kuhjaga täis. Sellest võeti eeskujuna ja tagajärjed on silmanähtavad ja kõigile üldiselt teada.

Parajasti ongi käimas ettavalmistused suviseks angerja suurpüügiks — just suurpüügiks, sest teisiti oleks vale. Sammume varahommikul Mõntu sadamasse.

Siin askeldavad mehed: botengarnidele seatakse kette külge ja katkised võrgusilmad leiavad hoolika parandaja. Pärime, kas Schmulit ennast kah siin kandis on nähtud.

Paks mees, pea nagu jalgpall ümmargune, vaatab kuidagi hooletult ja nii muuseas otsa ning ütleb siis: „Mina see olengi...“

Nii. Aga egas meil polnudki temaga midagi asja. Me niisamuti. Tema aga pidas meid ametinimesteks, allkirja või kviitungi tahtjaks. Kuid mõnusa kalajutu eest suur aituma!

Matka puhketund on möödas ning kiviklibuline rannik, mille lõpul kükitab valge kohmakas Sõrve tuletorn, kutsub edasi.

Kingad seljapauna ja palja jalu edasi! Ainult nii on võimalik, et üks jalg astub meres, teine maal, siis mõlemad vees või maal.

III.

Sõrvest Jämaja poole minnes ei saa enam käia üks jalg meres, teine kaldal. Sest Karuste, Tammana, Tärju ja Ohesaare ning teiste külade vahel

on rannik teissugune. Kord karjamaa, siis kivine ja kõrge. Aga mis sellest! Me lähemegi nüüd meelsamini külavahelisi teid pidi, imetledes karjaaedu ja tanumaid, pukktuulikuid, võrgumaju, karjakoppe, kadakate ja kividega tipitud nurmevahesid. Meie ei tea, mis kuupäev rebitakse homme hommikul kalendrist, meil pole aimugi, kas Franco vägedel on olnud edu või mitte. Nii on see kõige parem, sest mitte midagi igapäevast teada ongi — puhkus. Aga ometi tunneme vajadust saada midagi hamba alla. Ning otse meie rõõmuks seisamegi äkki kalasuitsetamiseahju ees. Kollased lestad on rasvased, soojad ning imemagusad. Veel magusam-maitsvam sinna juure on kaevust võetud jahe piim ja kuivanud leivakannikas koos külmade koorimata kartulitega. Päikese järgi otsustades on nüüd kõikjal lõunatud. Perenaised ähivad ja puhivad soojades köökides, närveerides, et kas... Teenijad mõeldavad taldrikute ja vaagnate vahet, peljates, et egas... Ooberid lendavad restoranides ja kasiinodes kui pääsukesed, ähmi täis... Sajad irisevad, et supp on soolane ja peterselli vähe...

Sellele mõeldes taipad, kui hea on süüa lihtsal viisil, teadmata, et on olemas laudlinad ja suurätid, hindad seda võimalust lihtsaid toite sõrmedega suhu pista siin Saaremaa rannikul.

Meil on aega, meil pole kuskile kiiru ega tõttamist. Päev ees või teine taga, tunnid ei loe, minutid ei mööda. Oleme nii nagu tahame, nii nagu meeldib.

Ja äkki meeldibki juba kollendama lõöva rukkipõllu ääres selili maha heita, heinakõrrekesi närida ning vaadelda, kui kiirelt see või teine rümpilv jõuab teise katta.

Tundidelt on tiivad võetud, aeg nagu ei liigugi. Ümberringi on kummaline vaikus ja rahu, kui äkki hüppab kõpsti! keegi üle teeäärse aia.

„Ennäe imet! Salme Reek!“ hüüan valjult ja võõras jääb imestunult, pisut kohmetunult vaatama, et mida see võõras mees ütles.

„Tere!“

„Tere-tere jah...“

Nüüd jääb tüdruk seisma, kuid ta pole jutukas. Ent ta on Salme Reek mis Salme Reek. Mitte ei taha uskuda, et ta poleks see, kelleks teda peame. Küsime nime... Tüdruk punastab ja naeratab siis: „Tamaara.“

„Aga mitte Salme?“

„Ei, Tamaara...“

Uskuge veel, et maailmas ei ole täpselt sarnaseid inimesi!

Päike on liikunud pea kohalt kahiseva rukkipõllu taha. Püsti tõustes näeme, et paar vaksa ongi tal veel vee piirini libisemiseks. Juba meri lillatab ja roosatab. Türju kõrge ranna paas murdub otse vee veeres, laine on uuristanud sinna koopaid.

Õige kaugelt lähenevad rannale kalurite paadid. Mootorite popsutav podin kostab kui teisest maailmakaarest. Meri hõõgab ilu ja peegeldab rohelist veest valgeid pilverünki. Vaateveeru kaugus kumab aga loojangu kurblikus punas. Ja jälle peab meenutama:

Ei paremat pole kuskil maal
kui suisel ajal Saaremaal.

IV.

Möldri külast mööda läänerrannikut läheb meie tee Kihelkonda. Asusime varahommikul teele ja tahame jõuda õhtuks Vilsandisse. Jalgsikäiku on umbes kolmkümmend viis kilomeetrit. Ikka edasi läbi külatänavate ja piki mere äärt, kus kepslevad rõõmsad lambakarjad, ammuvad kariloomad ja kükitavad kurbtõsiselt vanad võrgumajad.

Neist viimaseist polnud meil õiget kujutlustki. Tõsi küll, üht-teist on neist loetud August Mälgu rannajuttudest ja -romaanidest. Kas ei olnud „Õitsva mere“ Niidal ja Turja Hanneselgi võrgumajades asjatoimetusi ja tegemist? Vist küll. Silm aga pole näinud varem sääraseid võrgumaju, nagu neid on Möldriküla kandis. Vanad, lagunenud ja mahajäetud, nagu kõigist unustatud, sest nende juures ei näe kuskil elavat hinge. Kuid ometi on siin alles hiljuti käidud — märjad võrgud kuivavad ja lipendavad tuules. Üsna värsket kalasoomust on siinsamas paadipõhi täis kui hõbedapriitsmeid. Ent elavaist hingedest on ainult pääsukesi lendlemas tühjest võrgumajust. Mõned istuvad räästa all pesa äärel, nokad täis rõõmsat vadinat.

Kuigi tee on kulgenud mere äärest kadakate vahele nõmmele, ja kuigi siin on omamoodi ilus ja hea, ei saa kiusatusele vastu panna — ikka võrgumajade vahele! Sest need on kalurite rõõmu- ja muremajad, hea ja halva paigad, kus kõik kõneleb tormiseist õist, meeleheitlikest võitlusist merega, mis nüüd siinsamas üsna heatahtlikult ja vaikselt sillerdab.

Nii jõuab meie matkapäev hommikust üle keskpäeva läve. Kui meil jätkub jõudu, siis oleme mõne tunni pärast Kipi-Koovil, seal, kust põlvneb August Mälg. Kilomeetripõst tõendab, et Lümandasse on 15 kilomeetrit, kuid Kipi-Koovi on veel lähemal. Ja seepärast kõnelemegi nüüd Mälgust ja pärimise ühes teeäärses kaupluses Saaremaa magekvassi juues poeproualt, et mida's siinpool ka kirjanik Mälgust ja ta raamatuist arvatakse.

„Ah sellest asunikust-kirjamehest?“ küsib poeproua ja kostab, et ei tema ole ühtki Mälgu raamatut lugenud. „Mõned räägivad, et kirjutavat jah raamatusse rannarahvast ja nende tööd, kuid see öeldakse olevat kõik puha vale ja väljamõeldis...“ arvab poeproua. Meenub see tuntud ütlus, et ei ükski prohvet ole kuulus oma kodumaal.

Kuid samas on aasta kuuekümmene vanamees, kes on lugenud oma elus peale kukeaabitse, nagu ta ütleb, ainult kahte raamatut — Piiblit ja „Õitsvat merd“.

„Ei ma tahagi siin maailmas lugeda enam teisi raamatuid. Jätkub. Arvan, et paremaid raamatuid pole üldse kirjutatud kui need kaks... Milleks teisi enam lugeda, solgivad mõtte ära...“ arvab vanamees tähtsalt ja meie ühineme temaga.

Õhtu eel oleme Lümandast ja Kihelkonnast läbi, Papisaares laevatehase lagunenuid kai äärest pöörab Vilsandi postipaati nina otse üle avamere linduderiigi poole ning laine hakkab loksuma küljelt. Mida kaugemale kaldast, seda tugevam ja vahusam laine. Järsku paisub tuul üsna tugevaks ning siis hakkab piserdama peent juulivihma. Kuid tuul on lõunast, lainega segamini soolakas ja karge ning sa mõtled rõõmsalt sellele värsisepale, kes on kunagi kirja pannud need ilusad ja õiged laulusõnad:

Ei paremat pole kuskil maal,
kui suisel ajal Saaremaal.

V.

Vilsandi.

Tast on räägitud ikka kui omapärasest lindude riigist, mida ta ka tõepoolest on, kuid üsna surnuks on vaigitud teised võlud ja omapärad, milliseid ta pakub külluses ning mis võõrale jäävad meele vahest enamgi kui siinsed linnulennud, linnupesad, linnumunad ja kapten Toome linnujutud.

Vilsandi — see on vaikuse ja rahu saar. Nagu suur lahtilöödud raamat, kus iga rida ja sõna sind paelub, nii et unustad kõik muu.

„Siin saab kas mõelda või puhata mõtlemisest.“

Ainult vaikuse ja rahuga saab seletada seda ilusat lauset Vilsandi turistidekodu külalisraamatus meie tuntumalt publitsistilt Eduard Laamanilt, kes on tulnud siia suviti kas mõtlema või puhkama mõtlemisest.

Esmakordselt Vilsandis peatujal pole aga kerge, seda enam siis, kui saare „kuningas“ kapten Toom teab, et on tegemist leHEMEHEGA, kellele on tarvis anda põhjalik ülevaade Vilsandi faunast ja floorast, igast linnust, kes noka siia poole seab, iga linnu edevast maneerist, ta sulestikust, haudumisaaja kestusest ja kõigest-kõigest muust.

Toome külalislahkusel ei näi olevat üldse piire. Temal on tarvis sind viia siia ja sinna, sõidutada, juhtida ja vedada, et näidata, seletada.

Kuigi Vilsandi sõsarsaarte — Vaiknate — linnupesad on juulis juba tühjad ja enamuse sulelisi on lennanud kaugetele randadele, on mulje Vaiknaist enam kui haarav.

Kapten Toomil on tasku metallvõrusid täis ja ta jookseb kui poisike mööda kivist saart, et püüda ärallennule valmistuvate hõbe-, kala- ja naerukajakate ning tõmmuvaeraste ja kalakullide pisikesi

pojakerakesi — meile ristipoegadeks ja -tütardeks. Saame korraga kümneile vadereiks ning rõõmus-tume, kui sulelised saavad sõrmused jalga ja vabadusetuule tiibade alla.

Siis sõidutab Toom meid Kesk-Vaiknale, mille maapind on täis kummalisi tuhandeteaastasi kivistusi.

Lindude hotelli ees, mis ainuke selletaoline suurem linnupesade ühisehitus kogu maailmas, nagu tõendab Toom, peab lindude „kuningas“ jällegi pika kõne lindudest.

Korraga oled kuulnud ja näinud nii palju uut lindudest ning tunnend, et see on siiski väsitav. Tüdimus võtab su südame ja mõtte oma pihku ja sa siirdud tuletorni ümbrusest eemale, sootu teisi Vilsandi omapärasid imetlema.

Jään kauaks Vilsandit risti-rästi läbistama ning pöördun alles hilisõhtul koju. Taani väinadest ja Norra fjordidest on tuulepoiss saabunud Vilsandi merre — laevade kalmistule, nagu üteldakse. Vilsandi on nüüd tormi tõugata, meri kohisemist ja lainete mühinat täis. Taevalaotuses aga sirab pilveräbala vahelt üksik täht, nagu teine plinkiv siinsamas Vilsandi tuletornis. Meri mässab ja möllab, laine ajab lainet taga, tõmbetuuled vilis-tavad üsna tuntud viisil:

Ei paremat pole kuskil maal
kui suisel ajal Saaremaal.

KINDLUSTUSAKTSIASELT
EESTI LLOYD

SUUREMAID
JA VANEMAID
KODUMAA KINDLUSTUSSELTSE
ESINDUSED KOGU EESTIS
KIIRE JA ÕIGLANE KAHJUTASUDE ÕIENDAMINE

EESTI LLOYD

See linnatulede sära...

Septemberis sõitsin ma Käärale. See oli siis, kui Euroopa värises sõjaohu ootuses. Tahtsin taas näha talu, kus olin veetnud suvise puhkekuu. Sügiskullas heinamaa, metsad, kõrgete kallastega jõgi Käärä toa taga ja toredad põllud, eks neid maksis vaadata ka sügisel. Ja Käärä peretütar Tiio-Ann? Noh, mis me salgame: tema pärast ma maale sõitsingi.

Vana Käärä Kustas tuli mulle õues vastu, piip kõvasti suus. Mina kiitsin ilusaid ilmu ja kuiva maanteed, Kustas kurtis veepuudust. Kääräl pole küll veenälgä karta, jõgi käe-jala juures, aga kaugemal külades lausa häda: kaevud jäävad vägisi kuivaks.

„Kas läheb nüüd jälle sõjaks või?“ küsis Kustas juttu maailma poliitilistele sündmustele viies. „Raske ütelda,“ vastasin mina, „aga pinevust on praegu maailm täis küll. Sõja või rahu küsimus ripub nagu niidi otsas.“

„Nagu niidi otsas neh,“ nõustus Käärä peremees ja arvas: „Kui Sehholovakkia ja Saksamaa oleksid üksi, mis siis häda, aga vaat, kui lähevad jälle kõik karvupidi kokku.“

Nüüd oli ka perenaine mind tervitama tulnud ja ohkas: „Olgu ikka kõrva kuulda, aga mitte silma näha! Aga ega see virmaliste vehklemine head ei tähenda. Just nagu suured mõõgad sõhisid taeva all.“

Püüdsin pererahvast rahustada ja avaldasin lootust, et ehk jääb sõda sel korral siiski tulemata, sest üks rahulikuks läbirääkimiseks olevat veel lahti.

„Nojah, kui see Kamberlain just suudab seda segadust klaarida ja kiriku keset küla ehitada, ehk siis pääseme seekord sõjaraginast,“ arvas peremees ja me läksime perenaise kutsel tuppa.

Perepoeg Aleks puhastas toas püssi. Noormees valmistus nimelt jänesjahile. Tiio-Ann, kes oli alles hommikkuues, kadus ruttu tagakambrisse ja perenaine kisas heleda häälega: „Teine inimene juba linnast siin, ta ei saa ennast veel riidessegi, toh-oh imepime!“

Seda kära poleks aga tarvis olnudki, sest Tiio-Ann oli juba mõne minuti pärast toas meie juures ja polnud siis muud kui ma rääkigu linna uudiseid.

„Linnas nüüd õhtuti muidugi juba särab ja helgib kõik?“ küsis Tiio-Ann ja perepoeg lisas pilgates: „Linnatuled jah, vaat' need kipitavad Tiio-Annel hinge peal!“

Tiio-Ann heitis vennale pahase pilgu ja ütles: „Sina oled jälle kangesti vaimustatud sellest maa porist ja pimedusest.“

Peremees kärkis rahu majja: „Kas te omavahel oma lõugu laksutada ei jõua? Võõra inimese ees kah juba vaidlema.“

Kui hiljem Tiio-Annega jõe kaldal jalutasime, selgus peretütre jutust, et ta igatseb ära siit. Ikka linna, kuhu siis mujale. „Kaks öde on juba linnas mehel, ei minagi siia konutama jää. Aleks pärib koha.“

Ma tuletasin neiule meelde:

„Suvel me rääkisime teisiti, Tiio-Ann. Rääkisime nii, et isa annab meile siia jõekaldale natuke maad ja me ehitame endile majakese. Majake oleks niivõrd jõe lähedal, et pista pühapäeva hommikul õngeritv aknast välja ja tõmba paar ahvenat kohvikõrvaseks. Meil oleks sigu, lambaid, kukki, kanu, kass ja koer. Kas sa ei mäleta seda enam, Tiio-Ann?“

„Suvised jutud olid naljajutud. Kes sääraseid lugusid tõsiselt võtab,“ ütles Tiio-Ann. Mina aga üsna tõsiselt: „Need ei olnud naljajutud. Sina igatsed linna, mina aga maale. Olen maal sündinud ja suureks kasvanud, maal tahan veeta ka oma täismeheaastad. Mind on tüüdanud mu elukutse, ma tean, et üks korralikult aetud künnivagu on tuhat korda rohkem väärt kui paarsada rida kohtu- või politseikroonikat ajalehes.“

Ma pean Tiio-Annele pika loengu maa õnnistusest ja linnaelu pahedest, aga mu sõnad mõjuvad talle niisama vähe kui hane selga vesi. Ma ei suuda kõigutada peretütre mentaliteeti. Tema läheb varem-hiljem linna elama ja ta tunnistab avameelselt, et ma olevat esimene inimene, kes kipub linnast maale.

„Kui sügisööd on pikad ja pimedad, kui vihm krabiseb õhtust hommikuni vastu akent ja ümbruses valitseb säärane vaikus, nagu oleks äkki maamunalt kadunud igasugune elu, siis tahaksin

TALLINNA LINNAPANK

TALLINN, S. KARJA 7

TELEGR.-AADR.: «LINNAPANK»

TOIMETAB KÕIKI PANGAOPERATSIOONE SISE- JA VÄLISMAAL, VÕTAB
KAUPU OMA AITADESSE HOIULE JA ANNAB NENDE VASTU LAENE

näha, kui kaua te elaksite selles väikeses majas jõekaldal," rääkis Tiio-Ann. „Unistada on kerge, aga tegelik elu on hoopis teine asi.“

Siis tuututas äkki maanteel auto. „Näe, auto peatub meie väravas!“ hütiatas Tiio-Ann ja ruttas nii kiirel sammul koju, et ma suuri vaevu talle järele jõudsin.

Ühe minutiga oli kogu pererahvas õuel. Ei ole ju ka igapäevane asi, et talu väravas peatub auto ja sellest astub välja heledas vihmamantlis linnamees, pikergune pakk kaenlas.

„Kuramuse koomiline sell," ütles perepoe Aleks, kui vihmamantlimees õueväravale lähenes.

„Näikse olevat isandanahka mees," arvas perenaine.

„Miks ta pole," pilkas Aleks. „Näe, nuuskab näpuga ninagi.“

Võõras kaapas sõrmed vastu mantlihõlma, sülitas siis plaksti vastu väravaposti ja hõikas juba eemalt: „Tere, tere, kõik see pere!“

Mehel oli kangesti päevitunud nägu ja kael. See kael oli ääretult kõhn ja poolmäärdund kõva krae rippus loperguselt selle kõhna kaela künnapute ümber. Justament nagu väravavõru posti otsas. Mees võis näo järele otsustades olla aastat nelikümmend viis vana. Ta pakkus pereme-

hele kätt ja lärmas: „Noh, vana Käära, kas sa Kehendiku Karlat enam ei tunne?“

„Nägu nagu veaks sinnapoole jah," ütles peremees. „Autoga kohe kupatad ringi?“

„Sai üks masinatirts muretsetud," kelkis Karla. „Kergem liikuda. Tere siis, perenaine, kah! See on vist Aleks ja see siin tütar Tiio?“

„Tiio-Ann," parandas perenaine ja tutvustas: „Te vist enam ei mäleta, lapsed? See linnahärra on Kehendiku Karla, kes teenis meil, kui olite väikesed.“

„Peretütar oli siis nii pikuke," ütles Kehendiku Karla ja näitas käega põlve kohale, „nüüd maailmatu pirakas preili juba! Kas mäletate mind veel?“

„Mäletan küll," ütles Tiio-Ann. „Olite siis sirge ja sihvakas poiss, nüüd olete kasvanud seljast kühmu.“

„Mindi naerdes tuppa. „Mulle selle selli lõust ei meeldi," tunnistas Aleks eeskojas, sai aga Tiio-Annel hea võmmu ribide vahele. Selgus, et Tiio-Annele meeldis linnamees isegi väga. Ja eidele taadile meeldis ta kah. Sest Kehendiku Karla avas pikerguse paki, milles oli viina- ja veinipudeleid, ponkse ja biskviite.

„Ma vinnasin endale ikka paar kotti suhkrut kah koju," seletas Karla. „Nüüd sehuksed kahtlased ajad. Inimene peab olema ettevaatlik.“

Küstiti, kuidas Karla linnas siis elab kah ja mis ta teeb. Karla lõi mantlihõlmad lahti ja pani suured pruunid käed patsti põvele.

„Mis ma elan või olen,“ algas ta. „Elan neljatoalises korteris ja pean veoäri. Ega häda pole midagi. Kui Vene sõjast välja tulin, siis olin paljas poiss nagu porgand. Polnud midagi teha ega kuhugi minna. Nüüd olen juba ettevaatlikum. Kui jälle sõtta aetakse, siis on mul juba kodukanake kodus. Ma ei tee nalja: mul peab ometi olema keegi, kes mu varanduse järele vaatab. Mul peab olema, kes mind ootab ja kes mulle padajänni liinile järele saadab. Maailmasõjas oli: naise meestel muudkui kirjad ja pakid tulevad. Sa sidi jooksukraavis nagu nälgitud koer, keegi ei tea ega tunne. Nüüd olen juba targem. Seepärast ma sõitmas olengi. Teie külas siin tüsedaid tüdrukuid on. Teeksin muidu Tiio-Annega kaupa, aga tema jaoks olen liig vana.“

Tiio-Ann punastas, aga perenaine venitas hõleda häälega: „Mes vana te nüüd olete või. Ma esteks vaatasin, nagu noorhärä tuleb automobiilist välja, nagu roosa peas. Ega linnakohas inimesed nii ruttu vanane.“

Aleks proovis linna viina ja nokkis õde: „Nojah, eks Tiio-Ann võtku kosjad vastu. Kipud juba ammugi linna.“

„Ma tean ise, mis teen,“ pahandas Tiio-Ann ja lisas: „Vaata sa ise, kuidas oma pruutidega hakkama saad.“

„Hakake aga jälle!“ kaebas vana Kustas ja kiitis linnanapsi: „Kus võttis kohe keskpaiga kuumaks! See on vist puha piiritus suhkrul peal?“

„Jah,“ vastas Kehendik. „See on kristallkõõmel.“

Taipasin, et jutud kipuvad vägisi kosjakaubale, ja väljusin. Aleks tõi mulle aidast vana püssi ja me läksime jänesejahile. Aleks kordas: „Mulle selle selli larhv kuidagi ei meeldi.“

„Mulle ka mitte,“ ütlesin. „Mulle tuleb ette, nagu oleksin seda inimest ennem kuskil näinud, aga mitte ei mäleta, kus.“

Aleks laskis ühe jänese ja kaks kulli. Lindudest oli teine nii suur, et ta langemine õhust meenutas lennukihukku. Mul jahiõnne ei olnud. Kord pääsesin küll jänesele lähedale, aga mu vana püss arvas heaks hulk aega visiseda ja susiseda, enne kui see päris pauk tuli. Aga siis oli väle haavikuemand juba ammugi kaugel.

Kui Käärale tagasi tulime, oli Kehendiku Karla juba ära sõitnud.

„Kas tegite kosjakaubad kindlaks?“ küsis Aleks, et õde kiusata. Tiio-Ann ei pidanud venda vastuseväärseks, aga perenaine rääkis õpetlikult: „Sa, Aleks, ära kiusa Tiio-Anne midagi. Mis sellel Karlal viga on, et ei või kosjakaupa teha? Jõukas mees, veoäri ja kõik. Luud-liikmed terved kah ja arust pole puudust.“

Aleks viskas püssi varna ja ütles: „Mina seukest lõngardit küll oma õemeheks ei taha.“

See oli nagu tulevise Tiio-Annele, kes pistis kädistama: „Ei tea, mis sa ise parem oled? Tema ei taha... Ma vist peaksin sinult luba küsima, kui abielluda tahan. Kena vend!“

Kääral oli täna ärevust ja arutamist, seepärast jätsin head päeva ja lahkusin. Tiio-Ann ei tulnud mind saatma nagu tavaliselt. Mind saatis vana Muri, kes vaatas mulle õueväravas nii kurvalt järele, nagu mõistaks ta mu südamevalu.

II

Pärast seda ma enam Käärale ei sõitnud. Jättsin unistused majakesest jõekaldal ja katsusin unustada Tiio-Anne. Aga nädalate möödudes külastas mind äkki Käär Aleks. Noormees oli natuke viinastunud ja ta silmis vilkus kuri tuluke.

„See kuramuse Kehendik pettis mu õde ja meid kõiki,“ kirus Aleks. „Te ju ometi kuulsite ka, kui ta meil kelkis, et elab neljatoalises korteris, peab veovooriäri ja on maailmatu-lai pomm. Nüüd tuleb aga välja, et mehel pole midagi.“

„Kas Tiio-Ann on siis nüüd linnas? Ma mõtlen — tema juures?“

„Muidugi on! Paar nädalat pärast seda, kui teie seal olite, olid pulmad. Ma tõin ise Tiio-Anne kohvri ja kraami linna. Ronime ühe puumaja kolmandale korrale. Üks ainuke toapunker. Ma küsin: „Kas seesama ongi see luksuskorter?“ Tema irvitab: „Seesama jah. Näete, siin eesriide taga on köök söögisaaliga ja siin riidekapi taga magamistuba buduaariga. Ongi neli tuba, üks ole!“

Ma pidin kuradile kohe ühe vastu hambaid valama, aga Tiio-Ann tuli vahele. Hommikul ronib trepist üles kümme kärumeest. Kärud aeti enne tänaval ritta. Üks vanamees tervitab Kehendikku kui ametivenda ja soovib õnne. Ma küsin: „Mis kuramuse ametivend mu õmees sinusugusele kärul taga kondijale on? Ta on ju veoäripidaja.“

Mehed hirnuvad kooris: „Veoäripidaja! Eks me ole kõik oma kärudega veoäripidajad!“

Kärgin nüüd Kehendikule näkku, et mis ametimees ta õieti on.

„Muidugi kärumees,“ vastab ta ja palub mind rääkida viisakamalt.

Kojanaiselt kuulsin, et Kehendik kiidelnud juba ammugi, et kosib peretütre, siis olevat hea, kui peaks juhtuma sõda: äiataat veab toiduaineid linna kätte, pole nalga karta. See sulgi tegigi nii, kuidas plaanitses. Ja meie vana kladis talle veel tuhat krooni kaasavarana peo peale!“

„Mis Tiio-Ann ise ütleb?“

„Mis tal ütelda on. On pettunud ja tegi kohe linna jõudes küünejaljed Kehendikule näkku, aga mis see jõrnik sellest hoolib. Ma olen nüüd ho-

Milline tore kanamuna, pr. Lepik.

Uskumata, kust Te selle ostsite, pr. Mölder?

Nüüd on igaühel võimalik värskaid mune osta «Eesti Munaekspordi» laost Tallinnas.

Aga kas seal paariviisi ka müüakse?

Ie ole kahtlust, minge aga vaatama.

Kus see ladu asub?

Südalinnas, on hõlpus leida.

Peab vist turu ligidal olema?

Otse «Estonia» teatrimaja vastas üle tänava, Estonia puiestee 25.

Risti üle tänava on ju end. Venteri suur maja.

Tuleb sellesama maja kõrvalt hoovi astuda ja oletegi munalao juures.

Aedvilja Keskühisus

Puu- ja aedviljade
eksport ja import

TALLINN,

Pärnu mnt. 6.

Tel. 460-95, 411-25

buse-vankriga linnas ja tahan õe koju tagasi viia. Ehk te olete nii lahke ja tulete tunnistajaks — seal võib ehk tulla tüli ja sekeldusi?”

Ma ei tahtnud kuidagi minna. Mis on minul veel asja Tiio-Annega? Kippus linna, olgu nüüd õnnelik... Aga Aleks käis kangesti peale ja lõpuks ma nõustusin.

Oli õhtune aeg ja linnas süüdati juba tuled. Me siirdusime agulisse uute majade rajooni. Ühe kõrge maja mansardkorral pidi olema Kehendiku korter.

Noorpaar oli parajasti kodus. Kehendik norskas seliti süngis, lõug habemeokastes nagu siil. Tiio-Ann istus laua ääres ja nõelus mehe purjeriidest kindaid. Ta tõusis üllatunult toolilt. Aleks ütles:

„Pane kohe oma kompsud kokku, mul on hobune Kaubahoovis. Ma tõin tunnismehe ligi, et pärast poleks ütlemist, nagu oleksin ma viinud ära võõrast vara.“

Aleks oli rääkinud siiski liig valjusti. Kehendik ajas silmad lahti ja oli kohe ka istukil.

„Noh, mis siin on? Ah, Käära noorhärä kohe väljas. Otsi istet, ära pea uhkeks!“

„Pole siin istumist ega midagi,“ vastas Aleks. „Ma viin Tiio-Anne koju.“

Kehendik naeris kähinal nagu aurukatel.

„Ah sina viid Tiio-Anne koju... Ei, see on tõesti nali!“

„Mis nalja siin on? Minu õde ei jää ometi mõne kärumehe korteriturka nälga puhuma.“

Kehendik tõusis süngiveerelt ja haigutas. Siis süütas piibu ja pöördus Aleksile poole: „Aga kas oled selles kindel, et Tiio-Ann läheb?“

„Kas ta tuleb? Muidugi tuleb,“ puristas Aleks ärritatult ja ütles Tiio-Annele: „Tee ruttu, ma lähen toon hobuse vankriga kohe siia.“

Tiio-Ann astus vennale lähemale ja rääkis üsna tasa:

„Ma siiski ei tule, Aleks.“

„Sa ei tule?!“

„Jah, vend. Seekord ma meelepahaga ütlesin, aga nüüd olen mõtelnud järele ja jään siiski linna.“

„Noo, sellest ei saa mina aru!“

„Tiio-Ann lükkas aknaeesriide kõrvale. Siit mansardkorra aknast oli Toompea mägi ja kesklinn näha nagu peo peal. Tiio-Ann rääkis nagu endale: „See tulede sära, kuidas see mind alati köitis ja tõmbas... Nüüd olen siin ja jään siia.“

„Kas kuulsid nüüd,“ rõõmutses Kehendik.

Aleks aga oleks lõõnud meelsasti sodiks kogu mööbli siin pisikorteris. Teha polnud aga midagi. Noormees deklareeris hääle värisedes: „Ole siis ja ela! Vahi linnatulede sära ja kuula oma kärumehe jora. Mina oma jalga siia majja enam ei tõsta. Läheme!“ ütles ta mulle ja me olimegi trepil. Tiio-Ann vaatas meile ukse vahelt järele ja ma kuulsin ta pehmet häält: „Ei maksa seepärast viha pidada.“

Aleks ei vastanud. Mul polnud midagi ütelda ja ma tundsin kogu aja äärmist piinlikkust.

*

Nüüd olen sageli näinud kärumees Kehendikku. Ta liigub sõiduteel munakivisillutisel ja lükkab suurt pruuni kärü. Lükkab tugevate pruunide kätega. Ta on seljast kühmus ja kaelakünnapud on väljas nagu trossid. On raske kujutella, et see on sama mees, kes sõitis Käärale kosja.

Nüüd tean ka, miks Kehendiku nägu oli mulle algusest peale tuttav: olin teda kindlasti näinud juba varem raudteejaamas või turu ääres teiste kärumeeste rivis.

Selle keskealise kärumehe naiseks tuli Käära Tiio-Ann, kellega võis vestelda ükskõik millises elukisimusest või -nähtest. Ta ei huvitunud minust ega mu unelmate majakesest Käära jõe kõrge kaldal. Teda veetles linnatulede sära.

Reljeef „Solidarsus“ Rahvasteliidu nõukogu“ istungsaalis, kujutades viit kontinenti ühiselt vibu pingutamas.

L. KÖDAR

Rahvasteliit ja München

Missugune mulje jäi Rahvasteliidu 19. istungjärgust? oli küsimus, millele sagedasti tuli vastata oktoobri algul Genfist tagasi saabumisel. See oli raske küsimus, millele tihtipeale pidi otsima põiklevat vastust, sest oli võimatu ühte või paari lausesse mahutada kõiki muljeid. Kui nüüd, pärast paarikuist muljete settimist, asetada end uuesti selle küsimuse ette, siis võiks vahest vastata ühe sõnaga: akadeemiline.

Tõesti, see sõna paistab sobivat, sest meenutades kõiki kõnesid ja vaidlusi täiskogus, nõukogus ja komisjonides, kerkib valusalt silme ette määratu kontrast pikkade ja ebareaalsete Genfi sõnavõttude ja Kesk-Euroopa sündmuste kiiruse, reaalsuse ja otsustavuse vahel. Meenutagem vaid

pika ja bürokraatliku kannatusega täiskogu esimehe De Valera melanhoolset kogu presiidiumi laua taga, Prantsuse delegaadi Eibeli ilusõnalist kõnet Rahvasteliidu saavutuste üle tehnilistel (s. t. mittepoliitilistel) aladel, või mõne Ladina-Ameerika riigi esindaja võrdlustega liialdatud ja ladinakeelseist tsitaatidest paisuvat sõnavõttu vaikse ja igavust tundva auditooriumi ees. Ja kujutledes Hitleri kõnesid Nürnbergis ja Berliini Spordipalees, või Mussolini kõnerünnakut või -rännakut läbi Itaalia — kas ei seisnud ühel poole lõpmatult arutlev, teaduslik ja akadeemiline mõte, kuna teisel pool valitses kiire, maruline, vägi-valdne ja võidutsev tegu.

Seejuures ei pruugi sugugi unustada, et ka Gen-

fis saavutati mõndagi, nagu Oslo ja Balti riikide erapooletuse deklareerimine, või täpsemalt — sanktsioonide fakultatiivsuse selgitamine, Hispaania peaministri Negrini deklaratsioon välismaiste vabatahtlike tagasitõmbamise kohta ja Rahvasteliidu põhikirja lahutamine rahulepinguist. Ent need jäid vähemalt esialgu oma reaalseilt tulemusilt varju Müncheneri kokkuleppe määratute tagajärgede kõrval.

Tekib huvitav küsimus, millest oli tingitud see kontrast. Jätame tagaplaanile viimaste aastate sündmused, mis on vähendanud miinimumini Rahvasteliidu tähtsust poliitilisel alal ja mis tegelikult oligi põhjuseks, et oli üldse võimalik niisugusel viisil mööda minna Rahvasteliidust. Vaatleme neid kaht rahvusvahelist lepingut — Rahvasteliitu ja Müncheneri kokkulepet, milledest esimene on saamas 20-aastaseks, kuna teine kujutab endast kõigi eelduste kohaselt tähtsava institutsiooni esimest võsu, vaatleme neid kui kaht sündmust, millede analüüsist võiks teha vahest mõningaid järeldusi.

Lähtudes sellelt seisukohalt võiks Müncheneri konverentsil eraldada kolm tegurit, mis aitasid kaasa kiirele ja kategoorilisele otsusele:

1) Erakordne olukord, kus sõjakartus varustas ka demokraatlike riikide esindajad peagu absoluutse võimuga.

2) Arutlusealuse riigi (Tšehhoslovakkia) ja üldse väikeriikide esindajate puudumine.

3) Kõik suurriigid, kes küsimuse otsustamisel olid vahenditult mõõduandvad, olid esindatud.

Tšehhoslovakkia-probleem, mis tõusis akuutselt päevakorrale varsti pärast Austria annekteerimist, oli viie kuu jooksul kütnud vahekorrad Euroopas nii pinevaks, et sõda oli käegakatsutav. Sõda aga ei tahetud — see on maksev eriti demokraatiate kohta — ja selle tagajärjel olid Chamberlain ja Daladier saanud rahu säilitamiseks vahendite otsimisel peagu vabad käed. Müncheneri sõites nad ei olnud seotud mandaadiga, sest nad teadsid, et rahva enamus seisab igal juhul nende seljataga. Sama on maksev Hitleri ja Mussolini kui diktatuurriikide esindajate kohta. Sel silmapilgul kehtas Müncheneri konverents Euroopa tõelist direktooriumi, võiks ütelda isegi — valitsust, kes võis teostada Tšehhoslovakkia amputeerimise nagu lihtsa valdade reformi...

Kuna arutlusealune riik ise ei olnud nõupidamistel esindatud, siis ei olnud vajalik saavutada õieti mingisugust kompromissi.

Tuleb veel tähendada, et Tšehhoslovakkia liitlane Nõukogude Vene oli tegelikult lülitatud välja juba varem. Teatavasti väliskomissar Litvinov seletas Rahvasteliidu täiskogus: „Nõukogude Liit on valmis aktiivselt toetama Tšehhoslovakkia, kui

Prantsusmaa, truu oma kohustustele, teeb seda.“ Seega oli Nõukogude Vene annud initsiatiivi tegelikult oma käest ära, jättes otsustamise Prantsusmaa hoole. Poola oli aga juba varem annud mõista, et ta pooldab Saksamaa nõudmisi.

Läheme nüüd tagasi Rahvasteliidu juure. Tuleb tähendada, et ühtki eelpool mainitud asjaoludest ei esine siin (või ei esine terviklikult) raskeimate probleemide kiire ja kategoorilise lahendamise soodustamiseks.

Rahvasteliitu on nimetatud rahvaste parlamendiks ja teda on võrreldud üliiriigiga — super état. Tegelikult ei ole aga analoogia siin kuigi sügavale ulatuv. Süvenemata kõigisse erinevussisse mainisime vaid seda, et kui rahvasaadik läheb parlamenti, siis ei ole ta seotud mandaadiga, Genfi sõitev delegatsioon eesotsas välisministriga on seda aga kahtlemata. Iialgi ei saaks Rahvasteliidus kujutleda seisukorda, isegi kõige erakordsemas olukorras mitte, kus kõik delegaadid oleksid varustatud täisvolitustega talitada oma äranägemise, olude kujunemise ja kõigepealt rahvaste ühiskonna parema tuleviku huvides.

Ent võrreldes Müncheneri konverentsiga on Rahvasteliidul õigluse seisukohalt lähtudes suur voo- rus. Tülli segatud riik või riigid kutsutakse siin nõupidamistest ja võimalikust lepitusprotseduurist osa võtma. Sellel voorusel on küll veel teine külg, mis pahatihti kipub pidurdama kindla otsuse langetamist, nimelt art. 11. ühehäälsuse-nõue (tülitsevad pooled hääletavad kaasa!). Sellest oli palju juttu viimasel istungjärgul, kus ei jõutud nimetamisväärselt edasi, kuid loodetavasti tõuseb see küsimus uuesti päevakorrale.

Lõppeks, asudes viimase punkti juure meie võrdlussüsteemis, tuleb Rahvasteliidu suurimaks puuduseks lugeda tema degenereerumist kavatsatud universaalsest instrumendist peagu vaid kohaliku tähtsusega asutuseks. See ilmneb eriti selgesti nõukogu koosseisu muutustes, kus praegu on vaid kolm Euroopa suurriiki 11 väikeriigi vastu. Siit selgub, mispärast Müncheneri konverents, millest võtsid osa kõik vahenditult asjaosalised suurriigid, osutus nii teovõimsaks instrumendiks. Me näeme aga ühtlasi, et Müncheneri konverents, millest väikeriigid ja arutlusealune riik üldse osa ei võtnud, kujutab R. nõukogu vastasäärmost. See langemine teise äärmusse soodustas küll otsuse kiiret langetamist, kuid muutis otsuse rahvusvahelise õiguse seisukohalt ebaõiglaseks. Teiselt poolt ei saa ütelda, et olukord R.-liidu nõukogus oleks loomulik, sest siin materiaalselt ja jõuliselt tugevamad suurriigid peavad üleliigselt arvestama väikeriikide arvulist ülekaalu. Selles mõttes võiks teataval määral ühineda Lõuna-Aafrika uniooni riigimehe kind-

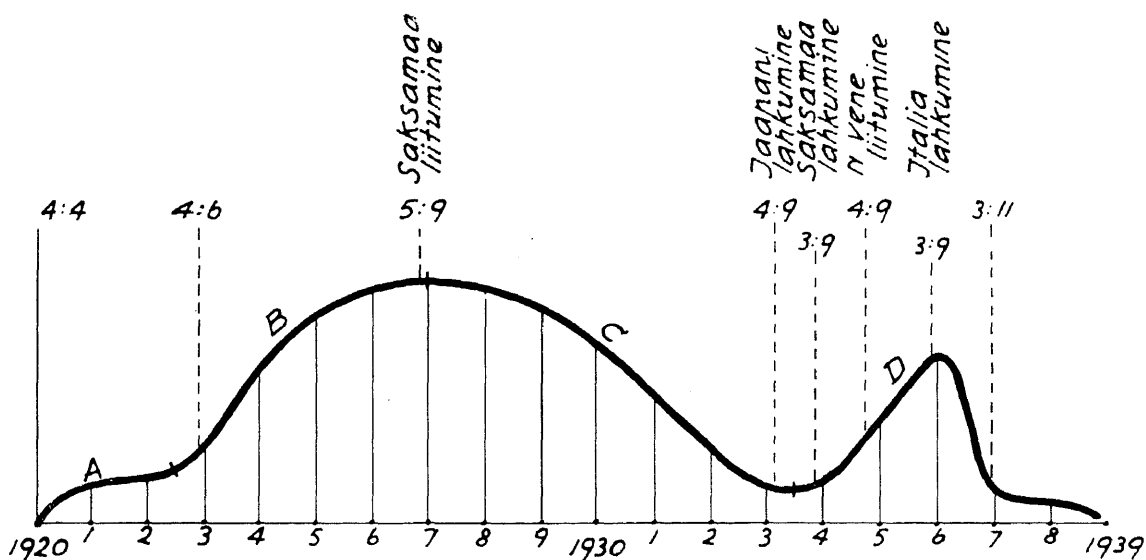
ral Smutsi arvamise, kes soovib nõukogu liikmete arvu redutseerimist.

„Our Own Times“is“ toob Stephen King-Hall huvitava skeemi Rahvasteliidu poliitilise mõjuvõimu tõusudest ja mõõnadest 1920. aastast kuni 1934. a. lõpuni, mida viimaste aastate sündmuste najal arendame edasi kuni käesoleva aasta viimase veerandini.

Kõverjoone esimese lõigu A osas kannatas Rahvasteliit Ühendriikide eemalejäämise all ja Euroopa poliitikat kontrollis peamiselt liitriikide komitee. Lõigus B tõuseb R.-liidu tähtsus seoses rahvusvaheliste küsimuste kasvava koondumisega tema kontrolli alla (eriti Austria ja Ungari rahanduskaose lahendamine). 1925. a. oktoobris lahend

tus R.-liidu nõukogul vältida tüli Jugoslaavia ja Ungari vahel seoses Jugoslaavia kuninga Aleksandri tapmisega Marseille's. See tõus jätkus kuni 1935. a. lõpuni, millal R.-liit esmakordselt asus proovima sanktsioonide süsteemi ühe suurriigi, nimelt Itaalia vastu. Järgnes järsk langus sanktsioonide äpardumise tagajärjel, mis Hiina-Jaapani uue konflikti, Hispaania kodusõja ja Austria annekteerimise tagajärjel jätkus pidevalt. Müncheni konverents on R.-liidu tähtsust poliitilisel alal vähenetanud miinimumini.

Skeemil on ühtlasi ära tähendatud R.-liidu nõukogu koosseisu muudatused. Algul pidi suur- ja väikeriikide suhteks saama 5:4, kuid Ühendriikide eemalejäämisega kujunes see 1920. aastal 4:4-le.

Kõverjoon näitab Rahvasteliidu poliitilise tähtsuse tõuse ja mõõnu. Numbrilised suhted kõverjoone kohal näitavad suur- ja väikeriikide vahetõu R.-liidu nõukogus, kusjuures esimene number märgib suurriikide arvu.

das nõukogu otsustavalt Kreeka-Bulgaaria piiritüli, ja Saksamaa astumisega Rahvasteliitu tõusis tema tähtsus haripunktile. Edasi lõigus C hakkab R.-liidu tähtsus langema maailma majanduskonverentsi (1927) ja desarmeerimiskonverentside luhtumise tagajärjel. Jaapani invasioon Mandžuuriasse ja Jaapani lahkumine Rahvasteliidust, millele 1933. a. sügisel järgnes Saksamaa, viisid Rahvasteliidu tähtsuse madalpunktini.

Viimases lõigus — D — näeme Rahvasteliidu poliitilise tähtsuse uut kiiret tõusu ja kahjuks ka uut langust. 1934. a. hakkas R.-liidu tähtsus uuesti kasvama Nõukogude Venemaa astumisega Rahvasteliitu liikmesriigiks ja Ühendriikide ühinemisega Rahvusvahelise Töübürooga. Samal sügisel õnnes

1922. aastal suurendati väikeriikide arvu nõukogus 6-ni ja 1926. a. sügisel, Saksamaa astumisel liikmesriigiks, koguni 9-ni. Seega kujunes siis suur- ja väikeriikide suhteks nõukogus 5:9. 1933. a. algul lahkus Jaapan Rahvasteliidust ja sama aasta sügisel ka Saksamaa, nii et tekkis suhe 3:9. Järgmisel aastal astus R.-liitu Nõukogude Venemaa, kuid juba 1935. aastal teatas oma lahkumisest Itaalia, kusjuures kujunes uuesti suhe 3:9. Praegu on R.-liidu nõukogus suur- ja väikeriikide suhteks 3:11, sest 1936. a. septembris anti väikeriikidele nõukogus veel kaks kohta.

Me näeme, et samal ajal, kui nõukogu tähtsus, võrreldes täiskoguga, pidevalt kasvas (see tendents algas juba varakult) ja tema koormatus eriti Itaa-

lia-Abessiinia konfliktit päevil tõusis enneolematult suureks, oli ta sisemiselt koosseisult, seega ka väliselt tõhususelt, degenereerunud kolmele suurriigile 9 väikeriigi juures. Ei saa märkimata jätta seda asjaolu sanktsioonide süsteemi kokkuvarisemisel, kuigi oli veel teisigi põhjusi.

Tulles tagasi oma võrdlussüsteemi juure, nägime, et Müncheneri konverents ei vasta kaugelgtki rahvusvahelise õiguse reeglitele. Seal tehti otsus n. ü. kaebeluse seljataga. Teiselt poolt on R.-liit kriitilisil hetkil osutunud aeglaseks ja jõuetuks, mille põhjuseks on: 1) delegatsioonide seotus mandaadiga, 2) pakti art. 11. ühehäälsuse-nõue, eriti mis puutub selle art. esimesse lõikesse, 3) rea suurriikide eemalejäämine R.-liidust ja 4) pariteedi puudumine suurriikide ja väikeriikide vahel R.-liidu Nõukogus. Esimese punkti kohta peab tähendama, et asjalugu vähemalt esialgu teisiti olla ei võigi. Ei ole aga võimatu, et rahvusvahelise ühiskonna mõiste arenemisel võidakse kord siiski läheneda olukorrale, kus inimkonna huvid tõstetakse kõrgemale üksikriigi huvidest ja seega riikide delegatsioonidel avaneks võrdlemisi vabam tegevusväli kui praegu. Kahjuks ei ole ka ülejäänud kolme puuduse kõr-

valdamiseks väljavaated praegu kuigi roosilised, eriti R.-liidu universaalsuse küsimuses.

Rahvasteliitu on viimasel ajal võrreldud kirikuga, kus registreeritavat vaid riikide sündimist ja surma, talle on antud hulk lisanimetusi, nagu Genfi liiga jms., mis peavad sümboliseerima ta jõuetust. Ent ometi on ta jäänud püsima kui seni parimini rahvusvahelisele õigusele rajatud instituut. Et samal ajal ei ole loobutud tema elustamise mõttest, näitab juba see, kuivõrd sagedasti teda mainitakse mitmesugustes sõnavõttudes. Rahvasteliidu reformeerimine ja universaalsemaks muutmine paistab eriti raskena praegu areneva ideoloogilise võitluse pärast. Kui varem riikide ja ideoloogiate võitlus harva langes ühte ja nad arenesid kumbki eri pinnal, siis nüüd nad esinevad peagu lahutamatult koos. Elimineerides teatavad ideoloogiad, seega riigid, Rahvasteliidust, jääksime ikkagi kaugele universaalsuse eesmärgist. Või õnnestub siiski siseasjade vastastikuse „tabu“ pinnal leida võimalust rahvusvaheliseks koostööks? See on küsimus, mille ühe- või teiseviisilisest lahennemiseist paistab olevat Rahvasteliidu saatus.

PÖLLUTÖÖKOJA VÄLJAANDEL ILMUVAD
PÖLLUMAJANDUSLIKUD AJAKIRJAD

«PÖLLUMAJANDUS»

PÖLLUTÖÖKOJA HÄALEKANDJA. ILMUB KORD NÄDALAS. TÄIELIKUM PÖLLUMAJANDUSLIK AJAKIRI. PEALE SISUKA JA HUVITAVA NÕUANDE-OSA IGAS NUMBRIS ULEVAADE HINDADEST JA TURGUDEST. TELLIMISHIND AASTAS Kr. 3.—, POOLAASTAS Kr. 1.75.

«TÕUSEV NOORUS»

ILMUB KORD KUUS. NOORSOOLIKUMIST JA NOORTE TÖÖD JA TEGEVUST KIRJELDAV AJAKIRI. TELLIMISHIND: AASTAS Kr. 1.50, POOLAAST. 80 SENTI.

«EESTI TALU»

«EESTI TALU» ON AJAKIRJA «PÖLLUMAJANDUS» LUHENDATUD KORD KUUS ILMUV VÄLJAANNE. TELLIMISHIND: AASTAS Kr. 1.—, POOLAAST. 60 SENTI.

TOIMETUS JA TALITUS:

TALLINN, PIKK 42, PÖLLUTÖÖKODA.

Ajakirjandus ja vabadused

Ühenduses ideoloogiliste võimurühmade võitlusega tänapäeva maailmapoliitilisel väljal tunneme suuri murdlaineid ka ajakirjanduse rindel, kuna praegu seisab ajaleht ju rohkem kui kunagi varem keset sügavat poliitilist võitlust, esinedes seal tähtsaima tegurina, võimuvahendina, mida kasutavad nii valitsused kui ka parteid oma poliitiliste tõekspidamiste väljendamiseks ja propageerimiseks ning vastaste tõrjumiseks.

Kas ajakirjandus antud olustikus ka mingit vabadust pälvib, on probleem, mille akuutsus ei jäta meile midagi soovida. Meenutagem siinkohal Saksa pressijahi tänavusi kõvu sõnu demokraatliku ajakirjanduse aadressil:

„Ajakirjanduse vabadus on suurim võltsimine ajaloos; ajakirjanduse vabadust pole kunagi kuskil olnud ega ole tänapäeval üheski riigis; ajakirjandus on alati kellestki sõltuv ja olenev; küsimus seisab vaid selles, kas ta on sõltuv vastutustundetust erakonna- ja äripoliitikast või vastutavaist riigimehist ja poliitilistest asutustest; ainult autoritaarsete valitsuste juhid oma moodsa pressiseaduseandlusega on otsustavalt vastu astunud ajakirjanduse võimu kuritarvitamisele.“

Nendele sõnadele nagu vastuseks osutuvad peaminister Chamberlaini poolt ajakirjandusele sõnatud mõtted:

„Vaba ajakirjandus on demokraatia põhitõde; ta on rahva südametunnistuse hääli, mida peab kuulama iga rahvajuht; avaliku arvamise kandjana esineb ajakirjandus ühiskonnas vajaliku kontrollorganina; ajakirjanduse vabadus on Inglismaa avaliku elu loomumadusi, millele kõigil tuleb olla tänulik ja mida tuleb kadedalt valvata.“

Need vaatekohad on tüüpilised ulatuslikus sulesõjas, mis tänapäeval käimas pressivabaduse teemal ning esinevad selle küsimuse käsitlusel ilmekate poolustena.

Ajakirjanduse „vabadusvõitlus“ laiemas mõttes ei ole ainult meie aja nähtus, vaid maailma ajalugu punase niidina läbistav võitlusjoon mõttevabaduse eest.

Esimesed vastumõjud inimvaimu loomingu levingle tulid kiriku poolt 15. saj. ning alles hiljem võttis riik asja oma kätte. Tsensuuri rünnati

täie ägedusega kogu mõttevabaduse nimel, ajakirjandusele nõuti vabadust, et ta saaks avalikkusse tuua kõik rahva alateadvuses peituvad väärtused — kuni liberalism tuli suure päästjana.

Nüüd on need suured vabadused teiselt poolt tõrjutud autoritaarriikide sulgudesse...

Tänapäeva publitsistlike vahendite (ajakirjandus, kino, ringhääling jne.) vabaduse olemus sõltub suures joones neid haarava riigi poliitilisest struktuurist. Vastavalt riigikordadele eksisteerib meie päevil pealaadilt kaks erinevat ajakirjanduse-süsteemi: autoritaarne ja liberaalne.

Autoritaarriikides ajaleht on tehtud riigi valitsemise vahendiks, propagandaleheks, mis peab suunama massi ning tegema juhi poliitilised korraldusvõtted rahvapärasteks. Teisipidi avaldumine on võimatu, riigijuhtide poliitika kritiseerimine ajalehe poolt ei saa tulla kõne alla. Ka muud võimalikud mõjustamised on ajakirjandusest kõrvaldatud.

Liberaalsetes riikides asetub probleem hoopis erinevalt, kuna siin valitseb ajakirjandust mitu mõjutegurit. Selles süsteemis oleneb ajalehe tegevusvabadus peamiselt riigist, poliitilistest parteidest ning majandus- või erahuvidest.

Liberaalsetes riikides on ajakirjandus põhimõtteliselt vaba kritiseerima ja kirjutama kõigist avaliku tähtsusega küsimustest, — puutugu need siis riigi poliitikat või erahuvisid, majanduslikke, usulisi või sotsiaalseid nähtusi, välja arvatud kriminaalsed juhused. Vastavalt kujunevad seal ka ajakirjanduse ülesanded: valgustada, kontrollida ja juhatada.

Riigivõim on selles süsteemis vaid üks ühiskondlikke jõukomponente, täpsemalt: esimene omataoliste hulgas, ning ta mõju ajakirjandusele võib avalduda mitmeti ja väga tunduvalt. Valitseva rühmana püüab ta maksma panna ja kindlustada oma seisukohti tavalises olukorras niisamastuguste võitlusvahendite kaudu kui teised võitlevad jõud. Kui aga erakordseid aegu üle elatakse, siis on riigivõimul käepärast abinõusid, mis pole enam liberaalsed. Neid rühmitatakse negatiivseteks ja positiivseteks.

Negatiivsete mõjutusvahendite hulka kuuluvad kõigepealt tsensuur ja muud kitsendused ning keelud ajalehtede tegemisel. Peale selle esinevad eesõigused, kontsessioonid jne., millistega hoitakse ajakirjandust täielikus sõltuvuses valitsusvõimust.

Positiivsed mõjutusvahendid on otseselt ajalehtede sisu kujundajaiks vastavalt valitsuse soovidele. Ses mõttes leiab aset toimetuse juhtide või teiste lehe juures otsustavate jõudude „tasalülitamine“ valitsuse poliitikaga mitte üksi karistuse ähvardusel, vaid enamasti kokkuleppeliselt. Edasi suunatakse ajakirjandust finantsiliste abinõudega. Tavaliseks nähteks on, et valitsus rajab endale häälekandja, offitsioosi.

Teiste lehe sisu ilmestavate teguritena esinevad riiklikud pressiametid, teadetebürood, riiklike teadete avaldamissundus jne.

Riiklike sundabinõude tarvitamisel ei ole enam võimalik vaba ajakirjanduslik diskussioon ning liberaalsetes riikides õigustatakse nende olemasolu vaid erandolukorral.

Poliitilised parteid on teiseks tähtsamaks mõjuvõimuks demokraatlikus pressisüsteemis. Partei ilma oma otsekohese häälekandjata pole nagu mõeldavgi. Poliitilise ajakirjanduse ajalooline areng ühtub poliitiliste erakondade ajalooa.

Parteilise kuuluvuse järgi jagatakse ajakirjandust: 1. kindla maailmavaatelise värviga ajalehed, millised on: a) otsesed parteilehed ja b) mingi parteilise kallakuga ajalehed, ning 2. lahtise kuuluvusega ajakirjandus, millised lehed kas: a) avalikult eitavad parteilist kuuluvust või b) ei väljenda oma partei poliitilist hoiakut.

Tähtis on ka tähele panna, et parteilehed on sageli väga tihedas finantsiises seoses oma parteiga; teiselt poolt leidub ka neid ajalehti, millistel on erakonnaga rohkem ideelised sidemed.

Kirik on liberaalses pressisüsteemis kolmandaks osaliseks, kes võib mõjutada ajakirjandust. Eriti ajalooliselt annab kiriku mõju palju jälgimismaterjali. Kirik on esimesi, kes asus painutama ajakirjandust oma ideede teenistusse. Üksikutes riikides kirik on loonud endale laiaulatuselise ja mõjuvõimsa ajakirjanduse. Eriti silmapaistev on katoliku kiriku pressipoliitika.

Erarahvid on kasvavaid jõude ajakirjanduse sõltuvusprobleemis. Ajaleht on kujunenud kapitalistlikuks ettevõtteks, kus eramajanduslik tulusaamisevorm on ühendatud avalike ülesannetega. Oma mõju ja avaliku tähtsuse tõttu poliitilistes ja majanduslikes küsimustes on ajaleht palju rohkem

kui teised majand. ettevõtted määratud mõjustamise kiusatustele. Lehe väljaandjad ei rahuldu alati lugejatele ainult uudiste muretisemisega, vaid asuvad mõjustama ka nende mõttekäigu kujunemist. Ajalehetööstustesse koondunud tohutud kapitalid on võimaldanud küll arendada lehti nii sisuliselt kui tehniliselt täiuslikkuseni, kuid ühtlasi on annud väljaandjatele suuri võimalusi oma erahuviliste valitsemistungide järgimiseks.

Kui lõpuks tahame leida põhimõttelist lähtekohta ajakirjanduse vabadusprobleemi vaatlemises, siis demokraatiaprintsiip juhib kodanike põhiõiguste juure. Sellest, kuidas riigis on teostatud üldine väljendumisevabadus, sõltub ka ajakirjanduslik vabadus; tähtis pole niivõrd see, kuidas põhiseadus seda deklareerib, vaid kõik sõltub normidest, millega kodanikele vabadusi kätte mõõdetakse, täh. seaduseandlusest, mis puudutab suuliste ja kirjalike avalduste vabadust.

Demokraatiavastane hoiak on nüüd moeasjaks; kuid — tarvitsemata üle hinnata kodaniku-vabaduste praktilist väärtust — peame uuesti mõnema, et demokraatlikud põhivabadused on siiski ainsad kodaniku endakaitseabinõud meie-aegses ühiskonnas. Vaba ajakirjandus on selle olulisi komponente.

Kuigi juhiriikides on avaldamisvahendid ainuüksi riigivõimu sulaseks, ning muud mõjurid on kõrvaldatud, — ometi ei saa sellega ajakirjanduseprobleemi seal lahendamiseks lugeda. Sest lõpuks ei saa surnuks vaikida ajalehe kujundamisel otsustavaimat tegurit — lehe lugejate. Lehe eesmärk on loetud saada.

Peasjalikult propagandaprintsiibil lehtede toimetamise kaugemaks tagajärjeks on lugejaskonna ükskõiksus ja rahulolematuse, ning kogemused on näidanud, et lehelugemine sel juhtumil langeb ja ajalehte lugema sundimiseks puuduvad ka abinõud.

Ka liberaalsetes maades kaotavad lehed lugejaskonda, kuid seda siis nende endi sisemisest nõrkusest või välistel mõjutustel, mis ei lase lehte teha rahvaomaseks. Rahvas osutub alati, eriti pikema ajavahemikul, kõige õiglasemaks kriitikuks oma terve loomuga.

Liberaalne süsteem sisaldab tõesti mõjutamisvõimalusi, kuid nende hädaohtude vastu laiemas ulatuses leidub ka kaitse ühiskonnas endas peituvate abinõude näol. Avalik arvamine, see ühiskonnas eksisteeriv jõudude koostis, paneb arenevas tsivilisatsioonis end arvestama ka autoritaarsed võimukandjad.

Peeter Burlesk

Kirjanikud EKSKURSIONIL

Mul puudub luuletajapaber,
 noh, kutsetunnistus või nüi;
 ka puudub kõmutegev habe,
 kust kuulsus kajaks rahvani.

Kõik suured teod on suurte hooleks,
 kuid mina süiski haaran au
 ja kirjanike ekskursiooni
 rümkroonikasse julgelt taon.

Mul koolipõlvest värsi suhtes
 on vanu kogemusi: siis
 ka minu vaimu muusa juhtis,
 lõin salme tuhat, neii, viis.

Ma kirjutasin armastusest,
 mis oli mulle tundmata,
 ja leinast, sügishämarusest
 ja sellest, et maad lumi katab.

See oli ammu. Iganenud
 on müüduki mu teadmised,
 sest vahepeal on arenenud
 nii kurjalt salmiseadmised.

Jah, tean, et vanamoeline
 on minu lause, vorm ja rütm
 nüüd, kus nii moodsakoeline
 on kutseline rüürikütt.

Kuid ma ei häbene. Eks mana
 me hinge elamusi häid
 ka möödunud aega kombes vanad.
 Ma julgelt oma rada käin.

Kuid asja juurde! Venind nügi
 liig pikaks sissejuhatus . . .
 Läks välja sõna üle rüügi
 ja läbistas kõik kohad, kus

me kirjanikud parajasti
 septembris selles vüdisid:
 kes eralduses usinasti
 romaane, värse vülisid;

sulg kiirelt paberitel tantsis
 ja plüüts päris suitses peos.
 Noh, kirjastustelt võet avanssi
 ja välja kuulutatud teos —

see kõik ju karjub: rutem, rutem!
 Vaim kellel polnud veel tööhoos,
 täissuissetatud kohvikutes
 need haigutasid üheskoos.

Ja mõni elas metsakolkas,
 löi värse, koolis õpetas,
 ning teine hülisena hulkus,
 veel suvetuure lõpetas.

Süis saabus kutse. Kokku tulge,
 teid ootab Toompeal võimas veok,
 mis sujuvalt ja kiirelt külgeb,
 nüi kujuneb sõit lausa peoks!

Te näete masinateriiki,
 kus müra kõrvad lukku lööb,
 kus keerleb rattaid mitmet liiki—
 seal käimas palavlik loov töö.

Te näete võimsat tuhamäge
 ja allmaakäiku pimedat;
 te näete võitlevat tööväge. —
 Nüi kõlas kutse üle maa.

Kõik jätsid paberi ja tindi
 ning ilmusid täis vaimustust.
 Me vaatleme neid. Adolf Hindil
 on juus ja silm kui süisi must;

ta ilmes trots ja rüüd ja tahe.
 Kontrastiks talle Anvelt Leo,
 ta lähem sõber. Kas neil kahel
 on hingesugulus, mis seob?

Või tõmbab erinevus? Vagalt,
 heasüdamlikult, mõtlikult
 Leo Anvelt vaatleb prille tagant.
 Ta räägib ettevaatlikult

ja tasa. Hint on teisest verest,
mis kandund temma viikingeist.
Kuid sügavust ei otsi merest
ta sulg, vaid inimhingedest.

Näe, merelaulik, „Lagle“ isand,
Mäik, keda kõrge kuulsuse
murdlane Oismäe rappa visand!
Ta suus on ikka siuke jutt,

kus saarlase humoori mõnu.
Ta sõbralik ja mahe keel
ei kannu okkalisi sõnu.
Kuid edasi! Ees palju veel

neid, kellest kas või mõne joone
pean kiirelt värssi vedama.
Käes kepp, nii näete Jakobsoni,
kel reuma puusa puremas.

Ta raamatud on paksud, prisked,
ta ise ka on kogult suur.
Tal küpse rukki karva juuksed,
tal hästi kinni istub suu.

Sealt tuleb Tuglas. Kulmad püsti,
ja silmad nagu näeksid und.
Ta oli kunagi suur müstik,
kuid möödunud on vaimutund

ta elus. Nüüd ta Illimari
käekõrval kõnnib noorusmaal.
Nüüd kadund aega valgus, vari
heas, kaines proosas kunstiks saab.

Kõik kuue nõöbid lahti lastud,
käed taskuis, punni paisund vest,
nii mugavana Jürna astub.
Ta loobunud novellidest.

Ta juhatab bürood ja ajab,
kõiksugu tähtsaid toiminguid,
mis liit ja üldsus nõudvalt vajab.
Tal pole aega loominguks.

Käib üks mõttlikult Peet Vallak,
kes „Vanemuises“ dramaturg.
Ta juustes juba hõbehallat.
Mart Raud, kes kirjutanud „Turg“,

Paul Viidinguga näitab ennast.
Nad kahekesi ikka koos.
„Noh, nemad on ju leerivennad,“
nii ütleb Sütiste. Üks kool, üks vool,

üks vaimne leer. Kuid Sütistele
on sõbraks praegu Puškin suur,
vaim kaine, maine, selge, hele.
Alt sonimütsi Visnapuu

just nagu vahuilmeil vaatleb
maailma nägu. Nagu leek
on vilgas Adams; naerab, jutleb,
blokknooti mingeid märkmeid teeb.

Käed seljal, astub endamisi
Joh. Semper — ükski olla hea,
hea näha, mõelda. Tasapisi
Raudsepa silmi naeru veab

ei tea mis mõte. Uhket trotsi
on Alle ilmes. Praegu vist
vaim epigrammisid seal otsib,
Mul teda kuulata on lust.

Näe, Adson, Under, käe all käsi,
nii ruttab nende vilgas paar.
Nad lõbusad ja nad ei väsi;
näos Adsonil on võru naar.

Kae, kuulsuselt ja kasvult kõrge
A. Gailit, asjatundlik mees.
Kae, Toompeal teeniv Rudolf Sirge,
kes loodab saada atašeeks.

Ta keskustlemas Kivikaga.
Jaik, Talvik, Kangro — palju veel
on kangeid sulemehi, aga
mu laulule ruum lõpu teeb.

Laul ruttab, kiirelt ajab sõiduk,
tee ääres küllamaastik hall.
Siis äkki, nagu keegi nõidund
maast võluväega: taeva all

ees suitsus ajab vägevana
end üles võimas, uudne linn,
kus masin haarab ägedana
maapõuest kivi, ümber loob —

bensiini puhast paaki nõrgub.
Siin tööstuslinnu tuleb reas.
Kesk masinate määrapõrgut
mis mõtteid tekib nende peas,

kes eelistavad vaikust? Ahnelt
nad Kundas, Kohtlas, Aseris
kõik kuulavad, mis räägib lahkelt
juht tööstuse, kes kärmesti

ees tormab, kirjarahvas kannul. —
Mis rikkusi ekskursioon
on vaimuvaramusse annud,
eks seda näita see, kes loob.

Ma kiirelt muljeid kirja pannud,
ma arvan, valmis on mu töö.
Ma pole tahtnud, seda vannun,
et sõna kedagi siin lööks

või solvaks. Lõpetan, adjöö!

ÖÖTÖÖ

Eesti ajakirjanikud tulid aastal 1938 pärast Kristuse sünni toime enneolematu teoga. Eesti Ajakirjanikkude Liidu juhatus saatis päevalehtede väljaandjatele märgukirja, avaldades protesti ajalehtede ilmumisaja muutmise puhul. Samal ajal pöördus liidu juhatus pea- ja sotsiaalministri poole märgukirjadega, juhtides tähelepanu sellele, et ajakirjanduse alal töötajatele ei paku Eestis töökaitset ükski seadus ja see puudus annab end valusalt tunda sel kujul, et ajakirjanikud on sunnitud asuma öötööle, kuna päevalehtede väljaandjad otsustasid lehtede ilmumisaega muuta ja rotatsiooni mürisema panna varahommikul.

Enneolematu polnud too märgukirjade saatmine mitte seepärast, et see oleks nõudnud mingit erilist julgust. Enneolematu oli see sellepärast, et eesti sulemeestel seniajani on küll olnud tegemist sellega, et ajalehtede veergudel võidelda ühe või teise kihi või grupi või isiku huvide eest, nõuda sotsiaalset õiglust ja inimväärsed töö- ning elutingimisi küll ühele, küll teisele, keda king pigistab ja kuri maailm kurnab, — enda eest ei ole ajakirjanik ajalehe veergudel kunagi võidelnud sel pinnal. Küll on sulemed võimlust mööda sõdinud oma õilsate põhimõtete eest, mitte kunagi ei ole aga lehe veergudel sõtta mindud ajakirjanikule endale paremate elu- ja töötingimiste saavutamiseks.

See ongi tõenäoliktult peamiseks põhjuseks, miks ajakirjanikud on töökaitse jagamisel jäänud täitsa orvu ossa. Sest kellele on lastud osaks saada sotsiaalset õiglust, kui ei leidu kedagi, kes tema kasuks tõstaks vähekenegi häält avalikkuse ees?

Et nüüd Eesti Ajakirjanikkude Liit oma märgukirjades ütles mõne sõna ajakirjaniku kaitseks, oli seetõttu omaviisi ime. Aga imetegevat mõju sel ei olnud. Ühe nädala võrra viibis küll ajalehtede üleminek hommikusele ilmumisajale, siis aga leidsid

riigivõimud, et „juriidiliselt ei ole midagi tetä“ ja Tallinna lehtede väljaandjad viisid läbi oma tahtmise.

17. oktoobrist alates ilmuvad eesti päevalehed hommiklehtedena. Ajakirjanikud ütlesid omaette kibeda „kuradi“, jäid aga truuks põhimõttele, et ajalehtede veergudel ajakirjaniku enda huvide eest ei võidelda. Ajalehtedes kirjutati, et lehtede üleminek varahommikusele ilmumisajale olevat väga tervitatav ajalehe enda ja eriti tema lugeja huvides! Toimetusele võimaldavat see „lehe sisu paremat viimistlemist“ ja lugejale värske lehe kiiret kättesaamist ning süvenemist selle lugemisse. Nii et elagu hommikleht!

Kuna „Öitsituled“ ei ole ajaleht, siis olgu vähemalt tema veergudel öeldud, et too jutt hommiklehe voorustest on meie oludes õilis vale. Uue ilmumisaja üle kiruvad toimetajad, kiruvad trükitoölised ja küllap kiruvad varsti ka väljaandjad.

Kõvasti kiruvad aga juba paljud lugejad.

Kas on tõsi, et hilisõine ilmumisaeg võimaldab lehe sisu paremini viimistleda? Olgu öeldud avameelselt, et ei. Viimistleda saab lehes ilmuvat materjali paremini siis, kui kirjeldatava ja kommenteeritava sündmuse aja ning lehe ilmumisaja vahel on rohkem tunde toimetuse tööks. Kui ajalehed ilmusid lõuna ajal, siis olid nende sisus ülekaalus eelmise päeva ning õhtu sündmuste kirjeldused ja kommenteerimised. Nende viimistlemiseks oli siis aega õhtul, öösel ja hommikul. Viimastel tundidel enne lõunaste lehtede ilmumist — olgem avameelsed — lisandus suhteliselt vähe „viimistlemata“ päevauudiseid. Nüüd peavad samad eelmise päeva asjad olema trükis juba ööl vastu järgmist päeva. Aeg „viimistlemiseks“ toimetuses on seega jäänud lühemaks kodumaa sündmuste osas, eriti aga välismaa päevauudiste juures, mis

saabuvad toimetustele järk-järgult ja jupi-kaupa peamiselt õhtu- ja öötundidel, kui on juba käsil ajalehe murdmine. Seda päevauudistest.

Mis puutub kommentaaride kirjutamisse, siis sündis see varemgi kõigis toimetustes suurel määral õhtuse või öötööga. Kui oli lõppenud päevane sagimine toimetustes, olid jutule tahtjad vastu võetud, jooksva reportaažitöö ülesanded jagatud ja kõik asjaajamised aetud, kui lehetoimetaja oli ära käinud kõigil koosolekuil, milledest ta peab osa võtma seltskonnategelaseks, siis tulid õhtused ja öised rahulikud tunnid, millal võis toimetuses või kodus segamatult süveneda mõnesse küsimusse ja rahulikult panna kirja oma arvamused ja arutlused.

Kõik varasemad päevased kohustused ja sekeldamised on jäänud nüüdki endisteks või enam-vähem endisteks. Õhtuti ja öösiti aga käib nüüd toimetustes kibe askeldus igasuguste ülesannete juures, mis kuhjuvad lehe ilmutisele viimastele tundidele, millal vaevalt küll kellelgi jatkub aega rahulikult süveneda läbikaalutud artikli kirjutamisse. Neid toimetajaid, kellel ei ole muud tööd kui kirjutada aegajalt mõnd juhtkirja või joonealust, on eesti toimetustes üsna vähe. Ja kuigi need hakkavad samal õhtul uurima mõnd sama päeva sündmust ja põhjalikult läbikaalutult panevad hilisööks kirja oma arvamused, siis on trükitehnilistel põhjustel neil ridadel küll nüüd vähem eeldusi kohe laotult lehte pääseda kui siis, millal leht ilmus järgmise päeva lõuna ajal.

Nii on toimetajail tollest „viimistlemisest“ kaunis sant maik suus, kui nad hilisöösi sammuvad toimetusest koju oma lõhutud perekonnaelu manu, et saada mõneks tunniks sõba silma peale. Hommikul hakkab telefon kodus varakult tirisema, sest elu kihab päeval ja ei saa hoolida sellest, et toimetajat ei lasta nüüd ühelgi ööl korralikult magada ega pole enam vahet äriega pühapäeval.

Tõsi — välismaail ilmuvad suured ajalehed varahommikuti ja on oma sisult viimistletud. Seal on aga toimetused hoopis suurema koosseisuga ja saavad oma ülesandeid paremini jagada ajas ja ruumis. Seal töötatakse tehnilise töö juures kahe vahetusega ja kommenteerijaid ei koorma muud ülesanded. Meil jääb seesugune töökorraldus ikkagi unistuseks, sest meie ajalehed ei jaksaks nii suure koosseisuga toimetustele palka maksa.

Mis puutub väljaandjaisse, siis meie ei taha tungida nende ärisaladustesse. Aga niipalju võime küll öelda, et nende kulud kasvavad ka siis, kui nad ajakirjanikule paremat palka ei maksa selle arvel, et ajakirjaniku elu- ja tööiga jääb lühemaks teravtappvate töötingimuste tõttu. Öised valgustus- ja küttekulud tuleb ikkagi kinni maksa. Telefonikulud kasvavad, sest sise-maalt ei saa õhtuks posti teel päevauudiseid. Ja töölistel on töökaitse ja need nõuavad öötöö tõttu palka juure. Seesugust tulude tõusu, mis tasuks need lisakulud ja jätaks raskema töö eest ka mõne kopika enam kausse, ei ole aga kuskil ette näha.

Kas lugeja on siis nüüd rahul, et ta saab eelmise õhtu ja öisi asju kiiremini kätte must-valgel? Mõnes paigas, kauge-mal lehe ilmutiskohast, saab ju mõni lugeja nüüd lehe posti teel soodsamalt kätte. Tallinnas, Tartus ja paljudes teistes kohtades kuuleme aga lugejailt ainult manamist: „Neid lehti trükitakse päevavarastele, kellel ei ole ennelõunati teha muud kui lugeda seitungit! Varem läksid lõuna ajal koju, sõid kõhu täis, viskasid end selili ja lugesid siis mõnuga verivärsket lehte. Nüüd piilud töö kõrval hommikutundidel ühe silmaga suurte pealkirjade poole, õhtupoole aga on niisugune tunne, et selle lehe sisu on juba tuttav ja pealegi — vanavõitu. Puudub too endine mõnu, et vabal ajal said värsket lehte ja lugesid seda siis põnevusega ja mõnuldus...“

Vesteldes ühe ja teisega, keda tundsid varem virga lehelugejana, jõuad nüüd selgusele, et ta on läinud üle suurte pealkirjade lugemisele ja tunnustab häbelikult, et ta viimasel ajal enam hästi ei tea, mis oli allpool neid pealkirju.

Nii ei ole lehelugeja põrmugi tänulik, et toimetajad ja väljaandjad end veristavad hommiklehtede andmisel seniste lõunalehtede asemel. On's see uudis? Eks omal ajal eesti lehed ilmunud öösiti ja läksid siis järk-järgult üle lõunasele ilmutisajale, sest see oli otstarbekohasem ja õigem. Küll nüüd pikkamööda hakatakse märkama sedasama ja jälle tasapisi muutma rotatsioonide tööaega lehe viimistlemise ja lugeja teenimise huvides. Vahepeal aga käib toimetustes ja trükikodades mõtetu ja tappev öötöö...
*

Vahin kella 8 eel hommikul aknast välja tänavale. Hilissügisene laisk päike kuldab ruttavaid pilvi ja tänavad kihavad tööletõttajaist: kooliõpetajad ja koolilap-

sed, ametimehi igasuguseid ja kaubaselle, professoreid ja tudengeid. Viimastest mõnelgi krae püsti ja märgata tuska varasest loenguajast, — üldse paljudel jalge all kange rutt, vist oli uni magus.

Olen varematal aegadel mõnelgi hommikul kirunud, et oli vaja nii vara tõusta soojust süngist, sest vahel venisid õhtud pikaks. Nüüd ma kadestan neid, kes tohivad nii vara tõusta. Ajalehemees peab pugema tagasi süngi ja vägisi sundima und silmale, sest muidu ei pea vastu järgmisele öötööle. Aga uni ei taha püsida, kui suur valge on väljas, tuppä kostab lustlikku tänavamüra ja kogu maja elab ning müdiseb hommikutest askeldustest. Pöörad siis ühte külge ja teist külge ja kirud telefoni ning uksekella, mis kumbki ei taha olla vait. Lõpuks tõu-

sed süngist, — „maganud“ tundi seitse või kaheksagi, aga pea uimane ja meel mõru.

Pagarisellidele on öötöö keelatud, ajakirjanikud aga on sattunud oma tööajaga ühele pinnale kahtlase ööelemendiga. On väga palju kõneldud sellest, et sulemehed oma valgustkartva tegevusega olevat omal ajal viinud Eesti riigi ja rahva kuristiku servale. Kas on see jutt leidnud nii ohtrasti uskujaid, et nüüd on välja otsitud vahend nende mustade meeste tööviljakuse pidurdamiseks ja sulemehe eluea lühendamiseks?!

Niisugused mõtted mõlguvad meeles, kui kell 3 või 4 hommikul kõmbid toimetusest kodu poole ja kuulatad, kuidas ajalehe rotatsiooni müra kostab magavas linnas üle mitme kvartaali.

TALLINNA MAJAOMANIKKUDE PANK Ü.-P.

HARJU TÄNAV 45

Telefonid:

Kodukeskjaam 478-50. Juhatus 443-67

Välisraha, seifid, laenud, hoiusummad

ISURILASTIE MAAIL

Nüüd maksab selle sõna, kellel enam mehi püsside all, kelle riigi piiridel tugevamad betoonkindlustused. Maginot-liin võib aga ilmsesti olla kaheksugune: raudbetoonist ja inimlihast ja -verest. Kui piiriäärse maariba rahvastik ei tunne kaasa oma riigi püüdlusile või — veelgi kurvem — sümpatiseerib üle piiri, siis nõrgestab see suuresti betoonkindlustuste tugevust. Küllap on meie suur idanaabergi jõudnud veendele, et tumma ja elutut terast, tsementi ja savi võib usaldada märksa enam kui inimest, sest seistes idapiiril, Narva-Jõesuust ida pool Rossoni kaldal, võib selle usaldamatuse jälgi näha ilma optiliste lisandustetagi.

Viis aastat tagasi siin käies ja pilku üle jõe ja okastraadi ida poole suunates võis näha külasid. Talumaju, nagu on neid sadu ja sadu meiepoolselgi maal. Võis näha majade vahel liikumist ja elu, võis tabada inimesi peatumas ja üle jõe meiegi poole vaatamas. Ent nüüd? Tühjus! Nii-kaugele kui silm ulatub, aina lage maastik: võsastik, mätlük heinamaa, põllusiilud. Idanaabri piirivalvureidki näeb vaid juhtumisi ning mõistes, et nad on sattunud uudishimulike pilkude vaatlussektorisse, tõmbuvad nad kiiresti puude ja põõsaste taha.

„Kaks aastat tagasi algas see,“ jutustas meie piirivalvur. „Vanakülalt ja Kullast hakkasid pihta, Suur- ja Väike-Arsiga lõpetasid. Tänavu suvel jõuti viimased onnid maatasa teha. Palgid, kivid ja muu materjal veeti sisemaale, nagu inimesedki...“

Inimestega algas see veelgi varem. Juba viis-kuus aastat tagasi. Siis saadeti Eesti-Ingeri vastast ingeriküladest soome-ugri hõime perede kaupa Sise-Venemaale asuma. Viidi Kesk-Siberisse, Valge-Venemaale ja mujale. Oli neid paigutatud elama nii, et iga pere vahet vähemalt 50 km. Ei siis ole karta, et nad koondusid ja moodustaksid „solidariteedis“ võõrkehi. Aga mis meil sellest, et viidi?

Küsi inge lastelt. Nad on kurjad. Jutus-tavad:

„Moodustasime ülejõe-peredega ühised külad. Rossoni ja hiljem jõe mööda veetud piir poolitasid külad. Meil Ingeris sugulussidemed tihedad, peagu igal jäi kas vend, õde või koguni isa-ema

teispoole jõe. Alguses käisime üksteisega tihe-dasti läbi, paljuko see jõgi suudab takistada. Siis seati sisse valjem kord ning viimastel aastatel enne külade lammutamist ei tohtinud nad enam siipoole vaadatagi, veel vähem üle jõe kõnelda, mida varem ikka tegime. Eriti naised olid tragid üle jõe üksteisele külaudeid jutustama.“

Piiriäärse puhastamine Vene poolel algas 1935. a., kui seal moodustati 25—40 km laiune piiririba, milles ei tohi elada „kahtlasi“ võõrasse rahvusse kuuluvaid inimesi. Kõigepealt saadeti sisemaale papid, siis järgnesid ingerlased. Soome õpetaja Mentiäinen'i andmeil on oma kodudest välja saadetud kuni 50.000 ingerlast, seega kolmandik kogu Vene-Ingeri ingerlastest.

Käsikäes külade lammutamisega käisid piiri lähedal muudki tööd: veeti autodel materjali, mundris mehed juhtisid kaevamis- ja valamistöid ning uudishimulikkude pilkude eest oma töö-tegevuse varjamiseks ehitati töökohtade ette kuu-seokstest varjendeid.

Nii on ida pool Rossoni vooge tühjus ja vai-kus. Suvel ainult tulevad kuskil sisemaal asuva-dest kolhoosidest mehed ja naised, et künda, kül-vata ja sügisel korjata viljasaaki. Kuna põllu-tööl käiakse suurtes hulkades, siis tööd jätkub vaid lühikeseks ajaks—päevaks või paariks.

Siinpool Rossoni jõe keeb aga vilgas elu ja liikumine. Nii vilgas ja temperamentne, et sellest lained ulatuvad isegi üle Soome lahe, kus tekib küllaltki ägedaloomulisi vastulainetusi, nagu rõ-huksid eestlased soomlaste suguvendi Ingerimaal, nagu ajaksid eestlased ingerlaste keskel ühekül-gset rahvuspoliitikat, millega Soome ei saavat lep-pida. Sellisel moraalsel ja ka majanduslikul toe-tusel on Ingeris, meie piiri maginot-liinis, mõni-kord tõesti üles köetud rahvuslikud vaenuvahe-korrad, mis on lõppenud isegi inetute vägivalla-tegudega, millised nüüd on aga hakanud ikka enam ja enam ruumi andma sõbralikumale ja aru-saavamale läbikäimisele ja üksteise mõistmisele.

Ei ole mõtet siinkohal meele tuletada üksikuid teravamaid kokkupõrkeid, küll aga pakuvad huvi põhjused, mis selliseid nähtusi esile kutsuvad. Üldiselt võiks öelda, et põhjused on rahvuslikud, kuid lähemal silmitsemisel jagunevad põhjused siiski detailideks, mis väärivad vaatlemist.

K. O/U. «LOODUSE» UUDISVÄLJAANDED

VÖISTLUSROMAANID 1938

Karl Ristikivi.
Leida Tigane.
Elmar Õun.
Mardikas.

TULI JA RAUD. 1. auhind. Hind kr. 6.50, kal. k. kr. 7.75
UNUSTATUD NAISED. 2. auhind. H. kr. 4.60, kal. k. kr. 5.85
SEITSE PASTLAPAARI. 2. auhind. H. kr. 4.60, kal. k. kr. 5.85
TINT. 3. auhind. Hind kr. 4.90, kal. k. kr. 6.15

Terve komplekt — 4 romaani korruga tellides kr. 19.—, kal. köites kr. 22.60

NELJAS SARI NOBELI LAUREAATE

Roger Martin du Gard.

PEREKOND THIBAUT. 2 köit. Hind kr. 8.—, kal. k. kr. 10.—

Ilmumisel:

William Butler Yeats.
John Galsworthy.
Koguteos.

PUNANE HANRAHAN
PATRIITSLANE
NOBELI AUHIND

Ettetellimishinnad kuni 22. novembrini — kohemaksetavas rahas kr. 10.50, järelmaksuga kr. 12.—, tasudes tellimise andmisel kr. 5.—, 5. XII — kr. 3.—, 18. XII — kr. 2.— ja 31. XII — kr. 2.—. Iga osamaksu tasumisel saab tellija kätte ühe köite, viimase osamaksu tasumisel kaks köidet. Kalingurköide on eeltellijaile kr. 3.75 ja raamatukoguköide kr. 2.25 sarjalt kallim.

TEINE SARI MEMUAARSEERIAST

«MARSELJEESIST INTERNATSIONAALINI»

Axel Munthe.

SAN MICHELE RAAMAT. Hind kr. 3.90, kal. k. kr. 4.90

Ilmumisel:

R. H. B. Lockhart.

SÕJA- JA REVOLUTSIOONIAEGSEL VENEMAAL

Maria, Rumeenia kuninganna.

ÜHE KUNINGANNA ELU

Mahatma Gandhi.

MINU ELU

Benito Mussolini.

MINU ELULUGU

W. v. Siemens.

MINU ELU MÄLESTUSED

Henri Rochefort.

MINU ELU SEIKLUSED. 2 köites

B. Limanovski.

MÄLESTUSED

H. Gummerus.

JÄAGRID JA AKTIVISTID

Eeltellimishinnad: Kohemakstavas rahas kr. 27.—. Järelmaksuga — tellimise andmisel maksa kr. 4.— ja iga köite kättesaamisel kr. 2.50. Kalingurköites on sari kr. 8.— ja raamatukoguköites kr. 4.50 kallim.

MEHED, MAAD JA MERED

Martin Johnson.

SIMBA. Filmikaameraga Aafrikas. H. kr. 3.40, kal. k. kr. 4.40

Fridtjof Nansen.

SUUSKADEL LÄBI GRÖÖNIMAA. Hind kr. 3.80, kal. k. kr. 4.80

Ilmumisel:

Sven Hedin.

MINU ELU MAADEAVASTAJANA. 2 köites.

Richard Evelyn Byrd.

LENDURID KUUENDA MAAILMAJAO KOHAL

Jon L. Idriess.

HOODOO. Uurimisretk Kesk-Austraalia südamesse

Hendrik W. van Loon.

MEHED JA MERED

Sir Francis Younghusband.

LOODUSE SÜDA

W. Beebe.

923 MEETRIT MERESÜGAVUSSE

Thomas Daring.

LOODUSVARADE JAHIL

Eeltellimishinnad: Kohemakstavas rahas (broš.) kr. 24.—. Järelmaksuga (broš.) kr. 27.—. Tellimise andmisel tuleb tasuda kr. 3.— ja iga köite kättesaamisel kr. 2.40. Peale ilmumist kujuneb sarja kuuluvate raamatute koguhinnaks kr. 36.—.

KIRJASTUS «LOODUS» OSAUHING

TARTU, Ulikooli 18. tel. 4-35 * TALLINN, Kinga 6, tel. 411-92 * Posti jooksev arve nr. 20-55

*Rossoni jõgi, mis
poolitab Ingeri
kaheks.*

Kool ja kirik on olnud kaks suuremat tüliõuna. Ühe naisõpetaja ümberpaigutamine paar talvetagasi tekitas nii Eesti-Ingeris kui Soomes suurt ärevust ja põhjustas peagu kogu Soome ajakirjanduse tormijooksu „ingerlaste eestistamisele“. Tegelikult olid siin mängus ainult koolipoliitilised kaalutlused: oli tarvis muuta klassikomplektide arvu ja õpetajate isiklikku koosseisu. See jättis aga soomemeelsetesse vimma meie koolipoliitika vastu ja veel nüüdki vaadatakse kõõrdi Kallivere eesti algkoolile ja eriti tema juhatajale K. Elkenile.

Veelgi suuremad on võitlused usu, s. t. kiriku-küsimuste ümber. Soomest tulnud pastor Erviõ vastu tõusis eestlaste ringkonnis tugev protestimeeleolu ning lõpuks saadeti see õpetaja Soome tagasi. Praegu on siin uus õpetaja, kes peab teenistusi ka Narvas soome-rootsi koguduses.

Et paremini mõista Ingeri sisemist koostist ja rahvuslikku pinget, olgu heidetud põgus pilk Eesti-Ingeris elavate inimeste rahvuslikku koosseisu.

Rahvalugemise andmeid Ingeri rahvuse määrana ei saa usaldada, sest paljud andsid teadlikult või teadmatuses üles valerahvuse. Teatavasti vähearenenud inimeste puhul mängib usk rahvuse määrana suurt osa. Ingeris aga usupiirjooned ei ühti kaugeltki rahvusepiiridega. Enam kui rahvalugemise andmeid võime usaldada kauaaegse Narva valla sekretäri hr. Loi teateid, kes mitukümmend aastat Ingeri südames Väiküljas elanud. Loi, tundes iga perekonda, iga meest ja naist, jagas rahva järgmiselt:

1. Ingerlased ehk isurlased, nagu neid tuntakse rahvasuus. Need on Karjala rahva hõimud ja ela-

vad oma praegustes elukohtades juba igivanast ajast. Suurem osa Karjala rahvast jäi Venemaa külge, kus nad haaravad laia maa-ala, piirates pooleldi sisse Leningradigi. Nende tõeliste isurlaste arv siinpool piiri ulatub (eksimine võib olla mõnekümne piires) 950-ni. Sageli peavad nad end aga venelasteks, sest Vene riigi all elades võtsid paljud, võiks öelda — isegi enam, vastu vene õigeusu. Tegelikult aga nad ei ole venelased. Nende kirjakeel (Venes koostatud Karjala õppe- raamatute järgi) on soome ja eesti keele vahepealne murre, kusjuures soome keelele lähene mine pole märgatavam eesti keelele lähenemisest.

2. Ingeri soomlased, kes moodustavad Eesti-Ingeri kõige rahutuma ja agressiivsema osa. Vene ja juba Rootsi ajal rändas Soomest Eesti-Ingerisse ja ka Leningradi juure Karjalasse rohkesti soomlasi, kes ingerlastega koos elades õppisid selgeks isurlaste keele, kuid peagu eranditult hoidsid alal luteri usu.

3. Eestlasi on Ingeris põllumeestena, kooliõpetajatena, piirivalvuritena jne. kokku 250 hinge. Nad elavad peamiselt Kalliveres.

4. Venelasi on siin kokku umbes 200.

Nii Eesti-Ingeri rahvastiku skeem. Isurlased, nagu öeldud, kipuvad endid venelasteks pidama, sest nad on ju vene usku ja kaua aega käisid nad ka venekeelses algkoolis. Isegi Eesti Vabariigi ajal oli siin kuni 1934. a. vene kool, mis ime siis, et paljud nooremad räägivad ja kirjutavad vene keeles, kuna nende isad tunnevad veel puhast isuri keelt. Selline pentsik olukord on hakanud nüüd kiiresti kaduma ja isurlaste keskel võib märgata rahvuslikku ärkamisaega.

Ingeri soomlased vaatavad armunult üle Soome lahe põhja poole ning katsuvad isurlaste är-

kamisajast endale profiiti lüüa nende oma poole meelitamisega. Nii võiks piltlikult ütelda, et isurlased on lihatükiks, mida kistakse kahele poole, kusjuures aktiivseteks rebijateks on Ingeri soomlased, kuna eestlased on jäänud üsna passiivseiks pealtvaatajaiks. Sellest hoolimata isurlased kalduvad enam Eesti poole, mis seda enam erutab soomlasi, ning sellest tekivadki kokkupõrked.

Et isurlased hakkavad end enam ja enam pidama eestlasteks ja Eesti alla kuuluvaiks, seda põhjustab Ingeri geograafiline ja majanduslik olukord. Ingeri ei ole rikas maa, põllud on vesised ja väikese saagianniga, tööstused puuduvad täiesti, kehva põllusaagi kõrval hangitakse sissetulekut karjasaaduste müügist, peale selle naised marjadest ning mehed juhuslikest päevatöödest. Et see aga kõik kokku siiski kipub jääma kasinaks sissetulekuks perekonna ülalpidamiseks, lahkuvad paljud noored ingerlased oma kodudest, et otsida sisemaal kas põllutöölisena või kaevurina paremat elujärge ja lähedamat äraelamist. Kõikides koolides väheneb kooliastujate arv kiiresti, sest noorte perekondade lahkumise tagajärjel langeb ka sündivus. Nii toimub Eesti-Ingeris loomulikult teel tasapisi sama maginotliini ehitamine, mida venelased oma poolel toimetavad teistsuguste meetoditega.

Kodudest väljarändamine, väljaspool Ingerit elavate inimestega segunemine on aga ingerlastele endilegi eluküsimuseks, sest Ingeris annavad end juba tunda sugulusabielude pahed. Üks sealsete olude tundja ütles:

„Vallakasaka, politsei ja postipoisi elu Ingeris on väga räbal. Säk kisid on poolsada, Vark kisid mitte palju vähem, Oravaid on vist niisama palju kui kogu riigis neid välejalgseid loomakesi kokku, Reijosid jne. on nii palju ja ühtede ja samade eesnimedega, et kunagi ei tea, kellele saadetis parajasti on adresseeritud.“

Et sellises ühenimeliste uputuses orienteeruda, on kujunenud välja hütüdnimede tarvitamine. Ühenimelisus viitab aga Ingeri suurimale vaenlasele, mis tasahilju, kuid suure järjekindlusega sööb läbi ingerlaste elusooned. Koolijuhataja teadis rääkida, et on klasse, kus kõnetakistustega lapsi on kuni 25 prots., s. o. rohkem kui kuskil mujal Eestis. Esineb ka muid kehalisi puudusi ja vaimseid defekte, mille tõenäoliseks põhjuseks on suur sugulusabielude arv.

Nii on võõrsile rändamine ja seal abiellumine suure tähtsusega, kuid sageli lahkutakse kodumaalt alles siis, kui elukaaslane juba valitud. Sellest annavad väikese näite möödunud aasta andmed Kallivere koolide kohta. Kooli pidi tulema koolikohustuslike nimekirja järgi eesti harru 80, soome harru 46 õpilast, kuid peamiselt väljarändamise tagajärjel (surmajuhte oli vaid paar), langes eesti õpilaste arv 65-le, kuna soome harru

tuli siiski 44 last, mis omalt poolt näitab, et väljarändajateks on peamiselt eestlased ja isurlased, harvemini soomlased.

Et Ingeri soomlased püsiksid oma kohtadel ja et nad ajaksid edasi oma soomemeelset poliitikat, selle eest kantakse hoolt Soomes, kus hoolitseatakse ühtlasi ka isurlaste eest. Soome Akadeemiline Karjala Selts saadab igal sügisel Ingerisse suurel arvul õpperaamatuid ja õppetarbeid, mis kogutakse annetustena suurematelt kirjastustelt ja äridelt. Soome harudes kujunes sel teel olukord, et ükski laps ei ostnud endale ise ei vihku, pliatsit ega raamatut. Ja kui Kalliverre asutati eesti klassikomplekt, siis selleks, et siia üldse õpilasi tuleks, oldi sunnitud ka siin jagama tasuta õppevahendeid, sest muidu oleksid kõik lapsed läinud soome harru. Sellise toetamise vastu ei saa ju midagi olla, kuid lõpuks tuleb see ingerlastele endile kahjuks. Siit läheb kõrgematesse koolidesse edasi õppima väga vähe noori. Kui küsida — miks, saad enamasti vastuseks:

Naine Ingeri rahvariideis.

„Küll läheks, kui saaks priikooli. Näe — Soome annab!“

Soomest võimaldatakse tööpoolest igal talvel 2—3 ingerlasele tasuta õppimine Soome rahvaülikoolides. Selline maastmadalast tasuta õppimine ja toetuste saamine istutab ingerlastesse tunde, et neid peab alati toetatama ja hoitama, ning sel teel üleskasvanud noored ei tunne end hiljem eluvõitluses enam kuigi kindlana.

Peamiselt Soome toetuste varal on ilmunud juba rida aastaid Ingeri soomlaste häälekandja „Sanaseppä“. Väike brošüürike, mis ilmub kord kuus ja harvemgi. Küllastades „Sanaseppä“ viimaseaegset toimetajat Peeter Valtoneni ta madal las külamaajas, jutustas toimetaja raskustest, mis „Sanaseppä“ juures tuleb ületada. Kõige suuremaks mureks on kaastööküsimus. Üksikuid kirjutusi tuleb Soomest, suurem osa tekstist aga tuleb täita külaelanike endi poolt.

Rahvusliku vaenu kõrval on Ingeri rikas ka vanavara poolest. Siit on nii eesti kui soome teadlased kogunud suurel hulgal väärtuslikke teatmeid soome-ugri algkeele ja vanavara kohta ning kõik allikad ei ole veel kaugeltki tühjaks ammutatud. Väikesel Ingeril on ka oma rahvuskangelane, kelle ümber on põimunud rohkesti legende, ehkki lugu ise ei ole veel kuigi suure ajasambla alla maetud. Toda kangelast tuntakse üldiselt

„Ingeri kuninga“ nime all, ta kodanlikuks nimeks on Leander Reijo. Reijo sai hariduse soome rahvaülikoolis ning oli hea organisaator ning seltskonnainimene. Tema asutas mitu soome organisatsiooni, pani aluse „Sanaseppä“le“ ning hellitas Suur-Ingeri ideed, mille järgi kõik mitme riigi alla lõhestatud Ingerimaa osad ja laialipil- latud ingerlased oleksid tulnud koondada üheks Ingeri riigiks. Ingeris on Reijost suur puudus, sest seni ei ole leitud temale vääriolist järeletuli- jat. Reijo muutis legendaarseks tema julgus ja salapärane surm. Mäletatavasti rööviti Reijo salaja 1. dets. 1931. a. Eesti-Vene piiril ning tast jäi järele vaid verelomp ja üks labakinnas. Kuid Ingeris elab osas inimestes kangekaelne usk, et Reijo ei ole veel surnud ja tuleb kunagi tagasi. Nii ei ole võimatu, et Reijost saab kunagi inger- laste suur lootus — messias!

Nii on kujunenud Ingerist väike risttuulte maa, kus liiguvad mitmesugused voolud ja mit- mesugused igatsused. Tuleb ka märkida, et õhka- mine teisele poole traataeda, mis kümmekond või veidi vähemgi aastat tagasi oli üsna suur, on nüüd täiesti kadunud. Venelased, isurlased ja loomul- likult ka eestlased on suures tervikus häälestatud riigitruult, nad moodustavad kindla ja homo- geense maginot-liini, mille ühtlust vaid veidi rikub Ingeri soomlaste viltuvaatamine eestlastele.

KAERAHELBED

on vajalikud kõigile vaim- selt ja kehaliselt tööta- vaile isikuile, eriti soovita- tavad verevaestele ja see- dimisekorratuste all kan- natavaile.

Sisaldades närvetoivat vitamiini on kaerahelbed loomulikuks vahendiks när- vilisuse ja väsimuse kaota- miseks.

MEIE KAERAHELBED ei oma kibedat maitset ega purune jahuseks. Müügil kolmes erisordis kõigis koloniaalkauplusis.

KAERAHELBED

JAAK IPUHIK & POJAD A/S

Päev Juhan Liiviga

Pealinna Koplis luusides mõtled aegadele, millal siin veel polnud vabrikumärakaid ega karsarmute ridu, vaid kõikjal kohises ürgne mets, loksasid põõsad ja ahvatles roheline murupind.

„Kui siin veel mets oli“ — tsiteerid tahtmatult, vastandina Juhan Liivi kuulsale lausele „Kui seda metsa ees ei oleks.“

Ja siis meenub, et Juhan Liivigagi on siin kord veedetud päev.

Juhan Liiv on nüüd peagu legendaarne kuju. Temast on palju kirjutatud ja öeldud tema kohta juba vist kõik. Teda tunneb kirjanduslugu kui suure andega luuletajat ja kirjanikku. Kuid Juhan Liiv oli ka ajakirjanik, aga sellest on kirjutatud vähem. Mina ei saa aga temast kui kirjanikust ega ka kui ajakirjanikust kõnelda, vaid mul on olnud temaga üksainuke põgus kokkupuutumine, üksainuke seik, mis aga siiski ehk aitab iseloomustada nii teda kui ka aega, milles ta elas ja töötas.

*

See oli vist — kui mälu ei peta — 1911. aastal, millal ühel suvisel päeval Tallinnas Kopli tänaval, Nunne ülesõidukohal, tolleaegne väle ajalehreporter Gustav Tikerpuu tutvustas mulle kedagi tõsiseilmelist, kehvapoolselt rõivastatud, aastates meest, kellel peas luitunud sonimüts. Lõug oli tal tüügastunud, nägu kuidagi mureline, mõtlik, hoiak pisut vimmas, käitumine, nagu lihtsal inimesel kunagi, ilma ühegi teeskluse ja peenutsemiseta. Nagu sageli juhtub, ei kuulnudki algul esiteldava nime. Alles teiskordsel kinnitamisel taipasin, et — Juhan Liiv!

See oli siis aga juba suur nimi.

Ja siis torkas kohe silma tutvustatava suur sarnasus N. Triiki sõejoonistusega Juhan Liivist, mis ilmunud „Noor-Eesti“ albumis. Juhan Liivi kuuluse eest oli tollal agaralt hoolitsenud Friedebert Tuglas.

Kuidas või millistel asjaoludel tutvus G. Tikerpuu Juhan Liiviga, seda ma ei tea, kuid nad näsid olevat päris sõbramehed.

Gustav Tikerpuu ise, noor mees, oli kaunis omapärane kuju. Oli suur revolutsionäär ja idea-

list, pooleldi pörandaalune, kes ei pidanud põrmugi lugu kodanlikust mugavusest. Ta oli äärmiselt kõhn, kandis laia halli keepi ja sonimütsi, mille alt ta nägu paistis väga ahtakesena. Pödes mingit kopsuhaigust või koguni tiisikust, mis ta varsti maha murdis. Ta oli abielumees ja tal oli Vabriku tänaval ühetoaline, kuid „säärvandiga“ poolitatud väike korter. Mööbliks ainult laud, paar-kolm tooli ja nurgas magamisase. Proletaarlase korter. Elatas end ajalehtedele ja ajakirjadele tehtava välise kaastööga, kirjutas luuletusi, pilkevärse, artikleid, arvustusi. Esines Mart Mõru varjunime all. See varjunimi oli talle püsima jäänud juba „punaseist aastaist“. Mina seisin tollal ajakirjandusest eemal, kuid minulgi oli samade!t punastelt aastatelt jäänud püsima mingi sulemehenimi — pseudonüüm, ning tegin vahete-vahel kaastööd lehtedele ja muudele väljaannetele. Olime G. Tikerpuuga niisiis kaaslased ja sõbramehed. G. Tikerpuu ei tunnustanud kirikut, kuid ta surma puhul tuli mul ta puusärkipanemist toimetada jumalasõna ja koraaliga. Sugulaste ja omaste pärast. „Mõtte“ kirjastuse omanik J. Lilienbach oli toonud pärja suure punase lindiga, kuid punane lint tuli matuserongis teel kõrvaldada — linnavahi nõudel. Haua ääres lugesin kadunule mälestuseks ta oma luuletuse, milles räägiti surmast ja pärgadest.

Tollesama revolutsionääri ja proletaarlase Tikerpuu poole oligi lüürik Juhan Liiv parajasti teel, kui temaga tutvusin. G. Tikerpuu juures ta tahtis veeta öö või paar. Kuna mina elasin üksikult ja mul oli Kalamaja kandis omaette tuba, siis leppisime kokku nii, et järgmised ööd veedab Juhan Liiv juba minu pool.

Oli siis Juhan Liiv koduta? Ei olnud ja oli ka.

See oli siis, millal meie seltskonnas oli juba tõusnud huvi Juhan Liivi ja ta saatuse vastu. Teda taheti toetada. Ent kuidas? Tollal polnud ju riiki avitamas ega olnud mingit organisatsiooni, kellele see oleks tundunud kohustusena. Kunstinimeste toetamine lasus üksikute metseenide õul.

Nii palju kui minule kõnelustest selgus ja mälu on jäänud, oli kadunud dr. J. Luiga võimaldanud enda juures Juhan Liivile korteri ja äraela-

mise. Kahtlemata ei võinud Juhan Liivil seal mil-
lestki puudus olla, kuid kirjanik-inimene on vahel
erandlik, tundeheilla mõtlemisega. Juhan Liiv ei
saanud jääda mugavasse ja lahedasse olustikku,
kus tal isegi teenija oli käsutada. Ei tea, kui kaua
ta oli püsinud talle võimaldatud pansionil, kuid
ühel ilusal päeval oli ta sealt kadunud. Ja see
ilus päev oli sama, millal teda mulle tutvustati.

Sammusime siis ühiselt G. Tikerpuu korterisse.
Miks oli ta lahkunud dr. Luiga juurest? Nagu ju-
tust selgus, oli Juhan Liivi seesmine uhkus enese
püsti ajanud — „ega ma sant ole!“ Ja nüüd sea-
dis ta oma sammud majanduslikult täiesti kindlus-
tamatu inimese poole. Omasuguselt kehvalt vel-
jelt, väikeselt mehelt ei olnud tal paha vastu võtta
ei õomaja, ei paberossi ega muudki. Jagati oma-
vahel piskut. Juhan Liivil tuli kitsas korteris
öobida toolidele tehtud asemel. See ei võinud
ihule tunduda mõnus ega mugav. Kuid Juhan
Liiv lebas mõnuga, ta näis enesega rahul olevat
ja viibis heas tujus. Suitsetas kirglikult, ühele pa-
berossile järgnes kohe teine, väike tuba oli pak-
sult suitsupilvi täis. Kõnelesime kõigest tühjast-
tähtjast ja hoidusime tema isikust ja teostest palju
rääkimast.

Järgmisel päeval sooritasime ühiselt pikema
jalutuskäigu Kopli metsa, mis oli tollal veel „hald-
jate asupaik“ ja kena jalutuskoht. Peale Juhan
Liivi, G. Tikerpuu, ta abikaasa ja nende ridade
kirjutaja oli kaasas veel keegi noormees, kes oli
ka katsetanud kirjanduspõllul.

Päev oli soe, päikeseküllane, ja Juhan Liiv näis
olevat väga rahulikus ja mõnuses meeleolus. Ta
kõneles kaunis palju, jutustas mitu teravmeelset
anekdooti munkadest ja abtidest, kellede kohta tal
näis olevat eriti terav hammas. J. Liivi juures
polnud midagi märgata ta süngest haigusest, mida
ta siis juba põdes.

Tagasiteel kaldus jutt ka Juhan Liivi teostele
ja tunnustatud hinnanguile.

Kuid Juhan Liiv ei jaganud me arvamist tema
teoste väärtuse püsivuse suhtes. „Kõige rohkem
kümme aastat pärast mu surma — siis on kõik
unustatud“ — sõna-sõnalt nõnda ta väljendas oma
arvamust.

Edasisel jutlemisel tegi meiega kaasasolev
noormees nähtavasti taktilise vea, viies jutu Ju-
han Liivi isikule ja ta majanduslikule olukorrale.
Liiv jäi kohe morniks ja mõtteisse. Tükk aega
hiljem, kui olime Kopli teel võtnud pingil istet,
hakkas Juhan Liiv rääkima tasa ja murelikult:
„Nüüd mul pole enam kauemini aega. Pean kohe
ära sõitma.“

„Kuhu siis nõnda äkki?“ pärisime.

„Pean ruttama Varssavi. Lähen oma trooni
nõudma...“

Kui jäime küsivalt vahtima, seletas poolsosinal,
avaldades nagu suurt saladust:

„Kas te siis ei teagi, et olen ju Koidula ja
Aleksander Teise poeg!“

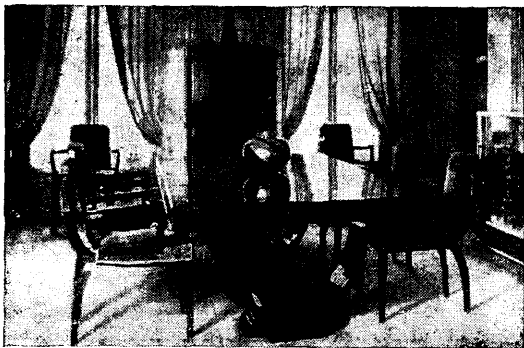
Meie ühisjutuajamisele oli sellega punkt pandud.
Hoidusime kõigest, mis teda oleks võinud veel är-
ritada.

Varsti läksime lahku ja Juhan Liiv kadus Tal-
linnast, ei tea kuhu.

See oligi mu ainus kokkupuude tolle kuulsa-
nimelise kirjaniku ja ajakirjanikuga.

*

Milline võrratu vahe siiski tänapäeva ja tolle-
aja olustiku vahel! Kui juhuslik abistav käsi jõu-
dis Juhan Liivini, oli ta juba murdunud. Nüüd
aga — kultuurkapital, stipendiumid, auhinnad,
tunnustamised... Iseseisvus on ometi kätte an-
nud võimalusi, millistest varem ei julgetud unis-
tadagi.

Kvaliteetmööbleid

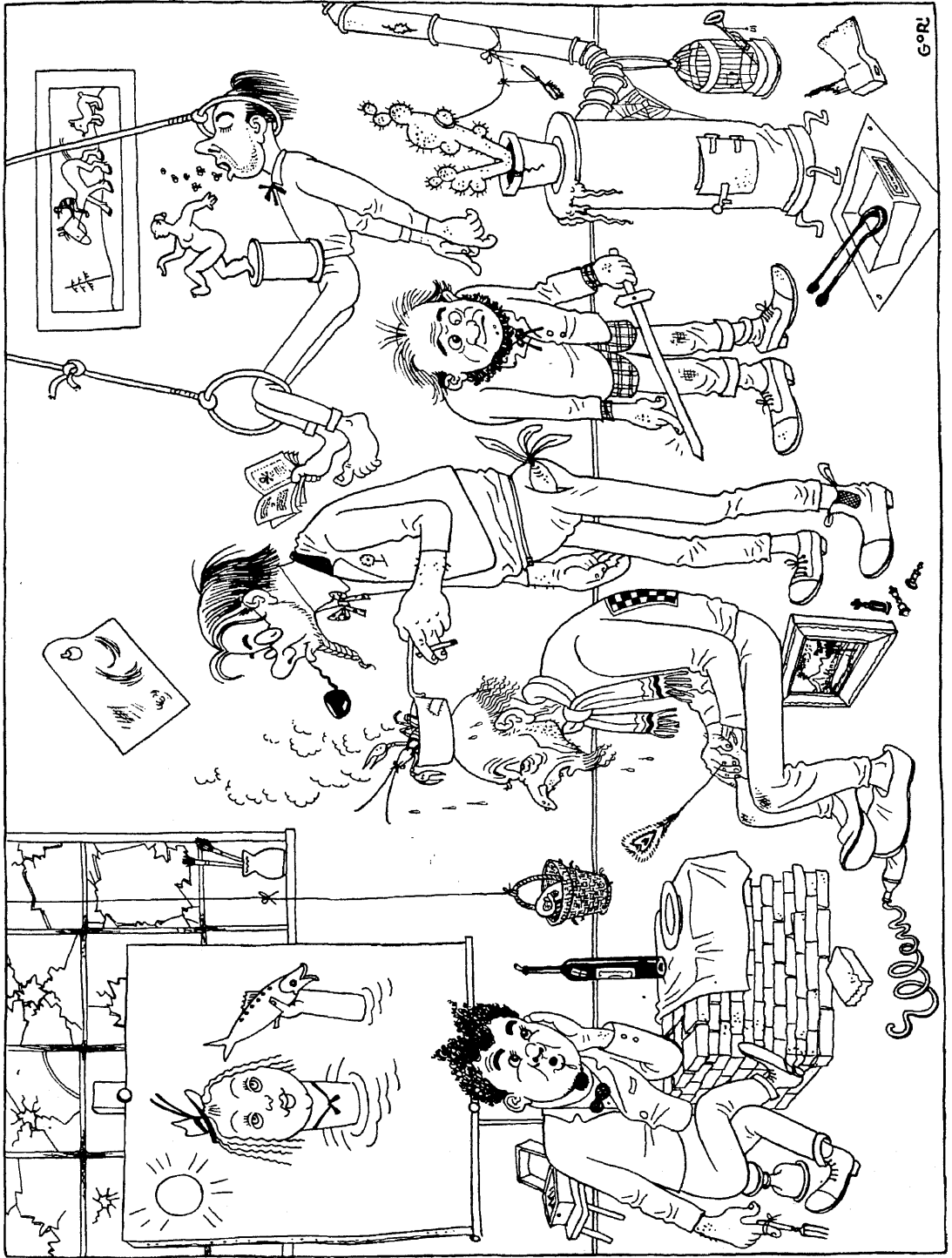
asutiste ja korterite
sisustamiseks tellige

MOOBLITHASSELT

A.-s. „Massoprodukt“

Tallinn, Tartu mnt. 73.

Telefon 308-96

„Kui inimesel on pea täis tuiseid mõtteid, ei valmista küttematerjali-puudus peavalu.“

HÜVE.

Mees, kes ei plaksutanud...

Operetiprimadonna Aino Raid oli äsja välismaalt saabunud. Sellest kirjutasid pikalt ajalehed, kusjuures ülistasid ta võrratuid võimeid, töid veergudepikkusi väljavõtteid ta menukaist esinemisist võõrastel lavadel ja vaevalt leidus mõnd žurnaali, mille värvilisel kaanel poleks naeratlenud Aino Raid. Temast kõneldi kõikjal, tema oli päevasensatsioon. Tema etenduste eel oli kassadele tormijooks.

Aino Raid aga rõõmustas kõige rohkem see üle, et ta sai jälle viibida kodumaal, laulda sellel laval, kust tegi oma lennu laia maailma, näha jälle neid inimesi, kellede keskel oli alanud tema tõus. Ja ainult nädal oligi seda aega! Seitse etendust — ja jälle siirduda tagasi Euroopasse, seekord võib-olla ookeani taha. Berliinis tehti talle selline ettepanek enne kodumaale sõitu.

„Aga teie süda? Kas see lubab minna New Yorki?“ küsitles enne esietendust primadonnat keegi uudishimulik lehemees.

Jah, see oli küsimus, millele maksis oodata vastust, arvasid teisedki.

Ent vastus tuli naerusuul, hoopis tavalisena. Ei midagi erutavat ajakirjanikule.

„Armunud? Ei... Naine, kes laval nii palju armastab, pealegi veel kergemeelsetes operettides, ei oska enam otsida elus tõsist armastust. Elu ei ole suuteline kirjutama romaani, mis trumpaks üle libretistide fantaasia. Mulle jätkub nendesegi süvenemisest. Elan teatrile, kunstile... ent kes teab, ette ei või midagi ütelda. Lõppude-lõpuks olen ma ju ikkagi naine...“

Nüüd tipivad lehemeeste pliatsijupid ja järgmisel hommikul viskab Aino Raid naeratades hommiklehed oma tualettlauale ja ütleb abistajale-teenijale Mariale:

„Seda ma neist leheneegripostest arvasingi. Loe ainult neid pealkirju: „Ta on ikkagi ju naine...“, „Naine, kelle süda on veel vaba...“, — ja see siin: „Aino Raid tuli kodumaale; kas mitte selleks, et siin armuda?...“ — Hah-hah-haa! Mitte kunagi ei tohi sa end unustada, siis tehakse kohe tolmukübemest liivatuisk!...“

Kelmikalt valmistus ta esimesele etendusele. Ta rõõmustas kaasa direktoriga, kes käsi hõõrudes teatas, et maja on lõhkemiseni välja müüdnud; suudles roose, milledega oli külvatud üle ta tuba, ja luges õnnelikuna tervituskaarte. Oo, kui palju tuttavaid nimesid, tuntud mehigi seltskonnast. Paljusid, keda pidas oma sõbruks.

Aino Raid oli õnnelik. Ta vaatles end peeglist. Blondlokiline pea, kõrgete kaarjate kulmude all rõõmsalt välkuvad tumedad kastansilmad ja ümarmarate täidlaste huulte tagant paljastus kaunis hammasterida. Jah, ta oli ilus.

Kui palju kordi küll oli talle seda üteldud laval. Sadades operettides. Ja kui palju oli seda

üteldud elus! Aga armastus, suur ja senitundmatu, see oli talle jäänud ikka veel muinasjutuks.

„Preili Raid, teie etteaste!“

Inspitsient naeratas talle. Aino Raid viipas käega ja minut hiljem võttis teda laval vastu maruline aplaus. See kestis minutiliseid, enne kui lakkas.

Ja Aino Raid laulis „Silvat“ nii nagu ta polnud seda laulnud veel kunagi varem. Tormav, hullustav, temperamentne — laulus, tantsus, mängus, ja kui langes eesriie, publik otse määratses. Aino Raid käis palju kordi laval. Ta vaatles seda ovatsiooniküllast publikut tänunääratusega huulil, aina kummardus, noogutas ja naeratas...

Hetkeks peatus ta pilk esireas istuval noormehel, kes ei plaksutanud. Imelik! Sekund hiljem oli see aga unustatud.

„Milline menu, ennenähtamatu meie teatris, ja lilli, roose, šokolaadikarpe, kingitusi. Teenrid otse oigasid, kui kandsid neid lavale,“ vaimustus direktor ja suudles Aino Raidi kätt.

„See oli tõesti kaunis ja meelejääv õhtu,“ vastas Raid, viskudes sohvale.

„Teid oodatakse juba tunni aja pärast teie austusõhtule,“ tuletas talle direktor meele.

„See ei lähe mul meelest. Ma vaid veerand tundi tahan olla oma muljetega üksi ja tõmmata hinge tagasi,“ tähendas Raid, mille peale direktor lahkus. —

„Paar tüütavat härrat tahavad teile midagi isiklikku öelda,“ teatas Maria.

„Armas Maria, me tunneme ju juba aastaid seda „isiklikku“. Õelge neile, et viibin tunni aja pärast oma austusõhtul. Tulgu nad sinna!“

Hetk hiljem tuli Maria tagasi ja ütles, et küll olnud raske neist härradest vabaneda.

Naeratades jagas Aino Raid Mariale juhatusi, millisena soovib riietuda oma auõhtuks.

Teine etendus, „Viktooria ja tema husar“, läks niisamasuguses vaimustustormis kui eelminegi. Tosinaid kordi käis Aino Raid laval eesriide ees. Näis, nagu ei tahaks publik üldse enam teatrist lahkuda. Aga keskel esireas istus sama noormees, üks käsi toolileenil, teine püksitaskus, ja naeratas vaevumärgatavalt. Aino Raidile tundus see naeratus isegi veidi pilkelisena. Kes võis olla too noormees, keda ei kiskunud kaasa ta laul, mäng... Aino Raid mõtiskles sellest veidi oma garderoobis. Siis ta naeratas ja hakkas näolt maha pühkima grimmi. Noormees oli unustatud.

Kolmandal etendusõhtul „Kõrvelaulu“ järele tardus hetkeks Aino Raidi naeratelu publikule, kui ta märkas, et mitteplaksutaja noormees esireast tõusis istmelt ja lahkus enne teisi...

Kui avanes eesriie operetile „Rose-Marie“, tundis Aino Raid südame kiiremaid tukseid. „On

ta ka täna siin?“ Ja esimesel võimalusel piidles ta alla esiritta. Jah, noormees oli oma kohal! Noh, hästi, näeme siis!

Ta haaras oma harukordse mänguga iga üksikut vaatlejat, kiskus neid kaasa oma kauni häälega ja kutsus esile vaimustusavaldusi nagu tormilaviine.

Kui dirigent langetas taktikepi ja lavale hoovas käteplaginaorkaan, peatus operetiprimadonna pilk noormehel esireas.

Seal ta istus otsekui tardunud, näol külm naeratusmask.

Noormehe nägu oli tal veel silme ees, kui astus garderoobi. Ta raputas oma loksik pead ja küsis naeratades direktorilt: „Kas te usute, et kõik plaksutasid mulle, kes olid teatris?“

„Aga loomulikult, armas preili Raid. Igaüks oli täna otse hull. Ma olen vana mees, kuid niisugust vaimustust pole ma näinud kuski teatris. Kuulake! Seal plaksutab ju praegugi veel osa neist!“

„Arvate?“ kelmiskles Raid.

Tõesti, tema garderoobi kandus veel plaksutamiskohinat. Seks puhuks oli jälle kõik korras. Operetiprimadonna uhkus ei olnud veel kõigutatud. Aga mis saab edasi?“

Viieldal etendusel, mis läks Havai võludes, esines Aino Raid „joobnustava haaravusega“, nagu märkis hiljem üks arvustajaid.

Opereti lõpul oli ta kõrv kurt publiku kiidupakkumisele. Ta silm vaid peatus kaua noormehel, kes polnud seni veel plaksutanud.

Ta ei teinud seda nüüdki!

Isegi siis mitte, kui Aino Raid oli korranud lõpplaulu nii, nagu ta polnud seda teinud kunagi varem. Noormees istus kuidagi nagu endasestõmbunult. Kuigi Aino Raidile näis, et naeratus oli heatahtlik! Kuid — miks ta ei plaksutanud?!

Esmakordselt ei olnud Aino Raid oma esinemisega rahul. Ta tormas vihasena garderoobi, viskus diivanile ja löi hõbekingalise jalaga ümber kauni lillekorvi.

„Ma ei taha näha kedagi, Maria! Kuulsid, mitte kedagi!“

Maria tõi talle rahustamiseks klaasi vett. Aino Raid rahunes alles pika aja pärast. Naeruväärt! Lasta end häirida mingisugusest võhikust, asjatundmatust mehest! Ent miks istus ta järjekindlalt kõik etendused ühel ja samal kohal. Ta pidi ju millestki vaimustuma. Kas mitte uuest subretist Urve Allikust? Muidugi, see mees võib meeldida. Pikk, sihvakas, hästiriletatud... Võib meeldida küll. Igatahes mitte temale, Aino Raidile!...

Närviliselt tõmbas ta hargilt telefonitoru. „Halloo... lubage piletikassa... Ja... Siin Aino Raid. Teate, ma paluksin teada, kas kõik kohad on juba müüdnud mu kaheks viimaseks etenduseks?... Viimseni?... Kahju... ma oleksin meelsasti tahtnud panna kinni koha ühele oma lapsepõlvesõbratarile... Te katsute korraldada? No, esireas teil ruumi vist ei ole? Oleksin tahtnud meelsasti esireas kohta, lavalt vaadates paremal — keskel... Miks see on täiesti võimatu?... Keegi härra?... Ah, nii... ostis kohe esimesel õhtul kõigi seitsme etenduse jaoks selle koha?!... Te leiate, et see on harukordne! Mina aga mitte!“

Ja uuesti erutatuna viskas ta telefoni kõrvale. Niisiis, sihikindel, süstemaatiline mittetunustamine. Teadlik šokeeriija esireas! Jah, ta oli selliseist tüüpidest kuulnud välismaal, kus bü-

rood saadavad niisuguseid põrnitsejaid vahel häirima.

Ent siin, oma kodumaal!...

„Preili Raid, teid ootab terve rivi kavalere. Kaskisite neid oodata,“ tuletas meele Maria.

Aino Raid vaatas end peeglis. Kas temale, operetiprimadonnale, sobivad sellised mornid kortsud? Ei ialgi! Ta puuderdas end kähku ja ütles Mariale: „Otsi välja mu parim õhtukleit. Esimesele härradest, kes avab suu, vastake: „Preili Raid on valinud teid oma õhtusöögikaalaseks!“

„Miks te mulle ei plaksutanud? Miks? Miks? Miks?“

„Aga teie ei tea, ei tunne ju...“

„Minge! See on ju lõppude-lõpuks ükskõik. Need ukse taga ootavad mehed on ju kõik ühesugused... Hotellis oodake mind varakult tagasi. Ma olen väsinud. Tahan puhata homseks etenduseks.“

Kuuenda võõrusetenduse teise vaatuse järele pidi Aino Raid võtma vastu arvustajaid ja kuulama nende kiidusõnu.

„Tänase mänguga te ületasite iseenda! See on triumf, meil igatahes ennenähtamatu. Publik ei unusta tänast õhtut. Nii elevusrikast ja hoogsat, tulvil sädelevat mängu, pole pakkunud seni veel ükski „Lõbus lesk“.

Aino Raid oli seda ammu oodanud. Ometi kord lamasid ta jalge ees need staaride poolt

kardetud arvustajad. Kas tema võit oli seega siis täielik võit?

Pettumuse osaliseks sai ta aga uuesti siis, kui ta opereti lõpul otse hirmunud vaatase esiritta ja nägi, et isegi sel korral too mees ei plaksutanud...

Ahastavalt tormas ta garderoobi. Aino Raidi näoilme pidi olema küll meeleheitlik, sest vaevast oli ta istunud, kui Maria küsis: „Mis on ometi juhtunud?“

Nüüd ei suutnud Aino Raid end enam tagasi hoida. Nuuksudes langetas ta pea lauale. Hüüatas: „Üks mees ei plaksutanud mulle...“

Maria vaatles teda mõistmatuna ja kokkunult: „Aga, preili Raid, mis siis sellest? Mõtelge neile sadadele, kellele olete valmistanud nii kauni õhtu ja kes on teile jaganud oma rõõmu nii heldelt.“

Ta pani käe ta õlale ja jätkas rahustavalt: „Mu laps, need on närvid. Te olete ületöötanud. Ma helistan kohe arstile.“

„Ei, ei! See läheb varsti mööda.“ Aino Raid tõusis otsustavalt: „Mu närvid on vist tõesti veidi korrast ära. Aga me sõidame ära juba ühehommehommikuse kiirrongiga!“

sellest teatanud direktor ja nüüd veendus Aino Raid selles eesriide avanedes.

President plaksutas talle! Primadonna kumardus. Ta tundis, kuidas õrn punavari libises hetkeks üle ta näo...

Vastumeelselt vaatas ta tuttavat platsi esireas. Muidugi, seal ta istus nagu sfinks. Üks käsi taskus, teine toetatuna.

Nüüd see ei heidutanud enam Aino Raidi — pärast nii sooja ja tunnustavat vastuvõttu publikult.

Ta laul kõlas kaunilt ja puhtana, ta tundis, kuidas publik hinge kinni pidades jälgis iga ta liigutust ja püüdis iga silpi! See pimedas saali täis rahvast oli tema oma, välja arvatud vaid üks.

Teise vaatuse lõpul toimus Aino Raidi austamine. Talle anti üle palju lilli ja kingitusepakke. Oli südamliselt pidulikke momente. Publiku seas oli neid, kes pühkisid pisaraid, kui direktor teatas, et Aino Raid sõidab mitmeks ja mitmeks aastaks välismaale ja ei tea, millal saab jälle kuulda meie Aino Raidi...

Üks aga, kes ei reageerinud, oli mees esireast. Kas ei olnud tal piinlik kõrvalistujate pärast,

A.-s. Rumberg, Tuberg & Ko.

TALLINNAS, SUUR KLOOSTRI 22/18

TELEGRAMMIAADRESS: «TURUM»

— KÕNETRAADID 438-43, 438-45 —

SEEMNE-, SOOGIKARTULI JA KARTULIJAHU EKSPORT

Kui ta astus hulk aega hiljem autosse, näis talle, nagu oleks naeratanud laternatule valgusel too noormees esireast.

„Ah, lollus!“ ütles ta endale ja veel hotellis voodisse heites ei suutnud ta endale andestada, et oli mõelnud sellele mehele...

„Täna Aino Raidi viimne esinemine enne ärasõitu välismaale!“

„Aino Raid krahvinna Marizana jätab publikuga jumalaga!“

„Meie suur primadonna sõidab ära homme hommikul.“

Aino Raid pani ajalehed kõrvale. Niisiis — viimne etendus. Ta püüab anda endast parima sel õhtul. Muidugi too mees esireas ei plaksuta, ent see pole tähtis. Ta laulab oma kodumaale, inimestele, kes mõistavad kunsti ja hindavad näitleja tööd, aga mitte... Miks aga peab ta alatasa mõtlema sellele mehele. Oli see paha-meel ta enesetunde alandamise üle. Tema mittehoollimisest või... või... meeldis talle koguni too kõrge otsmikuga rühtjasselneg mees? Ah-ha-haa, seda veel! Aino Raid ja armunud? — Ah-ha-haa!

Ta naeris rõkkavalt, nii et inspitsient vaatas praokilejäänud ukse vahelt. Imestas ta üksiolekut ja vangutas pead. Täna oli tulnud teatrisse ka vabariigi president. Valitsuse loozides istus ministreid ja kauneid daame. Päeval oli talle

kes aplodeerisid tormiliselt ja vaatasid imestades toda ainulaadset vaikustajat.

Kui langes eesriide, vaatles Aino Raid teda läbi ava. Ta istus omaette, nukral näol, silmis kurblik pilk. Siis tõusis ta ohates ja läks pikkamisi saalist välja.

Midagi peab temaga juhtunud olema, välgatas Aino Raidil mõte.

Garderoobi jõudnud, istus ta laua taha, viskas paberile kiired read ja sõnas Mariale: „Anna enne 3. vaatuse algust see kirjake tolele härrale, kes istub esireas, kes istub lavalt vaadates paremal, pikale, mustapäisele härrale.“

Kolmanda vaatuse esimese laulu ajal vaatas ta saali. Noormehe silmis näis nüüd olevat hoopis teine ilme. Seal näis olevat õnneläiget.

Siiski, Aino Raid oli võitnud ta. Kuigi ohverdades tükikese enesetunnet, mis on näitlejatarile nii kallist.

Ja nüüd pani Aino Raid lauludesse kogu oma hinge, kõik oma tunded. Hetketi nägi ta end laulvat vaid tolele ühele, nagu istuks too mees üksi teatris.

Ja siis langes eesriide. Publik märatses otse hullumeelselt, pani otse vabisema seinadki. Miks ei avane täna ometi eesriide kiiresti. Aino Raid tahab ju nii meelsasti vaadelda esirida.

Nüüd! Nüüd! Kõikjal väklesid plaksutavad käed. Ent tema istus endiselt tuttavliku naeratusega suul. Niisiis lõpptulemuseks ikkagi see, et noormees ei plaksutanud.

Aino Raid kummardus, jagas publikule õhusuudlusi ja kadus varsti oma garderoobi.

„Maria, sa andsid talle ju kirja, eks?“ küsitles ta ägedalt.

„Aga muidugi,“ vastas Maria arusaamatuses.

„See on hea. Vaatame siis seda asja,“ ütles lauljatar sõjakalt.

„Preili Raid, tahaksin, et tänane päev oleks juba lõpul. Väljas ootab teid vähemalt tosin ajakirjanikke ja fotoreportereid, peale selle terve hulk igasugust muud rahvast. Kuidas saate küll nende kõigiga hakkama?“

„Tahaksin samuti, et oleksin juba hotellis ja pakiksin kohvreid ärasõiduks. Ent mul on veel enne üks väike asi lõpetada. Nüüd mine välja ja ütle, et ma palun esimesena seda härrat esireast. Mine, sa ju tunnud teda.“

Aino Raidi südamevasar löi kiires rütmis. Ta vaatles end peeglis, manas näole üleoleva naeratus ja koputusele vastas ta pisut ebakindlal häälel: „Sisse!“

Ta tuligi. Too mees esireast. Pikk, sihvakas, üks käsi frakitaskus. Ta teretas elegantse kumardusega.

Samal hetkel astus ta juure Aino Raid ja löi talle plaksuva hoobi näkku.

Segasena tõstis mees käe põsele. „See on selle eest, et te mulle ei plaksutanud? Miks te mulle ei plaksutanud? Miks? Miks? Miks?“ Ja primadonna langes nuuksudes diivanile, isegi aru saamata oma mõtlematust teost.

Hetk hiljem tundis ta mehe kätt oma õlal. Naine ei tõuganud seda ära. Nüüd ta vaatles tolle mehe nukrutsevaid helli silmi.

„Miks te mulle ei plaksutanud?“

„Armuline preili, ma pole kunagi olnud nii õnnetu kui täna. Üldse kõigi teie seitsme võõrustenduse ajal.“

„Kurb? Miks? Ma ei mõista teid.“

„Ma olen õnnetu seepärast, et ma pole saanud teile plaksutada...“

Aino Raid tõusis istuli ja vaatles jahmunult meest pealaest jalatallani.

Hetk hiljem tõmbas mees taskust käe. Sel polnud sõrmi, oli vaid tömp käeots...

Aino Raid karjatas nõrgalt.

„See on mul juba lapsepõlvest... Üks kurvvalt lõppenud urgitsemine padruni kallal,“ ütles mees nõrgal häälel.

„Kas andestate mulle?“ sosistas Aino Raid nõrgalt. Ta tõusis. Endale aru andmata võttis ta mehe kaela ümbert kinni ja suudles teda suule.

Samal hetkel tõugati uks valla ja tuppa tormasid lehemehed, kuna fotoreporterid lasksid välkkiirelt plahvatada oma magneesiumil.

Maria jooksis õnnetuna oma käskijanna juure. „Ma tegin kõik, et neid tagasi hoida, kuid need väljakannatamatud neegripoisid...“

„Esmakordselt ei ole need mehed väljakannatamatud, vaid hoopis teretunud. Nad on mu kihluse pealtnägijaiks ja tunnistajaiks.“

Aino Raid tundis, kuidas pigistati ta kätt, ja sosinal küsis ta mehelt:

„Mis on su nimi, kes sa oled?“

„Ain Kaasik, ministeeriuminõunik,“ sosistas mees talle kõrva.

„Minu daamid ja härrad, Ain Kaasik, ministeeriuminõunik, ja operetitäht Aino Raid teatavad oma kihlusest... homsetes ajalehtedes.“

Ta naeratas ajakirjanikele jumalagajatuks, kuid need olid juba läinud värsked ja sensatsiooniilise uudisega igaüks oma toimetusse...

1905. aasta mälestussalvest

Kui Sievers rahustas Viljandi linnakooli

Õppisin tollal Viljandi 3-klassilises linnakoolis. Inspektoriks oli maruvenelane D. Rõbalka, õpetajaiks Tšeburahin, Glagolevski, Michelson ja Vapper. Usuõpetust õigeusulistele andis preester Bežanitski ja luterlastele kohaliku saksa koguduse abiõpetaja v. Hesse. Oli tugev püüd eestlasi ümber rahvustada venelasteks, mis aga märgatavaid tagajärgi ei annud.

1905. a. sündmuste eel üle Venemaa käinud vabamad tuuled ei jätnud ka meie kooli puudutamata. Õpilased olid õige vastuvõtlikud „vabaduse lainetele“, käidi salaja koos ja arutati elavalt päevasündmusi. Ei oldud rahul koolis valitseva sisekorra ja õppetööga. Nõuti õpetajatelt korralikumat õpetamist, õppetöö erapooletumat hindamist, lühemaid vahetunde jne. Formuleeritud nõudmised tehti vastava delegatsiooni kaudu inspektorile teatavaks.

Algas pinev meeleolu. Inspektor püüdis vastuse andmiseks aega võita; ta noomis õpilasi, et need väga kardetavale teele asunud, et sääraseid nõudmised vihjavad mässumeeleolule, on revolutsioonilised ja et kooli õppenõukogu neid arutuselegi võtta ei tohtivat... Õpilaskond käis aga kannatamatult peale, kavatseti isegi juba tegudele asuda, inspektorit kotti toppida jne...

Hakkasid liikuma kuuldused karistussalkade tegevusest. Siin ja seal kaugemal teati täiesti süütuid inimesi kinni võetud, peksetud ja surmatud olevat. Rittmeister von Sieversi juhtimisel oleva karistussalga julm töö Viljandi ümbruses täitis ka meie meeled kahuhirmuga. Räägiti, et Sieversi „bande“ koosnevat ainult balti-saksa mõisnikest, kellel kõik oma mõisa ümbruse talupojad ja nende meelsus üksikasjalikult teada ja kes nüüd oma „vaenlastest“ lahtisaamiseks neid hävitavat.

Aga et säärane „bande“ ka meie kooli „rahustama“ tuuakse, seda ei võinud me inspektor Rõbalkast uneski arvata. Ei olnud me ju veel üldse „tegudele“ asunud, vaid liikvele lasti ainult mõtteid.

Varsti jõudis von Sieversi „ekspeditsioon“ ka Viljandisse. Hakati hulgaliselt inimesi vangistama

linnast ja selle ümbrusest. Kohalik vangla ja Viljandi uue lossi keldrid täitusid ohvritest. Sealt ja „Seasaare“ kõrtsist ning „Klinke“ hobusepostijaama tallidest möödudes võis tihti kuulda meeleheitlikke karjeid peksetavate huulilt. Käisid ringi kuuldused metsikutest piinamistest ja tapmistest mõisa keldrites; kõneldi, et öösiti veetavat sealt koormate viisi inimlaipu lähedalasuvate lossimägede orgudesse aukuajamiseks. Mitmed olevat näinud siin ja seal värsket kaevamise jälgi. Lähema selguse saamiseks mägedele vaatama minna keegi ei julgenud, kuna Sieversi sõdureid oli igal pool liikumas.

Jaauari algul 1905. a. suure vahetunni ajal juhuslikult koolihoone aknast välja vaadates nägin pikka rida sõdureid kiirel marsisammul koolimaja poole tulevat. Paaril sõduril rea lõpus olid haakood seljas. Ei saanud veel nähtut teistele teatadagi, kui hoovipealne ja koolimaja koridor täitus sõduritega. Von Sieversi karistussalk oli kohal!... Juht ise mitme teise ohvitseriga tõttas õpetajatetuppa.

Õpilased seisid norus päi. Oodati kõige halvem... Mõned püüdsid end uksest hoovile libistada, kuid kõikjal valvet pidavad sõdurid tõrjusid nad tagasi.

Ootasime järgnevaid minuteid hirmust värisesedes. Levisid igasugused arvamused, mida sosal üksteisele edasi anti. Keegi teadis tõendada, et inspektor praegu von Sieversilt oma õpilastele kergemat karistust tellivat. Sievers tahtvat delegatsiooni, kes inspektorile nõudmised esitanud, maha lasta ja teistele kõigile peksa anda, kuid selle vastu seisvat õpetajaskond kõige kindlamalt. Mitmed õpetajad valavat pisaraid, paludes õpilaste eest. Sieversile ei olevat teatatud isegi nõudmisi esitanud delegatsiooni liikmete nimesid, kuna nõudmised olevat saadud kirjalikult.

Vahepeal tehti õpilastele korraldus koguneda ühte suuremasse klassiruumi maja alumisel korral. Seal lükkasid sõdurid koolilauad seinte ääre kokku, jättes ruumi keskele ühe laua.

Ilmus õpetajatetoast rittmeister von Sievers, saadetuna inspektorist ja õpetajatest. Õpilased,

kes vahepeal hirmuga koridori püüdsid taganeda, käsutati tagasi.

Järsku tormas õpilane Kihno teiste hulgast välja, haaras nagu meeltesegaduses von Sieversi käe ja hakkas valju häälega nuttes härdameelselt paluma, et teda ei karistataks.

Ja mis tegi Sievers?... Ta andis sõduritele märku, mille peale need Kihno kinni haarasid, pingi juure kandsid ja teda riideist lahti koorima hakkasid. Kui istumiskoht paljas oli, tõmmati Kihno lauale siruli, üks sõdur hoidis poissi peast, teine jalgadest ja kaks teist sõdurit hakkasid poisile kordamööda tugevate vitsakimpudega hoope jagama.

Teravalt läbilõikavad valukarjatused täitsid ruumi... Vaikselt ja sõrmi kõrvade ette toppides kuulasid teised õpilased seda pealt. Kui oli jagatud üle paarikümne hoobi, siis lakkas Sieversi märguande peale peksmine ja poiss hakkas hüsteeriliselt nuuksudes oma riideid korraldama. Sõdurid korjasid vitsakimbud puntrasse kokku, viskasid need õlale, kogunesid õuele, joondusid seal ja rittmeister von Sieversi komando all, kes

pikka ratsaväemööka maad mööda lohistades etteotsa asus, lahkusid Viljandi linnakoolist.

Õpilase peksmise ajal jooksid ka mitmel õpetajal silmist pisarad, õpilastest rääkimata. Inspektor jäi aga kalgiks. Õppetööst sellel päeval enam midagi välja ei tulnud ja õpilased lasti koju.

Sieversi tegevus Viljandis aina laienes. Mõni päev hiljem, 9. jaanuaril 1905. a., jooksi hommikusel vahetunnil koolist lähedalasuvale Trepimäele, kust avanes vaade piki järve äärt kaugele Männimäele. Seal kostsid kogupaukude kargatused: seal hukati 45 inimest.

Inimesi käis hiljem salaja varasel hommikoidikul, kui vahisõdurid tukkuma olid jäänud või kuskile kaugemale soojendama läinud, hukkamispaika vaatamas. Punased verenired valgusid mäenõlvakult alla järve voogudesse. Iga päev tekkis surmamispaigale kuuse- ja männiokstest pärgi ja lillekimpe, ehk see küll kõvasti keelatud oli ja valvurite poolt kohe kõrvaldati. Levis legend, et haudade kohal taevalaotusel paljud olivat näinud veripunast risti.

K. OSVET

Õhtu rannal

*S*aabund õhtu. Suundun randa.
Ihkan avarust ja merd.
Kivikuhilate keskel
lebab liival luitund mõrd.

*Kalapaadil neeme taga
kõmahtades kolksub aer.
Üle veteseljandiku
kajab kaugelt naiste naer.*

*Silmapiir kaob pümauttu.
Ilm täis kiirtevisandeid.
Õhk on leebe, tuulgi leebe,
mets täis valguspisaraid.*

*Kivikaridele põrkab,
murdub laine pahistav.
Üksikute kajakate
kiun on nukker, ahistav.*

*Puude roheluse keskel
onni lilla katusviil,
Männilatuvi äkki sasib
ulgumerelt saabund ül.*

*Helesinist merefooni
lõikab hall- ja punapaat.
Rannal püürab männistikku
vana roostund okastraat.*

*Laulab lakkamatut laulu
kohisedes laine uht.
Kaldaveerel sahisedes
liigub vesiheinte luht.*

*Nagu sulatinna vajub
ääsipuna — päiksepall.
Seal ta sukeldub ja hajub.
Viibin ükski taeva all.*

*Laske põen nüüd samast tõbe,
mis meid kõiki alistab,
kui on taevas nagu hõbe,
merd ja metsa palistab.*

*Laske põen ma samast tõbe,
pillun unelmatetuld.
Kuu on taeval, täht on taeval,
meri säitendab kui kuld.*

Meri lahutab

Olen alati kahelnud, kas meri ühendab rahvaid ja maid. Loogika on siin äärmiselt lihtne: näiteks lahutab meri meest, kel pole raha laevapileti jaoks, kui va maad mööda aga jõuaks ta jala kindlasti päralt. Isegi Tallinna ja Helsingi vahet sõites ei saa ma lahti tundest, et meri lahutab. Seda sai hiljuti oma nahal tunda üks minu sõbradest, kes sõitis seda vahemaad tervelt 14 tundi — udu pärast. Olen hädaga unistanud Tallinn-Helsingi vahelisest tunnelist, mille kaudu kiirrong tunni ajaga võiks päralt olla. Kuid kahjuks puudub tunnel alles Prantsuse-Inglise rannikugi vahel!

Kõne on seekord Stockholm-Tallinna vahelisest sõidust, mille sooritasin koos välismaalasest sõbraga.

Mu sõbral on nõrkus merehaiguse vastu ja ta päris rongis hoolega andmeid „Estonia“ suuruse kohta. Mis talle nüüd ütelda? Vastasin huupi, et „Estonia“ on vähemalt 1000-tonnne, kui mitte suurem.

— Noh, sõbrake, siis pole ta suurem asi laev. Sõitsime ju Norra skäärides 6000-lise aurikuga ja seegi hakkas lahtisel merel kiikuma. Teie peaksite endale selle liini jaoks viisakama laeva muretsema.

— Ära nüüd laeva enne laida, kui oled näinud.

— Ah, mis sa tühjast kiidad — tigukarp teine!

— Ära nii upsakas ole! Sõitsin möödunud aastal „Estoniaga“ ja jäin temaga üsna rahule.

— Merehaigeks ei jäänud?

— Ei.

— Iim oli vististi vaikne?

— Ei. Oli keskmine tuul.

Mees jäi mõtlema.

— Kas oled kindel, et Tallinna ilusasti päralt jõuame?

— Kindel. Isegi kange tormiga ei juhtu midagi.

— Jäta nüüd torm parem mängust välja...

Mehe nägu oli pilves ja jutulõng katkes. Vakisime, kuni rong Stockholmist jaamas peatus.

Laeva minekuni oli viis tundi aega. Andsime asjad hoiule ja läksime raudteejaama einelauda kohvi jooma. Oli mõnus istuda rõdu äärel ja vaadelda inimeste sagimist.

Siis linna. Esimene käik oli apteeki, et osta merehaigust ärahoidvaid tablette. Kõnime „Vusanot“, kuid seda antavat ainult arstistähga ja apteeker soovitas selle asemel „Marinot“.

— Ei need vist aita midagi, arvas sõber.

— Usu, et aitavad, ja asi on korras, püüdsin sõpra veenda.

Tabletid ostetud, jatkasime vaateakende revideerimist, et jõuda enam-vähem selgusele, milline on rikka Rootsi elukallidus. Kaks tundi enne laeva minekut olime laeval, kuna oli vaja tablette õigel ajal sisse võtta. Läksime einelauruumi ja

tellisime pudeli limonaadi tablettide allaloputamiseks. Sõber vaatas umbusklikul pilgul tableti-paari peopesal.

— Kas ei ole siiski parem, kui ma ei sõida?

— Sa tahad siis nüüd veel jalga lasta?

— Kas sa ei tunne, et tuul on juba siin sadamas kaunis kõva? Mis siis veel lahtisel merel?

— Ütle ometi kord, kas sa tõesti kardad nii väga merehaigust või sügavad ainult keelt?

Sõbra nägu oli omapäraselt närvlik ja pilves ja suunurkades oli tunda tuksatust.

— Ütlen sulle kui sõbrake, ma kardan merehaigust...

Lühikesest lausest hõõgus otsekohest ja ühtlasi häbenemist. Mul jäi pilge keeleotsale peatumata.

— Asi pole nii hull. Neelame tabletid alla, siis läheme laevaruumi ja otsime oma kabiini üles.

Nii tegimegi. Selgus, et minu kabiinikaaslane oli keegi tuttavanimeline tallinlane. Sõbral tekkis kohe idee, kas ei saaks tema mulle kabiinikaaslaneks tulla. Läksime uuesti üles laevalaale, mis kubises sõitjaist, kuna laevaruum ahnelt neelas kaupu. Tutvusime kapteniga. Kapten, kuuldes, et mu sõber esimest korda „Estonia“ pardal, hakkas meile kohe laeva näitama. Ta läks ees, sõber tema järel, kuna mina olin rongkäigu lõpul. Järsku sõber komistas käigu kõrgel lävepakul ja lendas pikali.

See tuli ootamatult.

Kaptenil oli piinlik ja mul tuksatas südames, kuna teadsin, et mu sõber oli kord ühte jalga pidi bussi alla jäänud.

Aitasime ta ühisel jõul jalule ja kadusime kiire korras einelauda.

Sõber hõõrus vaheldamisi jalga ja kätt.

— Ma oleksin võinud käe ära murda.

— Rõõmustagem, et seda ei juhtunud!

— Aga tubli põmaka sain siiski.

Sõber vajus mõtteisse.

— Kuule, kas ei oleks siiski parem, kui ma lähen maale tagasi?

Kuid oober oli teenimisvalmilt meie kõrvale ilmunud.

— Nüüd me hakkame einestama, ütlesin otsustavalt.

— Sa pakud mulle süüa?

— Ja muidugi. Sa viibid Eesti laeval ja seega minu territooriumil. Järelikult on mul põhjust sind paluda olla minu külaliseks.

Sõber jäi mõtlema.

— Kuidas siin süüa antakse: üsna korralikult?

— Loodetavasti.

Me hakkasime einestama ja kumbki ei võinud isu üle nuriseda. Pea hakkas laev liikuma ja meie ühendus maaga oli katkenud paariskümneks tunniks.

Sõber jäi „Estonia“ söögiga lausa rahule. Alla kabiini läksime heas tujus. Siin selgus, et minu kabiinikaaslane oli jäänud tulemata. Nüüd ei olnud enam takistusi sõbra ületulekuks minu kabiini. Laevakapten aga tahtis meie kui ajakirjanike vastu olla eriliselt lahke ja pakkus minu sõbrale tüürimehe kabiini, et meil kummalgi oleks omaette tuba. Kuid sõber jäi ustavaks minule.

Sõbra tuju oli hea, istudes ülal laevalael ja vaadeldes suvilatega palistatud skääre, mille vahel „Estonia“ vagusalt liugles. Aeg möödus niisama vagusalt.

- Millal jõuame lahtisele merele, küsis sõber.
- Kella kuue paiku.
- Nii siis kahe tunni pärast.
- Jah.
- Kas me ei sööks veel enne?

— Ei ole ju midagi selle vastu, kuid parem oleks üsna kergelt süüa, näiteks klaas teed paari võileivaga.

Vastus pani sõbra mõtlema.

— Ei, ma pean siiski korralikult sööma, sest midu võin ma viimaks veel haigestuda. Just reil peab ikka hoolega sööma.

Polnud midagi parata — läksime uuesti söögi-saali.

- Nüüd oled sina minu külaline, ütles sõber.
- Tänan

Sõber tellis lõunasöögi, kuna mina kangekaelselt piirdusin ainult paari võileivaga.

- Ahaa. Sina ise kardad merehaigust.
- Mitte just nii väga.

— Kuid mina süüa siiski, saagu mis saab.

Ja tõepoolest oli sõbral isu, et aina imesta.

Söögi ajal sõber hakkas heitma närvlikke pilke läbi akna.

— Tuul on kõvenenud. Saame kiigutada, arvas sõber.

- Pole viga.
- Küllap saame.

Läheme ja heidame kohe pikali. Lamades ei tee kiikumine kellelegi häda.

Sõber ei vaielnud vastu. Ma läksin enne teda kabiini, koorisin enese riidest lahti ja pugesis vaiba alla. Peagi tuli sõber.

- Sa oled lahti riietunud.
- Sedasama soovitaksin sinulgi teha.
- Ei tea, kas maksab?
- Just maksab.

— Ma tahaksin vahete-vahel käia väljas vaatamas, milline on ilm.

— Seda näeb ka aknast.

Sõber vaataski aknast välja.

— Kaugel on näha vahutavaid laineharju. See tähendab tormi.

Tormi eellained panid „Estonia“ tõepoolest kiikuma, kuna olime juba skääride vahelt väljas.

— Ole nüüd mõistlik ja heida õigel ajal voodisse.

— Ei, ma pean üles minema.

Sõber kadus kabiinist. Pooleldi küljelainetus andis end iga veerandtunniga ikka rohkem ja rohkem tunda. Sõber tuigerdas ohtes kabiini ja istus voodiservale.

— Asi läheb halvaks!

— Jäta halisemine ja heida voodisse.

Ta jäi mõtlema ja võttis kuue seljast. Äkki laev vajus üsna kõvasti ühele küljele ja vaheruumist kostis kukkuvate metallkandikute kolin. Tükisatus raputas sõpra.

B. Sabsay & Ko.

Tallinn,
S. Karja 16

Keemia- ja
värviosakond 4137-7/8

Auto- ja
tehnikaosak. 4165-00

Arveosakond 4135-7/2

Esindused 4166-9/2

— Kerged asjad ja mehed teevad alati palju mürtsu, püüdsin naljatada.

Sõber hüppas akna juure.

— Tule vaata, millised lained. Nad matavad laeva oma alla.

— Tühja kah.

— Tule ometi ja vaata.

— Ei tule ja veel kord — sina heidad nüüd voodisse!

Sõber vaatas mulle pinevalt otsa.

— Ütle mulle ausalt ja otsekoheselt, kas läheb laev hukka?

— Ei lähe.

— Kas vastutad, et õnnelikult päralt jõuame? Vastutan.

Sõber istus uuesti voodiservale.

— Kuidas sa võid vastutada?

— Tean, et laeval on tugevad masinad ja et selline tuul talle midagi ei tee... Ja nüüd veel viimast korda — mine voodisse!

Sõber vaikus.

— Ma ei julge. Aga kui korraga antakse käsk minna päästepaati!

— Seda nalja juba ei juhtu.

Sõber vahib tardunud pilgul akna poole.

— Kuule, kas sa vaatasid, kus on meie kabiini päästepaat?

— Ei. Pidasin seda üleliigseks.

— Mina aga lähen kohe vaatama.

Sõber kadus kabiinist kui tuul. Tulnud tüki aja pärast tagasi, leidis ta minu magamast. Kuulsin läbi une tema jutuvadinat.

Korraga käis kõva laineplaksatus vastu laeva külge ja laev näis üsna küljeli vajuvat. Sõber

kukkus minu voodisse — sööginõude ja teiste esemete kõrvulukustava plärina saatel.

— Ja sina julged sellisel õöl magada?

— Ja mispärast siis mitte? Igatahes targem kui asjata haliseda. Veel kord — sa poed voodisse.

Sõber istus murtuna oma voodi äärel. Mul hakkas temast kahju.

— Kas su süda on halb?

— Ei. Aga ma tahaksin veel elada!

Juba jälle! Mul kippus süda täis kargama.

— Misjaoks sa siis veel elada tahad?

— Tahaksin veel head teha.

— Aga mis sa siis need 50 aastat oled teinud?

— Ma olen head siiski vähe teinud.

Uus tugev laine oli laeva keerutades murtumas.

— Näed nüüd!

— Ei näe muud midagi kui üht halisejat...

Sain veel õigel ajal mürgisemal sõnal sabast kinni.

No mis sa tahad mehega peale hakata! Katsusin veel heaga.

— Ole nüüd mõistlik ja heida voodisse.

Sõber heitis riietes pikali.

— Riietu lahti! On parem.

Venitades vastas sõber.

— Ma pean aeg-ajalt väljas käima.

— Kas ikka ilma vaatamas?

— Merehaigus mul südant pahaks ei tee, aga, vabanda otsekohesust, ta mõjub mujale...

Sõber ruttas kabiinist, minu nina aga kippus järsku väga peenetundeliseks muutuma. Südame-täiega pöörasin teise külje.

Pikema vaheaja järele tuli sõber tagasi.

— Kas tead, mis laevalael sünnib? Lained käivad üle, viskasid köögi vett täis, kuid ülal lauldakse ja tehakse muusikat.

— Vaata nüüd! Keegi peale sinu ei mõtle surmale.

Kogu õö oli laev lainete vintsutada — seitsmepallise tuule tõukel, mille mõju süvendas järellaietus.

Hommikul andis tuul järele. Paar tundi enne laeva päralejõudmist kogunes sõitjaid laeva saalidesse, samuti üles laele. Kurnatud kahvatud näod kõnelesid raskest ööst.

Kapten astus meile juure.

— Kuidas magasite, küsis ta.

— Natuke sai ikka tututud ka, vastasin mina.

— Ju ma tean, kuidas sa tukkusid, sähvas sõber. Iga veerand tunni takka vaatasid kella ja ootasid, millal hommik saabub.

Ma jahmatasin.

Vahepeal päris sõber kaptenilt, kas laev öisest suuremat tormi ka jaksab kannatada. Saanud jaatava vastuse, tänas ta kaptenit hea sõidu eest ja ütles, et ta ka tulevikus Tallinn-Stokholmi vahel kasutab „Estoniat“.

Mu suu ja silmad olid ikka veel pärani, kuigi kapten juba teiste sõitjatega vestles.

Kindlustage oma
elu ja varandus

«EKA'S»

suurimas kodumaa
kindlustusseltsis.
Vastutussummad
üle kr. 2.440.000.—

Lehemeeste esimesi ühisalgatusi

Aastal 1909 peeti Tallinnas esimene Eesti ajakirjanikkude kongress, mis andis lehemeestele esimese tõuke ühiseks tegutsemiseks. Ja vaevalt pool aastat hiljem oligi osa lehemehi seatud vajaduse ette — teostada suurimat ühissettevõtet. Mõtlen selle all „Tallinna Teataja“ asutamist.

1909. ja 1910. a. vahetusel müüs Jaak Järv oma ajalehe „Virulase“ Tallinna trükikoja omanikule Mart Antjeele. „Virulase“ tolleaegsed toimetuseliiikmed Johannes Reinthal, Eduard Hubel, Paul Olak, August Kampf ja korrektor Nikolai Soli olid õigel ajal teada saanud, et M. Antjee kavatses „Virulase“ juhtida eesti-vaenulikkur sõiduvette. Sellest tekkis jaanuarikuu esimestel päevadel toimetuseliiikmete ja väljaandja vahel tõsine konflikt, mille tulemusena toimetust terves koosseisus lahkus. Nendega seltsisid ka „Virulase“ alalised kaastöölised-sõnumisaatjad Aleksander Veiler ja nende ridade kirjutaja. „Virulane“ leidis muidugi uusi kirjamehi ja jätkas ilmumist, kuigi lahkunud toimetuse liikmed panid ta boikoti alla. Järgmisena kerkis päevakorrale küsimus, kuidas töötajäänud lehemeestele jälle tegevust muretseda.

Kuna „Virulast“ ei võetud enam tõsiselt, siis kerkis päevakorrale uue ajalehe asutamise mõte. Kuidas ja millega seda teostada, oli jälle iseküsimus, sest uue lehe ellukutumine nõudis suuri summasid.

Tol ajajärgul kujunes töötajäänud lehemeeste kooskõlmisekohaks kadunud trükitöösturi Mihkel Schifferi trükikoja kontoriruum Tallinnas, Rütli t. 13. Seal väikeses kontori tagatoas istusid 6—7 lehemeest sageli päevad läbi koos ning muretsid pead selle üle, kuidas ja millisel kujul uut ajalehte välja anda. Sageli käidi ka tolleaegsete Tallinna linnavalitsuse tegelaste jutul pinda katsuma, kuidas nad suhtuvad uue ajalehe asutamisega. Aleksander Veiler, kellel olid head suhted Tallinna tööliste ringkondades, aitas uuele lehele seal pinda valmistada. Igal järgmisel hommikul, millal mõttealgatajad jälle trükikoja kontoriruumi tagatuppa kogunesid, oli igäühel alati teatada midagi rõõmus-tavat uue lehe käimapanemise mõttes.

Raskeimaks probleemiks osutus aga vajaliku kapitali hankimine, millise küsimuse üle kasvava in-nuga päid murdma hakati.

Mis puutub kadunud Mihkel Schifferisse, siis tema oli ihu ja hingega uue lehe asutamise poolt ning lubas uut lehte aineliselt toetada sel teel, et trükib teatava aja jooksul lehte võlgu ja võimaldab oma majas lehele ka toimetuse- ja kontoriruumid.

Nii oli siis ligi kuu aega kestnud nõupidamiste järele uue lehe ellukutumiseks esimene samm astutud ning järgnevad sammud läksid juba märksa kiiremas tempos. Õnneks oli mõni kuu varem Tallinnas ellu kutsutud Eesti Laenu- ja Hoiu-ühisus, kelle eesotsas olid nüüd juba surnud tegelased Gustav Kalla, Gustav Treiberg ja Jaan Sitska. Nende meeste soovitusel astusid lehemehed tähendatud laenu- ja hoiuühisuse liikmeiks ning vajalike käemeeste vastutusel võttis iga mees laenu- ja hoiuühisuselt 300 rubla laenu. Tähendatud rahaasutuse juhtide lahke vastutuleku tagajärjel oli nüüd ka teine suur samm lehe käimapanemiseks astutud.

Järgnes kolmanda ühise sammuna suurema koosoleku korraldamine tolleaegse „Pandorini“ seltsi ruumes, Pikal tänaval, Tallinnas. Koosolekule oli kutsutud rida tolleaegseid tuntumaid tegelasi meie äri- ja tööstusringkondadest. Mäletan, et kutsutute seas olid sepameister V. Kesker, kalatööstur A. Anderson, Viegandi metallitehase meister E. Gross jt. Kui koosoleku kokkukutsujad J. Reinthal, J. Mändmets, A. Veiler jt. tuliste sõnadega olid koosolijate südamed asja vastu soojaks kütnud, siis oli selle tagajärjeks kohe kas sularaha või garantiivekslid uue lehe asutamise heaks. Ei ole pikkade aastate vältel nende ridade kirjutaja meelest veel ununenud üks koosolekust osavõttev tööstur, kes pisarsilmil oma allkirja pani 200-rublalisele garantiivekslile, kinnitades ise seejuures, et „õige asja heaks tuleb ohverdada kõik, mis olemas.“

Kuna koosolek oli annud paremaid tulemusi kui esialgu loota julgeti, siis jäi nüüd veel üle vaid uue ajalehe väljaandmiseks vastava osatühisuse moodustamine. Osatühisuse liikmeks astusid kõik

koosolijad, samuti ka lehemehed ise, kusjuures osamaksu suuruseks määrati 200 rubla. Osatühisuse põhikiri koostati juba järgmisel päeval tolleaegse Tallinna notari Turmann'i kontoris, Karja tän., ning veel paar päeva möödunud, võis 13. veebruaril 1910. a. leHEMEESTE ühise algatuse viljana Tallinnas ilmuma hakata uus päevaleht „Tallinna Teataja,“ millele vastutava toimetaja ja väljaandjana alla kirjutas Johannes Reinthal. Toimetuse töö oli jaotatud sääraselt, et kodumaa-osakond jäi vastutava toimetaja redigeerida, Venemaa sõnumeid ja päevakajasid kirjutas J. Mändmets, välismaa-osakond oli P. Olaki vilunud kätes, Ed. Hubel toimetas teatri, kunsti ja kirjanduse ala, A. Kampf — Tallinna sõnumeid, A. Veiler — tööliste elu ja nende ridade kirjutaja — kohtukoda. Peale selle pidid viimased kaks ka see-est hoolitsema, et lehega kaasaskäiv „jutulisa“ olcks alati täidetud huvitavate romaanidega. Et lehe korrektoriks jäi keelemees N. Soll, on iseenesest mõistetav, kuna ärijuhiks kutsuti kuulutustekontori pidaja Hans Simm ning raamatupidajaks võeti „Virulase“ raamatupidaja D. Hint.

Seega oli rohkem kui kuuajalise pingutuse järele leHEMEESTE ühine algatus teostatud ning rõõm

selle üle oli uue lehe toimetuseperes üldine. Kuid oli vaja mõelda ka maarahvale, viimase tarviduste rahuldamiseks hakkaski kohe ilmuma kolm korda nädalas „Tallinna Uudised“, mille sisu moodustas „Tallinna Teatajast“ võetud maarahva ellu puutuv materjal.

Nüüd, ligi 29 aasta pärast seda meenutades ei saa kuidagi jätta märkimata leHEMEESTE J. Reinthali (praegune Reintalu) ja J. Mändmetsa rohkeid eneseohverdavaid ringsõite maal tolleaegsete vallakirjutajate ja koolmeistrite seas propa ganda tegemiseks uue lehe kasuks. Ja neil ringsõitudel oli suuri tulemusi, sest nende tagajärjel „Tallinna Teataja“ ja „Tallinna Uudiste“ alaliste lugejate arv tõusis lühikese ajaga mitmele tuhandele, mis andis asjaalgatajaile julgust lehtede edasiarendamiseks. Nii hakati lehele kaasa andma igal laupäeval kunsti- ja kirjanduselisa „Külaline“ ning kord kuus pilkelehte „Kaval Hans“. „Virulane“ aga pidi varsti ilmumise lõpetama.

LeHEMEESTE ühise algatusena ellukutsutud „Tallinna Teataja“ ilmus 7—8 a. vältel Tallinnas juhtiva lehena iga päev ning näitas, et seeme, mis lehemehed ühise algatuse ja raskete pingutustega külvanud, oli sattunud heale pinnale.

Iga kiri, mis väljub Teie majast,

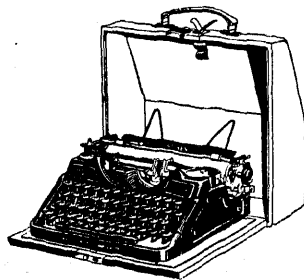
on Teie käskjalg, kelle ülesandeks on midagi Teie jaoks sooritada. Samuti nagu Teilgi, peab ka Teie kirjal olema ilus ja korralik väljanägemine. Täiesti ilusaid kirju absoluutselt sirge kirjareaga ja selge kirjaga tagab ainult kvaliteetmasin

Continental

Oleme meeleldi valmis ühe Continental kirjutusmasina ostukohustuse Teile proovile andma.

K.-M. LIER & ROSSBAUM,

Viru tän. 7, tel. 479-79

Inne ja perän tuisopühhä

Kae, ta maailm om sääne, et inemiisi um pallo ja egalütel kiil harki hammastõ vahel ja miä miilde halgahtas, tuud mugu üteldäs. Ja nii nä tõukasõ hammastõ takast välälä säänest lorri, et häpü um kullõlda. A üteldäs, et sorija kiilt kinni panda um rassõ, a ku vast saasõ haarahta keeleotsa tulitsiide tangõ vahelõ, siss vast... A kae tuu, miä ma esihinnest kõnõla, tuu om küll tõtõ ku tõpra tõõnõots ja tuud vöi võtta uskvass. A muu um puha pinihaukmine.

A kae, tuu um küll õigõ, et esä jätte mullõ perrä aidatäie raha. A kohe tä läts, kas tuu muidõ asi um? Olli jah ilosa raha, puha verevä ja sinidse, a nigu ma ütškõrd aidaussõ olli vallalõ jätnü ja peräst kodo tulli, nii kai — tuul oll aidatäie raha är veenü. Kas ei vii vaih? Nigu manu pases, nii puistas segi nigu kimalasõ pesä, mis kätte putus, tuu juusk ussõst vällä ja padavai taiva poolõ üles, ei haara tedä inämb hannast ei küünüdä küidsest. Ja nii tä mull läts, sinna tedä Issänd võtt.

A kae, miä inemise ütli? Usu-õs, et tuul vei aida tühäs, arvssi, et raha um viina pääle magama pantu ja pudõlihe aetu. Ja sõss nä naksi minno jürämä ja sorima. Siss puttu neile ette tuu ja taa. Es usu, et raha lipsas taivallõ, mul ollõv suu virril viina poolõ, kirp haukõv habõnih ja kunn kruuksõv kukruh, ollõv pää paagatanu ja kundsa kokku koogatanu, ma küskev sandilt raha ja vanna vaskõ vaesilt. Maja ollõv sääne, et tulõ tuul — tõukas maha, tulõ vesi — vii alla. Nälg laulõv mull laua takah, aidah ollõv inne puul puuda paklit ja kats nakla kanepit. Miä nä puha ütli, es jätä ihhogi putmata — ma kävvev müüdä küllä hammõ rüpp hammastõ vahel. Kaadsa ollõv mul jalah ja kablajupp kaabu veere pääl.

Mõtli siss hinneh, et ku viil esä raha oll, siss kõik kumardi ku kuninga iih, käändse kõtu ettepoolõ kõvõrass ja sälläluu luuka, küll siss nä tiirudi ja taarudi iih ja takah, ku herrä näkki. A kae vaest ja vanna — noid egaüts lüü jalaga, tsuskas sõraotasaga.

Ku ma nii kotoh olli ja mõtli uut elo alostamist, siis külä kadsaht, et ma ollõv õks sälülde sängüh ja varõsõ vaakva voode veere pääl. Ma säädev kühmä külmä poolõ ja kõttu kurä ilma poolõ.

A ma mõtli, mis ma mõtli, ja tõõsilõ tuud ütles. Ku lätsi küllä, siss käki-es silmi käüssehe, vahi-es kõõrdu kõrvalõ, ku ilmarahvas vasta tull. Käve kõrra Pedseri liinah ja ku tagasi tulli, sõss egaüts näkk, et ammu õks jo habõna aetu, muistõ jo lõigat lõuaots. Õlõ-õi sääne, kellel puul habõnat iih pulstunu, tõõnõ puul aidah anumah. Ja hõpõkell oll mul kctiga risti üle kõtu nigu külä künniraud.

Ja ku siss viil kuuli küläst hirvelemist, et mul pini haukõv hamõt aia pääle, siss ma kutsõ kodo kaema, mille mu pini hürisäs. Olõ-õs mul joht tuud näüdädä, et hopõn maka puha paprõraha siseh ja tsiga süü hõpõtaldriku päält ja lehmäl om siiditekk küle all, a oll näüdädä, et paprõraha saisõ pakih laua pääl ja osa vedeli lakka põrmandut piten. Ja oll hopõn tallih ja lehm laudah ja tsiga tehkse pahah, magu rasva täüs.

Kos siss ilmarahvas imet täüs, suu-silmä peräni vallalõ, et kos tuu jutt sõss om tullu? Ütli ma, et noilõ löõge lõugu piten, koputagõ kulmu piten.

Ja ku sõss tull tuu tuisopühä, tuu üldäss ollõv uma kuu aigu inne jõulõ, siis ma mõtli, et nüüd vaja tsia vaim vällä laskõ. Nigu naksi tahu pääl väist tehrütämä, nii kae — lõiksi sõrmõ katski. Siss küsse küläpäält, miä sääne asi piäss tähendämä, ja ütli, et sõss tohe-õi tsika jõuluss tappa, siss piät tsia pulmass tapma.

Ega külä tuud joht võlsi-õs. Ma sõss naksi ka mõtlõma ja osa oll joba inne mõtlõidu. Lätsi sõss kosja. A es lähä ma säändsele, kiä olõ-õi suvi aigu suud mõsknu, kiä kümne päävägä kuda küündre kangast, koh kotoh tühi tandsõ tarrõ piten. Es lähä ma sinnä tallo, koh pini mõsk keelega piimäpütü ja kass kasi koorõkirnu. Olli ma õks kangõ kaema koh umma nuu ilosa tüdrogu ja koh omma nuu opadu tüdrogu ja koh esäl um raha ku rapa.

Sõidi sõss tuusama päiv Vassila poolõ. Kiskõsõ hobõsa pää hüaste loogalakkõ üles, timä rummal luum tiia-ei muido, kuis kosja sõidõtas. Tsipsi telle inne kergelt, peräst mõtsa vahel malgudi kõvastõ läbi, ja siss hirokõnõ juusk mõtsast välälä Vassila ussõ ette rutto ku üts marupini. Uss-aia pääl tä viil tsipõl nigu olõss tahtnu viil joosta, a ma pei tedä kinni, et saisa, kurävaimunahk, kohe sul no nii hädä om joosta?

Vassilaga kõnõli, a targastõ. Tä üteli, et nelikümmend, ma ütli, et küll no tuuga saa, aigu om. Kõnõli sõss Mannaga, a targastõ. A kõik mi kõnõli är kokko, tuu kah, mis ma ess olli hinnen mõtõlnu.

Sõidi sõss kodo ja olõ-õs kahjo ängädä huukõsõlõ karnits kaaru.

Tõõnõkõrd ütli Vassilallõ, et, kulla veli, alt viiekümne ei saa. Timä tingõl ja pungõl, kõnõl naasõga ja kratssõ habõniid ja hiussiid, sõss üteli, et kaemi, vast saa kostki viiskümmend. Kolmas kõrd ma nõua-õs pallo manu — ütli, et — viiskümmend viis. Sõss Vassil karõl ka tooli pääl nigu mehidsepesän, vahel piste õkva rüükmä, a ku ma telle õks ängsi pudõlist hõlovat, sõss võtt nigu meele pehmembäss ja lubasi är. A siss ma ütli, et Pedserih nutariuse man käümi ka är. Ai tõõnõ vasta miä tä ai, a es päse joht kohegi.

No siss mi sõidimi Pedserihe. Huukõsõ aimi tiimaja manu, a esi naksimigi liikma nutariusõ manu. Lätsimi. Kos sääli ilosa herrä seeh, puha, et mis olõsi suuvnu vai nii? Vassil sõss üteli, et kuamuudu tuud no tetäs, et tütär lätt mihele ja puha ja et viiskümmend tuhat rahha andas üteli.

„Ärä-no võlõsi,“ ütli ma, „kae, viiskümmend viis sa esi lubasi. A ku taha-õi...“ ja ma piste ussõst vällä juuskma.

A Vassil karas ja haard mul püksiharust kinni, et kos-sa no joosõdõ. Ma siss joosõki-es inämb edesi, a ütli, et kae, säändse tsurkmise pääle alt kuuekümne olõ-õi inämb juttogi. Kos timä piste jäll rüükmä, et ma ollõv ull. A ma anna-õs järgi kah ja ütli vasta viil kõvõmbast, et kae, esi olõt sita päält riibut, a minno jätä rahulõ.

Vassil kaubõl nigu juut ja nuu nutari-herräke-se muudku naarsõva. Naari sääli tarõn ja tõsõn

tarõn naari kah. Ega nä minno naara-es, puha nä naari vanna Vassilat. Manna saisõ ja kullõl ja vahtõ maha ja lausu-es miiste juto vaihõllõ sõn-nagi.

A ku sõss vana Vassil, kavvalpää, nägi, et ma pettä-poiss olõ-õi, siss tä üteli, et olgu no sõss kuuskümmend. Ma tuod oodigi ja kaeti sõss nii viltu Manna poolõ ja ütli:

„Taha-ei ma taad kuuekümne iist, taa iist ma taha säidsekümmend.“

Vassil jäi sõss vahtma nigu vana kuu Pihkva järve pääl ja piste jäll kauplõma ja umma tütärt kitmä. Ku ma sõss põrodi pääle, et säidsekümmend ja suu kinni, sõss Vassil üteli Mannalõ:

„Tütär, läämi är, taa taha-õi sinnu.“

Lätsigi är vällä, a ma lähä-es kohkillõ. Istõ sääli ja kai — noorõ herrä vahtõ katõkõisi mullõ otsa ja irvidi.

„No, sa lassi pruudi är minnä?“ üteli üts herr. Saa-õs jaku, kas tä oll ülemb või alamb.

„Küll tulõ tagasi, joosõ-õi kohkillõ,“ üteli ma ja istõ sääli säksa tooli pääl edesi nigu parrun. Esi pelksi küll joba veidükene, et vast Vassilal tuud raha-rasva rohkõmp olõki-ei, ka sõss om küll rummal.

A poolõ tunni peräst vana Vassil tull ja nakas tuod jutto, et kas ei saasi kuuõkümne viiega. Ku ma sõss tei kurja näkko ja naksi käega vihklõma, siis vanamiis pistse nigu podisama:

„No-no-no, hüä küll, olgu sullõ sõss säidsekümmend.“

Ka siss panni ma ka uma käe sinna pabõrilõ mano. Ku kodo sõidimi, sõss võti tsia vaimu vällä ja jõulo-aigu olli pulma. Tuo rahaga, miä ma Vassila käest sai, massi kinni tuu raha, miä ma Pedseri pangast tõi, ja jäi viil ülegi.

EDUARD NUKK

„Tindikuli“

(Ühe vana kaasvõitleja mälestuseks)

1.

Nii see on ju olmuõ ikka:
saatus juhõib inimest,
sinnapoole saadab pikka,
kuhu ihkab hing ja kest!

Kuhupoole mõte kaldub
juba vara — lapseas,
kuhu igatsusi maldub,
tulvab ajju rida reas.

Alamal on väike lugu
inimese saatusest,
kes ka oli meie sugu —
leheneegri hing ja kest.

Juba kooliaastail, nooril,
meeldis kirjutus ja sulg
ja nü tema trikolooril
algas vara mäkke kulg.

Õieti see polndki mägi —
teada, lehemehke leib
pole mingi imevägi,
millest rasvuda just võib!

Aga, kas see hädast hoolib,
kellel armas mingi töö...
„Tindikuliks“ saada noolib,
ega jäta, kas või löö!

Raamatute-tarkust uurib,
harva sekka ridu teeb;
nii see senikaua tuurib
kuni kooliehu keeb.

Suveks sõideti küll maale —
uudis siit ja teine sealt...
Poisil palju ideaale —
„neegriks“ ihkab kõigepealt!

Juba kuid nüüd linnapaasi
tallab pastlas kasvand jalgi;
unustada jõudis laasi,
ähmane on metsapalg.

Usk tal iseenda sisse
veel on võimas nagu torm,
kuigi toa sai agulisse,
kus on ümbrus kehv ja morn.

Elab voorimehe juures,
odavam on siin ju üür.
Tema süng on kambris suures,
mida püürab keldrimüür.

Rõskus rõhub noortki rinda,
hallis tolmus tooliküür.
Õnnelik, et vähem hinda
maksta. Ah, ei kerkiks üür!

Raske on ju saada raha
„tindikulil“. Eks te tea.
Ametit teist ta ei taha,
kas või otsast võtke pea!

Aastavanker vurab ruttu,
tal vist tuhat ratast all.
Vestab elu-muinasjuttu
argipäevsus, kehv ja hall!

Linn kui nälgind hüggellohe
inimhinged ära sööb;
kelle pikka, kelle kohe,
aga siiski surmuks lööb!

Nii see kestis, kuni lõppes
õpp ja alaline kool.
Poiss, vaat, jäänud tinditõppe —
rõõm, et otsad ühel pool!

Jäetaks aasad, mets ja talu,
nurm ning armas koduniit.
Saapad näpus, palja jalu
otse põgeneb ta siit.

Emal seisatab ja sõõmul
ahnel ahmib õhku rind,
siis taas edasi ta rõõmul
nagu pesast pagev lind.

Poiss läks linna, kus on lehed,
küllap neis ta leiab tööd.
Toimetatusis tublid mehed,
kellest unelnud ta ööd...

2.

Tõsi, tal on kohtki juba
kuski väikse lehe man,
aga puudub oma tuba...
Ah, mis asja, kannatan!

Mis ma tühja taga nõuan,
küllap toagi evin kord,
kui ma sinna maale jõuan —
eks siis ela nagu lord!...

Õösi ükski laua taga
näha kummardumas tend.
Teisi uimub. Ta ei maga,
vaid veel tööga tapab end.

Voorimees, vaat, norskab süngis
nagu traavel, kel näib oht;
nurgas laps, kes õhtul mängis —
kaltsupesas nüüd ta koht!

Praegu vaimukusi loopis —
aju nagu suur vulkaan —
saabus aeg, mil vaikis hoopis
„tindikulis“ vana Paan!

3.

Ennekõike vaimselt surmab,
selleks küllalt märki tal;
elu patune ja hurmav
vajub peale nagu vall.

Noorest lehemehest nõnda
ka uus inimene sai;
muutis veendumust nii mõnda
vana, vilund toimetai.

Töö ja rassimine linnas,
pettumusi kuhjas vaid.
Lehes oli kõmu hinnas —
spordist ka rea pista said!...

Aastapiki „tindikuli“
ära õppis uue tõe:
õigus, õigus matta tuli —
ära kangekaelsust põe!..

Töö, mis õilis paistnud noorelt,
mis olnd tema eluõhk,
tuli tihti teha toorelt —
viimistlus ei olnud rõhk...

Kogu elu tahtis anda
teenistusse Püha Tõe,
aga elu võtnud kanda
tema taha Valejõe!

Ise ta ka seda tajus,
aga vaikis väsind hing
ja nii madalale vajus
ta kui see, kel täis on ring.

Ennast siiski õili pünas,
küsiteles: „Miks see nii?“
Lohutuse leidis viinas —
vastust muud ei saanudki!

Tuli külast, helkis korra,
kustus siis kui meteor.
Ümbrus määras elukorra —
õilis see, kes on veel noor!

Ühel päeval kustki küümist...
leiti vana „kuli“ laip.
Aeg ja olud seadsid püünist!..
Nüüd tal peal on muldne vaip.

Puhkab Rahumäel kui paljud,
kes ka lootsid, tegid tööd,
Aga aastad olid valjud!..
Taganesid need, kes lööd!

Aga vanad? Nad ka tõeta
elavad. Nad elu näind!
Neid ei kergelt šleppi võeta,
kes on ehkoolis käind.

Noorusele, tulnud vaimult,
ideaalne näib maailm,
aga meile?.. Meile ainult
kõik on kaval pettefilm!

„Tindikuli“ seda tajus,
et see „naa“ ja mitte „nüi“,
enne veel, kui põhja vajus,
põhja päris lõpuni!

Pisi-pikka hakkas jooma,
armsaks muutus kõrts ja baar.
Mees, kes pidi ainult looma,
jättis töö ja asi klaar!

Lõpuks toimetusest lendas
välja nagu lendab see,
joomaril kes peidab endas —
joob ja joob ja muud ei tee.

Keegi temalt ju ei küsind,
kust see muutus tuli siis?
Miks ta õilsana ei püsind,
mis ta nõnda alla viis?

Hingelisi elamusi
temas sõbradki ei näind.
Vaat teil töö! ja söögu susi
kõike, kui see nii kord läind!

* * *

Rahu sulle „tindikuli“,
olgu kerge kodumuld!
Põles sinus õilis tuli,
hädust helkis hinge-kuld!

Puhka rahus, sõber armas,
meis veel elab sinu vaim!
Puhka rahus! Olid varmas
töö ja tõe suur nimekaim!

HERMES

Alates kr. 150.-

Kui kirjutusmasin,

siis juba

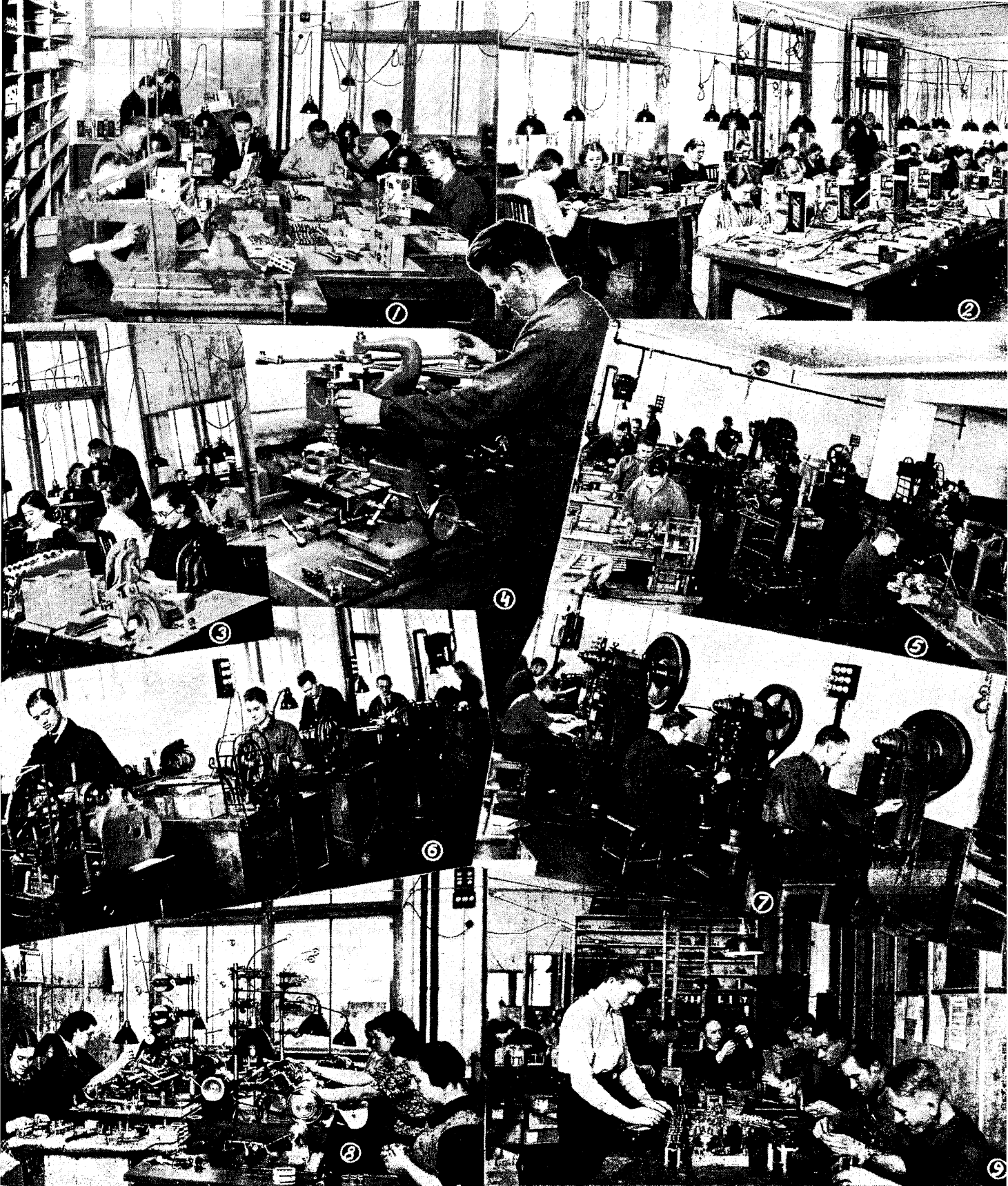
HERMES

kirjutusmasin

Peaesindus ja ladu: **O.-Ü. SYSTEMA,**

Tallinn, Lai 9. Tel. 430-09

Nõudke prospekte ja ostukohustuseta demonstratsiooni

Nii valmib raadioaparaat Eesti suurimas raadiotehases.

1. ja 2. Aparaatide monteerimine monteerimistökojas. 3. Poolide valmistamine üksikosade töökojas. 4. Graveerimis-
 masin mehaanikatökojas. 5. Mehaanikatökoja üldvaade. 6. Osa treipinke mehaanikatökojas. 7. Mootorpressid mehaanika-
 töökojas. 8. Mähiste kerimine üksikosade töökojas. 9. Väikeste transformatorite monteerimine üksikosade töökojas.

O.-U. RAADIO-ELEKTROTEHNIKA TEHAS (RET)

Reimani 7/9, Tallinn. Telef. 316-31

Ajakirjanik ja kutseharidus

Nii varem kui ka viimasel ajal on kostnud sõnavõtte ajakirjanduse alal töötavate inimeste, ajakirjanike kutselise ettevalmistuse kohta. Need sõnavõttud suurelt jaolt on tingitud sellest, et tuntakse tõsist muret ajakirjanike järeikasvu kutseoskuse pärast.

Seni on toimetustes töötavate inimeste järeikasvu eest kannud hoolt toimetused ise, kujunedes ajakirjaniku praktiliseks kutsekooliks, sellest koolist ühed on jäänud töötama edasi, kujunedes kutselisteks ajakirjanikeks, kuna teised, kes pole osutanud ajakirjanduslikuks tööks küllaldast sobivust, on pidanud otsima endale teisi tegevusvõimalusi. Kuid on täiesti loomulik, et mitte igavesti ei pea jääma toimetused kutseliste ajakirjanike taimelavadeks, vaid siin tuleb leida ka eelfilter, mille kaudu oleks võimalik eraldada ajakirjaniku kutsetööle sobivaid inimesi. See aitaks mõnelgi juhul vältida hilisemaid pettumusi. Selliseks filtriks tuleb lugeda muidugi vajalist ettevalmistust ja hariduslikku taset.

Vastava ettevalmistuse vajadust on fikseerinud ka ajakirjanike organiseeritud pere ise sellega, et on asunud kutseliste ajakirjanike edasiarendamiseks konkreetsete võimaluste loomisele. Eesti Ajakirjanike Liidu juure asutatud ajakirjanike edasiarendamise fondi põhimäärused on seadnud fondi eesmärgiks Eestis töötavatele kutselistele ajakirjanikele edasiõppimise ja endatäiendamise võimaluste soetamise.

*

Fondi töö korraldajaks on fondi valitsus eesotsas Eesti Ajakirjanike Liidu esimehega. Valitsuse ülesandeks on: fondi sissetulekute eest hoolitsemine, fondi kasutamise eelarve ja aruande koostamine, stipendiumide, toetuste ja laenusaaajate nimestikkude koostamine ja stipendiumide ja toetuste kasutamise määramine kokkuleppel selle saajaga. Kuni 15. novembrini k. a. oli fondil summaksid 4.100.— krooni, mis saadud ajakirjanduse sihtkapitali valitsuselt ja mis liidu arvepidamises kantud fondi eriarvele.

Fond alustas oma tegevust edasiarendamise fondi komitee kokkutulekuga 4. aprillil s. a., otsustades kutsuda ellu edasiarendamise fondi valit-

suse koosseisus: E A L esimees ex officio, G. Rahnulo, O. Mänd, H. Laanest, J. Kitsberg, L. Johanson ja H. Oiderma. 14. aprillil tegi fondi valitsus liidu liikmeile ringkirjaliselt teatavaks fondi tegevusse astumise, palvega esitada sooviavaldusi stipendiumide saamiseks. 22. aprillil astus esitatud sooviavalduste läbivaatamiseks kokku fondi valitsus, mille esimeheks valiti J. Taklaja ja abiesimeheks G. Rahnulo. Järgnevalt käis fondi valitsus koos veel 17. mail, et teostada stipendiumide ja toetuste saajate nimestiku koostamist.

Esitatud 17 sooviavaldust gruppeeris fondi valitsus nende otstarbe järgi õppetipendiumideks, reisi- ja tutvumisstipendiumideks ja puhtakujulisteks reisustipendiumideks. Õppetipendiumide saamiseks oli esitatud 6 sooviavaldust. Neist keele õppimiseks välis- ja kodumaal 3, pooleliolevate õpingute lõpetamiseks Tallinna kolledži ja Tartu ülikooli juures 2, Inglise, Prantsuse ja Shveitsi ajakirjanduse alal vajalike materjalide kogumiseks 1 sooviavaldus. Reisi- ja tutvumisstipendiume sooviti välismaale 2 ja kodumaale 2. Puhtakujulisi reisistipendiume sooviti saada ainult välismaale sõiduks.

Stipendiumideks palutud summad olid kõige mitmekesisemad, alates 55 kroonist ja lõpetades 1500.— krooniga. Reisi- ja tutvumisstipendiumideks palutud summad ületavad suuruselt õppetipendiumideks palutud summad. Õppetipendiume välismaile oli palutud väga mitmekesiste riikide külastamiseks, Soomest Türgini ning Eestist Inglismaani.

Vastavalt neile soovidele kujunes raskeks ka vähegi ühtlasemate aluste leidmine stipendiumide määramisel. Üldiselt asus aga fondi valitsus seisukohale, et tuleb eelistada konkreetseid õppeülesandeid reisistipendiumidele. Missugused need õppeülesanded peaksid olema, selle kohta tekkis lahk-arvamisi ka fondi valitsuses eneses. Ühelt poolt leidis toetamist stipendiumide andmine edasiõppimiseks, kusjuures esines isegi ettepanek määrata kaks stipendiumi Tartu ülikooli juure. Edasiõppimise-stipendiumide määramise vajadust põhjendati sellega, et toimetused tunnevad tõsist puudust haritud jõududest.

Esimene

h o m m i k l e h t

k a a s a e g s e s

Eesti

ajakirjanduses

IR A I H I V A I L I E I H I T

Toimetus ja peatalitus:
Tallinn, Pikk tän. 54-58

Ilmub osaühisus

V A B A M A A

väljaandeliga

äripäeva hommikul

Teispoolt ei leidnud otsesed õppestipendiumid koolihariduse täiendamiseks pooldamist, põhjendusega, et hoopis vajalikum oleks anda võimalusi enda täiendamiseks puht ajakirjanduslikul alal. Mõlemad koosolekud lõppesidki nende arutlustega, kusjuures otsustati paluda stipendiumi-kandidaate esitada veel täiendavaid ja konkreetsemaid seletusi kavatsetavate õppeülesannete kohta. Teisest küljest otsustati nõutada välisriikide esindustelt Tallinnas lähemat informatsiooni selle kohta, millised endatäiendamise võimalused oleksid ajakirjanikel ühel või teisel maal. Saatkondadele saadetud kirjadele on suuremalt osalt saabunud ka vastused, mis ei sisalda aga soovitud informatsiooni neil arusaadavail põhjusil, et raske oleks ühel või teisel saatkonnal hakata kirjeldama ajakirjanike lõpmatuks huvipiirkonnas olevaid õppimis- ja täiendamisvõimalusi oma maal.

*

Esitatud olukorrast selgub, et raske oleks otsida vähegi üldisemaid aluseid stipendiumide jagamisel, vaid tuleb langetada otsused kõige konkreetsemate vajaduste järgi. Seejuures peab aga fondi valitsus end asetama olukorda, et stipendiumi kasutamine ja selle tulemused oleksid fondi valitsuse poolt kontrollitavad.

Stipendiumide jagamise arutamisel tõsteti üles ka üks põhimõtteline küsimus: kui teatud stipendiumi saaja kord oma õpingud lõpetab, kas saab temast siis veel ajakirjanduse alal töötajat või siirdub ta mõnele muule ja tasuvamale erialale?

Küsimus oleks küllalt konkreetne, et selle juures põhjalikumalt peatuda, kui tegemist oleks ajakirjanduse edasiarendamise fondiga. Kõneall olev fond on mõeldud aga ainult ajakirjanike edasiarendamiseks. Seepärast peaks eeltoodud küsimus jääma koguni kõrvale, sest stipendiumisaamiseks on õigus igal liidu liikmeskonda kuuluval ajakirjanikul tema sel alal tegutsemise kestel. Mis saab ühest või teisest inimesest tulevikus, seda oleks raske ennustada. Seega peaks stipendiumisaamisel otsustav olema ainult stipendiumi otsustarve.

Õige tee leidmine ses küsimuses, samuti tarvisminevate summade hankimine ning küsimuste õigeaegne lahendamine, on kohustus praegu töötava ajakirjanike-generatsiooni vastu, mille võtnud endale Eesti Ajakirjanike Liit. Ajakirjanike üldise hariduse tõstmine on ka üks vahend ajakirjanike tasutingimuste parandamiseks, kuna ettevalmistuse paigutatud suurem kapital nõuab ka senisest paremat renteerimist.

M. DUWAERTS

Tervitus Belgia ajakirjanikelt

Alljärgnevad read on läkitatud Belgia suurima ajalehe „Le Soir“ toimetaja Maurice Duwaerts'i poolt. Ta on end. kauaaegne Belgia ajakirjanikkude liidu esimees ja praegune rahvusvahelise ajakirjanikkude liidu juhatuse liige. Hr. M. Duwaerts on Belgia üks innukamaid Eesti sõpru ja viimase 15—20 aasta jooksul ta on avaldanud oma ajalehes kui ka teistes Belgia väljaannetes rohkesti kirjutusi Eesti üle. Eesti Vabariik on temale teenete eest annetatud Kotkaristi 3. järgu Toimetus.

Mie head ühised sõbrad palusid mind saata seda läkitust minu eesti ametivendadele. Nad apelleerisid sümpaatiale, mida tunnen Eesti vastu, sümpaatiale, mida muide jagavad kõik minu belgia ametivennad.

Suure heameelega vastan sellele üleskutsesele ja ütlen, et meie kõik näeme meeleldi meie kahe maa lähenemist ja Eesti ajakirjanduse õitsengut.

Belgia, väike rahuarmastaja ja töökas riik, on alati huvi tundnud noorte rahvuste vastu, kes sündinud suurtest tormidest. Oleme jälginud suure huviga nende vabastatud rahvaste pingutusi. Belgia ajakirjanikud on pühendanud erilist tähelepanu Eesti intellektuaalsele uuetsünnile ja Eesti Raamatu-aastal ilmus ülevaateid eesti kirjandusest kõigis belgia suuremais ajalehtedes.

Arvan, et üksteise õigesti mõistmiseks on vaja üksteist hästi tunda. Ajakirjanike ülesanne on rahvaid õpetada üksteist tundma. Seepärast tahaksin oma ametivendadele Eestis kõnelda veidi Belgia ajakirjanduse institutsioonidest.

Belgia Ajakirjanike Liit (L' Association Générale de la presse Belge) koondab enda ümber umbes 600 liiget. Tema liikmeskonda kuuluvad kõigi ajalehtede toimetajad üle maa, hoolimata maailmavaatest või keelest. Ajakirjanike Liit omab Ajakirjanduse Maja, kus ajakirjanikel on

kasutada töötoad, lugemistod, mängutoad ja restoran. Väike hotell võib anda peavarju läbisõitvatele välismaa ametivendadele. Mitmed koosolekusaalid on eriliste osakondade käsutada, kuna hästi organiseeritud sekretariaat jälgib kõike, mis võiks huvitada ajakirjanikke.

Belgia väga liberaalsed sotsiaalseadused on võimaldanud Ajakirjanike Liidule luua oma kindlustusseltsi haiguste puhuks ja pensionikassat. See viimane kassa, mis võimaldab ajakirjanikel veeta õnnelikke vanaduseaastaid, omab üle kuue miljoni frangi kapitali ja osamaksud toetajailt kui ka liikmeilt tõusevad kuus 100.000 frangile. Sama kassa annab ka laenu ajakirjanikele, kes soovivad saada oma maja peremeesteks.

Et kindlustada ajakirjanike koosseisu kõrget taset, on liit asutanud ajakirjanike-instituudi, kus ajakirjanduse kandidaatidele antakse ametialalist õpetust üldkursuste kõrval, mis peavad arendama nende teadmisi üldkultuurilistel aladel.

Ajakirjanike Liit on saavutanud ajalehtede väljaandjatega töölepingu, mis kindlustab ajakirjanikele sissetuleku miinimumi ning reguleerib ametist vabastamise, puhkuse ja muud küsimused.

Ajakirjanduse Maja annab ruumi ka teistele intellektuaalsetele organisatsioonidele, nagu Penklubile, kuhu kuuluvad belgia kirjanikud; samuti asub seal arhitektide ühing.

Belglaste külalislahked traditsioonid on vanasõnalikud: Belgia ajakirjanikud on vastu võtnud arvukaid välismaa ajakirjanike gruppe ja tuhandeid üksikuid ametivendi, kes on tulnud tööülesandele või lihtsalt soovist tutvuda meie väikese maaga.

Loodan, et ühel päeval austab meid ka eesti ajakirjandus oma külaskäiguga. Võin kinnitada, et neid ootaks kõige südamlikum vastuvõtt, ja avaldan lootust, et see toimuks õige varsti.

Juudid püssidega

Parajasti lüripisin järjekordset pisitassitait musta „türgi kohvi“ — seda seitsmenda paradiisi jooki, mis juba sörmkübaratäielise annusena sinu virgutab higisest kuumusloidusest — ja kaaslane näsis mõnusaidsoolatud pähklituumi, kui mingisugune kolksatus kõrvalauas sundis mind ümber vaatama.

Sinna laua ääre oli istunud keskealine päevitanud mees, püss põlvede vahel. Peas oli tal lambavillane papaaha-taoline müts, seljas lühikäiseline khakipluus, samavärvi shorts ja sukad jalas, vööil lai pandlaga rihtm, sellel revolvrisk. Pluusi krae alt ulatus rinnatasku vilenöör. Ölarihma küljes kõlkus inglaste naljakas padrunitask. Mees oli ilmselt väsinud, piipki suus oli leinalongus.

Profilis oli ta tüüpiline juut. Aga kui vaatad talle näkku otse, siis hakkad selles kahtlema. Sest see on sügavajooneline, muskliline ja oma rahulikkuses enesekindel nägu. Paksude kulmude alt vaatavad küll väsinud, aga ometi kindlapilgulised silmad, õhukeste huulte ümber mängleb karm ja kurvavõitu naeratus.

„Schalom, doktor!“ tervitab teda mu laukaaslane. „Kõik o-kei?“

„Schalom!“ tervitab püssimees vastu. „Kem! (Jah, hüva). Kas tohib istuda teie lauda? Olen põrgulikult väsinud. Täna sai marsitud üle kuue tunni vahetpidamatult. Lihtsalt jalad kuluvad all lühikesteks...“

Kõik see sündis pühas Jeruusalemas. Jaffa tee ja Ben Jehuda tänava nurgal asetsevas „Café Europa's“, õigemini selle kohviku aiaks paraja saali suurust lapikest katusega ruumi 5-kordse majablocki keskel. Mõõda majaseinu ronisid kuni kolmanda korra kõrguseni üleni roosade õitega kaetud väänkasvud. Kolm-neli kaharat palmi kasvasid otse laudade vahel liivast. Ühes nurgas seisis noolsirgenä ja saledana tõsine küpressiobelisk, teises hõbetasid paar õlipuud. Nende viimaste alla oli liivale ehitatud väike poodium, millel mängis suurepärase topeltkvartett unistavaid viini valsse. Muusikandid ise olidki Viinist, veel pool aastat tagasi olid nad mänginud seal, kuni Anschluss nad välja kõrvetas, nagu paljusid tuhandeid teisi. Siin on neid teisi viinlasi veel külluses.

Kõigepealt istub nurgalauas Viini ülemrabi, soliidne habemega mees, välimuselt kõigiti euroopluse tipp, väarikas ja ühtlasi heasüdamlik, nagu see sobib ühele heale vaimulikule. Ta parajasti lõpetab malepartiid teise isandaga, keda ka tervitatakse aukartlikult. Too viimane on nimelt sionismi isa ja prohveti Theodor Herzli omaaegseid sekretäre — nime olen unustanud. Kaugemal lauas istub seltskond daame — ema oma parajasti meheleminemisealiste tütardega. Viimased kolm on päris heleblondid, ümmargusenäolised, lõbusatujulised nipsninad — ehtsad viinlannad, nagu neid kujutatakse filmides ja milliseid kohtasite varem sagedasti Prateril või jalutamas kuski Hofburgi lähedal. Nemat kõik ongi viinlannad, on seda vähemalt olnud alles õige hiljuti — selle ilusa aja meenutamiseks tellib nende lõbusatujuline ema muusikantidelt jälle „Es muss ein Stück vom Himmel sein — Wien und der Wein“ — ja kõik neli hõljuvad valsitaktis kaasa.

Kuni katkeb see kergetooniline valss ja muusikandid äkki ja ilma üleminekuta algavad üht rasketoonilist, sünkoobilist ja minu turaani kõrvale kuidagi nii võõrakõlalist juudi uusrahuslikku muusikateost. Ma ei tea, mis pala see oli nime või tähenduse järgi, ei küsinudki seda. Kuid korpapealt muutus kogu kohviku külaliskond tõsiseks. Rabi lükkas malendid kokku, nõjatus tagasi ja kuulas süvenenult, silmitsedes üle katuste süsimustana ja läbipaistmatuna võlvuvat oriendi-taevast. Viinlannad oma laua ääres laskusid käsipõsekile ja vahtisid maha, selle Palestiina liivale, mida nad lähevad täna-homme niisutama, kaevama ja viljakandvaks muutma kuski Kalilea või Schomrumi orukurus. Meie lauda tulnud püssimees silitas oma põlvede vahel asetsevat relva, ja kui nüüd väikese laualambi punakas helk langes ta elamustejoonelisele näole, paistis see hoopis karmina, oma karmuses peagu sõjakana, valjuna ja otsusekindlana.

„Jälle väljasõit?“ küsis mu senine kaaslane püssimehelt, kui muusika oli vaikinud. „Kus te täna siis käisite?“

„Ramallahst edasi, Nablusi pool...“ vastas püssimees. „Hommikul oli seal tulistatud Haifast tulevaid autosid, paar sõitjat sai haavata. Siis saadeti meid kohale.“ Ta kõneles kõigest

Juudi abipolitseisalk puhkamas pärast väsitavat rännakut.

sellest väga vastumeelselt. Aga iga päev ei kohata sissisõja lahinguist tulnuid. Seepärast võtsin mina nüüd küsimiste järje enda kätte.

„Läks lahinguks? Võtsite kinni terroriste?“

Sest see oli umbes sama paik, kuhu olin ise sõitnud paari päeva eest ja kus terroristide jõuk peatas minu auto ja käsutas mu, käed püsti, autost välja; oleks ehk teinud hullematki, kui kaasasõitev araablane poleks omanud sidemeid...

„Ta vaatas pika pilguga korraks mulle otsa, lausus siis lühidalt:

„Mis seal lahingut? Ega see pole mõni sõda, mida inglased teevad. Meid, gafiire, saadeti pool tosinat ees söödaks. Kui siis araablased hakkasid meid tulistama, sõitsid ka shotlased oma soomusautoga järele. Piirasime paar orgu, otsisime läbi külad. Üks araablane sai tulevahetusel surma, mõni areteeriti ja toodi Jeruusalemma.“

Nii nad sel ajal seal tegid alati: gafiirid, s. o. juudi abipolitseinikud, saadeti salgakesena ette, et araabia terroristid hakkaksid seda ründama. Inglased ise samal ajal ootasid kuski varjulises kohas läheduses. Kui siis araablased tõesti tikkusid juutidele kallale, tõttasid omakorda jaole inglased. Sest kogu sissisõja mahasurumise raskus inglastele seisab just selles, et neid „sisse“ endid pole ju kuski näha ega tabada. Ei või ju iga araablast, keda kefiast ja

mantlis kohtad kuski külavahel, lihtsalt terroristiks pidada ega hakata teda taga ajama. Kui aga inglased niisama lihtsalt sõidavad oma soomusautodega mööda Palestiina kõveraid maanteid, võivad nad nii sõita ja vahtida terved nädalad otsa, ilma et märkaksid kuski terroristi jälgegi. S. t. jälgi on kõrves külluses — kuid millised neist on terroristide omad? Seepärast siis saadetaksegi sinna juudid jalgsi ette luusima.

Meie gafiir oli ametilt õpetaja, teaduskraadilt filosoofiadoktor. Vabatahtlikuna oli ta end pakunud politseiteenistusse oma suguvendade kaitseks ja oli inglaste poolt leidnud vastuvõtmist just seepärast, et ta on maailmasõjaaegne Austria leitnant. Ja selliseid kõrgema haridusega gafiire on Palestiinas sadasid. Nagu on üldse juudi püssimehi siin kümneid tuhandeid.

*

Imelik küll, kuidas need püssidega juudid oma käitumises ja olemises tühistavad kõik need eelarvamuslikud töökspidamised, mis me vahvuse ja arguse suhtes harilikult seome juudi iseloomuga. Ja oleme sidunud õigustatult. Sest keegi ei vaidle ju vastu, et juudid harilikult pole just vahvuse eeskujud. Vähemalt pole nad seda olnud seni oma eluasemetel Euroopas. Nende püssi- ja paugukartmine on ju muutunud päris vanasõnaliseks. Ning sõdade ajal on juudid ol-

nud ikka need, kes on osanud kui mitte täiesti pääseda väeteenistusest, siis vähemalt leida endale soojad fronditagused kohad kantseleides, ladudes jne.

Ent tulge siia üles Jeruusalemma, üles Kalileasse või alla Vahemere-äärsele madalmaale, mis on kolm juudiasunduste pearajooni, tulge üldse Palestiinasse, sellele praegu mässu ja terrorismi konvulsioonides vintsklevale maale — tulge ja vaadake juute siin! Tulge ja vaadake üht seninähtamatut haruldust — juute püssidega. Vaadake neid — ja teil kaob jälle üks seniseid töökspidamisi: juutide arguse ja sõdurikõlbmatuse suhtes.

Inglased oma aruannetes Palestiinast jutustavad päris avameelselt, et nende sõdurite ja juudi abipolitseinike sõduriväärtus praeguses Palestiina sissisõjas on umbes 1:1,5. S. o. seal, kus juudid saavad hakkama 50 mehega, peab olema inglise sõdureid vähemalt 75, et sooritada terroristide vastu sedasama...

„Imelik, kuidas juba üksi püssi kandmine annab juudile kohe teise näo!“ Nii ütles Haifas eesti kapten, kui jalutasime ülal Karmeli veerul ja meist möödus salgake gafiire, tulles vist laskeharjutuselt. Imetlesime seltsis, kuidas siinsed püssikandjad juudid tänavanurkadel ja patrullides on hoopis mehelikuma ja iseteadvama rühiga, üldse rohkem sirgeseljalisemad, kui seda harilikult oleme näinud juutidest. „Vaata aga,“ ütles kapten. „Anna juudile püss kätte — ja kohe hoopis teist tegu ja nägu — ei tunne äragi!“

Vajeldamatult annab relv igale inimesele tea-

tava annuse enesekindlust, mis talle enesele märkamatult võib ilmnedas kas või ta liigutustes ja kõnnakuski. Et selles veenduda, tarvitseb vaid silmitseda rivis püssidega ja püssideta marssivaid sõdureid, ükskõik kus maal ja mis rahvusest.

Ent Palestiinas pole see üksnes püssiomamine, mis on annud juutidele hoopis teise rühi ja julge esinemise. Suuremaks põhjuseks on ikkagi see, et neil nüüd seal on, mille eest võidelda, mille eest maksab püssi kanda ja oma elugi kaalule panna. Ma ei tahaks arvata, et see, mis Euroopa armeedes on juutidele annud omapärase kuulsuse, oleks ainult selle rahvatõu loomupärane argus ja pelgurikkus. Kui vaatleme juute tähelepanelikult ja täieliku erapooletusega, siis peame endale tunnistama, et juutidel on palju iseloomu-omadusi, mis võiksid ja peaksid olema just eeskujulikeks sõdurivoorusiks. Näiteks piiritu visadus ja kangekaelsus sihi saavutamisel, kus ei kokkuta tagasi ükskõik mille eest. Siis veel elav taiplikkus igas seisukorras, tark ettevaatlikkus vajalikel kohal, hoolimatus kõige muu vastu jne.

Euroopas aga juudil ju pole, kelle või mille eest tasuks võidelda. Maailmasõja ajal oli neid iga riigi armees, sagedasti tuli lähedastel sugulastel sõida üksteise vastu. Seejuures pealegi ei saanud nad kogu südamega hoida ei ühele ega teisele poolele.

Kui siis Inglismaa andis mõningaid lubadusi ja lõpuks lord Balfour tuli oma deklaratsiooniga, mis lubas Palestiina juutide rahvuslikuks koduks,

Palestiina juudid marsivad: ühed tööle, teised relvastatult töötägijaid kaitsma.

Iga tõsine eestlane
ostab vaid **ARE** kvaliteetraadio!

Võrkaparaadid :

„Trump”	2 + 1	lambiline,	3	lainealaga,	hind	kr.	120. –
„Menuett”	3 + 1	”	3	”	”	”	195. –
„Titaan”	4 + 1	”	3	”	”	”	230. –

Patareiaparaadid :

„Simman”	2-	lambiline,	3	lainealaga,	hind	kr.	90. –
„Kadrill”	3	”	2	”	”	”	130. –
„Vibuane”	3	”	3	”	”	”	145. –
„Tuuslar”	4	”	3	”	”	”	195. –
„Vikerlan”	5	”	3	”	”	”	240. –

Tutvuge **ARE** kvaliteet-raadioga ja Teie veendute tema
puhtas hääles, meeldivas välimuses ja odavas hinnas.

Tehas ja ladu / Tallinn, Reimani 11, tel. 300-30 ja 316-59.

siis sündis üle paari aastatuhande järele üks ime: moodustusid puhtjuudi-väeosad. Esiteks Inglismaal Inglise ja Ameerika, siis ka Egiptuses sealsetest ja Palestiinast põgenenud juutidest. Esmakordselt rakendati need brigaadid tegevusse Dardanellide operatsioonis, Gallipoli poolsaarel; seal küll suurelt osalt ainult Türgimaa juutide kompaniid. Need aga osutasid niisugust vahvust, et neid tuli korduvalt mainida päevakäskudes. Hiljem toodi nad Egiptusse, arvati nende vägede koosseisu, kellega lord Allenby läks vallutama Palestinat. Sellel retkel juudid on näidanud päris ootamatut sõdurivahvust, nagu seda tõendab lord oma mälestustes. Jeruusalemas on praegu nende vanade kombattantide koondus ja klubi ühes väikese muuseumiga. Seal on kahureid ja kuulipildujaid, mis juudid on vallutanud sakslastelt ja türklastelt peagu palja käsi, on aga ka eriline tuba, mis on pühendatud ainult langenutele — ja neid pole sugugi vähe. Kes aga tahab veel silmanähtavat tõendust, see mingi Skopuse tee ääresõdurite kalmistule: seal on vakamaade viisi langenud juudi sõdurite haudu.

Iga juudi asundus Palestiinas praegu on — piiratud kindlus. Alati on osa mehi, sagedasti ka noori naisi, püssidega valvamas. Nii öösi kui ka päeval. Eriti just öösi. Päeval aitab ainult mõnest vahipostist asunduse ümbruses kõrgemal või lagedamal kohal. Kus maastik lubab, piisab ainult valvurist asunduse peahoone liivakottidega kindlustatud katusel või siis veetorni tipule eriliselt ehitatud „kindluspesas“, sagedasti ka erilises vahitornis. Öösi aga on valvureid rohkem ja valvamine intensiivsem, milleks rakendatakse helgiheitja või helgiheitjad, mis on paigutatud samadesse eelmainitud kohtadesse ja millega siis vahetpidamatult soritakse ümbritseva öö pimeduses. Kogu meespere magab, püssid käeulatuses, teised on valvekorral.

Töö juureski tuleb juutidel väga sagedasti — kui tohib tarvitada seda kulunud lauset — hoida teises käes püssi. Igal vähimalgi eemaldumisel asunduse elumajast kantakse relvi kaasas. Kui naised rohivad apelsiniistandust või kõögivilja-aeda siinsamas peahoone taga, ikka on neil enestel — kui nende hulgas on noori ja laskeoskuslikke — püssid kaasas või on valvamas meesvalvurid.

Seejuures tuleb ometi teha vahet ametlike abipolitseinike ehk gafiiride ja lihtsate asunduste püssimeeste-valvurite ehk schomer'ite vahel. Viimased on vaid asunikud, kellele inglased on annud relvaomamise õiguse. Esimesed omavad kohustusi ka võimude ja üldise julgeoleku suhtes, teised on valvamas vaid oma varandust.

*Kõige kindlam sild üle
„puuduse- ja varjude oru“*

on

«EEKS-MAJA»

elukindlustusepoliis

Aga kui kuski on midagi paremat ees — on see siis kas rahvakogunemine mõnel pidustusel, mõne uue ettevõtte rajamisel, mõne ühissetevõtte teostamine, näit. pika niisutuskraavi kaevamine — siis voolab sinna kokku nii gafirim kui ka schomrim kogu ümbruskonnast, et olla ühtlasi abiks ja kaitseks. See võitlusvalmitte meeste juuresolek näib neid mitte üksnes julgustavat, vaid ka andvat üldse enesekindlust tulevikku ja usku oma rahvuse elujõulikkusse ja uuestisündi.

Sest kaksiksümbol „mõõk ja kellu“ on jälle tõstetud ausse Palestiina juutkonnas. Ma ütlen — juute võib vihatagi, aga seejuures ei saa teha olematuks seda suurt andumust, millisega praegune generatsioon Palestiinas töötab. See seal praegu on tõesti, nagu rohkem kui paari tuhande aasta eest, Neemia ajal: „Ja sellest päevast sündis, et pooled mu noorist mehhist olid tööd tegemas, ja pooled neist pidasid niihästi piike, kilpe kui ka ambusid ja raudriideid; oma ühe käega tegid nad tööd ja teisega hoidsid nad viskoda...“

Kaitsmisevahendid ja relvad on muutunud. Aga öö, mis võlvub valvurite üle, on seesama. See on raske katsumine, mida juudid seal praegu üle elavad, ja kui nad peavad sellele vastu, võivad nad olla uhked.

„Ka sellel ööl loobume oma unest ja seisame vahil viljapõllul. Pulsst lööb, kõrvehääled, ahned saagi ja vere järele, muutuvad valjudeks meie vastu. Loobuda unest... vana isa ja ema eest... Puukooli eest, apelsinide ja viigipuude eest, mis võrsuvad meie valvates... Vilja eest, mis kuld-sena ootab uut traktorit... Unest loobuda ka sel ööl, meie karja eest, kes on väsinud, nagu melegi, künnist... Loobuda ka sellest ööst! Mäga, elukaaslane, mäga kartuseta enese pärast, kartuseta lastemaja pärast ja selle pärast, kes seal magab — meie poeg!“

See on vaba tõlge ühest Palestiina praegusest lauldavast laulust. Ja see iseloomustab kujukalt sealseid meeoleolusi, samuti ka olukordi, millistes neil püssidega juutidel tuleb seal elutseda ja ehitada.

Uus trükiseadus Eestis ja Lätis

Balti ajakirjandusliidu tööst 1938. a.

Elmine aasta pärandas 1938-le ägeda Eesti-Läti sõnasaõja, mida Balti ajakirjandus-entente'il lahendada tuli.

Põhjuseks olid Eesti koolid ja Liivi hõim Lätis, millest Eesti ajakirjanduses kurdeti, et neile liiga tehakse. Teatavat pidet etteheidetele olid annud ka mõne autoriteetse lätlase põhimõttelised nõuanded: eestistage teie Eestis omad lätlased, meie Lätis lätistame omad eestlased, ja asi joones.

Eriti õli tulle oli veel valanud meie Tartu folkloristi dr. O. Looritsa väljasaatmine Lätist, kus ta liivlasi oli külasthanud. Talle pandi süüks üht Lätile mitte just sõbralikku artiklit, mis Tallinna „Päevalehes“ O. L. nimetähtede all oli ilmunud. Läti poolt mõnati hiljem, et asjas on eksitud, inkrimineeritud artikkel kuulus kellelegi teisele.

Nähtavasti pahameelest väljasaatmise üle avaldas dr. O. Loorits siis raamatu „Liivi rahva mälestuseks“, kus Läti kohta kasutatakse mõnd krõbedat ütlust. Eesti võimud ei lasknud seda müügile enne, kui mõned lehed raamatust välja kisti.

Balti ajakirjandus-entente'i Läti rahvuskomitee pani Eesti komiteele ette tüliasju kontsiliatsiooni ehk vahekohtu teel lahendada, kusjuures Läti on valmis seks korraldama mõlema poole ajakirjanike ankeetreisu vaidlusalustesse kohtadesse.

Eesti poolt võeti ettepanek vastu, et aga mitte mõlema riigi ametiasutuste läbirääkimistesse, mis samades asjades käimas, vahele segada, lükati ankeet edasi kuni nende läbirääkimiste lõpuni.

Nagu välisminister K. Selteri kõnest 18. okt. 1938 võib järeldada, pole need ametlikud läbirääkimised veel lõpule jõudnud. Küll on aga vahepeal liivlaste asjus samm edasi jõutud seega, et pärast prof. L. Kettunen'i külaskäiku Läti valitsus omalt poolt 15.000 latti ohverdas Liivi rahvamaja heaks, millele 1938. a. sügisel Läti välisministri Muntersi poolt nurgakivi pandi.

Kuna Balti ajakirjandus-entente'i ülesannetes kuulub ka informatsioonivahetamine ajakirjanduse olude üle, siis võiks meele tuletada, et 1938. aastal mitte ainult Eesti, vaid ka Läti sai uue trükiseaduse. Lätis lõppes nimelt 15. veebruaril 1938 sõjaseadus, mis 1934. a. 15. mai riigipöördest saadik kehtinud. Seda asendati siis seadustega avaliku julgeoleku, ühingute, ajakirjanduse ja trükikodade kohta.

Nende seaduste otstarbe ütles avalike asjade minister A. Behrsinš olevat, et autoritaarne põhimõte kogu Läti avalikku ellu sisse kasvaks. Neis olevat märgata teatavat valjust, mis olevat aga tarvilik, et inimestele, kes avalikust elust aktiivselt osa võtavad, ka enam vastutust peale panna.

14. veebr. 1938. a. ajakirjandus-seaduse iseäralduseks on, et ta ajakirjandusele esitab mitte ainult organisatoorilisi-tehnilisi, vaid ka vaimseid juhendeid. Seaduse § 12 ütleb, et perioodilise väljaande ülesandeks on soodustada 15. mai aadete juurdumist rahvasse — rahva ühinemise ja üksmeele arendamiseks.

Ajalehed hakkavad ilmuma mitte, nagu enne 15. maid 1934, registreerimise, vaid loaandmise korras. Vastutav toimetaja vajab kinnitamist avalike asjade ministriumilt. Ajalehed ei tohi avaldada kirjutusi, mis valitsuseliikmete tegevust valesti valgustavad või Lätimaa, tema ajaloo, majanduse ja rahva üle ebaõigeid andmeid levitavad. Ka ei lubata põlglikku ega kurja poleemikat teiste perioodiliste väljaannetega.

Perioodilise väljaande esimesed 16 eksemplari ja mitteperioodilise 11 eksemplari saadetakse viibimatult võimudele. Väljaande tiraaž lastakse trükikojast välja alles siis, kui võimudelt on saadud kviitung nende sundeksemplaride vastuvõtmise üle, mis perioodilise väljaande puhul peab antama 24 tunni, mitteperioodilise puhul 7 päeva jooksul. Ei anta seda mitte, siis tähistab see avalike asjade ministri keeldu trükitud väljaande levitamiseks.

Seaduse nõuetest mittekinnipidamise eest võib avalike asjade minister administratiivselt karistada vastutavat toimetajat, väljaandjat või mõlemaid koos rahatrahviga kuni 1000 latti või arestiga kuni 3 kuud, kui kriminaalseadustik ei näe ette kõrgemaid karistusi; võib nõuda vastutava toimetaja vahetamist või tühistada lehe loa. Avalike asjade minister annab ka lähemaid instruksioone selle seaduse piirides.

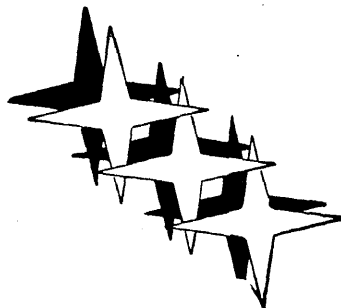
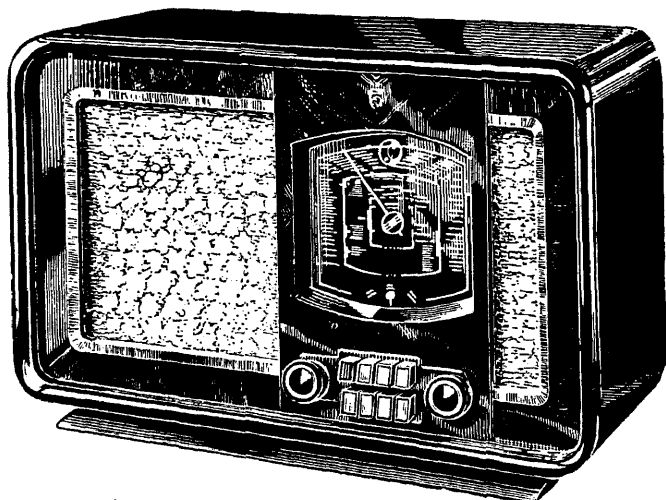
TAIMEVÕID

Leedus on kehtiv trükiseadus samuti rajatud autoritaarsele põhimõttele, kuid on oma määru-tes liberaalsem Läti omast. Nimelt ei kirjuta ta ajalehetele ette nende vaimset suunda, vaid tõmbab ainult piirid, kust nad ei tohi üle astuda. Seega on seal võimalik ilmuda mitme legaliseeritud voolu häälekandjail.

Ka säilitatakse seal ajakirjanduse kohtuliku vastutus. Autoritaarne põhimõte avaldub peamiselt nn. valitsuse interventsiooniõiguses, m. s. õiguses nõuda teatava ametliku materjali, eriti riigipea kõnede avaldamist. L.

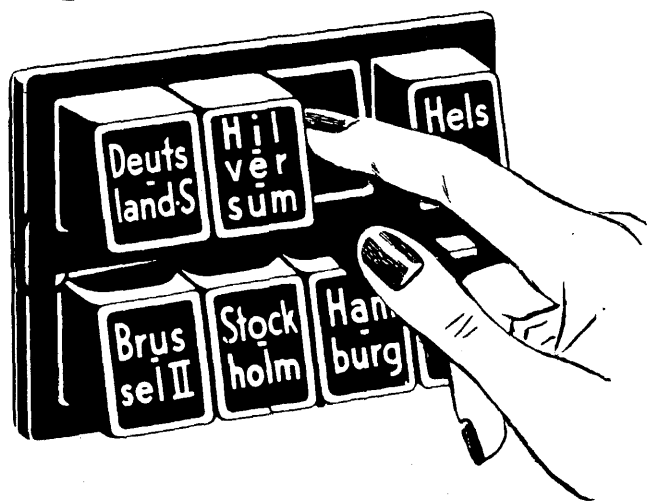
PHILIPS tüüp 660

peenmehaanika tippsaavutus

Jatkub sõrmesurvest,

ja üks kaheksast valitud «lemmiksaatjast» häälestatakse ainulaadse täpsusega naudingurikkaks vastuvõtuks. See suure tundlikkusega super, eriti väljaarendatud lühilaineosaga, teeb selle vastuvõtja moodsaimaks, suurepärasemaks 1939. a. raadioaparaadiks ja silmapaistvamaks kaunistuseks igale moodsale kodule!

4 + 2-lambiline superhet. Pre-Ampli astnega, kahinate kõrvaldamiseks.

Kaheksa survenuppu mugavaks ja täpseks vastuvõtuks.

Erakordne vastuvõtt lühilaineil, võrdses stabiilsuses teiste lainealadega.

Viimistletud ülekandekvaliteet ja helipuhtus moodsaima lülituse ja valjuhääldaja tõttu.

Silmapaistvalt kena ja harmooniline väliskuju päikeseskaalaga.

PHILIPS

Hind kr. 345.— vahelduvvoolule ja alalisvoolule vibraatoriga
kr. 25.— kallim.

Poliitilisi tõmbetuuli svises Leedus

(Ajakirjaniku matkamärkmeid)

NAGU kohiseb võimsasti sügistormine meri, saates oma vahutavaid laineteharju vastu kaljust kallast, nii paisus hiiglaslikuks kõnekooriks kümnete tuhandete vaimustatud ter-
vishüüd:

Žiž—ma—ras, Žiž—ma—ras, Žiž—ma—ras...

Orkestri marsihelid ja kõik muu kadus sellesse ekstaaslikku vaimustustorni, nagu jõuetu piiksumine ilma vajalise kõlapinnata.

See oli Kaunase raudteejaamas. Rongist väljudes haaras see võimas rütm vastupandamatult igauhe, vastupandamatult liikusid kaasa inimla-
viiniga linna poole, kõrvus vahetpidamatult müri-
sedes.

Žiž—ma—ras, Žiž—ma—ras, Žiž—ma—ras...

Meile, eestlasile, tundus selline protsessioon esialgu pisut erutav, tekkis viivuks isegi väike kahtlusesädemeke, kas head leedu patriooidid ei tee jälle ehk mõnd riigipööramiskatset.

Seesuguse magamata pea väljamõelduse hajutas aga kohe üks vormirõivais leedu kaitseliitlane, kelle poole pöördusime selgituse saamiseks.

— Rahvas avaldab lugupidamist ja vaimustust Žižmarasele, kes koos teiste leedu sportlastega Vilmost on saabunud Kaunase olümpiale, — tõtab küsitav meile sõbralikult seletama.

— Ons siis too härra Žižmaras nii väga välja-
paistev sportlane, et teda võetakse vastu nii tormiliselt ja kogu tee kantakse kätel, — suvatseme uuesti küsida oma naabrilt.

— Seda just mitte, kuid manifestatsioonil on teine põhjus, vastab ta paljutähendavalt.

— Milline, kui tohib küsida?

Aga enne kui me sellele küsimusele vastuse saame, muutub meie seni sõbralik kaaslane korraga märgatavalt tagasitõmbuüks ning vastuse asemel esitab meile hoopis vastuküsimuse:

— Jaa... Andestage, palun, näen, et olete võõrad... Kui tohin küsida, kust maalt? — Kuulnud meie vastuse, muutub mees jällegi üpris jutukaks ja jätkab oma selgituskõnet:

— Žižmaras on mees, kes julgesti välja astus Leedu rahva au kaitseks ühe ülbe poolaka vastu. — Niisiis. Nüüd mõistame mehe taktikat ettevaatlikkust.

— Nii et asjal on siis poliitiline maik man?

— Nii see on.

— Kuidas see lugu siis juhtus?

— See oli ühes Vilno kohvikus. Üks poola ohvitser on teinud jämeda väljenduse leedu rahva aadressil, — ja ilmselt selleks, et Žižmarast kui leedulast solvata. Žižmaras aga oli mees, kes ei kohkunud tagasi oma rahvuse au eest välja astumast — tõusis lauast ja virutas hoobi näkku poolakale.

— Ja millega seesugune asi lõppes?

— Lõppes kahevõitlusega, milles Žižmaras ta-
sus kätte oma rahvuse au solvamise.

— Aga kas sellest ei tekkinud komplikat-
sioone?

— Ei mingisuguseid, sest oli ilmne, et poola-
kas oma sündsusetu käitumisega oli vaieldama-
tult süüdi ja oma karistuse sai kõigiti teenitult. Kui Poola võimud Žižmarase suhtes oleksid võt-
nud tarvitusele mingisuguseid abinõusid, oleks
see olnud ju lausa ülekohus.

Nii siis peegeldus selles protsessioonis ja mee-
leavalduses pisut poliitilist kõrgpinget Leedu-
Poola vahekordadest.

*

Suvised olümpiapäevad Kaunases olid kahtle-
matult ühtlasi suureks Leedu rahva rahvusliku
iseteadvuse ja ühtekuuluvuse demonstretsiooniks.
Leedu rahvas võis nel päevil tunda oma tõelist
suurust ja jõudu, ta võis veenduda, et peale 2,5
miljoni leedulase, kes elab kodumaal, teist sama-
palju leedu südameid tuksub laialipillatult üle
kogu maailma. Välisleedulasi elutseb ainuüksi
Ameerikas 1 miljoni ümber. Olümpiapäevadel
märgiti huumorimeelega, et suurim leedu linn ei
ole Kaunas, vaid Chicago, kus elutseb mitu korda
nii palju leedulasi kui Kaunases. Selles mõttes
oli päris huvitav jälgida Ameerika leedulaste
kontserti Kaunase suveteatris, kus nad pakkusid
kodumaalastele küllakosti. Kuigi välisleedulased
on südameilt jäänud leedulasiks, on nad muide
omaks võtnud moodsa elu rütmi. Nende rahvalau-
luainetel komponeeritud viisid meeldisid rahvale
väga, kuid ajasid marru ühe osa arvustajaid, kes
neid laulukesi nimetas leedu rahvalaulu profa-
neerimiseks.

*

Kuna olime Kaunases jälginud leedu rahvus-
likke tundepehanguid, siis, jõudnud Leedu ajakir-
janike kaunisse kodusse Giruliais, avanesid meile
ahvatlevad võimalused tutvuda vahenditult Leedu
maa (peamiselt just Klaipedamaa) looduslike hü-
vede ja võludega. Selles abistasid meid Klaipeda
leedu ametivennad kogu sõpruse ja innuga. Et
aga seal südasuvisest poliitilisest „hapukurgi-
ajast“ hoolimata sai ka tunda kaunis kenakest
„tõmbetuult“, see peaks olema arusaadav eriti
nüüd, kus äsja lugesime Havasi teate sunnitöö-
vanglast amnesteeritud Klaipedamaa rahvussot-
sialistide juhi dr. Neumanni paroolist oma kor-
rapidajate korpusele:

„Meie marssimine alles algab!
Issand, tee meid vabaks!“

On arusaadav, et meile, eestlasile, kes me
pikki aastaid oleme elanud suurema sisepoliitilise
pingeta, isegi „vaikivas olekus“, selline poliitiline
kõrgpinge osutub isiklikult küllaltki erutavaks,
aga ühtlasi ka kujukaks näiteks sellest, kuivõrd
pinevaks võivad kujuneda rahvusküsimused eri-
mais.

Leedu tütarlaps rahvarõivais.

Soodsaks võimaluseks olukorra tutvumisel osutus kalurite pidu. Väliselt lihtne kaluritepidu omas aga tugeva annuse poliitilist värvingut. Nimelt selles mõttes, et siin oli tegemist leedumeelsete kalurite seltsi üritusega, kes töötab koos Suur-Leedu organitega, ega lase end juhtida rahvusotsialistlikku sõiduvette.

Kalureid kogunes kogu ranniku ulatuselt Klaipedasse, kust rataslaeval asuti teele mööda maalilist Kurši lahte Kinteni poole, kus toimus pidu lipuõnnistamise ja kõnedega. Igal sammul võis märgata lõhet, mis lahutab selle 58 km pikuse ranniku kalureid, kes Nemerstist kuni Nidani kuuluvad Klaipeda autonoomse piirkonna alla. Kui meil kuskil rannas peetakse pidu, siis on seal koos kogu ümbruse vanad kui ka noored. Klaipedamaal aga tuleb arvestada rahva poliitilist kuuluvust. Nii tulid suurtest kalurite küladest Kurši Nerijalt peole vaid üksikud kalurid, teisalt jälle kogu küla, nõnda, kuidas lubas kellegi meelsus. „Sakslased“ korraldavat jälle teinekord oma peo.

Igal juhul on Leedu organid Klaipedamaal loonud vastukaalu saksa mõjudele, mis oli arenenud juba nii kaugele, et Leedu võimused püüti igal sammul ignoreerida. Nüüd on leedu rahvuslastel ka Klaipedamaal oma organisatsioon — „Santara“, mis tõlkes tähendab ühendust. „Santara“ on õieti oma ülesehituselt peagu sama, mis meil kaitseliit, kuid selle vahega, et see taotleb aktiivselt ka puhtpoliitilisi ülesandeid, kuna meie kaitseliit piirdub rohkem sõjalise väljaõppega. Riietatud on kõik santaralased tagasihoidlikku ja soliidsesse tumerohelisse vormi, mis vihjab heale maitsele. Kinteni rahvusmeelsete kalurite pool oli meil võimalus kokku puutuda „Santara“ liikmetega ja selle organisatsiooni juhiga. Viimaseks osutub üks Klaipeda kubeneri lähemaid kaastöölisi, aastatelt alles üsna noor, kuid sugestiivse mõjuga kõnemees. Kuigi meie eestlastena ei saa-

nud aru tema kõne sisust, kiskus ta meidki kaasa oma haarava ettekandega.

Sellelt huvitavalt kaluritepeolt, kus avaldus leedu rahva omapäraseid kombeid ja traditsioone, hiljem autol sõitu sisemaale sooritades elasime kaasa Saugai alevikus kogu selle ümbruse santarameeste kogunemise ja ülevaatuse organisatsiooni juhtide poolt. Muuseas olgu siin vahemärkusena mainitud, et üks santaralane juhtkonnast meile lõbusa üllatusena demonstreeris oma head eesti keele oskust — vahvalt lauldes maha laulu „Kaldest karujahimehest“. Jutlemisel selgus, et mees oli skautjuhina viibinud mõningad aastad tagasi Pärnu jamboreel, kus oli selgeks õpitud veel nii mõnedki eestikeelsed laulud, mis tähelepandaval kombel seni on meeles püsinud.

Vestlesime Saugai santara-juhiga, kes kutselt on erakooli õpetaja, Klaipedamaa poliitilistest oludest ja muredest. Kuigi enam kaua aega ei ole korraldatud rahvaloendust, on ilmne — arvab ta —, et Klaipedamaa elanike enamus kuulub leedu rahvusse. Leedupäraseid perekonnanimesid on absoluutselt ülekaalus sakspäraseist nimedest. Kuid häbenetakse olla leedulane! Salatakse maha tõeline rahvus, et olla midagi „peenemat“, nagu meie seda kurbloodust oleme näinud omagi „kadakate“ juures. Klaipedamaal mängib sellist „kadakasaksa“ suur osa rahvast. Koduse keelegi suhtes tõendatakse, et siin leedu keel esineb võrdset saksa keelega, samuti nagu ametlikuski asjaajamises. Ka valimiskasti juure minnes või teisiti poliitiliste küsimustega kokku puutudes Klaipedamaa rahvaenamik omab tugevat saksa-meelset orientatsiooni.

Klaipeda maapäeval on sakslased rõhuvas ülekaalus. Saksa propaganda mõju Klaipedamaa leedulaste keskel on olnud väga intensiivne ja hästi läbimõeldud. Et rahvusküsimust mitte seada väga hädaohtlikult, püütakse Klaipeda leedulastest teha mingi iseseisev natsioon. Väidetakse, et Klaipedamaa leedulane ei ole leedulane ega ka sakslane, vaid klaipedamaalane. Sellega loodetakse Klaipedamaa leedulasi neutraliseerida Suur-Leedust. Kuid hoolimata igasugustest abinõudest, mis sakslaste poolt on tarvituks võetud Klaipedamaa leedulaste saksa sõiduvette juhtimisel, näib rahvusliku tunde ärkamine leedulaste hulgas üha enam maad võtvat. Leedu rahvuslikud organisatsioonid on asunud elavalt tegevusse ja juba praegu on tunda tõhusat vastukaalu natslikule saksa propagandale. Vastulööki antakse samade relvadega, mida on tarvitatud vastaste poolt. Need on: kool, kirik ja majanduslikud toetused. Kuna koolikorraldus allub kohalikule omavalitsusele, kus istuvad sakslased, kes koolidesse määravad õpetajaiks samuti sakslasi, siis on leedumeelset vastukaaluks avalikele koolidele hakanud asutama erakoole, kus valitseb rahvuslik vaim. Riigikassa ja maapank on Klaipedamaale juhtinud viimasel ajal rohkesti raha, mille abil pannakse liikuma rahvuslikke ettevõtteid, toetatakse laenudega kalureid ja põllumehi, ehitatakse terved linnaosad uusi maju, mis antakse ametnikele ja töelistele omandiks väikese sissেমaksuga.

Kuigi põlvnenud puht-leedu tüvest, on Klaipedamaa leedulased sugulussidemete kaudu seotud rohkem Saksamaaga kui Leeduga, ja nende isad, pojad ja vennad on langenud Saksamaal, võideldes Saksa vägedes. Pealegi on Saksa riik praegu oma vägevuse tipul ja natslik propaganda

seevõrra tugev, et nõuab suurt mehisust end selles olukorras leedu patrioodiks tunnistada ja selleks jääda. Väike ei ole nende arv siiski mitte. Seda võis kõige muu kõrval oletada ka sellest, kuidas rahvast voois rongkäigus jaanitulele, kus leedu rahvatantsude ja -lauludega süvendati isamaalisi tundeid. See õine tõrvikutega rongkäik peoplatsile jättis kauni mulje.

*

Jättes kõrvale poliitilised tuulepuhangud, on muide kogu suvine Klaipedamaa, eriti selle rannik, nagu suur maapealne paradüüs. Imekaunil maastikul asetsevate hästikorraldatud talude ümber võib kõikjal silmata kurekarju, kes — laskmata segada end inimeste ja loomade lähedusest — otsivad endale toitu või tukuvad järelemõtlikult ühel jalal. Harva on näha niisugust taluhoonet, mille katusel ei leiduks kurepesa. Seesugune kure-idüll on meile, eestlasile, esialgu nii võluv ja haruldane, et oma vaimustuspuhanguga satume klaipedamaalasest ametivenna naeru alla, kes selles omapärasest vaatepildis ei oska leida midagi imestamisväärset, ja vaid lakooniliselt seletab: — tuleb lihtsalt sellest, et on palju konni.

Edasi haarab meeli Klaipedamaa rannikujoon. Päikesekettast kuumutatud lõputut liivaranda uhuvad siin Balti mere võimsad vood, mis otse avatlevad karastavale suplusele. 90 km pikkuse Leedu rannajoone uhkuseks on aga selle ränddүүnuid, mis on kõrgemaid ja omapärasemaid kogu Euroopas ning sellistena on tuntud Põhja-Sahara nimetuse all. Kogu rannikut aga palistab suurepärase pargitaoline mets hästikorraldatud teedega, mis võimaldab sooritada pikki ja mugavaid

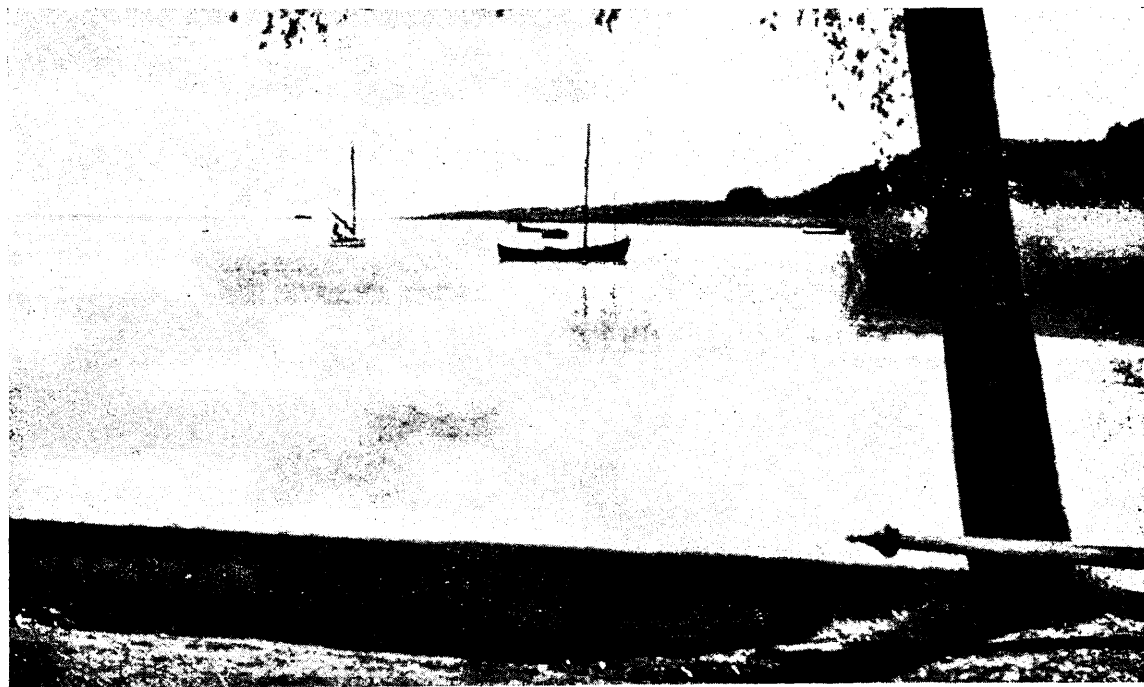
jalutuskäike ühest suvituskohast teise. Need suvituskohad Leedu rannikul on headeks puhkepaikadeks paljudele tuhandetele.

Kui kõnelda Leedu rannajoonest suvemõnude ja omapärasuse mõttes, siis terve tosina suvituskohade hulgas leidub kaks ehtsat pärli — Nida ja Palanga — kuhu meie ka sooritasime oma matka. Nida on Kurši Nerija 50 km pikkuse Leedu osa viimane suvituskoh, mis on arenenud vana-leedu stiilis ehitatud kaluriküllast. Nidas on ränddүүnuid saavutanud suurima kõrguse ja neilt avaneb tore ülevaade kaugele ja kaunile ümbrusele.

Teise teekonna sooritasime Leedu ranniku idapoolsesse suvituskoh, Palangasse. Kuna mainitud suvituskoh ei kuulu enam Klaipedamaa administratiivpiiridesse, valitseb siin täieline israeliitide hegemoonia. Nagu kõikjal mujalgi, on nad end ka rannaliival sisse seadnud õige mugavalt, nii et Aadam ja Eeva neid siin nähes kades-tada ja punastadagi võiksid. Kuid rand on siin oiuline. Harukordselt lai plaaž, varjatud kõrgete dүүnidega, pakub toredaid päikesevannide võtmise võimalusi. Teiselt poolt osutub esmakordselt Palangat külastajale kahtlematult huvipakkuvaks ajaloolise Birutee mäkke ronimine, poola vürsti Tiškeviciuse lossi ja pargi külastamine ja hiigeltulikahjus hukkunud linnaosa vaatamine.

*

Kõigist kokkupuuteist leedu haritlaskonnaga ja vaimuelu esindajatega, mis meile osaks sai, osutus eriti sümpaatseks kohtamine väljapaistva leedu kujuri Petras Rimšaga. See kohtamine sündis täiesti juhuslikult ühes Kaunase kohvikus, kus istusime prof. Martinonise külalistenä — peletades suvist leitsakut jäätisega.

Suvine idüll kaunil Leedu rannikul.

See leedu kuulsamaid kunstnikke, kelle tööd on leidnud erakordset tähelepanu mitte üksi Leedus, vaid ka kaugel väljaspool, on isiklikult tagasihoidlikkuse kehastus. Kuid kogu ta olemuses kõneleb sügav kunstnikuhing ja arenenud kunstimeel. Ta on alles hiljuti saabunud tagasi Ameerikast. Tagasihoidlikult räägib ta oma kunstinäituse edust kaheksas Ameerika linnas. Kuulsaks sai Rimša 1907. a. oma tööga „Leedu kool“, kus on kujutatud ema lapsele voki taga lugemist õpetamas, milles leidis sümbolse väljenduse leedu

rahva tung hariduse järele. Neli aastat hiljem saavutas ta oma „Kündjaga“ uue suure kunstilise võidu. Hiljem ta töötas Berliinis, külastades aeg-ajalt Pariisi, Londonit ja Rooma.

*

Võttes kokku muljeid Leedus ja Klaipedamaal veedetud kahest nädalast, võib soovida vaid üht — et avaneks võimalus uueks matkaks sellele kaunile maale, sõbraliku ja edasipüüdliku rahva keskele.

TÖMMU
Ekstra
ERI-PRUUL

SANGAR
KANGE ÕLU

MAHLAJOOGID • MÕDU
SIDRUNHAPPEJOOGID

Pärnu Linatööstuse A-S.

Pärnus, Rääma tän. 38.

Telefon 125.

Soovitab oma tööstusest:

Linast lõnga ja niiti. Pesuriiet, pleegitud ja pleekimata. Mustriilisi laudlinu, salvrätte, käterätte. Voodilina-, käsitöö-, särgi-, presendi-, madratsi-, põranda- ja vaheriiet.

Rahvariideks: seelikuriiet, plusiriiet, kampsuniriiet jne.

EAL tegevus möödunud aastal

Eesti Ajakirjanike Liidu tegevuses eelmise aasta detsembrikuust käesoleva aasta detsembrini esineb kaks märkimisväärset silmapilku. Esimene neist puudutab ajalehe „Vaba Maa“ sulgemist sisekaitseülema otsusega 5. märtsist s. a., teine riivab aga otseselt kõikide päevalehtede toimetuste koosseise ajalehtede üleminekuga hommikusele ilmumisaajale.

Ühenduses ajalehe „Vaba Maa“ sulgemisega esitas nimetatud lehe toimetuse ühise kirja liidu juhatusele, paludes viimast astuda vastavate võimude ees samme tööta jäänud ajakirjanike kutsehuvide kaitseks. Neist ajakirjanikest kuulus 15 liitu. Küsimus oli lähemalt arutusel liidu juhatuses, kes otsustas pöörduda siseministri poole, juhtides tähelepanu „Vabas Maas“ töötanud ajakirjanike ja nende perekondade aineliselt raskesse seisukorda sattumise võimalusele. Ühtlasi otsustati paluda siseministrit leida võimalusi vabanevaile ajakirjanikele nende kutse alal töö jätkamiseks. Viimaste puudumisel leida töövõimalusi teistel vastavatel aladel. Märgekirja esitamiseks moodustati komisjon koosseisus: J. Taklaja, G. Rahnulo ja H. Laanest.

29. märtsil võttis siseminister K. Eenpalu delegatsiooni vastu, kuulates ära viimase seletused ja lubades olukorra lahendamisel abiks olla. Minister tundis huvi selle vastu, kes „Vaba Maa“

toimetuse liikmeid võiksid vajada uut kohta ja märkis toimetuse koosseisust üles nende nimed, kes on EAL liikmed.

Kuna küsimus riivas teatud hulka liidu liikmeid, siis nende seisukorra ajutiseks kindlustamiseks ja vajaduse korral abistamiseks määras liidu peakoosolek 24. aprillil üksmeelselt 1000 kr. liidu tagavaradest. Tugedes seega liidu peakoosoleku rohkem moraalsele kui ainelisele toetusele võisid ajakirjanikud, keda võis tabada töötaolek, vaadata julgemalt tulevikku. Tegelikult kujunes aga olukord nii, et suuremal osal „Vaba Maa“ toimetuse liikmeil osutus võimalikuks jääda edasi töötama sama väljaandja teiste lehtede toimetustesse, kuna ainult kaks toimetajat jäid eemale, kuid neil õnnestus end mujal korraldada.

17. oktoobrist k. a. ilmuvad ajalehed „Uus Eesti“, „Päevaleht“ ja „Postimees“ varahommikul, kuna ajalehed „Rahvaleht“ ja „Uudisleht“ ilmusid hommikuste väljaannetena juba varem.

See asjaolu on asetanud nimetatud ajalehtede toimetustes töötavad ajakirjanikud asjaolu ette, et peale päevaste ülesannete täitmise tuleb teha ka hilisõhtust tööd, mis osal toimetajail kestab kuni kella 2 hommikul. Juba enne öötööle üleminekut asus seisukorda arutama EAL-i juhatuse, leides, et ajakirjanike rakendamine nende pingutaval tööalal ilma kindla puhkeajata ei ole nor-

Iga kodanik

NÕUAB JA KANNAB
ÜLDTUNNUSTATUD

JALANÕUSID
KAITSEMÄRGIGA

UNION

maalne. Seepärast otsustati saata väljaandjaile ja peaning- ning sotsiaalministrile selgitavad kirjad.

Väljaandjate tähelepanu juhiti sellele, et 1) ajalehtede üleviimisega hommikusele ilmumisaajale toimub toimetuste töö regulaarselt hommikul kella 9 kuni öösi kella 3; 2) toimetuste praegune koosseis ei võimalda tööd korraldada vahetuste kaupa nii, et suur osa toimetustes töötajaid ei oleks sunnitud töötama päeval ja öösi nii pika tööajaga, et see kestvalt ei kahjustaks tervist ja töövõimet, kõnelemata sellest, et öötöö on üldse kahjulik; 3) selles olukorras Eesti Ajakirjanike Liit otsustas paluda väljaandjaid leida võimalusi nende kahjustavate asjaolude vältimiseks. Üheks abinõuks oleks toimetuste koosseisude tunduv suurendamine. Kui see majanduslikel põhjusil osutub võimatuks, siis tuleks lehtede ilmumisaeg valida niisugune, et toimetuste tööaeg ei muutuks ajakirjanikele ülemäära koormavaks.

Peaministri ja sotsiaalministri tähelepanu juhiti sellele, et ajalehtede toimetustes töötajate töötingimused on öötöoga kujunemas seesuguseks, et need ei ole kooskõlas põhimõtetega, mis töökaitse alal kehtivad Eestis ja teistes riikides. Öötöoga muutub ebaõiglaseks olukord, et ajakirjanike kohta ei ole Eestis mingeid norme, mis kaitseksid nende tervist ja töövõimet. Ühtlasi paluti peaministrit kaaluda võimalusi seesuguste normide kehtimapanekuks.

EAL juhatus poolt astunud sammude tulemusena lükkasid väljaandjad lehtede hommikuse ilmumisaaja tähtpäeva nädala võrra edasi. Kuid sellest hoolimata ei pääsenud ajakirjanikud öötööst. Väljaandjad ei teostanud ka oma toimetuste koosseisude suurendamist. Millist mõju hakkab öötöö ajakirjanikele avaldama, on alles varajane märkida. Mainitud asjaolu on tõstnud radikaalselt päevakorrale ülesande astuda otsustavalt kõiki võimalikke samme ajakirjanike kutsekorralduse arendamiseks ja kutsekaitse süvendamiseks.

Liidu sisemise töö korralduses möödunud hooajal tuleb esijoonel nimetada Kose puhkekodu kasutamist. Liidu viimane peakoosolek määras, et puhkekodust võivad kortereid saada ainult liidu liikmed. Liikmete elamistingimuste soodustamiseks puhkekodus võimaldati teha teatav juurumaks, mistõttu liikmed said pansioni 35 krooniga kuus. Nii peakoosoleku kui ka juhatusel arvestuse järgi oleks see soodustus pidanud tunduvalt suurendama puhkekodu kasutamist liidu liikmete poolt. Tegelikult kujunes olukord aga teissuguseks — puhkekodu kasutajaid liidu liikmete seas leidus siiski vähe. Puhkekodu korraldamise alal teostas liit läinud kevadel puhkekodu üldistes ruumides täieliku remondi. Samuti remonditi ja korraldati saalimööblit. Kunstnik F. Randelilt ostis juhatus president K. Pätsi suure õlimaalisi portree, mis paigutati puhkekodu saali. Arvestades Kose suvituskoha ja puhkekodu üldisi hügieenilisi tarvidusi, ehitati möödunud

kevadepuhkekodu majadele ühine bakterioloogiline filter mustavee jaoks.

Puhkekodu kasutamist püüdis juhatus omalt poolt elustada, korraldades hooaja avakohvi kutsutud külalistega ja suve kestel kaks kella- viieteed.

Kuigi Kose puhkekodu on mõeldud ainult suvehooajal kasutamiseks, on selle osaliseks kasutamiseks korraldatud võimalused EAL-i liikmetele ka teistel aastaaegadel. Kuna üldiste ruumide tarvitamiskõlblikena hoidmine suure määras ei osutu talvel läbiviidavaks, siis on sisustatud vajaliselt kaks ruumi väikeses majas, mis hoitakse ka tarvilikul määral soojad. Need ruumid on mõeldud liikmetele väljasõidukohana ja on eriti kasutatavad talvekuudel suusapordi harrastajaile. Kose kaunis metsamaastik ja ümberriietumis- ning soojendamisevõimalused peaksid pakkuma suusaportlasile küllaldasi võimalusi selle spordi harrastamiseks.

Läbikäimises teiste maade ajakirjanikega oleks märkida võidupüha ja ülerigilise lauulupeo puhul Tallinnas viibinud välisajakirjanike vastuvõttu Kose puhkekodus 25. juunil. Vahetusajakirjanikena võttis liit Kose puhkekodus vastu Leedu telegraafiagentuuri direktori Dailide'i abikaasaga. Meie poolt viibisid Leedu ajakirjanike ühingu külalistena Leedus toimetajad A. Grünthal ja H. Raudsepp abikaasadega. Eesti-Poola pressiliidu sõpruskomitee stipendiaadina elas Kose puhkekodus toimetaja W. Zcarnecki Varssavist. Poola-Eesti sõpruskomitee stipendiumi ühele Eesti ajakirjanikule Poolas elamiseks kasutas toimetaja A. Joonson.

Liidu majanduslikest ettevõtetest oleks märkida pressiballi korraldamist, mis aineliselt õnnestus paremini kui eelmisel aastal, kuigi ka 1937. a. pressiball oli oma tulemustelt rekordiline. Pressiballi heaks kordaminekuks aitas eelmiste aastate eeskujul otsustavalt kaasa daamide komitee, kes väsimatult pühendas oma jõudu balli kõigi ettevõtete korraldamiseks. Järjest suurenenas on ka kontakt liidu albumi „Õitsituled“ väljaandmisel lugejaskonnaga ja majandusringkondadega. Suvealbum „Ahoi“ jäi sedapuhku välja andmata.

Surma läbi lahkusid neli liiget: Selma Millend, Valter Pärtelpoeg, Edward Virgo ja Ferdinand Adoff.

Uusi liikmeid on juhatus võtnud liitu vastu 5. Liidu organid töötavad 1938. aastal järgmises koosseisus: juhatus esimees J. Taklaja, abiesimehed G. Rahnulo ja J. Kitsberg, sekretär H. Laanest, abisekretär Ev. Tammlaan, kassahoidja B. Karro, abikassahoidja A. Grünthal, raamatukoguhoidja K. Valdson, majakomitee liige O. Mänd ja ametita liikmed K. Kornel ja L. Johanson. Majavanemaks on H. Raudsepp, abideks K. Teder ja M. Kures. Revisjonikomisjon valiti tagasi eelmise aasta koosseisus: esimees M. Aitsam, liikmed G. Milvere ja A. Valgma.

S. V.

PÜHENDAGE

OMA VABA AEG PIKKADEL TALVEÕHTUTEL
MEIE ALGUPÄRASE KIRJANDUSE LUGEMISEKS!

A. Antson:	Kirg. Romaan	Hind broš. kr.	3.50
L. Anvelt:	Eluhirm. Romaan	" " "	2.50
J. Barbarus:	Kalad kuival. Luuletused	" " "	3.—
A. Gailit:	Isade maa. Romaan	" " "	5.75
A. Gailit:	Toomas Nipernaadi. Romaan	" " "	6.—
K. A. Hindrey:	Süüdmusteta suvi	" " "	3.50
K. A. Hindrey:	Ürmas ja Merike I	" " "	4.75
K. A. Hindrey:	Ürmas ja Merike II	" " "	4.75
A. Hinno:	Läti küttidega Maailmasõjas. Memuaarid	" " "	3.90
A. Jakobson:	Oktoobrituul I. Romaan	" " "	5.25
A. Jakobson:	Oktoobrituul II. Romaan	" " "	4.—
E. Kippel:	Kui Raudpea tuli I.	" " "	4.—
E. Kippel:	Kui Raudpea tuli II. 2. tr.	" " "	4.60
P. Krusten:	Pime voorus. Romaan	" " "	2.90
J. Kärner:	Tuuled pöörduvad läände. Romaan	" " "	3.75
J. Kärner:	Tõusev rahvas I. Romaan	" " "	4.50
J. Kärner:	Tõusev rahvas II. Romaan	" " "	4.35
E. Laaman:	Juhan Luiga elu ja mõtted	" " "	3.75
E. Laidsaar:	Viimne ring. Jutustus	" " "	1.—
Jakob Liiv:	Elu ja mälestusi. Memuaarid	" " "	3.50
Jakob Liiv:	Mälestusi lühijuttudes. Jutustus	" " "	2.75
O. Luts:	Tagala. Mälestused IX	" " "	2.50
O. Luts:	Sügis. Jutustus	" " "	2.50
M. Metsanurk:	Kutsutud ja seatud. 2. tr. Romaan	" " "	5.—
M. Metsanurk:	Soosaare. Romaan	" " "	5.50
K. Mihkla:	Tammsaare elutee ja looming	" " "	2.75
A. Mälk:	Avatud värav. Lugu minevikust	" " "	1.90
A. Mälk:	Rannajutud. 2. tr. Novellid	" " "	2.50
A. Mälk:	Taeva palge all. 2. tr. Romaan	" " "	4.50
A. Mälk:	Õitsev meri. 2. tr. Romaan	" " "	4.50
K. R. Pusta:	Kehra metsast maailma I. Mälest.	" " "	2.50
H. Pöld:	Sõdurikast. Romaan	" " "	2.—
M. Raud:	Kirves ja kuu. Romaan	" " "	4.50
M. Raud:	Turg. Romaan	" " "	3.50
R. Roht:	Elutee. Romaan	" " "	5.50
R. Roht:	Igapäevased inimesed. Romaan	" " "	4.50
R. Roht:	Ummiktänav. Romaan	" " "	4.50
A. Saarna:	Linn tellinguis. Romaan	" " "	3.—
R. Sirge:	Must suvi. Romaan	" " "	2.90
A. H. Tammsaare:	Hiina ja hiinlane	" " "	2.—
Fr. Tuglas:	Felix Ormusson. 3. tr. Romaan	" " "	2.25
Fr. Tuglas:	Teekond Hispaania. 3. tr. Reisikirjeldus	" " "	3.25
Fr. Tuglas:	Välke Illimar I. 2. tr. Romaan	" " "	3.—
Fr. Tuglas:	Välke Illimar II. Romaan	" " "	3.—
J. Vahtra:	Kuldne laev. Jutustused	" " "	1.—
J. Vahtra:	Ohvrikivi. Jutustused	" " "	1.—
P. Viiding:	Piinlikult hea tahe. Novellid	" " "	1.75
H. Visnapuu:	Saatana vari. Romaan värssides	" " "	3.75
E. õun:	Soomusrongil. Jutustus	" " "	1.—

O.-U. «NOOR-EESTI KIRJASTUS»

TARTUS, G.-ADOLFI 8. TEL. 2-66. POSTI JOOKSEV ARVE 2232

Selma Millendi mälestuseks

Ligi aasta tagasi, 25. veebruaril, lahkus ootamatu surma läbi Eesti väheseid kutselisi naisajakirjanikke Selma Millend (Miller), „Päevalehe“ toimetuse liige, aktiivseid EAL liikmeid ning trümaid Ajakirjanikkude Kodu elanikke.

Need, kellel oli võimalus aastate kestel kadunuga koos töötada, peavad tunnistama üksmeelselt, et Eesti ajakirjanike peres on küll õige vähe selliseid ametivendi või -õdesid, kes niisugusel määral ja nii suure kohusetruudusega anduksid oma tööle, kui tegi seda Selma Millend. Avalikud olles peame vist koguni ütleva, et teist sellist polegi enam meie hulgas. Selma Millendit töötamas nähes võis jääda uskuma, et ta elabki ainult oma tööle — nii kiindunud oli ta oma igapäevastesse ülesannetesse ja sagedasti otse koormas neid endale. Ja nii ongi jäänud kaastöötajale Selma Millendist mälu pilt, kus ta vahetpidamatult istub oma kirjutusmasina taga — hommikul ja õhtul, südapäeval ja väga sagedasti isegi öösi, ikka vaid kirjutades, kirjutades ja kirjutades.

Kõige selle juures ei muutunud kadunu sugugi selliseks puiseks või pealiskaudseks, keda me harilikult nimetame töö-masinaks. Ta oli vägagi ärgas reageerima kõigile elunähtustele, mida tõendas seegi, et ta peale oma otsekoheste ülesannete, tõlketööde, veel suuremgi innuga kirjutas päevakajasisid ja vesteid. Seejuures ikka jäädes naiseks, s. o. rohkem naisluigejate jaoks ja naise seisukohalt lähtuvaks — žanr ja ala, mis eesti ajakirjanduses pärast Selma Millendi kadumist on jäänud viljelematuks. Ning et ta nendes sagedasti tabas naelapea pihta, seda tõendab juba seegi, et ta oli toimetuses üks suuremaid postisaajaid — lugejad reageerisid tihti ta kirjutustele.

Kui nüüd olla siiras, siis peame, ajakirjanikud, iseenesest tunnistama, et me oma töörühmamiises ja kogu elu ja kõigi alade registreerimises, jälgimises ning kommenteerimises sagedasti muutume blaseerituks, pealiskaudseks, küünilisekski. Seepärast ka sagedasti meie omavahelised suhted on kuidagi pealiskaudsed, piirduvad vaid hädavajalisega, ega ole neis kuigi palju puhtsüdamlikust. Sest me elame ju rohkem teistele kui isenestele ja läheme läbi elu nagu mõnes väljavaatevagnis rongi eesotsas. Sellises kihutamises ning kõigest mööda ning üle ruttamises ei jää meil aegagi sügavamateks mõtiskeludeks, süvenemisteks asjade sügavasse olemusse.

Teisiti oli aga Selma Millend. Oma tapvas, ülirohkes töös suutis ta kuni lõpuni jääda sügavahingeliseks, ei kaotanud oma südamest naiselikku

osavõtlikkust ja seda hella südamevärisevust, mida me tunneme helluse ja emalikkuse nime all. See siirus vajutas oma pitsati ka ametivendade suhtumisele temasse — meie hulgas pole ühtki, kellel poleks säilinud temast ainult paremaid mälestusi ja kes ei sooviks temale kõike head sinna, kus ei nähta päikest. Ning kõik tunneme isendas, et meie keskel on jäänud üks koht täidetamatult tühjaks, ning meil kõigil on sellest otse füüsiliselt tunnetatavalt valus ja kahju.

Agas nii on ju ikka maailmas: südamlikumad ja inimlikumalt parimad kaovad nii vara ja valusalt meie hulgast. Meil, järelejäanutel, jääb vaid leinata ja valutava südamega soovida — nagu oleks sellest mingit abi:

Maga magusalt magamassa!

E. Jalak.

New Consolidated Gold Fields. Ltd.

Eesti osakond

Kontor: V. Viru 12, Tallinn

Vabrik: Kohtlas

Eesti parim bensiin

Eesti põlevkivisaadused:

BENSIIN, KERGED JA RASKED KUTTE-
ÕLID, IMMUTUSÕLI, KATUSELAKK,
MOOTORPËTROOLEUM, PIGI jne.

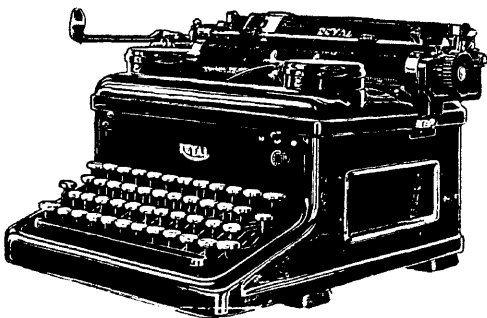
Edward Virgo't leinates

Edward Virgo, kes suri 28. aprillil 1938. a., oli üks neid mehi, kes oma visadusega end üles töötas silmapaistvaks ajakirjanikuks ja hiljem riigimeheks. Tema, nagu paljud teisedki, ei leidnud kohe oma õiget ala. Oli noores eas meremeheks ja vallakirjutajaks. Kui K. Päts asutas ajalehe „Teataja“, siis oli E. Virgo seal üks esimesi toimetusliikmeid. Siis hakkas teda meelitama lai maailm. Ta sõidab Pariisi, kus jätkab hariduse täiendamist sealsetes kõrgemates õppeasutustes.

Vahepeal olid üle Eesti kohanud 1905. a. sündmused. E. Virgo tuleb tagasi kodumaale ja asub tööle radikaalse ajalehe „Vaatleja“ toimetusse. Leht aga suletakse ja hiljem saadetakse E. Virgo Vene võimude korraldusel Eestimaalt välja. Ta läheb Soome, Rootsi ja Norrasse, siis Pariisi ja Londoni, tehes sealt hinnatavat kaastööd kodu- ja välismaa lehtedele.

Edward Virgo †

PARIM JA KIIREIM ON

ROYAL

KIRJUTUSMASIN

O.-d. Loun & Schitkou

TALLINN, NIGULISTE TÄN. 18

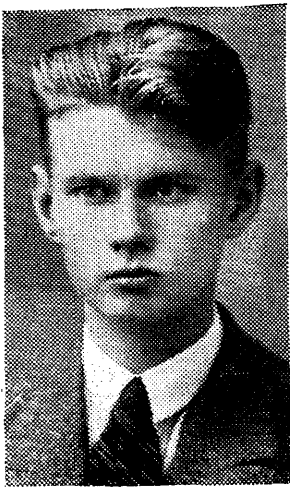
TELEFON
434-37

1909. a. näeme Virgot uuesti Eestis, kus töötab aastaid „Postimehe“ ja „Päevalche“ juures.

Ed. Virgo riigimehekarjäär algas 1918. a., millal ta Eesti välisdelegatsiooni liikmena sõitis välismaale Eestile iseseisvuse tunnustamist nõutama. Ta saavutaski Itaalialt 1918. a. Eesti de facto tunnustuse.

Varsti on ta jälle kodumaal, kus organiseerib telegraafi-agentuuri. Siis järgneb uuesti töö Eesti välisesindajana Londonis, Rootsis, Norras, Taanis ja viimati saadikuna Riias. Vahepeal ta oli välisministri abi ja mitme osakonna juhataja. Välisministeeriumi väliskaubanduse-osakonna direktori kohal tabas teda surm.

See on vaid kuiv vahejaamade loetelu E. Virgo kirevas ja töörohkes elus. Eesti ajakirjanduses mälestatakse teda kui viljakat päevakajade, reisikirjade ja poliitiliste artiklite autorit. Kirjandusse on Ed. Virgo jälgi jätnud tõlkijana, kes toimetanud eesti keele rohkesti Soome autorite töid ja Eesti autorite teoseid võõrastesse keeltesse. Kuigi Ed. Virgo juba pikemat aega oli eemal tegelikust ajalehetööst, siis ta ometi tundis oma kuuluvust sinna peresse ja oli Eesti ajakirjanike liidu liige. Ta sai 60 aastat vanaks.

Valter Pärtelpoeg †

Varakevadel, 24. märtsil 1938, kustus raske haiguse läbi Valter Pärtelpoeg. See oli tõtates käidud teekonna lõpp: ta oli üks neid noori, kel on alati rutt, alati käed talvil ülesandeid, — nagu aimates, et aeg on üürrike.

Ajalehetoimetusse tuli Valter Pärtelpoeg juba koolipoisina. 1927. aasta jaanuaris asus ta „Postimehe“ juure tööle, — algul stenografistina ja tõlkijana, peatselt aga leides endale ulatuslikumaid ülesandeid, mida ajalehetoimetus pakub alati inimesele, kes elu näeb lahtiste silmadega. Lõpetanud 1927. aasta kevadel keskkooli ja astunud Tartu ülikooli, küpseb temas peatselt otsus pühenduda ajakirjanduslikule tööle mitte enam ajutiselt, et leida majanduslikku võimalust õpingute jätkamiseks, vaid et näha selles töös oma pärisosa. Toimetuse liikmena, algul välismaa informatsiooni, hiljem Tartu teadete osakonnas, pühendus ta oma tööle suure kohusetundega, näidates oma noorte aastate kohta silmapaistvat küpsust elunähete hindamisel.

Energiat jatkus aga Valter Pärtelpoel veel paljaks muuks peale ajakirjaniku-töö ja õpingute ülikoolis. Eriti viljakalt töötas ta kaasa akadeemilise noorsoo organisatsioonides. Ta oli mitut puhku „Korp. Rotalia“ esimees, 1930. aastast alates üliõpilaskonna esinduse liige, töötades ühtlasi kaasa üliõpilaskonna juhatuses. Oli „Üliõpilaslehe“ peatoimetaja 1933—1937, võttis delegaadina osa üliõpilaspäevist, SELL'i ja CIE konverentsidest kodu- ja välismail. Ka siin näitas ta end alati eseseisvalt mõtlejana, selge ja arvustava pilguga seisukohti võtjana, olles oma objektiivse suhtumise tõttu sagedasti sillaehitajaks lahkuminevate rühmituste vahel.

Ametivennad toimetuses ja Eesti Ajakirjanike Liidus koos tema kaaslastega teistel tegevusaladel pidid valuliselt nägema, kuidas raske kopsuhaigus haaras oma võimuse selle inimese, kelle vaim pakitses töötahtest. Olgu ainsaks lohutuseks tema lahkumise puhul see, et Valter Pärtelpoeg võis oma teekonnale tagasi vaadata viljaka külvajana, kuigi see teekond lõppes juba enne jõudmist elu kolmandasse aastakümnesse.

Ärgu rohtugu tee tema rahupaigale Tartu Maarja kalmistul!

J. K.

Ferdinand Adoff †

14. oktoobril 1938. a. lahkus elavate kirjast Eesti Ajakirjanike Liidu liikmete perre kuulunud arhitekt Ferdinand Adoff.

„Ta oli üks suursugusemaid iseloomu,“ märkis Ferdinand Adoffi kohta üks ta paremaid sõpru alles hiljuti. „Ta oli heasüdamlik, ümbruskonda alati sõbralikult suhtuv inimene. F. Adoff jõudis elus edasi oma tööga, püüdmata sellega esile tungida ja silma paista. Tema sooviks oli hoiduda kõigest, mis võiks teda viia laia avalikkuse ette. Sellest siis ka tuli, et ainult tema paremad sõbrad teadsid, millise projekti kallal ta parajasti töötas või milline tema projekt on parajasti teostamisel. Isegi tema isiklikust elust teati teda ümbritsevate seas vähe.“ Kuid sellest hoolimata tunti teda ühe suursugusema iseloomuna.

Ajakirjanike-perega tekkis tal kõige sõbralikumaid sidemeid nagu iseendast. Oma suvised puhkepäevad veetis peagu alati Ajakirjanike Liidu puhkekodus Kosel. Kuuludes suurte malesõprade hulka, veetis ta ka siin suure osa oma vabadest tundidest malelaua taga.

Arhitekt Ferdinand Gustav Adoff sündis 24. mail 1890. a. Virumaal Roela vallas ehitusmeistri pojana. Õppis Rakvere elementaarkoolis, Rakvere linnakoolis, Tallinna Peetri reaalkoolis ja lõpetas 1918. a. Riia poliitehnikumi dipl. insenerina. Töötas raudbetoonehituste alal Peterburis ja Moskvas, oli mereasjanduse-peavalitsuse projekteerimisbüroo juhataja, pikemat aega Tallinna tehnikumi õppejõud ning tegutses kuni viimase ajani erapraktikas ehituse alal.

Oma tervisest ei kõnelnud ta tavaliselt teistele, kuigi tal sellega tegemist oli juba aastaid. Viimasel suvel viibis ta Kosel ainult päevi, sõites siis Elvasse otsima paremat õhku. Suvi kosutas, kuid ajutiselt. Haigus läks edasi oma rada. Ferdinand Adoff võttis veel sügisel ette pikema sõidu välismaale, lootes leida kosutust lõunamaa kliimas. Kuid tervis ei pidanud enam vastu. F. Adoff sulges oma silmad igavesele unele šveitsis 14. oktoobril 1938. a., kaugel kodumaast, kuhu ta alati oli soojalt kutsunud oma sõpru. Et tal oli palju tõsiseid sõpru, seda näitas pikk matuserong Rahumäele. Oli lõpmatult hilli ja niisama palju südamlikke järelehüüdeid.

S. V.

Mees kuldse sulega

Eduard Laamani 50 aasta sünnipäeva puhul

Ed. Laaman.

Peatoimetaja Eduard Laaman sai 12. märtsil 1938. aastal 50-aastaseks.

Sündinud Krimmi päikesemaa pojana, ei ole ta, asudes oma isade kodumaale Põhja taeva alla, siiski mitte kaotanud oma sädelevat temperamenti. Vähemalt ajaleheveergudel mitte.

Ed. Laamani juubelisünnipäeval ilmunud kirjutustes nimetati teda „kuldse sulega meheks“. Tundub, et see tiitel on hästi ära teenitud.

Kui Ed. Laamani arvamuste, nagu iga teiseigi inimese seisukohtade vastu, võidakse vaielda, siis on ometi kõigi poolt tunnustatud, et mis Laaman kirjutab, on hästi kirjutatud. Ja mitte ainult tabavalt ja vaimukalt, vaid kirjutus on ka küllaldaste andmete ja argumentidega varustatud.

Ed. Laaman on toonud meie ajalehtede juhtkirja uue stiili. Juhtkirjast on arvamisel olnud, et see on väga tark ja igav arutelu, mida pole kerge lugeda. Laaman tuli ja lõendas, et ka juhtkirjas võib tarvitada kerget, mänglevat stiili ja siiski suuri asju välja ütelda. Ed. Laaman asub oma aine kallale ilma sissejuhatusega ja mõne tabava võrdlusega, vanasõnaga või ka anekdoodiga haarab asjal otse sarvist kinni. Ja kui ta siis oma artikliga — mis pole kunagi pikk — on lõpule jõudnud, siis lugeja kas või tahtmatult nõustub ta väidetega.

Kuid Ed. Laaman pole ainult ajakirjanik, vaid ka ajaloolane, kelle nimi on lahutamatu seotud meie uusima ajaloo käsitlemisega. Ajalooharrastus on temas niisama vana kui ajakirjanik: juba 1915. a. ta koostab Tallinna linnavalitsuse üles-

andel teose „Tallinna linna majapidamine 1905—1915“. See oli vaid algus, millele hiljem järgnesid vene revolutsiooni ja iseseisvuse saabumise ajajärku käsitlevad teosed: „Maaküsimus ja maauuenduskavatsused“, „Eesti lahkumine vene riigist“ ja lõpuks „Iseseisvuse sünd“, mida võib lugeda meie oludes suureks uurimuseks. See Ed. Laamani teos jääb meil, ajaloolaste arvates, kauaks ajaks ületamatuks.

L. rohkearvulistest teostest võiks siinkohal mainida veel uurimusi Jaan Poska ja Juhan Luiga üle.

Nagu juhtkirjades nii ka ajaloolistes teostes pole L. kuiv argumenteerija, vaid oskab joonistada paeluvaid pilte ja näidata üksikasju, mis köidavad. Ta ei kuhja piasasju, vaid näitab kõige tähtsamat — sündmuste hinge.

Ed. Laaman pole nende paljude seast, kes kasutanud ajakirjandust hüppelauana kõrgetele kohtadele riigiteenistuses. Ajakirjanikuna ta ilmus 1912. aastal Tallinnas silmapiirile („Tall. Teataja“ toimetuses); muud ülesanded, tegevus riikliku aparaadi juures, viisid ta aastateks ära toimetusalua tagant, kuid hiljem ta tuli sinna jälle tagasi. Nüüd ta on juba 15 aastat järgemööda peatoimetaja, kuigi talle vahepeal on pakutud kõrgeid kohti.

Ed. Laaman on alles 50-aastane, temperamendilt ja vaimult aga veel noorem. Seepärast on kõik põhjused uskuda, et ajakirjanikuna kui ka ajaloolasena ta suudab veel palju pakkuda.

A. Süvalepal pool sajandit turjal

18. aprillil sai 50-aastaseks Arnold Süvalep (Schulbach), vaadates sellel tähtsal päeval tagasi viljarikkale ja töörikkale seljataha jäänud ajale.

Meheikka jõudmisega toimus Arnold Süvalepa elus tähelepanndav muutus: ta lahkus tööpõlult, millel kaks aastakümnet oli lõõnud kaasa meie avalikus elus — jättis maha ajakirjaniku elukutse ja siirdus riigiteenistusse.

Töörikkaid aastaid veetnud „Waba Maa“ toimetuses, kujunes tal südamlük side oma kolleegidega. Murdis teha tööd tööajal ja pärast tööaega, ees vanad ürikud, vanad kaardid ja käsikirjad. Andis vanale „Remingtonile“ tublisti valu ja meie kõik imestasime, et — helde taevast! — peab siis inimene alati ikka nii palju tööd tegema. Aga kui ilmus „Narva ajalugu“, siis olime Süvalepale uhked. Ja kui määrati talle ta ajaloolise uurimuse eest rahaline autasu, soovisime talle õnne. Nüüd teadsime, mis oli nende keskkõõni töötatud tundide hind.

Arnold Süvalep nägi ajakirjanduslikus töös kõrget kutsumust. Noorusliku tulisuse ja ägedusega võttis ta sageli sule kätte ning valmis meisterlik juhtkiri või joonealune.

Endise riigikogu päevil toimetatas ta „Vabas Maas“ parlamendiosakonda. See on tänuväärne ala igale ajakirjanikule. Tuleb osata parlamendi kantselei poolt antavat materjali siit-sealt natuke kärpida, panna sobivad pealkirjad ja vahepealkirjad ning niimoodi saab parlamendi koosoleku kirjeldusest kas kibe paskvill või muhe följetonistilis lugemine. A. Süvalepal olid need „nõksud“ selged ja teinekord võis lihtsalt imetella, kuidas lootusetult kuivast ainest sigines midagi mõnuga loetavat.

Ajalugu on Süvalepa hobby. Narvale on ta pühendanud kaks tüsedat teaduslikku uurimust, mis on teeninud hea kriitika. Süvaleppa tuntakse meil tubli eriteadlasena ajaloo alal ja loodan, et ei lase märgist möõda, kui ennustan temalt sellel teotsemisalal tulevikuski midagi põhjalikku ja hästi läbitöõtatut.

Kahju, et teda pole enam meie peres! Süvalepaga oli hea ja muretu bridži mängida — ta teoreetilised teadmised selle kõrge ja aadliku mängu juures ei jäänud maha praktilisest oskusest. Ja milline rõõm ja rahuldus on mängida mängu täiuslikult valitseva partneriga — seda teab iga bridžimängija.

Ja malet mängib ta ka oivaliselt. Kui tal veel oli kõvasti tegemist riigikogus, siis vehkis Süvalep kõvasti „pulki liigutada“. Revanšeeris mõnikord mõnele oma poliitilisele vastasele ruudulisel laual ja suhted olid jälle normaliseeritud. Toimetuses tegi ta kaasa kõik maleturniirid ja tuli võitjaks alati.

Ta tunneb suurt huvi sotsiaalsete küsimuste vastu. Ajakirjanike Liidus üritas ta pensionikassa või selletaolise loomist, lõi aga end läbi Kultuurtegelaste Pensionikassa juhtiva tegelase. Pärinud on ta oma sotsiaaltegevuse-kalduvused arvatavasti sellest ajast, millal oli sotsiaalministri abi.

Ja nüüd on ta jälle sotsiaalministeeriumis.

Paljud Sinu kolleegid toimetusest loodavad, et Sa kord võtad käsile Eesti ajakirjanduse võitlusriikka ajaloo koostamise.

Materjali on ju rohkesti ja viiekümneaastaselt need õiged tööaastad alles algavad. **E. R.**

H. Soosaare fotomontaaž pressiballiit 1938. a.

Pressiball on alati olnud meie seltskonnale suurimuseks, mida oodatakse. Rikkalik loterilaud, kõikide nõudeid rahuldav baar, väärtuslik tal. Te tulete ka 14. pressiballile 21. jaanuaril 1939. aastal Mustapeade majja Tallinnas, et uenendada eelmise balli üksaid mälestusi!

Leopold Johanson 50-aastane

Veebruaris 1938. a. pühitses Eesti Ajakirjanike Liidu juhatuse liige ja meie tuntumaid sotsiaalpoliitikuid Leopold Johanson oma 50. sünnipäeva. Vaevalt on Eestis leida avalikku tegelast, kes oma igapäevaste ülesannete kõrval on leidnud nii palju aega ja võimalusi sotsiaalpoliitikale pühendumiseks kui Leopold Johanson. Kui kuskil on mingi ülemaaline üritus, kus on arutusel sotsiaalpoliitilised küsimused, siis leiame referentide või sõnavõtjate ja ettepanekute tegijate seas ka Leopold Johanson. Nende küsimuste arutamisel ou ta alati sõdinud suu ja sulega. Ajakirjanduses on ta neid küsimusi käsitlenud kõikjal, kus see vähegi võimalik.

L. Johanson on „self-made-man“, nagu inglane ütleb, ja alatine võitleja, kes ei pelga oma tõekspidamiste eest väljaastumist. Kogu ta elu varasest noorusest saadik on olnud võitlus enese olemasolu ja ühiskondlike hüvede eest. Ta sündis 15. veebruaril 1888. a. Tartus, kus õppis algkoolis ja Tartu pedagoogika seltsi keskkooli kursustel ning hiljem Tallinna kolledžis. Oli trükitöeline, siis „Postimehe“ reporter 1912.—13. a., Tartu ühishaigekassa asjaajaja 1914.—1919. a. Tartu linna toitluskomitee pearaamatupidaja 1916.—17. aastani, töökaitse-komissar 1919. a., töö-hoolekandeministeriumi kinnitussasjade-toimkonna juhataja 1919—20, Tartu linnavolinik 1917—21, Asutava Kogu ja riigikogude liige, töö-hoolekandja haridusminister 1928.—29. a., teedeminister

1932—33. Ta sulest on ilmunud brošüürid „Töökaitseeadused“ ja „Sotsiaalkindlustus“. Oma huviala küsimuste üle on ta kaastööd teinud „Postimehele“, „Sotsiaaldemokraadile“, „Tulevikule“, „Ühendusele“, „Rahva Sõnale“, „Päevalehele“ ja reale sotsiaalpoliitilistele ajakirjadele. On praegu riigivolikogu liige ja Eesti Haigekassade Liidu sekretär ning liidu kuukirja „Töö ja Tervis“ toimetaja.

Trükitöölisena ta võttis aktiivselt osa tööliste organisatsioonide tegevusest ja lõi korduvalt kaasa tööliste võitlustes streigi näol. Üksvahe oli Tartus ametiühingute kesknõukogu liige. Õpinud tööstusõpilasena tundma neid puudusi, mis valitsesid selleaegsetes käitistes, ja olles hiljem ministriks, püüdis puudusi kõrvaldada vastavate määruste väljatöötamise kaudu. Teedeministriks olles korraldas ta avalikke töid rohkem kui seda oli tehtud seniajani.

Poliitiliselt on L. Johanson kogu aja kuulunud sotsiaaldemokraatlikku parteisse ja oli riigikogu rühmas juhtivaid mehi. Poliitiliste vaadete revideerimise aegadel on L. Johanson jäänud oma senistele tõekspidamistele truuks ja oma seisukohti kaitstes on läinud teinekord tülli ka oma kaaslastega.

Inimesena aga on L. Johanson vastutulelik, kus see tal võimalik, ja seltsimehena alati abivalmis. Eesti Ajakirjanike Liitu kuulub L. Johanson 1921. a. alates.

Terve Euroopa ja viis maailmajagu

on Teie valduses iga meie raadiovastuvõtja kaudu.

Meie käesoleva hooaja vastuvõtjate programm pakub väljapaistvaid tüüpe:

AGU 2 – iga taluelamu uhkus – elegantsemaid ja viimistletumaid
patareivastuvõtjaid erakordselt hea lühilaine-vastuvõtuga,
isegi Tokio. Lülitav voolukokkuhoid. **Hind kr. 160.–**

AGU 1 – eelmise väärikas kaaslane, samuti lühilainealaga. **Hind kr. 140.–**

JA LINNALE:

MAESTRO 2 ja 1: võrksuperid kõigi superi finessidega.
MAESTRO 2. **Hind kr. 250.–**
MAESTRO 1. **Hind kr. 235.–**

Meie saadame nõudmisel tasuta tehnilisi andmeid, katalooge ja informatsioone nende vastuvõtjate kohta. Nõudke nende vastuvõtjate demonstreerimist meie esindusärides.

TARTU TELEFONIVABRIK A.-S.

TARTU, PUIESTEE 9/11. TELEFON 2-34.

PIIRITUSEPUHASTAMISE-VABRIKUTE O/Ü.

TALLINNA

VIINAVABRIK

(ROSEN & Ko)

Napsid

Liköörid

Parfümeeria

MEREPUIESTEE 15
TELEFON 304-26

EAAL ILIHKMEID

Aastaarvud nimede taga näitavad tegev- ja toetajaliikmeil Liitu astumise aega, auliik-
meil auliikmeks valimise aega.

Auliikmed:		Leppik, Jaan	1924	Veelmann, Johannes . . .	1922
Aitsam, Mihkel	1934	Lessel, Evald	1937	Veidenbaum, Siegfried . .	1931
Hubel, Eduard	1934	Loigum, Uno	1938	Vesilo, Agnes	1932
Moorson, Heinrich	1936	Malt, Helmut	1936	Viidas, Voldemar	1926
Olak, Paul	1934	Milvere, Georg	1930	Visnapuu, Eduard	1921
Raudsepp, Hugo	1934	Möttus, Jakob	1928	de Vries, Axel	1921
Tomp, Jaan	1934	Mänd, Oskar	1925	Toetajaliikmed:	
Tegevliikmed:		Nahe, Oskar	1936	Vallaste, Hendrik	1937
Agori, Vello	1922	Nukk, Eduard	1936	Adson, Artur	1922
Angelus, Oskar	1928	Nurk, Märt	1922	Anderkopp, Ado	1922
Animägi, Juhan	1921	Nyman, Joh	1932	Anderkopp, Alice	1926
Arro, Karl	1935	Oidermaa, Hans	1929	Antson, Aleksander	1931
Audova, Joh.	1933	Osvet, Konstantin	1922	Aun, Erika	1937
Birkfeldt, Verner	1936	Peets, Arnold	1934	Bortkevičs, Helene	1937
Braks, Tõnis	1922	Peterson, Aleksander	1935	Jaik, Juhan	1927
Ehrmann, Karl	1931	Peterson, Ilmar	1927	Joasalu, Andres	1932
Erikson, Julius	1929	Prümmel, Joosep	1919	Jürgenstein, Helmi	1931
Esop, Meta	1927	Päärt, Harry	1937	Kalbus, Arvo	1937
Fiskar, Anna	1919	Raag, Arno	1932	Kanarik, Paul	1929
Grönberg, Artur	1934	Rahamägi, Henno	1927	Kann, Nikolai	1926
Grünthal, Aleksander	1921	Rahnulo, Gerhard	1931	Kask, Aleksander	1921
Heinlaid, Reinhold	1932	Randel, Felix	1931	Kenn, Helene	1934
Heino, Toivo	1926	Raudsepp, Harald	1935	Krigul, Viktor	1936
Hennok, Harry	1936	Raudsepp, Vladimir	1935	Kursmann, Nikolai	1930
Hennoste, Juhan	1932	Rebane, Heino	1937	Kursoski-Kulbas, Valentin	1937
Hunnius, Edmund	1922	Rennit, Endel	1935	Külm, August	1927
Ibrus, Johannes	1932	Saarsoo, Johannes	1935	Laats, Artur	1933
Illemaa, Eduard	1932	Schulmann, Helmut	1927	Laurine, Leho	1938
Jalak, Evald	1926	Schultz, Aleksander	1928	Liiv, Otto	1928
Jensen, Jaan	1937	Sepp, Arnold	1936	Meimre, Karl	1929
Janno, Richard	1937	Simm, Elmar	1934	Metslov, Nikolai	1924
Johanson, Leopold	1921	Sirge, Rudolf	1930	Männik, Hans	1929
Joonas, Erich	1934	Soonberg, Leonhard	1935	Parm, Aleks	1937
Joonson, Arnold	1933	Soosaar, Hans	1935	Parikas, G. J.	1930
Kaljumäe, Voldemar	1934	Soots, Olev	1927	Pedari, Jaan	1931
Kalm, Artur	1933	Štšepotjeva, Helene	1925	Peel, Aleksander	1925
Karro, Bertram	1932	Süvalep, Arnold	1922	Piip, Ants	1923
Kask, Aleksander	1934	Taklaja, Jaan	1927	Rahamägi, H. B.	1930
Kentmann, Voldemar	1922	Tammer, Harald	1922	Reekna, Renie	1937
Kesa, Karl	1922	Tammlaan, Ev.	1931	Reining, Eduard	1937
Kitsberg, Jaan	1927	Taska, Artur	1935	Saareste, Andrus	1936
Kivikas, Albert	1938	Teder, Kaljula	1928	Saks, Edgar	1936
Klau, Siegmund	1930	Tiitsmaa, Aleksander	1937	Sarv, Erich	1933
Kornel, Karl	1921	Tiitus, Romulus	1929	Sepp, Helmar	1931
Krusten, Peeter	1928	Tomp, Tõnis	1921	Sihver, Endel	1935
Kruustee, Juhan	1935	Truuvvere, Adu	1933	Sihver, Johan	1932
Kukke, Hugo	1925	Tupits, Artur	1922	Sommer, Edgar	1938
Kures, Margarethe	1929	Tähtra, Eduard	1934	Steinmann, Juuli	1934
Kõdar, Ludvig	1937	Töllasepp, August	1924	Taioste, A.	1930
Kõrgvee, Eduard	1937	Tõnisson, Ilmar	1937	Tamm, Uno	1937
Laaman, Eduard	1924	Vaher, Valter	1935	Truuvvere, Edgar	1934
Laanest, Hans	1922	Vaik, Aksel	1936	Vasard, Salme	1931
Lekstein, Mart	1925	Valdson, Karl	1922	Vebermann, Ernst	1921
		Valgma, Aleksander	1932	Viik, Johannes	1919

Üldlaulupeo ajal 1938. aasta juunikuus peatus Eestis paar päeva Ungari ajakirjanike delegatsioon, kes oli siit läbi sõitmas Soome.

Tallinnas viibides ungarlastel oli kokkupuuteid Eesti ajakirjanikega ja ka riigivõimu esindajatega. Pildil: peaminister K. Eenpalu vestleb laulupeoväljakul Ungari ajakirjanike liidu esimehe dr. Toth' iga.

Teie enda huvides

nõudke kõikjal

EKM viljakohvi nr. nr. 1, 2 või 3
 EKM ubaviljakohvi nr. nr. 1, 2, 3, 4, 5
 EKM kaneeli, kardamomi, loorberilehti, nelke, pipart terades ja jahvatatult, safranit, vanilliini, vürtsi terades j. p. m.

EKM omatooted ja kaubad on head!

Eesti Kaupmeeste Majanduskeskus A-s.
 Tallinn, Estonia puistee 27

SISU

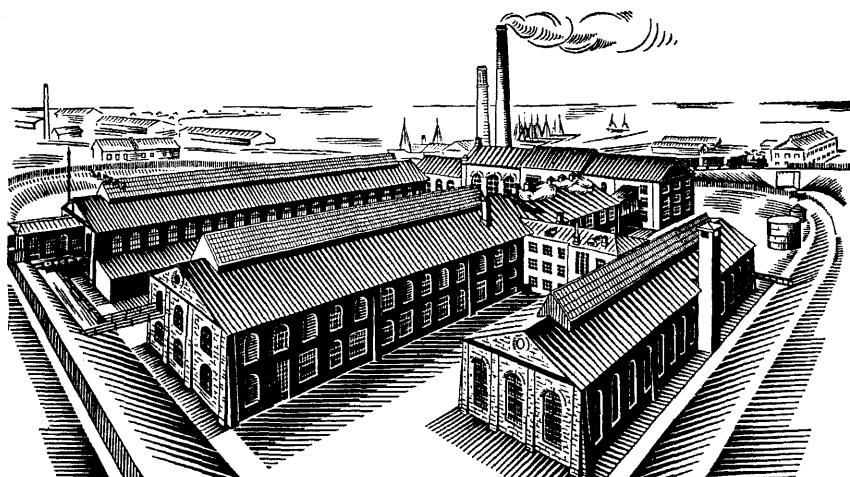
	Lk.		Lk.
Ed. Laaman: Legendid ja tõelisus	9	A. Valgma: Mees, kes ei plaksutanud	62
O. Mänd: Ajakirjanik Jaan Tõnisson	12	T. Tomp: 1905. a. mälestussalvest	66
J. Animägi: Kokkupuuteid J. Tõnissoniga	14	K. Osvet: Öhtu rannal. Luuletus	67
A. Piip: Avalik arvamine	16	K. Noor: Meri lahutab	68
H. Raudsepp: Igavikuküsimused kunstis	17	J. Kruustee: Lehemeeste esimesi ühisalgatusi	71
Balder Jaan: Tähtis minevik	20	J. Jaik: Inne ja perän tuisopühhä	73
K. Kornel: Häda valgele tõule!	25	Ed. Nukk: Tindikuli	74
Agnes Vesilo: Meeleolusid	27	S. Veidenbaum: Ajakirjanik ja kutseharidus	78
V. Mettus: Kunst teatris käia	28	M. Duvarts: Tervitus belgia ajakirjanikelt	80
K. Eerme: Piki Saaremaa rannikut	34	E. Viskel: Juudid püssidega	81
Heini: See linnatulede sära	38	E. Laaman: Uus trükiseadus Eestis ja Lätis	87
L. Kõdar: Rahvasteliit ja München	43	A. Grünthal: Poliitilisi tõmbetuuli suvises Leedus:	89
V. Krigul: Ajakirjandus ja vabadused	47	S. V.: EAL tegevus möödunud aastal	93
Peeter Burlesk: Kirjanikud ekskursioonil	49	Surma läbi lahkunud EAL liikmeid	96—98
Jaan Kitsberg: Öötöö	51	EAL juubilarid	90—102
O. Tooming: Isurlaste maal	54	EAL liikmete nimestik	104
Salmi-Jaak: Päev Juhan Liiviga	59		

Kaas: Redo — Randel.

Karikatuurid: Gori.

Fotosid ja fotomontaaže: H. Soosaar.

O.-ü. «Vaba Maa» trükk.
Tallinnas, 10. detsembril 1938. a.

MOODSAID KLEIDI- JA MANTLIRIIDEID,
MITMEKESISEID TARBERIIDEID,

KVALITEET **COTTON-**

siidsukki:

«LIBELLE», «LUKSUS», «LADY»

INTERLOKK -trikoo pesu

ning muid tekstiiltooteid valmistab:

A.-S. OSKAR KILGAS

TALLINN

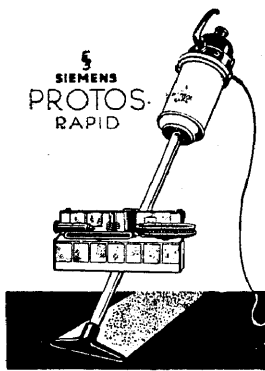

*Kasutage
lennuühendusi!*

AERO O/Y
A/B AEROTRANSPORT
DEUTSCHE LUFTHANSA A/G

Esindaja:

EESTI AVIO
W. LAANEKÕRB & Ko.
TALLINN

SIEMENS
PROTOS
RAPID

SIEMENSI elektripliite,
veekeetjaid, tolmuime-
jaid, pesumasinaid,
elektriköögitarbeid jne.
soovitab suures valikus

SIEMENS

See märk elektri-majapidamis-
tarbeil tagab parima kvaliteedi

Siemensi tehaste esindus Eestis

EESTI AKTSIASELTS

SIEMENS

Tallinn, Vabadusväljak 7, EKA-maja, tel. 428-03

Riigi 7. klassiloterii

IV klassi loosimisel jagatakse
50800 võitja vahel kr. 858.197.—
Suurim võiduvõimalus kr. 80.000.—

Sellest loosimisest osavõtmiseks vahetatakse pileteid 24. jaanuarini 1939. a.

Riigi 8. klassiloterii

piletid ilmuvad müügile 2. veebruaril 1939. a.
I klassi loosimine 29. ja 30. märtsil 1939. a.

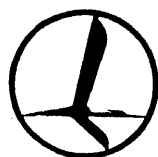

LOT LENNUBÜROO

TALLINN, VABADUSVÄLJAK 3. TELEFON 414-99

AVATUD KELLA 9-17

IGASUGU TEATED LENNUHENDUSTE
KOHTA JA LENNUPILETITE MUUK

ŠOKOLAAD

A/S GINOVKER & Co

BISKVIIT

A.-S.
EESTI TULTIKUMONOPOL

VABADUSVÄLJAK 7

Kodukeskjaam 427-91

„Meil on olnud neil aastail ainult üks peasiht ja see on olnud: kiire liiklemisvahend, omadustelt kõige usaldusväärsem, võimalikult odavasti. Meie autot nimetati kolmkümmend aastat tagasi „igamehe autoks“, kuna see täitis väga mitmesuguseid nõudeid. See on „igamehe auto“ samadel põhjustel nüüdki.

Henry Ford

Voliline Fordi esindus:

A/S. «MOBILE»

TALLINN, PÄRNU MNT. 21, TELEF. 417-50

Põllumajanduse Pank.

Asukoht: Tartus, Suurturg nr. 9, oma majas.
Telefonid: kodukeskjaam nr. nr. 50, 10-65, 16-99.

AKTIVA.

Arvete seis 31. oktoobril 1938. a.

PASSIVA.

Kassa ja j/arv. teist. pankades	kr. 550.123,53	Osa- ja muud kapitalid	kr. 237.352,10
Väärtpaberid ja osamaks teistes asutistes	„ 198.671,58	Hoiusummad:	
Väärtused	„ 141,36	tähtajal	kr. 1.288.543,27
Laenud	„ 2.113.446,33	jooksvad „	„ 1.276.274,47
Korrespondendid	„ 25.360,78	Vekslite rediskont	„ 51.100,—
Garantii deebitorid	„ 10.380,—	Võlad teistes krediitasut.	„ 166.235,02
Vallasvara	„ 29.906,48	Korrespondendid	„ 48.594,07
Kinnisvara	„ 244.326,60	Väljaantud garantiid	„ 10.380,—
Kulud	„ 79.091,76	Tulud	„ 177.302,22
Muud aktivad	„ 27.049,96	Muud passivad	„ 22.717,23
	Kr. 3.278.498,38		Kr. 3.278.498,38

Pank võtab raha hoiule ajakohase 0/0-ga, annab heade kindlustuste vastu takistusteta laenusid, ostab E. V. Riigikassa pantkirju ja toimetab kõiki pangaoperatsioone.

Korrespondendid kõigis tähtsamates keskkohades. Pank ostab ja müüb välisvaluutat.

Põllumajanduse Pangaga opereerivad kõik põllumehed, põllumajanduslikud ühisused ja omavalitsused.

Panga juures E. O. ja U. A. Kindlustusselts „OMA” agentuur.

MÖÖBEL

KASE-
SAARE-
TAMME-
PÄHKLI-
MAHAGONI- } PUUST

A.-S.

A. M. LUTHER

MUUGIKOHAD:

TALLINNAS, Vana Posti 9. Telefon 446-16

TARTUS, E.V. Jürgens, Ülikooli 2. Telef. 788

MEIE ESINDAME
MAAILMA PARIMAIID

ALFA-LAVAL jõu- ja käsikoorelahutajaid
FLAMMGER & ZUDSE viljatriööre
ERHO rohuniitjaid
HANKMO hobuse- ja traktoriäkkeid
KOLDING ja **AHRENS & BODE** võivalmistajaid
SVECIA rohu- ja viljaniitjaid, rehepeksumasinaid

ALATI LAOS:

aiatööriistad, seemned,
kunstväetised, jõusöödad,
meierei- ja majapidamis-
tarbed

TALLINNA IEESTI MAJANDUSÜHISUS

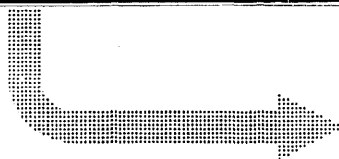
ESTONIA PUIESTEE 21

SUURIM ERIALALINE ETTEVÕTE

A. TÕNISSON & K_o

TALLINN – RÜÜTLI 28/30. Tel. 416-00

Varustab Teid

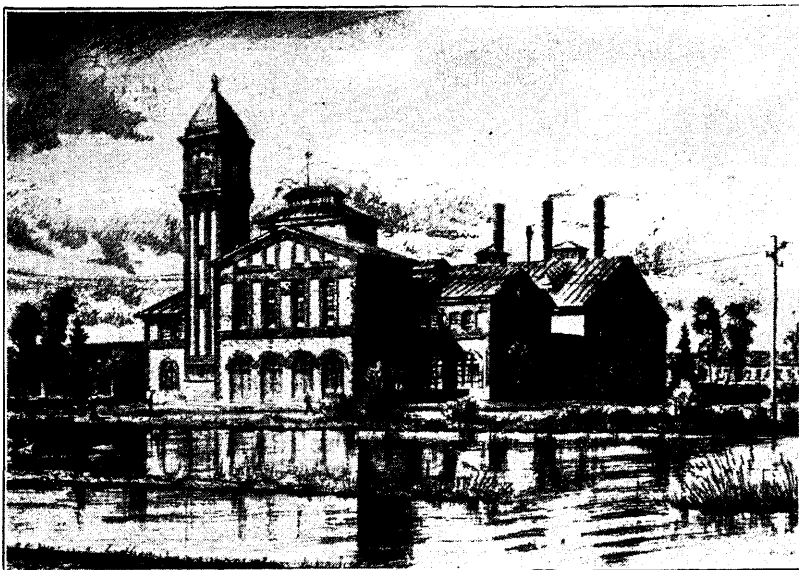

VESIVARUSTUSE-,
KESKKÜTTE
PUMBA-, või
ELEKTRISEADEGA

Suurimad materjalilaod erialal.

 MA TEHASED TALLINNAS, SIIMONI TÄN. 3. TELEFON 310-07

A.-S. EESTI TURBATOOSTUSIED

Ellamaa jõujaam.

Raadio-suuräris

leidub aparate igasugusele maitsele, igasugusele tehnilistele nõuetele kõigis hinnaklassides. Eriti siis, kui see äri esitab sarnaseid nimekaid vabrikuid nagu:

BLAUPUNKT

RET

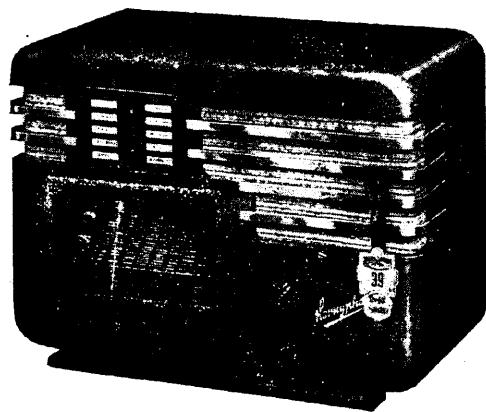
LORENZ

ARE

EKCO

ÜLO

HORNYPHON

Tutvuge iga üksikuga neist lähemalt!

A.-S. TORMOLEN & Ko.

Tallinn, Raekojaplats. 17, telefon 428-06.

OSAKOND NARVAS, Joala 14.

Esindajad kõigis Eesti suuremates linnades ja alevikudes.

Ühistegelikkudele kindlustusseltsidele
ja -kassadele korraldab edasikind-
lustust ning annab nõu ja juhatus
asjaajamises

Eesti Ühistegelik Kindlustuskeskselts

Tallinn, Suur Karja 19.
Postkast 122. Kõnetraat 426-83.

Joh. Lorup'i klaasivabrik

VALMISTAB:

Lauakristalli, kristallesemeid ja kristallserviise.
Majapidamistarbeid, poolkristall- ja lihtklaasist.
Pudeleid igasuguseks otstarbeks.
Tehnika- ja mitmesuguseid tarbeid.

KONTOR: Tallinn, Viru tänav 1-3. Kõnetraat 447-01 ja 459-04.

VABRIK: Tallinn-Kopli, Bekkeri tehased 84. Kõnetraat 428-49/77.

BALTOLIN

SILLAMÄE tehase toodang – võrdub parimale välismaa bensiinile, on sealjuures aga ökonoomsem

Autoomanikud, tarvitage
BALTOLIN'i
ja Teie hoiate kokku!

Müügikohad Tallinnas: I. Veneturg Kalevi aia vastas. II. Balti jaama vastas.
Müük suurel ja väikesel arvul üle maa: SHELL COMPANY kaudu

ERA

MEIE VALMISTAME:

kalosse ja botikuid, suve- ja rannakingi, üleni kummist kingi, võimlemiskingi, supelkingi ja spordisaapaid, kummitaldu, kontsakaitseid ja mängupalle, jalgpalliõhukumme, jalgrattakumme, veeaurukõrgesurve-, gaasi-, bensiini-, õli- ja õllevoolikuid ning spiraalvoolikuid kõiksuguseks otstarbeks, kummilahu,

toorkummi autorehvide vulkaniseerimiseks ja templite valmistamiseks, sulatiskummit, kumminööre, piimakannu- ja tihendusrõngaid, pudelišeibe, radeerkumme, kummi-korke, pumbaklappe, puhvreid, transportrihmu, rattarehve, kummi-valtse, tihenduskummit jne. ning kõiksuguseid tehnilisi kummitarbe-asju tellimiste peale.

Perenaised!

Töö majapidamises on mänguasi, kui tarvitate

LODIX kingakreemi

SIDOL metalli- ja aknapuhastajat

SIGELLA poonimisvaha

SIRAX küürimispulbrit

SOLIID jõulu- ja majapidamisküünlaid

A.-S.

SIDOL COMPANY

TALLINN, SOO TÄN. 29

A/S. EESTI METSATOOSTUS

(TALLINN, FALKPARGI 4)

MUUB METSAST mitmesuguseid metsamaterjale riigi- ning omavalitsusasutustele, kohalikkudele elanikkudele ja teistele tarvitajatele kohaliku metsaametkonna kaudu.

KUTTEPUUDE VAIKEMUUGI laod on: Tallinnas (tel. 316-84), Tartus (tel. 7-28), Valgas (tel. 1-73), Viljandis (tel. 13), Võrus (tel. 10), Petseris (tel. 77), Tapal (tel. 18-a) ja Jõhvis (tel. 1-07).

LAUAMATERJALIDE MUUGIKOHAD on: Tallinnas (tel. 441-16), Tartus (tel. 17-52), Pärnus (tel. 3-12), Sarus (Võrumaal), Kilingi-Nõmmes, Valgas, Tahevas, Otepääl, Jõgeval ja metskondades, kus teostatakse palkide saagimist a/seltsi arvel.

A/S. «EESTI METSATOOSTUS»

O.-Ü.

«MOOTOR»

AUTOBUSE- JA
KAUBAVEOLIINID

TALLINN, SADAMA 1-3

TELEFONID:

KONTOR, KESKJAAM 478-15

LIKLEMISKORRALDAJA 305-45

Külastage

Pandimaja kauplusi!

- a) **Narva mnt. 18**, kus leiate mitmes. mööblit, õmblus- ja kirjutusmasinaid, jalgrattaid, grammofone, peegleid, elektriarmatuure j. m.
- b) **Maneeži tän. 4**, kus on saadaval valmisrõivad, karusnahad, vabid, jalatsid ja peakatted, tasku- ja käekellad, fotoaparaadid, binoklid, laskeriistad j. m.

*

Mitmesuguseid pruugitud asju mõlemas kaupluses.

*Tallinna Linna
Pandimaja kauplused.*

Tallinna

Juudi Ühispank

Vene 6, telef. 448-25

448-26

448-27

*

*Toimetab kõiki
pangaoperatsioone
sise- ja välismaal.*

KAUBAMAJA

ERNST ARING

TALLINN, ESTONIA PUIESTEE 19

TELEFON - KODUNE KESKJAAM 416-90

PAKUB LAOST

RAUA- JA TERASKAUPU,
EHITUS- JA TÖÖSTUSTARBEID
SUURIMAS VALIKUS SOODSATE HINDADEGA

A/s. «Kopli Kinnisvarad»

Tallinn, Kopli Vene-Balti as. nr. 60

Kodukeskjaam tel. 427-88, 427-89

L.-Ü. G. SERGO & Ko.

Regulaarsed laeväihendused,
laevamaaklerid ja speditsoon

Tallinna sadam, Baikovi sild nr. 1, telefonid 314-40, 314-85 ja 301-26

Rannasõit Viktooria sild nr. 3, telefonid 306-85 ja 301-66.

Telegr. aadress «Sergoko»

Älts. "TELLISKIVI TEHASED"

Peakontor asub Sakala 36

Telef.: Juhatus: 436-04

Kontor: 436-47

Ü.
K. EESTI
RAHVAPANK

TALLINNAS, SUUR KARJA NR. 19
TELEFON 425-55

TOIMETAB KÕIKI PANGAOPERATSIOONE
OSTAB JA MUUB VALISRAHA JA IGASUGUSEID
KINDLAPROTSENDILISI VÄÄRTPABEREID

„POLARIS“

EESTI KINDLUSTUS-AKTSIA-SELTS

Võtab vastu järgmisi
KINDLUSTUSI:

elu-, tule-, murdvarguse-, veo-,
väärtsaadete-, kasko- (laeva-
kerede) ja klaasikindlustusi.

Seltsi PÕHI- ja TAGAVARA-
KAPITALID ü l e t a v a d

Kr. 1.000.000.—

Seltsi asutamisest peale on
KAHJUDE eest välja maksetud

üle
Kr. 6.000.000.—

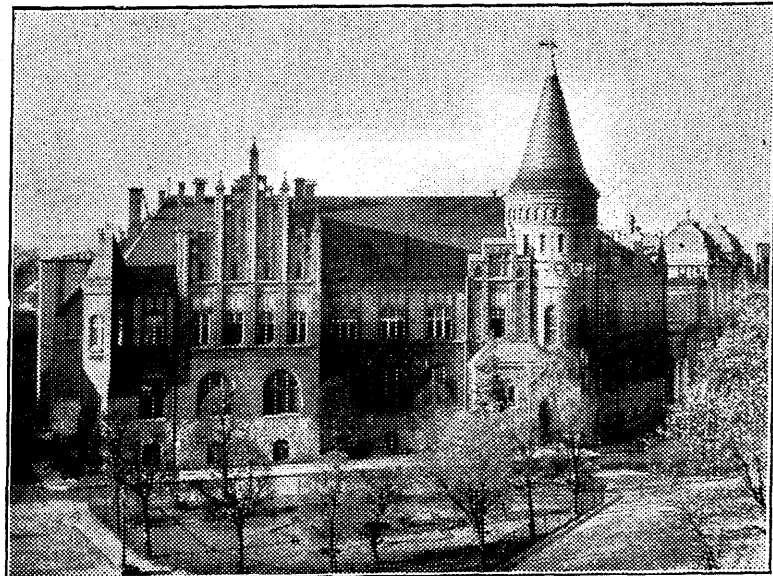
Soliidne edasikindlustus!
Kahjud likvideeritakse viivitamata!

JUHATUS asub TALLINNAS, Vana Viru 12. Kõnetraat 426-66.
Telegrammi-aadress: „POLARIS“ * OSAKOND asub TARTUS, Suur
Turg 11. Kõnetr. 6-75 * ESINDAJAD kõigis linnades ja maakohtades

EESTI MAAKREDIITSELTS

Asutatud 1802. a.

Endise lühendatud nimega «Krediit-Kassa» Tallinn, Vabaduse pst. 1, oma majas. Juhatuse tel. 466-37. Annab põllupidajale pikaajalisi laene talukohta pantimisel: hoonete ehitamiseks, maaparanduseks, talu ostuvõla ja lühiajaliste võlgade tasumiseks jne. Prot-sentide tasumisega kustub ühtlasi ka laen. Laenu sooviavaldise lehed saadab Eesti Maakrediitselts soovijale koju kätte.

5 %-sed Eesti Maakrediitseltsi eriseeria pantlehed, mis on peale riigikassa tagatise kindlustatud talukohtadel lasuvate esimeste hüpoteekidega (võlakohustistega) ja seltsi varandusega, on registreeritud Krediit- ja Kindlustusasutiste Inspektuuris vastavale talukohale kinnistatud võlakohustise alusel. Pantlehtede praegune müügikurs on 95, seega osutuvad need pantlehed kindlamaks ja soodsamaks rahapaigutamisevahendiks.

Pantlehti võetakse vastu valitsus- ja omavalitsusasutistega sõlmitud lepingute ja hangete kindlustuseks, samuti ka aktsiisi- ja tollimaksu kindlustuseks. Eesti Maakrediitseltsi pantlehtedesse võib mahutada vaestelaste, seltside ja omavalitsusasutiste kapitale.

EESTI MAAKREDIITSELTSI JUHATUS.

Kaubandus-Tööstuskoja Teataja

ILMUB KAKS KORDA KUUS
TOIMETUS JA TALITUS:

Kaubandus-Tööstuskoda

Tallinnas, Pikk 20, tel. 426-15

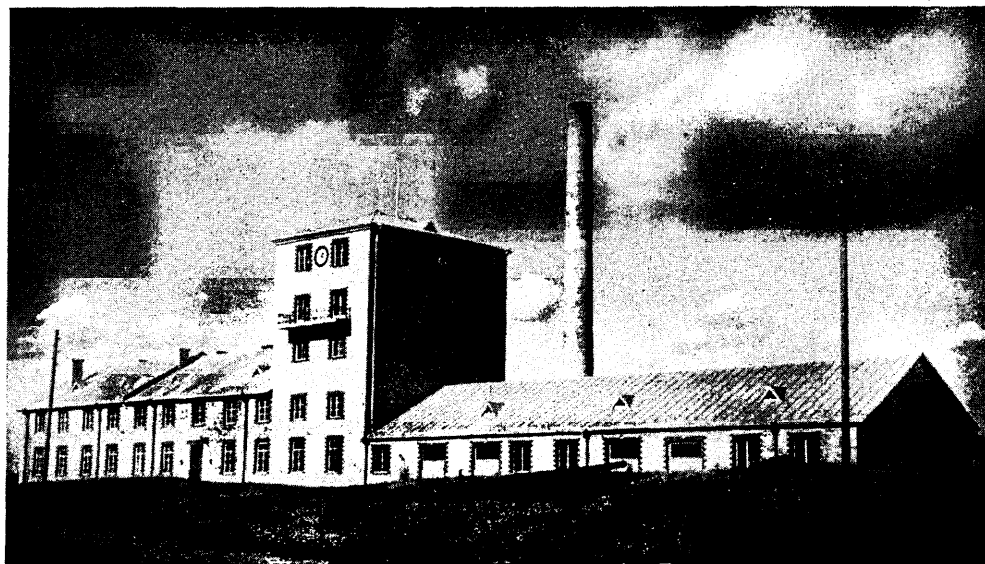
Millest kirjutab »Kaubandus-Tööstuskoja Teataja« ?

O lles ainus sellesarnane majanduslik ajakiri Eestis, paneb »Kaubandus-Tööstuskoja Teataja« erilist rõhku sisu mitmekesisusele, tuues äri alal tegutsevale lugejaskonnale hulga väärtuslikku, populaarselt kirjutatud lugemismaterjali artiklite näol parimate majanduselu tundjate sulest kaubanduse, tööstuse, panga- ja kindlustuseasjanduse ning meresõidu alalt, eriti aga praktilisi näpunäiteid organisatsiooni korraldamise ja ostu-müügi kohta. Edasi toob »Kaubandus-Tööstuskoja Teataja« igas numbris ärimehel hädatarvilist informatsiooni turgude, kaubahindade, rahakursside, uute seaduste ja määruste ning paljude teiste igapäevases ärilises tegevuses lahendust nõudvate küsimuste kohta. Suurimat tähelepanu pöörab »Kaubandus-Tööstuskoja Teataja« puuduste ning väärnähtuste selgitamisele meie maksusüsteemis ja uute kaubandusse ning tööstusse puutuvate seaduseelnõude refereerimisele. Samuti leiab Kaubandus-Tööstuskoja tegevus ajakirja veergudel võimalikult täielist peegeldust, luues kindla ja vahetuma ühenduse meie majandusliku parlamendi ja selle valijate vahele.

G. Scheel & Ko

Tallinnas

Asutatud 1884. a.

K.-ü. Liidu Rakvere p. puhastustehas

KARTULIÜHINGUTE LIIT

ÜHISTEGELISTE PIIRITUSTEHASTE KESKKOONDIS

*piirituse valmistus * transport * puhastus * eksport*

OMAD PIIRITUSE PUHASTUSTEHASED RAKVERES JA VALTUS

Kontor: Tallinn, Müürivahe tän. 16. Telefon 445-54

Tallinn, Suur Karja 18. Telefon 445-10,

LÕUNA-EESTI OSAKOND:
TARTU
MAJAOMANIKKUDE
PANGAS
SUURTURG 7, TELEF. 15-62

EESTI ÜHION'i pollis tagab

KIIRE KAHJUDE TASUMISE

RIIGI HOIUKASSA

EESTI PANGA JUURES

OSAKONNAD
EESTI PANGA OSAKONDADE JUURES

AGENTUURID
KÕIKIDE POSTKONTORITE JUURES

VÕTAB RAHA HOIULE JA MAKSAB AJAKOHAST INTRESSI

LÄÄNE-EESTI ÜHISPANK

MÄRJAMAAL

*KÕIK PANGA-
OPERATSIOONID.*

Rahvas teeb, rahvas tarvitab!

Sel põhimõttel valmivad populaarsed
ETK tooted

Teid rõõmustavad maitsvad **ETK** veinid, kohvid ja
naudingsuitsud

A H T O T U R I S T V I K I N G

A/s Tallinna Laeväühisus

LAEVAOMANIKUD JA LAEVAMAAKLERID
SUTE IMPORTOORID JA SPEDITOORID

Peakontor: Tallinn, S. Karja 18. Tel. 42690 (4 liini)

EKSPEDITSIOON:

Korrespondendid kõigis suuremates sadamalinnades.
Kaupade tollimine ja ekspedeerimine. Inkasso. Kinnitus.
Telefon: 42690; telefon tollil: 46004.

TOLLIVABALADU:

Laevade varustamine ja provianteerimine tollivabalaost.
Ladu sadamas, Uus Hollandi tn. 6. Telefon: 31452.
Kontor: Vana Sadama 3. Telefonid: 45638 ja 44180.

SUTELADU:

Auru- ja sepasõed ning valu- ja küttekoks laost ja
sadamas otse laevast alati saadaval.
Kontor: V. Sadama 3. Telefonid: 45638 ja 44180.

LAEVATARVETE KAUPLUS JA PURJETOOKODA:
V. Sadama 3. Telefonid: 45638 ja 44180.

TARTU LINNAPANK

TARTUS, RAEKOJAS, TELEF. ULDINE: 2-32. JUHATUS: 11-32

Võtab raha hoiule, jooksvale arvele, kindlale tähtajale
ja kuude viisi ning maksab ajakohast protsenti. Annab
laene. Toimetab kõiki pangaoperatsioone. Korrespon-
dendid kõigis kodumaa linnades ja rahvarikkamates
kohtades üle maa.

RIIGI PIIRITUSMONOPOL

Ajakirjanik

on moodne inimene – ta suitsetab
ainult sigarette. Tema närvepingu-
tav töö nõuab ergutust ja meele-
lahutust, mida annavad sigaretid

NEW-YORK

A M E E R I K A S E G U

Keila Villaketramise & Kudumistööstus

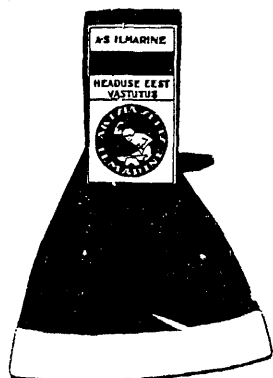
TALLINN, SOO 27

Tel. 461-01, 438-35

Valmistab kõrges headuses meeste-
rahva palitu- ja ülikonnariideid, naiste-
rahva mantli- ja kleidiriideid, kudumis-
ja vaibalõnga, vatti jne.

Kirveid

Iga kirve
headuse eest
vastutus

parimast rootsi
terasest jatkatud
teraga, k u u e s
s u u r u s e s,

v a l m i s t a b

A.-S.

„Ilmarine“

Tallinn, Põhja puistee 21
Telefon 426-40

ELEKTRISELTS

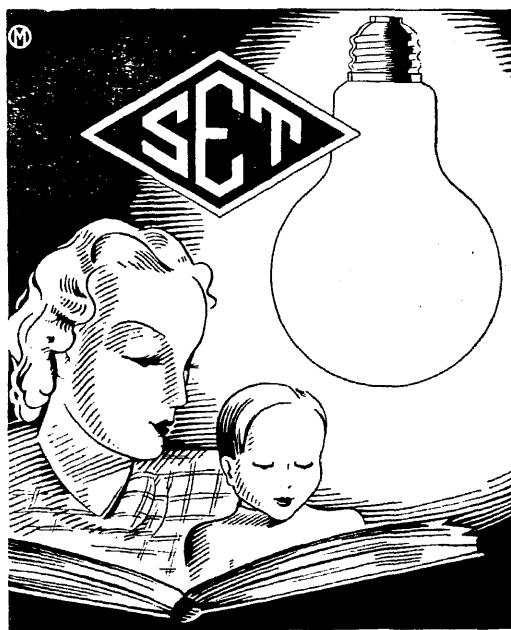
AEG

TALLINN
RAEKOJA VÄLJAK 4

VIRUMAA ELEKTRI A.-S.

SAKALA TÄN. 36-4

PEALADU EESTIS

A.-S. IEVEIKA

TALLINN, TATARI 28. TELEFON 480-22, 479-76.

METÜÜLALKOHOL
FORMALDEHÜÜD
METÜÜLATSETAAT
ATSETOON
AMÜÜLALKOHOL
BUTÜÜLATSETAAT
TOHTÕLI
KASEPUUSUSI
KASEPUUTÕRV
VASTNEVAIK
(bakeliit)

O.-Ü. Keemiateshas

EESTI DESTILLAAT

Rich. Ovel & Ko.,

TALLINN,
Pärnu 6, tel. 438-95

Plastakümneid

on eestlaste rahvuslikku mõtteilma juhtinud

«POSTIMEIES»

Asutatud 1857. a.

TELLIGE, LUGEGE JA LEVITAGE!

«LASTELEHT»

VÄÄRTUSLIKU sisuga noorte lemmikajakiri.

Ilmub 2 korda kuus.

«Postimehe»

**trükikoda,
köitekoda ja
tsinkograafia,**

varustatud moodsamate masi-
natega, rahuldavad soodsate
hindadega asjatundlikult kõigi
tellijate soove.

«Postimehe»

raamatukauplus

TARTUS, Suurturg 16, telef. 2-50,
on täiuslik kirjutusmaterjali- ja
raamatuladu kõigilt aladelt.

IE. IK.-Ü. IPOSTIMEIES

TARTUS, ÜLIKOOI 21/23, TELEF. 65, 80 ja 14-65. TALLINNA KONTOR: VIRU 11, TEL. 436-11

*Kas olete juba
raadiokuulaja?*

Riigi Ringhääling

Masinaehitusvabrik

A.-s. Franz Krull

TALLINN, KOPLI 68. Oma keskjaam 415-35
OSAK. TARTUS, NARVA MNT. 19, TEL. 17

Valmistab parimas headuses:

tõstetoole (lifte), keskkütte
katlaid, keskkütte radiaato-
reid, kõiksuguseid masinaid
ja põllutööriistu, temper-
valu

NÕUDKE KALKULATSIOONE

TARVITAGE
inglise

SHELL – petrooleumi
SHELL – bensiini
SHELL – gaasiõli

SHELL – määrdeõlised
SHELL – määrderasva
SHELL – autoõlised

ning autode AEROSHELL'i

Shell Company of Estonia, L^{td}

Tallinn, Merepuiestee 17. Telefon 477-09

Reserveeritud

A. S. „Eesti Reisibüroo“

Peakontor: Tallinn, Raekojaplats, Kinga tän. 3. Tel. 433-20
Osakonnad: Tartu, Suurturg 7 3-72
Pärnu, Rüütli tän. „Endla“ majas ” 1-13
Telegrammide aadress: ERBO, Tallinn

1. RAUDTEEPILETITE MUUK:

- a) kõikidesse kodumaa jaamadesse,
- b) kõikidesse Euroopa suurematesse linnadesse.

2. LAEVAPILETITE MUUK:

- a) kõikidel kodumaa ja Balti mere liinidel,
- b) ookeanipiletid Inglise, Saksa, Poola, Belgia, Prantsuse, Rootsi, Hollandi, Itaalia ja Ameerika liinidel, kõikidesse ulgumere sadamatesse.

3. ÕHUSÕIDUPILETITE MUUK:

„Aero“, „Aerotransport“, „Deutsche Lufthansa“ ja „Loti“ liinidele.
Esindus ja agentuur kõikidest suurematest Euroopa reisibüroodest.

Rahvahetus ja valuuta ost turistidelt. Välismaa passide ja viisumite muretsemine. Ringsõidupiletid turistidele terves Euroopas, ka Nõukogude Venemaal. Kohalikkude autobuseliinide piletid, O.-ü. „Mootor“ jt.

NÕUANDED JA ARVESTUSED REISIDE KOHTA TASUTA

MITTE UKSI IGA KAITSELIITLANE, VAID IGA
RAHVUSLIKULT MÖTLEJA EESTI KODANIK LOEB

«KAITSE KODU!»

Ei tohi unustada, et „KAITSE KODU!“ on oma lühikesele eale vaatamata loetavaim ja odavaim ajakiri Eestis * „KAITSE KODU!“ ilmub 2 korda kuus vähemasti 32-leheküljelises kaustas ja maksab tellides aastas ainult 6 krooni. * Iga kaitseliitlane, iga kodanik, kes pole veel tellinud „KAITSE KODU!“, tehku seda kohe.

Tellimisi võtavad vastu kaitseliiduüksuste pealikul, raamatukauplused ja postkontorid üle maa * Proovinumbriid saadab talitus esimesel nõudmisel välja tasuta.

RESERVEERITUD

Tulekindlatest seintest esikohal

on

nopsaseinad tsementkivist

(vt. „Tehnika Kõigile“ nr. 10–38. a.)

(Tsementkive võib igaüks valmistada lihtsa pressiga

vt. ins. A. Grauen'i ja V. Alver'i raamat

«TULEKINDEL EHITUSVIIS NOPSA»)

(Hind 50 senti)

Eesti Punase Risti häälekandja

«EESTI PUNANE RIST»

Populaarteaduslik rahva-
tervishoiu- ja sotsiaal-
küsimumi käsitav ajakiri.

Ilmub neli suurt albumit
aastas. Kaastöölisiks tun-
tud arstid ja eriteadlased.

Ajakirja «Eesti Punane Rist» tellimishind
on aastas 3 krooni, üksiknumber 75 s.

«EESTI PUNANE RIST»

Niguliste 12, Tallinn.

Georg Stude

Martsipaan

Shokolaad

Kondiitriäri

Eesti Noorte Punase Risti
nägu ja sisukas noorteajakiri

«Meie Noorus»

ilmub 10 suurt numbr. aastas.

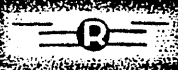
«MEIE NOORUS» on sobivaim lektüür
murdealistele tüdrukutele ja
poistele. Kaastööliseks on
tuntuimad noortekirjanikud ja
haridus- ning koolitegelased.

«MEIE NOORUSE» tellimishind on
aastas 2 krooni.

Üksiknumber 25 senti.

«Meie Noorus»

Niguliste 12, Tallinn.

*Jõulurõõm on täielik,
kui pühadelaul*

Estor

KONSERVID,
VORSTID,
SINGID,
PIRUKAD,
VÕILEIVAD.

Müügil „LIHASENTRAALIDES“

*ja kõigis paremates toiduainete- ja
delikatesskauplustes ●*

Ühing „EESTI LIHAEKSPORT“

5
3049

Sügisruudiseid

A/S **TEKLA**
RIIDEKAUPLUSED

TALLINN, S. KARJA 18
PÄRNU MNT 6; ESTO
NIA PST. 11.

HAAPSALU, KUESSAA-
RE, MUSTVEE, NARVA,
PETSERI, PÄRNU, RAK-
VERE, VALGA, VILJAN-
DI, VORU.